

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞI
VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

SERTAÇ SOLGUN

**DANIŞMAN
YARD.DOÇ.DR.SUAVİ TUNCAY**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**MART-2002
MUĞLA**

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞI
VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

121863

SERTAÇ SOLGUN

**DANIŞMAN
YARD. DOÇ.DR. SUAVİ TUNCAY**

T 121863

**MART-2002
MUĞLA**

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI**

**UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞI
VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

SERTAÇ SOLGUN

**Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 26 Mart 2002
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 8 Mayıs 2002**

**Tezin Danışmanı :Yrd. Doç. Dr. Suavi TUNCAY
Jüri Üyesi :Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN
Jüri Üyesi :Doç. Dr. Nasır NİRAY
Enstitü Müdürü :Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN**

**MART-2002
MUĞLA**

TUTANAK

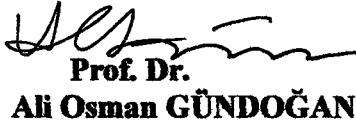
Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünün 27.03.2002 tarih ve 174/2 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisans Üstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinin ..... maddesine göre Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı öğrencisi Sertaç SOLGUN'un "Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri" adlı tezini incelemiş ve aday 07.05.2002 tarihinde saat 14:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan ana bilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin *başarılı*... olduğuna Oy Birliği ile karar verildi.

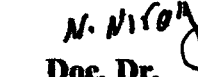
TEZ DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Suavi TUNCAY

ÜYE

Prof. Dr.
Ali Osman GÜNDOĞAN

ÜYE

Doç. Dr.
Nasır NİRAY

ÜYE

Yrd. Doç. Dr.
Suavi TUNCAY

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin “Kaynakça” da gösterilenlerden oluştuğunu , bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Sertaç SOLGUN

**YÜKSEK ÖĞRENİM KURULU
DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU**

YAZARIN

Soyadı :SOLGUN: **Kayıt No** :
Adı :Sertaç

TEZİN ADI :
Türkçe :Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri
Y.Dil : Rauschgiftschmuggeln und alternative
Lösungsvorschläge

TEZİN TÜRÜ:
Yüksek Lisans

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ :
Üniversite :Muğla Üniversitesi
Fakülte :İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Enstitü :Sosyal Bilimler Enstitüsü
Diğer Kuruluşlar :
Tarih :8 Mayıs 2002

TEZ YAYINLANMIŞSA :
Yayımlanan :
Basım Yeri :
Basım Tarihi :
ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN :
Soyadı Adı : TUNCAY Suavi
Ünvanı : Yard.Doç.Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL :Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI : 170

TEZİN KONUSU (KONULARI):

- 1-) Genel Bilgiler
- 2-) Uyuşturucu Suçları Hakkında Hukuki Düzenlemeler, Uluslararası Sözleşmeler
- 3-) Uyuşturucu Madde Kaçakçılığında Genel Durum, Coğrafi Konumu Açısından Türkiye'nin Önemi, Uyuşturucu kullanımının Boyutları
- 4-) Uyuşturucu Kaçakçılığına Etki Eden Faktörler, Kaçakçılık ve Kullanım İle Mücadeleye Yönelik Tedbirler ve Alternatif Çözüm Önerileri

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

- 1)Uyuşturucu Madde
- 2)Kaçakçılık
- 3)Mücadele

ALMANCA ANAHTAR KELİMELER

- 1) s Rauschgift
- 2) schmuggeln
- 3) r Kampf

- 1)Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum ( )
- 2) Dipnot gösterilmek kaydıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ( )
- 3)Kaynak gösterilmek kaydıla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir (X)

ÖZET

Günümüzde, tüm dünyada uyuşturucu sorunu çığ gibi büyümekte, toplumsal ve kültürel yapıdaki hızlı değişim sürecinde her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de uyuşturucu kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır.

Suç coğrafyası açısından değerlendirildiğinde Türkiye tüm illegal uyuşturucu maddeler için bir tüketim ve transit ülke konumundadır. Coğrafi konumu, yani Asya ve Avrupa arasındaki köprü rolü nedeni ile yakın ve Ortadoğu ülkelerinde Batı Avrupa pazarları için üretilen uyuşturucu maddelerin geçtiği transit ülke olarak Türkiye önemli bir rol oynamaktadır.

Tüketici ülkeler için üretilen eroin, “Altın Hilal” ülkelerinden baz morfin ve ham afyon şeklinde Türkiye’nin güneydoğu illerine gelmektedir. Güneydoğu Anadolu’ya gelen baz morfin bazı küçük laboratuvarlarda eroine çevrilmektedir. İstanbul’da bu maddeler Balkan yolu üzerinden tüketici ülkelere kaçırılmadan önce Batı Avrupa’da tanınan teşkilatlara satılmaktadır.

Bu bağlamda ilginç olan, Türk eroin tacirlerinin aşık bir şekilde asetik anhidrit maddesini Romanya ve Bulgaristan üzerinden Türkiye’ye kaçırmaya ve İstanbul’da depolamaya yönelmeleridir.

Coğrafi konumu nedeniyle, uyuşturucu maddelerin geçtiği transit ülke olarak önemli bir rol oynayan Türkiye, son yıllarda uyuşturucu kaçakçıları için verimli bir Pazar olarak değerlendirilmiş ve taşınan uyuşturucu ülke içinde pazarlanmaya başlanmış, bunun sonucunda ülkemizde uyuşturucu bağımlılığı özel tedavi merkezleri kurmayı gerektirecek kadar yaygınlaşmıştır.

Soruna dikkat çekmek ve kamuoyu oluşturmak amacı ile yapılan “Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Alternatif Çözüm Önerileri” çalışmasında, konu halk sağlığı boyutlarıyla ele alınarak incelenmiş, bu bağlamda Türk ve yabancı uzmanların görüşlerinden faydalanılmıştır.

ZUSAMMENFASSUNG

Heute wächst die Rauschgiftprobleme auf der Welt lawinenartig an, der Rauschgiftverbrauch verbreitet sich wie in alle Länder auf der Welt auch in der Türkei in volksgemeinschaftlichen und kulturellen Struktur bei Raschen Änderungsprozessen.

Kriminalgeografisch stellt die Türkei ein Konsumenten und Transitland für alle gängigen illegalen Drogen dar. Aufgrund seiner geografischen Lage-Brücke zwischen Asien und Europa spielt die Türkei eine wesentliche Rolle als Transitland für Rauschgifte aus dem Nahen und Mittleren Osten, das für westeuropäische Absatzmärkte bestimmt ist.

Die für Konsumländer bestimmte Heroin gelangt in Form von Morphinbase oder Rohopium aus den Ländern des Goldenen Halbmondes in die südöstlichen Provinzen der Türkei. In Südanatolien angekommen, wird die Morphinbase in kleinen Laboren in Heroin umgewandelt. In Istanbul wird es an die in Westeuropa bekanten Organisationen verkauft, bevor es über die Balkanroute in die Konsumländer geschmuggelt wird.

Interessant ist in diesem Zusammenhang, dass türkische Heroinhändler offenbar dazu übergehen, Essigsäurehydrid über Rumänien oder Bulgarien in die Türkei zur Heroinstellung einzuschmuggeln und Istanbul zwischenzulagern.

Durch seine geologische Lage, als ein transit Land darstellende wichtige rolle spielend hat die Türkei in letzten Jahren für Schmuggler als sehr guter Ertrag bringenden Markt bewert und damit angefangen, die transportierte Rauschgift im Land selbst zu verwenden , dadurch wurde in unserem Land die Rauschgiftabhängigkeit so verbreitet, dass man sonder therapie Zentrale gründen.

Um die Aufmerksamkeitkonzentration der Probleme und öffentlichen Meinung darzustellen, veranstalten Werk „Rauschgiftschmuggeln und alternative Lösungsvorschläge „, wurden mit kriminelle und gesundheitliche Dimensionen behandelt und von den türkischen und ausländer profitiert.

TEŐEKKÜR

Yüksek lisans programına başlamamda Kamu Yönetimi Bölümünün diğer üniversitelerle yapılan değerlendirmesinde oldukça iyi yönde söz edilir olması bende büyük bir etki yarattı. Özellikle danışmanım olan ve öğrencilerle kurduğu yakın diyalog ayrıca bilimsel açıdan geniş bir literatür ve oldukça ilginç farklı paradigmalardan olay ve olgulara yaklaşan Yrd. Doç. Dr. Suavi TUNCAY'ın büyük bir katkısı oldu. Aynı zamanda büyük bir özveriyle yetiştirdiği kıymetli asistanı Arş. Gör. Hacı Arif EMİR'in her türlü katkı ve desteği çalışmalarımı sürdürmemde beni motive etti. Bunun yanında Emniyet Teşkilatı Kurumunun bana gösterdiği yakın ilgi ve destek sayesinde ki Türkiye'de oldukça yeni ve çok farklı yaklaşımlarla ele aldığımız bu tez ortaya çıktı. Yine bana her yönüyle katkıda bulunan değerli eşime de teşekkürü bir borç bildiğimi belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
KISALTMALAR.....	6
GİRİŞ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL BİLGİLER

A. UYUŞTURUCU MADDE :KAVRAM, TANIM, TARİHÇE.....	9
I. Uyuşturucu Madde Kavramı	9
II. Uyuşturucu Maddenin Tanımı.....	10
III. Uyuşturucu Maddelerin Tarihçesi	11
a. Genel Olarak.....	11
b. Türk Toplumunda Uyuşturucunun Tarihsel Gelişimi	13
c. İslam'da Uyuşturucunun Tarihsel Gelişimi	15
B-UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI.....	16
I. Depresanlar (Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar)	17
a. Tabii uyuşturucular	17
1. Afyon	17
2. Morfin	18
3. Eroin	19
4. Kodein.....	20
b. Sentetik uyuşturucular	21
1. Barbitüratlar	21
2. Trankilizanlar	22
II. Stümülanlar (Merkezi Sinir Sistemini Uyaranlar).....	22
a. Tabii Uyuşturucular	23
1. Koka Bitkisi (Erythroxylum Coca).....	23
2. Kokain.....	24
3. Crack.....	25
b. Sentetik uyuşturucular	25
1. Amfetaminler.....	25
2. MDMA (3,4-Metilenendioksimetamfemin , XTC, Ecstasy)	26
III. Halusinolenler (Duyuların Bozulmasına Sebep Olanlar)	26
a. Tabii uyuşturucular	27
1. Esrar (Cannabis Sativa).....	27
2. Marihuana (Marijuana).....	28
3. Meskalin.....	28
b. Sentetik eczalar	29
1. LSD (Lysergic Acid Diethylamide).....	29
2. İnhalants (Uçucular)	30
IV. Kimyasallar	31

C. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİLERİ	34
I. Uyuşturucu maddelerin fiziki etkileri	35
a. Uyuşturucu Kullanan Annenin Çocukları	36
b. Bulaşıcı Hastalıklar	37
c. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı	37
1. Psikolojik Bağımlılık	38
2. Fiziksel Bağımlılık	39
3. Kesilme (Yoksunluk) Sendromu	40
Bağımlılık tipleri	40
II. Uyuşturucu Maddelerin Sosyal ve Maddi Etkileri	41
III. Şiddete ve Teröre Yönelik Etkileri	41

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU SUÇLARI HAKKINDA HUKUKİ DÜZENLEMELER ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

A. UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI HAKKINDA HUKUKİ DÜZENLEMELER.....	43
I. Genel Olarak.....	43
II. Alman Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri	44
III. İtalyan Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri	45
IV. Fransız Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri	46
VI. Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddelerle ilgili Uygulamalar.....	46
a. Genel Olarak.....	46
b. Türk Ceza Kanunu'nun uyuşturucu maddelerle ilgili hükümleri	47
c. Türk Medeni Kanunu'nun Uyuşturucu Madde Kullanımı İle İlgili Hükümleri	50
d. Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun.....	51
e. Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun	51
B. UYUŞTURUCU MADDELERLE İLGİLİ ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER	51
I. 1909 Shanghai Afyon Antlaşması.....	52
II. 1912 Lahey Afyon Mukavelenamesi	53
III. 1925 Cenevre Afyon Mukavelenamesi	54
IV. 1931 Cenevre Afyon Mukavelenamesi	54
V. Zararlı ilaçların Meşru Olmayan Ticaretinin Yasaklanması Hakkında 1936 Cenevre Mukavelenamesi	55
VI. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü	55
VII. 1953 Newyork Afyon Protokolü.....	57
VIII. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddeler TEK Sözleşmesi.....	58
IX. 1961 TEK Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol	60
X. 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi	60

XI. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi	62
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINDA GENEL DURUM
COĞRAFİ KONUMU AÇISINDAN TÜRKİYENİN ÖNEMİ
UYUŞTURUCU KULLANIMININ BOYUTLARI

A. UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞINDA GENEL DURUM	64
I. Üretim bölgeleri	65
a. Dünya Genelinde Ekim	65
b. Türkiye’de Ekim	65
II. Kaçakçılık güzergahları	66
a. Balkan Rotası	66
b. Kuzey Karadeniz Rotası	67
c. Doğu Akdeniz Rotası	68
B. COĞRAFİ KONUMU AÇISINDAN TÜRKİYENİN ÖNEMİ	69
I. Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı	70
II. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Olayları Değerlendirmesi	70
a. Madde Türlerine Göre Değerlendirme	71
1. Afyon ve Türevlerine Ait Değerlendirme	71
2. Kokain ve Türevlerine Ait Değerlendirme	73
3. Esrar ve Türevlerine Ait Değerlendirme	74
4. Sentetik Uyuşturuculara Ait Değerlendirme	76
aa. Captagon	77
bb. Extacy	78
5. Uyuşturucu İmalinde Kullanılan Kimyasal Maddelere Ait Değerlendirme	80
b. Yakalanan sanıklara göre değerlendirme	82
1. Sanıkların Yakalanan Uyuşturucu Madde Cinsine Göre Dağılımı ...	82
2. Sanıkların Yaş Grubuna Göre Dağılımı	83
3. Sanıkların Suçtaki Rolüne (İçici-Satıcı) Göre Dağılımı	83
4. Sanıkların Cinsiyetine Göre Dağılımı	84
5. Türkiye’de Yakalanan Yabancı Uyruklu Şahıslar	84
6. Yurtdışında Uyuşturucu Olaylarına Karışan Türk Vatandaşları	86
7. Aşırı Doz Neticesi Meydana Gelen Ölüm Olayları	88
C. UYUŞTURUCU KULLANIMININ BOYUTLARI	90
I. Dünyada Uyuşturucu Kullanımının Boyutları	90
II. Türkiye’de Uyuşturucu Kullanımının Boyutları	91
a. Hastane Kayıtlarına Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları	91
b. Polis Kayıtlarına Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları	93
c. Anketlere Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları	96
1. Yaş Grubu	96
2. Başlama Yaşı	98
3. Cinsiyet	99

4. Medeni Durum	100
5. Eğitim Düzeyi.....	101
6. Kullanılan Maddenin Cinsi	101
7. Başlama Nedeni.....	102
8. Maddeyi Temin Suçu İşleyip İşlemediği	103
9. İş Durumu.....	104
10. Sabıka Durumu	105
11. Aile Durumu	106
12. Yaşadığı Yer	107
13. Ailesinin Gelir Durumu	107
14. Tedavi İsteği	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞI VE KULLANIMI İLE MÜCADELEYE YÖNELİK ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	109
I. Bağımlılık	109
a. Psikolojik etkenler	110
b. Kalıtımsal etkenler.....	110
c. Biyolojik etkenler	111
d. Aile	111
f. Diğer etkenler	113
II. Ekonomik etkenler.....	114
III. Siyasi etkenler	115
a. Terörist Faaliyetler.....	115
Narko-Terörizm.....	115
Terör Örgütlerinin Başlıca Giderleri	117
1. Barınma/Beslenme İhtiyaçları	117
2. Lojistik Destek.....	117
3. Diğer Giderler.....	117
Terör Örgütlerinin Başlıca Gelir Kaynakları	118
1. Yandaş Devlet Yardımı.....	118
2. Soygun ve Gasp.....	118
3. Haraç Toplama	118
4. Sahtecilik.....	118
5. Uyuşturucu Ticareti	119
PKK terör örgütünün uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetleri.....	119
1. Kaynağından Uyuşturucu Temini.....	120
2. Uyuşturucu Kaçakçılığı.....	121
3. Uyuşturucu Dağıtımını Yapmak.....	123
b-Siyasi Değişiklikler	124
B. UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞI VE KULLANIMI İLE MÜCADELEYE YÖNELİK TEDBİRLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	125
I. Uyuşturucu Madde Talebini Azaltmak	125

a. Uyuşturucudan Koruma ve Önleme Çalışmaları.....	126
1. Uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yanlış bilgiler	126
2. Aileye Düşen Görevler	127
3. Anne ve Babanın Görevleri.....	128
4. Aile İçi Eğitim	129
5. Özgür, Sorumlu, Sınırlarını Bilen, Güvenli Çocuk Yetiştirme	130
6. Evdeki Uyuşturuculara Dikkat	132
7. Medyaya düşen görevler	132
8. Eğitim Kurumlarına Düşen Görevler.....	133
9. Kamusal Kurumlara Düşen Görevler	133
10. Alternatif Öneriler	136
11. Temel İlkeler	137
b. Bağımlılığın tedavisine yönelik çalışmalar	138
1. Uyuşturucu madde kullanımının evreleri.....	139
2. Kişinin Uyuşturucu Madde Kullandığı Nasıl Anlaşılır?.....	139
3. Çocuğumuzun Uyuşturucu Kullandığını Nasıl Anlarız?	140
4. Çocuğumuzun Uyuşturucu Kullandığından Eminseniz.....	140
5. Anne ve Babaların tutum ve Davranışlarında Yapmaları Gereken Değişiklikler	141
6. Anne ve Babaların Özellikle Dikkat Etmesi Gereken Hususlar	141
7. Yardım Hususunda Önceden Belirli Sınırlar Koymak	142
8. Tedavi İle İlgili Ön Yargılar.....	142
II. Uyuşturucu madde kaçakçılığını kontrol altına almak	144
a. Kaçakçılık Nedir?	144
b. Kaçakçılığın Çeşitleri	144
c. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Diğer Organize Suçlar	145
d. Kaçakçılıkla Mücadele Yöntemleri.....	145
e. Uyuşturucu Kaçakçılığı İle Mücadelede Alternatif Çözüm Önerileri	146
1. Kaynağında Mücadele	146
2. Proses Aşamasında (laboratuar ve rafineri safhasında) Mücadele	147
3. Sevkiyat Aşamasında Mücadele.....	147
4. Finanssal Alanda Mücadele	148
aa. Kara Para Nedir?	149
bb. Karapara İle Kayıtdışı Ekonomi Arasındaki Farklar Nelerdir?	150
cc. Kara Para Aklama Nedir?	151
dd. Karapara Niçin Aklanır?	153
ee. Karapara Aklamanın Aşamaları Nelerdir?	153
ff. Karapara Aklama Yöntemleri	154
gg. Karapara nerede aklanıyor?	158
hh. Karaparanın Aklanması İle Niçin Mücadele Edilmelidir?	158
1) Siyasi Nedenler.....	158
2) Ekonomik Nedenler	159
3) Kriminolojik Nedenler	162
ii. Karaparanın Aklanması İle Mücadelenin Uluslararası Boyutu..	163
jj. Türkiye’de karaparanın aklanması ile mücadele.....	164
kk. Türkiye’nin Karaparanın Aklanması İle Mücadelesinde Uluslararası İşbirliği	166

II. Türkiye’de Karapara Aklama Suçunda Uygulanan Cezalar Nelerdir?.....	168
mm. Karapara Aklama İle Mücadele Alternatif Çözüm Önerileri .	169
1) Karapara Aklama Suçunun Soruşturulması	169
2) Sınır Aşan Karapara Aklama Suçu Soruşturmaları	172
3) Mevzuatın Geliştirilmesi	174
4) Diğer Önlemler	175
ÖZGEÇMİŞ.....	177
KAYNAKLAR.....	178
KÜÇÜK SÖZLÜK	182

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.k.	Aynı kaynak
AMATEM	Bakırköy ruh ve sinir Hastalıkları Hastanesi - Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMPMS	Birleşmiş Milletler Psikotropik Maddeler Sözleşmesi
C.	Cilt
ÇİK	Cezaların İnfazı Hakkında Kanun
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
CND	BM. Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (Commision on Narcotic Drug)
ECO	Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
FATF	Mali Suçlarla Mücadele Teşkilatı (Financial Action Task Force)
FCIB	Mali Suçlar Araştırma Kurulu
INCB	Uluslar arası Uyuşturucu Madde Kontrol Kurulu (İnternational Narcotics Control Board)
INTERPOL	Uluslar arası Kriminal Polis Örgütü
ISIC	BM. Uluslar arası Suç Bilimleri Araştırmalar Enstitüsü (International Institute of HigherStudies in Criminal Sciences)
JGK	Jandarma Genel Komutanlığı
JICA	Japon Ulluslararası İşbirliği Kuruluşu (Japan InternationalCooperationAgency)
Kg.	Kilogram
KOMDB	Kaçakçılık ve Organize suçlarla mücadele Daire Başkanlığı
lb.	Libre
MASAK	Mali suçları Araştırma Kurulu
Md.	Madde
mg.	Miligram
ODCP	Uyuşturucu Denetim ve Suç Önleme Ofisi
PVSK	Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
Pfİ	Polisin Eğitimi ve gelişimi Enstitüsü (Polizei Fortbildung Institut)
RG	Resmi Gazete
s.	Sayfa
ss.	Sayfaları arası
SAMA	Amerikan Tıp Talebe Derneği (Student American Medical Assocation)
SANA	Amerika Sinir ve Akıl Ahstalıkları Mütihazassısları Cemiyeti (Society of Alienists and Neurologists of America)
TCK	Türk Ceza Kanunu
UMMHK	Uyuşturucu Maddelerin Murakebesi Hakkında Kanun
UNDPC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Kontrol Programı (United Nations International Drug Control Programme)
WHO	Dünya Sağlık Teşkilatı (World Healt Organization)

GİRİŞ

Bu gün tüm dünyada uyuşturucu sorunu çığ gibi büyümektedir. Sanayileşme, hızlı ve plansız kentleşme, işsizlik, savaş ve politik belirsizlikler gibi pek çok sorunun yaşandığı, bireyin yaşamı algılayışının ve aile başta olmak üzere toplumsal ve kültürel yapıların tümüyle bir değişim sürecinden geçtiği her ülkede olduğu gibi, Türkiye de uyuşturucu sorunu ile karşı karşıya gelmiştir.

Madde bağımlılığı, birey ve ailede yarattığı onarılması kimi zaman imkansız tahribatların yanı sıra, başta AIDS ve hepatite eşlik eden bulaşıcı hastalıklar, yol açtığı ekonomik, sosyal ve ahlaki kayıplarla son derece önemli bir toplum sağlığı sorunudur.

Uyuşturucu maddelerin varlığı ve kullanımını insanlık tarihi kadar eskidir. Afyon ve meskalin gibi doğal uyuşturucular, eski çağlarda dinsel tören ayinlerinde bilinçte meydana getirdiği değişiklikler nedeniyle büyüsel anlamlar yüklenerek kullanılmışlardır. Bu dönemde kokain sentetik olarak üretilmiş, ancak bağımlılık potansiyeli anlaşıncaya tıptaki kullanım alanı kısıtlanmıştır. Sentetik uyuşturucuların üretimi aynı dönemde tıp dışına kaymış ve üst sosyoekonomik gruplarda kısıtlı ortamlarda keyif verici olarak kullanılmışlardır.

İkinci Dünya Savaşından sonra özellikle Amerika'da yaşanan kültürel bunalım döneminde toplumun genelinde yaygınlaşmış, genç kuşaklarda yaygın kullanım patlaması olmuştur. Devletlerin uyuşturucu ile müşterek mücadelesi ise bu yıllarda hız kazanmaya başlamıştır. Kısa sürede getirilen yasaklamalar nedeni ile yer altına inen uyuşturucu pazarı yasadışı örgütlerin, özellikle silah kaçakçılığı ile bir arada yürüttükleri büyük kar getiren yasadışı bir sektöre dönüşmüştür. Aynı dönemde yaşanan büyük toplumsal çalkantılar, kültürel ortam ve aile kurumundaki sancılı değişiklikler uyuşturucu kullanımının tüm dünyada yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Günümüzde az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde doğal uyuşturucular yerel olarak üretilip tüketilirken, onlardan üretilen sentetik uyuşturucular belirli geçiş yolları izleyerek endüstrileşmiş ülkelere taşınmakta ve oralarda tüketilmektedir. Türkiye de, Orta ve Uzakdoğu'da üretilen ve Avrupa ve Amerika'ya götürülen uyuşturucuların geçiş noktalarından biri üzerinde yer almaktadır. Seksenli yıllara kadar Türkiye üzerinden taşınan uyuşturucu, ülke pazarına girmeden batıya gidiyordu. Bu yıllardan sonra ise uyuşturucu kaçakçıları Türkiye'yi de verimli pir pazar olarak değerlendirmişler ve taşınan uyuşturucuyu ülke içinde de pazarlamaya başlamışlardır.

Uzun yıllar boyunca çeşitli çevrelerce uyuşturucu kullanımının bizim kültürümüze uygun olmadığı ve hiçbir zaman yaygınlaşmayacağı öne sürülmüşse de, zaman içerisinde uyuşturucu bağımlılığının özel tedavi merkezleri kurmayı gerektirecek kadar çoğaldığı tespit edildiğinden, sorunun boyutu geç de olsa anlaşılmıştır.

Sektörlerarası işbirliği içerisinde başlatılan ve devam ettirilen uyuşturucu ile mücadele çalışmalarında, üretim, proses (rafineri) ve sevkiyat aşamalarında başarı sağlanmış ise de bu yeterli olmamış ve uluslararası arenada finanssal

alanda mücadele ön plana çıkmıştır. Çünkü klasik polisiye yöntemlerle organize çalışan uyuşturucu kaçakçılığı şebekelerini tamamen çökertilmesi imkansızdır. Binaenaleyh bu yöntemlerle elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi esnasında çeşitli sebeplerle yapılan acelecilik, sadece kaçakçılık organizasyonunun bir bölümüne darbe vurmakta, organizasyonun başı durumunda olan şahıslara ve kaçakçılık sonucunda elde edilen gelirlere ulaşamamaktadır. Bu durum ise uyuşturucu kaçakçılığına karşı yapılan mücadelenin caydırıcılık etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Bu sorun ile etkin mücadele, çok boyutlu ve hem kurumlar arası işbirliğini, hem de tek tek bireylerin, ana babaların, sivil toplum örgütlerinin bilinçli katılımlarını gerektiren bir sorundur. Bu sorunu yalnızca polisiye tedbirlerle çözmeye çalışmak veya bu sektörün sorunu olarak görmek mücadelenin başarısını oldukça zayıflatacaktır.

Bu bağlamda yapılan bu çalışmada uyuşturucu sorunuyla mücadele faaliyetleri her ne kadar finanssal alandaki mücadeleye yönelik tedbirlere ağırlıkla işaret etmekte ise de, sektörler arası işbirliği içerisinde ve çok yönlü olarak ele alınarak incelenecektir.

Bu açıdan konu Birinci Bölümde “Genel Bilgiler”, İkinci Bölümde “Uyuşturucu Suçları Hakkında Hukuki Düzenlemeler”, Üçüncü Bölümde “Uyuşturucu Kaçakçılığında Genel Durum Coğrafi Konumu Açısından Türkiye'nin Önemi Uyuşturucu Kullanımının Boyutları” ve Dördüncü Bölümde de “Uyuşturucu Kaçakçılığı Kullanımı İle Mücadeleye Yönelik Alternatif Çözüm Önerileri” başlıkları altında incelenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

A. UYUŞTURUCU MADDE :KAVRAM,TANIM, TARİHÇE

I. Uyuşturucu Madde Kavramı

Uyuşturucu madde tabiri hayatımıza özellikle son yıllarda yoğun bir biçimde girmiş olmasına rağmen, bu kavramın içeriği hakkında bir fikir birliğine varılamamıştır. Ancak genel bir kavram olarak uyuşturucudan söz edildiğinde, herkes benzer bir kavramı düşünmekte, ama ayrıntıları bilinmemektedir.

Bugün Türkiye’de bağımlılık yapan maddeler için genel olarak uyuşturucu tanımı kullanılmaktadır. Uyuşturucu sözcüğünden de anlaşılacağı gibi, kişiyi uyuşturan, hareketsiz kılan, kontrolünü kaybettiren maddeler akla gelmektedir. Bağımlılık yapan tüm maddeler için aslında uyuşturucu tanımını kullanmak yanlıştır. Bu tanımlama ile uyarıcı bazı maddeler bu kapsamın dışındaymış gibi bir izlenim doğmaktadır. Bu nedenle bu kavram içinde tüm bağımlılık yapıcı maddeleri değerlendirmek doğru olacaktır¹.

Bunun yanında; gerek uyuşturucu maddelerin sınıflandırılması, gerekse bu maddelerin suiistimali halinde uygulanacak yasalar ele alındığında görülecek ki, bir kısım meslek mensubunun uyuşturucu olarak sınıflandırdığı bir madde, diğerine göre uyuşturucu sayılmamış; yine bazı ülkelerin kanunlarına göre uyuşturucu madde olarak belirlenmiş ve kullanılması ve satılması suç sayılmış bir madde, bir başka devletin kanununa göre ilaç olarak kabul edilmiş ve kullanılması, ticareti serbest bırakılmıştır.

Polis, yargıç ve kanun adamları için sadece kanunlarda belirtilen maddeler uyuşturucu madde olarak kabul edilirken, sosyal hizmet uzmanları açısından alkol ve tütün de dahil olmak üzere merkezi sinir sistemini etkileyen tüm maddeler uyuşturucu madde kabul edilmiştir.

Yine bu istikamette uyuşturucu maddeler, toplumlara ve inanç sistemlerine göre de farklı olarak yorumlanmıştır. Bir topluma veya inanç sistemine göre uyuşturucu kabul edilen ve kullanılması yasaklanan bir madde, başka bir topluma göre dini törenlerde kullanılması zorunlu sayılmış ve kutsal olarak kabul edilmiştir.

Uyuşturucu maddelerin hukuki olarak tanımlanması da çeşitli hukuk sistemlerinde farklılıklar gösterdiği gibi, bir devletin milli hukuk sistemi içinde de, değişik dönemlerde kapsam olarak farklılıklar göstermiştir. Yani bir dönem kullanılması veya satılması suç kabul edilmeyen bir madde, bir dönem sonra ticareti ve kullanılması sınırlandırılmış, hatta yasaklanmıştır. Mesela 2 Haziran 1941 tarih ve 4055 sayılı kanunla tadil görmeden önce, Türk Ceza Kanunu’nun 403. maddesinde uyuşturucu maddeler sayılarak, tahdidi açıkça gösterilmişti. Ancak bilinen tabii uyuşturucuların (afyon,morfın, eroin, esrar...) yanında, sentetik uyuşturucu veya psikotropik maddeler (tranklizanlar, LSD gibi

¹ Kültegin ÖGEL,*Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık*, İstanbul: İletişim Yayınları,1997, s.7

halüsinojenler...) 'in de ortaya çıkmış olması ve daha birçok maddenin asıl amacı dışında, alışkanlık yaratacak şekilde kullanılması karşısında sayma usulünden vazgeçilmiştir. Böylece uyuşturucu madde kavramının bilimsel gelişmelere, milletler arası antlaşmalara ve tatbikata daha uygun olarak esnek biçimde yorumlanması amaçlanmıştır.

Bütün bunların yanında “drog bağımlılığı (drug dependence), iptila (addiction), kötüye kullanım (abuse), fiziksel bağımlılık , psikolojik bağımlılık, alışkanlık (habbituation)” gibi terimler, değişik disiplin mensupları tarafından genellikle farklı manalarda kullanılmış ve bu durum karışıklığı iyice arttırmıştır .

Uyuşturucu madde kavramı üzerinde meydana gelen kargaşa sadece Türkiye için söz konusu olmayıp, bütün dünya devletleri için de geçerlidir. Gerek bu karışıklığı gidermek ve uyuşturucu kavramını ortak bir paydada birleştirmek, gerekse uyuşturucu maddelerin kontrolünü sağlamak amacıyla, dünya devletleri çeşitli tarihlerde bazı antlaşmalar yapmışlardır. Uyuşturucu maddelerin kontrolü ve yasaklanması konusundaki ilk temel antlaşma 1909 tarihli “Shanghai Afyon Antlaşması”dır. Daha sonra ABD’ nin teklifi üzerine Shanghai Antlaşması’na katılan devletler 23 Ocak 1912 tarihli La Haye Afyon Mukavelesi’ni imzalamışlardır. Bu antlaşmada afyon, morfin, kokain ve eroinin tanımı yapılarak bileşimleri uyuşturucu olarak kabul edilmiştir. 1936 yılında “Cenevre Mukavelesi”, 1961 tarihinde kabul edilen “New York Uyuşturucu maddeler Tek Sözleşmesi”nde adı bile anılmayan çeşitli sinir sistemi uyarıcıları, halüsinojenler, müsekkimler ve uyku ilaçları ise 1971 tarihli “Birleşmiş Milletler Psikotropik Maddeler Sözleşmesi” metninde uyuşturucu madde olarak yer almıştır. Ancak uyuşturucu madde kavramını en ayrıntılı olarak ifade eden sözleşme, 1988 tarihli “Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” dir.

Buna göre ham afyon, tıbbi afyon ve morfin özellikleri olan afyon alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri; koka yaprağı ve bunun alkaloidleri, tuzları, esterleri ve eterleri ile Türkiye’nin de katıldığı 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesinin I,II,III ve IV numaralı cetvelerde yer alan doğal veya yapay herhangi bir madde ve bu sözleşmeye paralel olarak hazırlanan 3 Haziran 1986 tarih ve 3298 sayılı yasaya göre, çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleriyle, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından kullanılması zararlı olduğu ve “toxicomani” (bağımlılık) yaptığı tespit edilen tabii ve sentetik maddeler uyuşturucu madde olarak kabul edilir.

Yaptığımız bu çalışmada, uyuşturucu madde kavramında karışıklığa meydan vermemek için, Türkiye’nin de kabul etmiş olduğu “ Birleşmiş Milletler Psikotropik Maddeler Sözleşmesi” nde belirtilen maddeleri uyuşturucu madde olarak ele alacağız.

II. Uyuşturucu Maddenin Tanımı

Türkiye’de uyuşturucu maddelerle ilgili yapılan araştırmalarda; “narkotik madde”, “psikoaktif madde”, “psikotrop madde”, “psikodisleptik madde”, “drog bağımlılığı” gibi pek çok kelime değişik araştırma grupları tarafından kullanılmaktadır. Her bir meslek grubu yaptığı çalışma ve konuşmalarda, kendi

meslek grubuna özgü terminoloji ve sözcükler seçmektedirler. Biz çalışmamızda en genel anlamda “uyuşturucu madde” tabirini kullanmayı tercih ettik.

Uyuşturucu madde; organizmaya karışması halinde, merkezi sinir sisteminde dikkatin dağılması, düşünsel etkinliğin azalması, bilinç bulanıklığı ve uyku ile kendini belli eden; işlevsel bir değişikliğe, duyarlılığın azalmasına, kasların gevşemesine yol açan²; ağrı kesici, bağımlılık yapıcı kimi zaman da öfori yaratıcı etkileri olan³; az veya çok, sürekli kullanıldığında davranış ve şuur değişikliği yapan, meydana getirdikleri davranış değişiklikleri hemen hemen hiçbir toplumda kabul görmeyen maddelerdir⁴.

Kişi üzerinde birtakım zararlar yarattığı ve bu zararlar da sosyal bünyeyi olumsuz yönde etkilediği için, dünyanın hemen her yerinde uyuşturucu maddelerin yapımı kullanımı, satışı, dolaşımı suç sayılmış ve yasaklanmıştır⁵.

Bu bağlamda uyuşturucu maddeler, “kimyasal niteliği ile canlı organizmasının yapısını etkileyen, ferdin bünyesinde fiziki ve psikolojik bağımlılık meydana getiren, insanın ruhsal durumunu, çalışma ve zihni faaliyetlerini değiştiren, kötüye kullanılması fert ve toplumun büyük zarar görmesine yol açan her çeşit tabii ve kimyasal maddeler⁶” olarak tanımlanabilir.

III. Uyuşturucu Maddelerin Tarihçesi

a. Genel Olarak

Günümüze kadar gelen kayıtlar M.Ö. 4000 yıllarında Aşağı Mezopotamya bölgesinde yaşayan Sümerler’in haşhaş ve kenevir yetiştirdiklerini, bu bitkilerden elde ettikleri maddeleri de ilaç olarak kullandıklarını göstermektedir⁷.

Mezopotamya’da haşhaştan elde edilen usareye, zevk ve saadet manasına gelen “Gil” adı verildiği ve ilaç olarak özellikle öksürük kesme, karın ağrılarını durdurmak veya çocukları sakinleştirmek için kullanıldığı, Sümerler’e ait tabletlerin çözümünden anlaşılmıştır. Yine bunun yanında pek çok mezar kabartmasında, haşhaş toplanmasına dair figürlere rastlanılmıştır⁸.

Asur’ların kabartmalarında da haşhaşa rastlanmıştır. Asurlar M.Ö. 3000-612 yılları arasında Yukarı Mezopotamya’da medeniyet kurmuşlar, daha sonra da Suriye ve Mısır’a da egemen olmuşlardı. Tanrı ve kral heykellerine haşhaş motifleri işlemişlerdi. M.Ö. 9.asırda Asur kralı Sardanapal zamanında haşhaşın, “irru” adı ile tanındığı ve M.Ö. 7. asırda ise tababette kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Yine Babil’liler ve Mısırlıların da haşhaşı kullandıkları, tarımını yaptıkları ve afyonun tedavi maksatlı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Eski

² *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, Cilt 20, İstanbul:Gelişim Yayınları,1986,s.11996

³ *Ana-Britanica Ansiklopedisi*, Cilt 21, İstanbul: Ana Yayıncılık, 1996, s.452

⁴ Salih Yaşar ÖZDEN, *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Teşhis-Tedavi Tedbir*, İstanbul:Nobel Tıp Kitabevleri, 1992, s.3

⁵ *Meydan-Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedisi*, Cilt 12, İstanbul:Meydan Yayınevi,1978, s.458

⁶ Tayfun VARDARLI, *Kaçakçılık Mevzuatı*, Muğla:Emniyet Md., 1998, S.15

⁷ EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 99*, Ankara:EGM. Basımevi , 2000/2, s.9

⁸ Özden, a.g.e. s.12

Yunan'da Homeros'un İliyada'sında haşhaş bitkisinden, Odiseus adlı eserinde de afyonun sinirleri yatıştırıp acıları dindiren özelliğinden bahsedilmiş, şarapla karıştırılarak içildiğini ve Mısırlı kadınlardan elde edildiği söylemiştir. Hipokrat, afyonu hastalıklarda ilaç olarak tavsiye etmiş besin değerine de önem vermiş olduğundan, o devir şairlerinin dilinde ve krallarının elinde değer kazanmıştır. Yine eski Yunan'da (M.Ö. 4.yy.) uyku ilahı Hypnos, üzerinde haşhaş bitkisi bulunan sanat eserleri ile temsil edilmiştir. Ayrıca afyonun haricen ve dahilen kullanılmasının sinir sistemi ve gözler üzerinde zararlı etkilerin olduğu tespitine de ilk olarak bu dönemde rastlamaktayız . Aynı bilgilere eski Romalıların literatüründe de rastlanılmakla beraber en önemli bilgileri Dios-Curdies (M.S. 1.yy.) vermiş, kapsüllerin lasteksinin (opus) ve tüm bitkinin ekstresinin (meconion) birbirinden farklı olduğunu, haşhaş sütünün uyku verdiğini, nohut kadar afyonun yutulduğu zaman ağrıları dindirdiğini, hazmı kolaylaştırdığını, suda eridiğini, fazla alındığında insanı sersemleterek öldürdüğünü belirtmiştir. Eski Yunan'da ise Meconion adıyla afyon çayı yapılmakta ve halk arasında yaygın olarak kullanılmaktaydı⁹.

Haşhaş M.S. 7 asırda Çin'e ve Uzakdoğu'ya gitmişse de, kültürü ancak 17. asırda yapılmıştır. 18. asra kadar afyonu ağrı dindirici ve uyku verici olarak kullanan Çinliler, İngiltere'nin Hindistan'da şirket kurup Çin'e bol miktarda afyon ihraç etmeye başlamasıyla, yaygın şekilde afyon kullanma alışkanlığını kazanmışlardır. Kullanıcıların sayısı nüfusun %25-27' sine ulaşmış ve bunu sonucu binlerce kişi ölmüştür. Bunun üzerine Çin hükümeti afyon ithalini yasaklamıştır. Ancak bu derece yüksek kazançlı bir işe son vermek istemeyen İngiltere, tüccarlarının hakkını korumak gerekçesiyle Çin sahiplerini bombalamıştır. Tarihte bu savaşa "Afyon Savaşı" denilir. Savaş sonunda Çinliler harp masraflarını ödedikleri gibi, Honkong'u kaybetmişler ve afyon ithalini yasaklayan kanunları da kaldırmak zorunda kalmışlardır. Bunu takiben Çin'e yapılan afyon ithalatı daha çok artmış, afyon alışkanlığı bütün Çin'e, hatta Kore, Vietnam, Laos, Kamboçya, Tayland, Endonezya, Burma, ve Filipinlere kadar yayılmıştır¹⁰.

Sağlık ve neşe verici olarak bilinen ve kullanılan afyonun suiistimali ilk olarak 1091-1276 yılları arasında merkezi Alamut Kalesi olan Haşhaşın Devleti'nde görülmüştür. İsmaili mezhebinden olan Hassan Sabbah 'ın kurduğu bu devlette, "Fida" adı verilen fedailere devamlı olarak uyuşturucu verilerek, bazı devlet büyüklerine karşı suikast yapmaları sağlanıyordu¹¹.

Zaman içinde, afyonun tıp alanında kullanılabilirliğini artırma yönünde yapılan araştırmalar neticesinde, 1806 yılında Friedric Wilhelm Adam SERTÜNER isimli bir eczacı asistanı morfini buldu. Buluşuna da Yunan rüya tanrısı Morpheus'tan atfen morphium adını verdi¹².

⁹ a.k., ss.13-14

¹⁰ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, *Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara: EGM Basımevi, 1994, s5

¹¹ a.k., s.2

¹² Martin Booth, *Haşhaşın Eroine Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü*, İstanbul: Sabah Kitapçılık, 1997, s. 60

1898 tarihinde de morfinin yaptığı bağımlılığı tedavi amacıyla Alman Bayer fabrikaları kimyacısı Heinrich DRESER'in de eroini bulmasıyla, uyuşturucu madde kullanımı yeni bir boyut kazanmıştır¹³.

Morfinin bulunmasından sonra bu madde tıp alanında geniş bir kullanım alanı bulmuş, özellikle 1861-1865 Amerikan İç Savaşı'nda, 1860 Prusya-Avusturya Savaşı'nda, 1870-1871 Fransa-Almanya Savaşı'nda yaralı askerlerin ağrılarını dindirmede morfin kullanılmıştır. Askerlerin tedavilerinin sonunda yoksunluk krizine girmeleri üzerine bu durum "asker hastalığı" olarak isimlendirilmiştir. Askerlerin terhisleri sonunda sivil hayatta morfinden övgü ile bahsetmeleri sonucu, Avrupa'nın büyük şehirlerinin zengin tabaka mensupları arasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır¹⁴.

b. Türk Toplumunda Uyuşturucunun Tarihsel Gelişimi

Birçok uygarlık tarafından duvar kabartmalarında çömleklerdeki motiflerde dahi kullanılacak kadar günlük hayata yerleşen bu bitkilerin, verdiği etkiden dolayı tıbbi amaçlarla ve dinsel ayinlerde kullanıldığı bilinmektedir. Nitekim eski Türk inançlarından Şamanizm'de din adamları (şamanlar) halüsinasyon yaratmak ve hipnotize etmek için bazı bitkilerden yararlanmaktaydılar¹⁵.

Orta Asya'da Türk devletlerinin Çin ile olan savaşlarında ve Özellikle Kubilay Han ile cengiz Han dönemlerinde ticaret ve göçlerle birlikte afyonla tanışılmıştır.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmelerinden sonra, burada haşhaş tarımına başlanılmıştır. Becon (1516-1519) hatıralarında "Anadolu'da haşhaş tarımının Fransızların buğday tarımı kadar ileri bulunduğu" belirtmiş, başlıca haşhaş ekim alanlarının Antalya, Bolu, Kayseri ve Niğde olduğunu ve her ailenin kendi imkanları dahilinde haşhaşı işleyerek ticaretini yaptığını anlatmıştır¹⁶.

Osmanlı padişahlarından Fatih Sultan Mehmet, Kanunnamesi'nde "El-fasl'ül-salih fişurb ül-hamr ve'l-sirkat ve'l-bühtan" kısmında ; "Eğer biregü hamr içerse Türk veya şehirli olsa kadı tazir ura iki ağaca bir akçe cereme alına" hükmüne yer vermiştir. Buna benzer bir hükmün Kanuni Sultan Süleyman Kanunnamesinde yer almış ve buna istinaden o devirde her türlü tütün, içki, afyonun kullanılmasının yasaklanmıştır¹⁷.

Anadolu'da Türkler arasında zamanla afyonun tüketimi artmış, bunun üzerine Genç Osman döneminde tütün ve esrar gibi sarhoşluk veren maddelerin tüketimi (1612) ve üretimi ilk defa (1621) yasaklanmıştır. Bu yasak IV.Murat tarafından daha sıkı uygulanmış ve bütün meyhaneler, kahvehaneler ve esrarhaneler kapatılmıştır (1633-1634)¹⁸.

¹³ EGM-KOMDB, 2000/2, a.g.e., s. 9

¹⁴ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, *Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara:EGM Basımevi,1995, s.2

¹⁵ EGM.KOMDB, 2000/2, a.g.e., s.9

¹⁶ Özden, a.g.e., s.13

¹⁷ İzmir Emniyet Müdürlüğü, *Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu*, İzmir:Barış Matbaacılık, 1999, s.7

¹⁸ Fatma Doğruel , Sual Doğruel, *Osmanlı'dan Günümüze Tekel*, İstanbul:Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000,s.25

Anadolu Afyonu üzerindeki ilk kimyasal araştırmalar ise, morfin miktar tayini konusunda Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i şahane Eczacılık Sınıfı Fenni İspençiyari ve kimya hocası eczacı Giorgio Della Suda Faik Paşa tarafından yapılmıştır (1867)¹⁹.

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde, İstanbul'da "Esnaf-ı bengçiyari" isimi verilen esnaf, Süleymaniye semtindeki "Tiryakiler Çarşısı"ndaki dükkanlarda esrar içeren müstahzarlar (şurup, macun şeklinde) , hazırlayıp tiryakilere satıyorlardı²⁰.

Bu dönemlerde, zaman zaman esrar ve afyonun kullanımının yaygınlaştığı, hatta bunun önüne geçmek için padişah fermanlarıyla yasaklar getirildiği kayıtlardan anlaşılmaktadır.

II.Abdülhamit devrinin sonlarında İstanbul'da esrar kahvehanelerinin açıldığı, bu dönemde esrarın cezasının fazla olmayıp, sadece müsadere edilip denize atılmaktaydı. 1917 yılında çıkarılan Polis Nizamnamesine göre ise, esrarhane işletenlerden bir daha esrar içilmeyeceğine dair tasdikli bir kefaletname alınmaktaydı²¹.

Cumhuriyet Türkiye'sinde ise, özellikle eroinin 1936 yılından sonra bir süre yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni de bir Japon firmasının 1936 yılında eroin imal etmek için hükümetten izin alması ve İstanbul'da kurduğu ilk imalathaneden sonra bir Fransız firması ile birlikte kurdukları ikinci ve üçüncü imalathanelerde ürettikleri eroin maddesini neşe ve güç kaynağı olduğu propagandasıyla ucuz bir fiyatla tütüncülere satmaya başlamasıdır. Ancak kısa sürede bağımlılık yaptığı ve zararlı etkileri görüldüğünden, Atatürk başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu kararı ile bu maddenin satışı yasaklanarak imalathaneleri kapatılmış ve imal için kullanılan cihazlar imha edilmiřtir²².

Türkiye'nin , 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyetine üye olmasının ardından, 3 Nisan 1933'de haşhaş tarımının sınırlandırılması ve afyon satım işlemlerinin, İktisat Vekaleti'ne bağlı olan "Uyuşturucu Maddeler İnhisarı"na verilmesine ilişkin yasa ve 1931 Cenevre Afyon Sözleşmesi kabul edilmiş, 1938 yılında da tekel Toprak Mahsulleri Ofisi'ne devredilmiştir.

1938-1971 yılları arasında Türkiye, dünya yasal afyon pazarının %50-55'ine sahip olmuştur. 1970'li yıllarda bütün dünya Türkiye'yi yasal olmayan afyon trafiğinden sorumlu tutmaya ve suçlamaya başlamış ve 1971 yılında afyon üretimi, hükümet tarafından tamamen yasaklanmıştır. Bu yasak, afyon üretimi tek geçim kaynağı olan 1,5 milyon insanı etkilemiş ve topraklarında afyondan başka herhangi bir mahsulün yetişemeyecek olması bu insanları yoksulluğa sürüklemiştir. 1974 yılında ise bu yasak kaldırılmıştır. Haşhaş ekimi, kontrole tabi tutularak, ekim alanları Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmiştir. Daha önceleri haşhaş kapsülünün çizilmesi yöntemiyle yapılan hasat tamamen yasaklanmış, haşhaş kapsülleri çizilmeden TMO tarafından satın alınarak, Bolvadin'de 1981

¹⁹ Nurhayat Sütülpınar, "Bitkisel Uyuşturucular ve Uyarıcılar", *Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye'deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul:Rem Matbaacılık, 1997, s.81

²⁰ Sütülpınar, a.g.e., s.85

²¹ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.7

²² Ankara Narkotik şube Müdürlüğü 1994, a.g.e., s.6

yılında kurulan Alkaloid Fabrikasına işlenmek üzere gönderilmeye başlanmıştır. Fabrika üretiminin %90-95'i ihraç edilmektedir²³.

1960 'lı yılların başlarına kadar uyuşturucu madde kullanımında bir artış görülmemiş, ancak bu yıllardan itibaren Avrupa'ya çalışmak için giden Türk işçilerinin, burada gerek topluma uyum sağlayamadıklarından gerekse diğer sebeplerden, uyuşturucu maddelere alıştıkları ve Yurda döndüklerinde çeşitli türde uyuşturucu maddeyi de beraberinde getirdikleri tespit edilmiştir. AMATEM'e 1996 yılı ilk alt ayında başvuran kişilerin %10'unun yurt dışında yaşayan Türkler olduğu ve bu başvuruların yaz aylarında yoğunlaştığı görülmüştür²⁴.

c. İslam'da Uyuşturucunun Tarihsel Gelişimi

İslam'dan önce içki, sofradan eksik olmayan bir madde olduğundan, zararlı etkileri de o dönemde kendini fazlasıyla göstermişti. İslamiyet'in kabulü ile içki birdenbire yasaklanmamış, önce sarhoş iken namaz kılınması yasaklanmış, daha sonra içki tamamen haram kabul edilerek İslam toplumunda kullanılması önlenmiştir²⁵.

Kur'an-ı Kerim'de sadece içkiden bahsedilmekle birlikte, İslamiyet'te bunun adı ve mahiyetinin önemi olmadığı aklı perdeleyen her şeyin içki kavramına sokularak geniş bir yelpaze içinde değerlendirildiği görülecektir. Bunun içerisinde bugün bilinen uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin tamamı dahildir. Çünkü bunlarda da sarhoş edici özellik vardır. Âyeti kerimede: "Ey inananlar! İçki, kumar, putlar ve fal okları şüphesiz, şeytan işi pisliklerdir. Bunlardan kaçının ki, kurtuluşa eresiniz"²⁶ ve hadislerde genel olarak sarhoşluk veren sıvı veya katı bütün maddelerin içilmesi, kullanılması yasaklamıştır.

Esrar, İslâm dünyasında 12. yüzyılda Tatar istilasına uğranıldığı sırada ortaya çıkmıştır. Dört büyük müçtehidin yaşadığı dönemlerde esrardan söz edilmemesi, onun o zamanlar bilinmediğini gösterir. Sonraki mezhep imamları esrarın haram olduğuna dair fetvalar vermişler ve onu satanın te'dib olunacağını bildirmişlerdir²⁷.

Emeviler ve Fatimiler döneminde özellikle esrar kullanımının yaygın olduğu, İslamiyet'te uyuşturucu maddelerin kullanımının haram olmasına rağmen, kullanımın önlenemediği görülmüştür²⁸.

İslam hukukunda esrar haramlığı, içkinin haramlığından daha hafif olarak değerlendirilir. Bu yüzden esrar içene had cezası uygulanmaz, tazir cezası uygulanır. İslâm dini, bütün zararlı şeyleri yasaklamıştır. İyiliği emreden ve kötülükten alıkoyan İslâm, uyuşukluğu, gevşeme ve bilinç bozukluğunu, tabii olmayan uyarılmayı caiz görmez. Bilinci karartan esrar kullanımında zaman ve yer algısı değişip, insanın tabii ve fatn tekâmülü bozulduğu için kıyas yoluyla bu maddenin vb. nin haram olduğuna hükmedilerek, kullanımı yasaklanmıştır²⁹.

²³ http://www.kom.gov.tr/narkotik/narkotik_sorun.htm [16 Şubat 2002]

²⁴ Arif Verimli, "Ülkemizde Uyuşturucu Kullanımının Yaygınlığı", *Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye'deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul: Rem Matbaacılık, 1997, ss. 70-71

²⁵ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.4

²⁶ Kur'an-ı Kerim, El Maide Suresi, 3/90 Ayeti

²⁷ Hamdi Döndüren, http://www.sevde.de/islam_Ans/U/16.htm [16 Şubat 2002]

²⁸ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.5

²⁹ Döndüren, a.g.k.

B-UYUŞTURUCU MADDELERİN SINIFLANDIRILMASI

Uyuşturucu maddeler elde edildikleri kaynaklara, insan üzerinde oluşturdukları etkilere veya vücuda alınış şekline göre pek çok şekilde sınıflandırılabilir. Ancak biz karışıklığa sebebiyet vermemek ve daha anlaşılır olması amacı ile insan üzerinde yaptıkları etkilere göre sınıflandıracamız. Buna göre uyuşturucuları aşağıda belirtildiği ana başlıklar altında ele alacağız(Tablo-1):

- I. Depresanlar (Merkezi sinir Sistemini Yavaşlatanlar)
- a. Tabii uyuşturucular :
Morfin, eroin, kodein...vs.
- b. Sentetik uyuşturucular:
Barbituratlar, trankilizanlar, sedatifler ...vs.
- II. Stimulanlar (Merkezi sinir sistemini uyaranlar)
- a. Tabii uyuşturucular:
Koka yaprağı, kokain, crack,...vs.
- b. Sentetik Uyuşturucular:
Amfetaminler, MDMA,...vs.
- III. Halüsinojenler (Duyuların bozulmasına sebep olanlar)
- a. Tabii Uyuşturucular :
Esrar, marihuana, meskalin,...vs.
- b. Sentetik Uyuşturucular :
LSD, inhalants,...vs

Tablo-1: Uyuşturucu Maddelerin sınıflandırılması

I-DEPRESANLAR (MERKEZİ SİNİR SİSTEMİNİ YAVAŞLATANLAR)	
A. Tabii Uyuşturucular	B. Sentetik Uyuşturucular
1. Afyon 2. Morfin 3. Eroin 4. Kodein	1. Barbituratlar 2. Trankilizanlar 3. Sedatifler
II-STİMÜLANLAR (MERKEZİ SİNİR SİSTEMİNİ UYARANLAR)	
A. Tabii Uyuşturucular	B. Sentetik Uyuşturucular
1. Koka Yaprığı 2. Kokain 3. Crack	1. Amfetaminler 2. MDMA (Ecstasy)
III- HALUSİNOJENLER (DUYULARIN BOZULMASINA SEBEP OLANLAR)	
A. Tabii Uyuşturucular	B. Sentetik Uyuşturucular
1. Esrar 2. Marihuana 3. Meskalin	1. LSD 2. İnhalants (Uçucular)

Kaynak: http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

I. Depresanlar (Merkezi Sinir Sistemini Yavaşlatanlar)

Bu grupta yer alan maddeler, merkezi sinir sistemine depresan olarak etki yaparlar. Heyecansal gerginlik, korku, kaygı gibi durumları azaltır. Düşük dozlarda, kişiye sıkıntıları için yatıştırıcı etki yaparlar. Bununla birlikte zihinsel işlevlerde yavaşlama görülebilir. Aşırı doz alımında muhakeme bozukluğu, koordinasyon bozukluğu, dikkat ya da bellek bozukluğu sonuçları ortaya çıkar³⁰.

Bu maddeleri tabii ve sentetik eczalar olarak iki ana başlıkta inceleyeceğiz:

a. Tabii uyuşturucular

1. Afyon

Opioidler sınıfındandır. Opium kelimesinin dilimizdeki karşılığı "afyon" veya "haşhaş"tır. Sıcak iklimlerde yetişen "Papaven Somniferum" bitkisinin çiçekleri açınca içinde haşhaş tohumlarının da bulunduğu kapsüller oluşur³¹. Günümüzde, haşhaş ekimi önemli ölçüde Güneydoğu ve güneybatı Asya ülkelerinde yapılmaktadır. "Altın Üçgen" (Burma, Laos, Tayland) ve "Altın Hilal" (Afganistan, Pakistan, İran) olarak adlandırılan yerler illegal üretimin kaynaklarıdır. Son dönemde yasadışı üretimin önemli ölçüde azaldığı "Bekaa Vadisi"nde, bir dönemin en önemli yasadışı haşhaş ekim merkezlerinden biri idi³².

Afyon, haşhaş kapsülünden elde edilir. Henüz olgunlaşmamış haşhaş kapsüllerinin bıçakla çizilmesi neticesinde süte benzer beyaz yapışkan bir öz çıkar. Bu sıvının rengi kısa zamanda koyulaşarak kahverengi bir hal alır. Bu maddeye afyon sakızı adı verilir.

Afyonun içerisinde 25 ten çok alkaloid bulunur. Morfin, afyon içinde en fazla bulunan alkaloiddir. Morfin dışında analjezik alkaloid olarak kodein (codeine) e tebain (tebaine) vardır³³. Afyon içinde bulunan, farmasötik ve terapötik yönden önemli olan alkaloidler kimyasal bakımdan iki ana gruba ayrılır³⁴:

a. Fenantren türevi alkaloidler

- aa. Morfin %8-15
- bb. Kodein %0,5
- cc. Tebain %0,2

b. Benzilzokinolin türevi alkaloidler

- aa. Papaverin %1
- bb. Noskapin %6
- cc. Narsein (ilaç olarak kullanılmaz)

Afyon yutarak, çiğnenerek alınabileceği gibi sigara ile de içilebilir. Hangi şekilde kullanılırsa kullanılsın aynı tesiri gösterir. Başlangıçta var olan ağrıları azaltır, üzüntüler kaybolur, sıkıntılar geçer ve geçici bir keyif hali başlar.

³⁰ İlkay Kasatura, *Gençlik ve Bağımlılık*, İstanbul: Evrim Yayınları, 1988, s.103

³¹ a.k., s. 107

³² Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, 1995, a.g.e., s. 6

³³ Vahe Aleksanyan, *Teşhisten Tedaviye*, 8.baskı, İstanbul: Formül Matbaası, 1981, s.1348

³⁴ Özden, a.g.e., s. 20

Afyonkeşler bu keyif haline “balayı” derler. Fakat bu keyif hali çok kısa sürer. Ardından mide bulantısı, baş dönmesi, renk solması, kalp ve solunum yavaşlaması hali ile birlikte zehirlenme hali baş gösterir. Afyon çok miktarda ve birden alınmışsa, içen kimseyi komaya sokar ve ölüm tehlikesi belirir³⁵.

Afyon, bir kullanımda alışkanlık yapmaz. Ancak birden çok kullanılması halinde kişi afyonsuz yapamaz. Afyon alma zamanı gelince kriz geçirir, elleri ayakları terler,sıkça esner, halsizlik baş gösterir. Alınan miktar her defasında arttırılır.

2.Morfin

Morfin, 1805 yılında Hannover’li bir eczacı olan Frederic Serturner tarafından afyondan ayrıştırılmıştır.Bu alkaloid uyuşturucu tesirinden dolayı mitolojideki uyku tanrısı “Morpheus” un ismine atfen morfin adı verilmiştir. Morfinin strüktürü 1924 yılında Gulland ve Robinson tarafından açıklanmıştır. 1952 senesine kadar sentezi yapılmayan morfin aynı yıl Gates ve Tscendi tarafından sentezi yapılarak Robinson’un teklif ettiği strüktür doğrulanmıştır³⁶.

Parlak, kristalize toz halinde veya tebeşir tozu, kireç görünümünde, beyazdan koyu kahverengiye kadar değişen renklerde, kokusuz ve acı, kapsül, blok, tablet veya sıvı şeklinde bulunabilir. Hayalperest, cevher, sert cevher, Amerikan kelebeği, Matmazel Emma, maymun... gibi argo isimleri vardır.

Uyuşturucu ve uyku verici tesiri, beyin korteksi üzerindeki asap merkezi üzerindedir. Bu özelliğinden dolayı ciddi ameliyatlarda narkoz olarak kullanılır.

Ampuller içerisinde bulunan morfin, ilaç olarak eczanelerde satılır. Ağızdan veya cilt altı yollar ile kullanılır. Cilt altına verilen tek doz morfinin narkotik etkisi 4-6 saat kadardır. 200 mg.kadarı öldürücü doz olarak kabul edilir.

Morfinin etkisi başıca iki ana grupta toplanabilir³⁷:

- a.Merkezi sinir sistemine etkisi.
- b.Periferik etkisi

a.Merkezi sinir sistemine etkisi:

Morfin, iradi hareketleri azaltır, uyuşukluk ve uyku yapar. Alan kişinin, uyanık olduğu sürece hareket ve davranışları normal değildir. Dikkatini toparlayamaz, adeta sersemlemiş gibi görünür. En son öğrenilmiş kompleks bilgileri hatırlayamaz.

b.Periferik etkileri³⁸:

aa.Kardiyo-Vasküler sisteme etkisi: Kalbin kontraktibilitesine ve arteryel kan basıncına önemli şekilde etki yapar. Bu özelliğinden dolayı enfaktüs ağrılarında da kullanılmaktadır.

bb.Sindirim sistemine etkisi: Morfin midenin ve bütün gastro-instestinal sistemin salgılarını azaltır. Safra kanalını düz adalesini daraltması sonucu safra

³⁵ Vardarlı, a.g.e., s.17

³⁶ Özden, a.g.e., s.21

³⁷ a.k., ss. 23-28

³⁸ İsmet Dökmeçi, *Toksikoloji*, 2.baskı, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi, 1994, s.295

kesesi ve yollarındaki basıncı artırır. Bu etkilerinden dolayı afyon, asırlar boyunca diyare tedavisinde kullanılmıştır.

cc.Bronş düz adalesi üzerine etkisi: Bronş düz adalesi morfin ile kasılır. Astımlı hastalarda morfin enjeksiyonunu takiben ölüm meydana gelebilir.

dd.Ürogenital sisteme etkisi: İdrar yollarının düz adalesi morfinden etkilenir. Üreter ve mesanede spazmlar meydana gelir. Mesane sfinkterinin kasılması sebebiyle idrar retansiyonuna sebep olur.

ee.Endokrin sistem ve metabolizmaya etkisi: Morfin ve narkotikler, antidiüretik hormon salgılanmasına sebep olduklarından, kadınlarda doğumu uzatmakta, erkeklerde seksüel aktiviteyi azaltmakta, ereksiyon olsa da ejekülasyonu yok etmektedirler.

Morfin ve türevleri zamanla tolerans oluşturduklarından, bağımlı kişiler giderek artan dozlarda bu maddeleri kullanma gereksinimi duyarlar. Kronik morfin bağımlısı bir kimsenin, normal analjezik dozun 100 katına (3-4 gr.) kadar morfin alabildiği görülmüştür. Yosunluk belirtileri ilk 2-3 gün çok şiddetli geçer. Daha sonra hafif belirtilerle (3-6 ay) devam eder³⁹.

Morfinmanları, morfin bağımlılığından vazgeçirmek için halen Amerika'da geniş çapta methadon kullanılmaktadır. Methadon da alışkanlık yapar, fakat morfininki kadar ağır değildir⁴⁰.

3.Eroin

Kimyasal adı "diacetylmorphine"dir. Afyondan elde edilir. İlk defa 1898'de Alman Bayer Firması'nca piyasaya sürülmüştür. O tarihte bu madde büyük bir buluş olarak bakılmıştır. Morfinden 2,5 defa daha güçlü analjezik, 10 kat daha fazla ağrı dindirici etkiye sahiptir. Baz morfinin asetik asit anhidrit ile birlikte ısıtılması ve diğer kimyasal işlemlerden sonra oluşur⁴¹.

Bileşiminde asetik asit anhidrit olduğu için, eroin normalde sirke gibi kokar. Bu madde sanayi alanında suni ipek, aspirin, parfüm, boya ve verniklerin yapımında kullanılır.

Bir iki kullanımdan sonra süratle bağımlılık gelişir. Doz artırımı , çok hızla öldürücü düzeylere kadar varabilir. Fizyolojik tesirleri morfinle aynı olmakla beraber, daha şiddetlidir. Hareket ve konuşmalarda yavaşlama, yüzde kırmızılık, göz bebeklerinin küçülmesi eroin alımından sonra ortaya çıkan ilk belirtilerdir. Eroinin etkisi sekiz saat içinde sonlanır ve şiddetli yorgunluk belirtileri ortaya çıktığı için tekrar alma ihtiyacı duyulur. Şiddetli kas ağrıları ve krampları görülür. Yüksek dozda alındığında ölümle sonuçlanabilir⁴².

Eroin beyaz, gri, koyu gri, fildişi, kahverengi renklerde, toz şeker gibi küçük kristaller halinde veya un gibi toz halinde bulunabilir. Saf halde iken beyaz olan eroindeki bu renk farklılıkları, içerisinde bulunan katkı maddelerinin yoğunluğuna göre değişir. Normal olarak bir doz eroinde (100 mlg.), çeşitli miktarlarda şeker, nişasta, süt tozu, kinin, ..vb. katkı maddeleri bulunur. Cevher,

³⁹ Dökmeci, a.g.e., s.296

⁴⁰ Aleksanyan, a.g.e. , s. 1348

⁴¹ Özden, a.g.e., s. 29

⁴² Kasatura, a.g.e., s. 107

süprüntü, beygir, beyaz cevher, şey, kar, sır, oğlan gibi argo isimleri vardır⁴³. Eroin kesin fiziki bağımlılık yapan bir uyuşturucu türüdür. Bir eroin bağımlısı ilk üç ay içinde tedavi olabilir. Bu kişilerin iyileşme şansı %10 civarındadır. Bir yıl sonrasında ise bu şans % 1 'e düşmektedir⁴⁴.

Eroinin balayı dönemi çok kısa sürer; birkaç gün ile, birkaç hafta kadardır. Bu sırada şiddetli bağımlılık oluşur. Tolerans gelişir. Kişi artık eroini zevk almak için değil, 3-4 saatlik aralarla krize girmemek için alır. Tolerans gelişmesi sonucu, bağımlının kullandığı miktar da gittikçe artar. Eroin, libidoyu ve seksüel performansı deprese eder. Cinsel istek sıfırdır, ereksiyon ve ejakülasyon olmaz. Zamanla karakter yıkılması olur. Doğru ile yanlış, faydalı ile faydasız ayırt edemezler. Artan masraflarını karşılamak için kendilerine yeni pazarlar ararlar ve bu amaçla arkadaşlarını da eroine alıştıırırlar. Bu şekilde bağımlılık geometrik bir dizi halinde artar⁴⁵.

ABD 'de Sağlık Müfettişliği 'nin 1974 de yayınladığı bir rapora göre, Amerika'da her 6 saate bir kişi eroin yüzünden ölmektedir. Kurbanların yaş ortalaması 25 'tir. Bunların % 20 'si kadındır. Rapor, ölüme yalnız yüksek dozda eroin alımının değil, eroinin etkisi altında meydana gelen enfeksiyonların, kötü beslenmenin, cinayetlerin, intiharların ve kazaların da yol açtığını belirtmektedir⁴⁶.

Eroin, tıpta kanserli hastaların son günlerinde kullanılabilir. Morfine göre yağda daha çabuk eridiğinden beyne daha hızlı ulaşır ve etkisi hemen başlar. Ağız yolu ile etkili oluşu, morfine üstünlüğüdür. Eroinmanları kurtarmak için morfinmanide olduğu gibi methadon kullanılır⁴⁷.

4.Kodein

Tıp alanında kullanılan kodein, genellikle morfinden kimyasal süreçlerle elde edilmektedir. Kodein kelimesi Yunanca "haşhaş başı" demektir. Bağımlılık için uzun bir süre çok miktarda alınması gerektiğinden iptilası ender görülür. Beyaz renkli kokusuz ve acımsı tattadır.

Kodein, ham afyonda % 0,7 – 2,5 arasında bulunur. Morfin'in 1/6 ile 1/10'u kadar etkilidir. Eroini bulamayanlar veya bırakmak isteyenler genellikle bu uyuşturucuyu idareten kullanırlar. Ağız veya enjeksiyon yolu ile alınır. Toz veya tablet halinde bulunur. Uyuşukluk, reflekslerde azalma, iştah kaybı, kabızlık gibi belirtileri vardır. Argoda "Okul Çocuğu" olarak bilinir. Kodein, ağrı kesici özelliğinden dolayı, en çok tatbik edilen ilaçlardan biridir. Bir ağrı kesici olarak da tesiri morfine nazaran 1/10 civarındadır. Bunlarla birlikte kodein, kendinden daha güçlü uyuşturuculara alışmada bir basamak teşkil etmektedir⁴⁸.

⁴³ Vardarlı, a.g.e, s. 18

⁴⁴ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

⁴⁵ Özden,a.g.e., ss. 31-32

⁴⁶ Yeni Hayat Ansiklopedisi, Cilt:6, İstanbul:Doğan Kardeş Yayınları , s. 3208

⁴⁷ Aleksanyan, a.g.e., s. 1350

⁴⁸ Vardarlı, a.g.e., s. 19-20

b.Sentetik Uyuşturucular

Genel olarak sentetik eczalar: Morfin yerine geçen sentetik maddelerdir. Üretimi kimyasal yollardan yapıldığından dünyadaki üretim alanları da geniş bir yaygınlık göstermektedir. Pek çok değişik psikolojik etkiye sahip, farklı kimyasal ve fiziksel özelliklerdeki sentetik uyuşturucular için değişik sınıflandırmalar yapılmaktadır. Barbituratlar, tranklizanlar, amfetaminler, stimulantlar, halüsinojenler gibi etkilerine göre sınıflandırma en yaygın sınıflandırma şeklidir.

Başta Güney Afrika olmak üzere, tüm Afrika ülkelerinde büyük yaygınlıkta kullanılan ve kullanımı günden güne artan sentetik uyuşturucu "Metaqualon"dur. Tüketilen bu uyuşturucunun büyük kısmı Hindistan orijinelidir. Ancak Güney Afrika, Zambiya ve Kenya'da da bu maddelerin üretildiği bilinmektedir. Sekobarbital'in Afrika'da kullanılan en popüler barbiturat olduğu, bunu Benzodiazepin tranklizan olan Diazepam ve Rohypnol markası ile tanınan Flunitrazepam'ın takip ettiği bildirilmektedir. ABD. 'de MDMA (Ecstasy) ve LSD ; Güney Amerika ülkelerinde Amfetamin ; doğu ve güneydoğu Asya bölgelerinde Metamfetamin gibi sentetik eczaların yasadışı üretiminin yapıldığı ve kullanıldığı bilinmektedir⁴⁹.

Depresan olarak sentetik eczalar (Merkezi sinir sistemini yavaşlatanlar), genellikle uyku ilacı olarak üretilirler. Günümüzde en az narkotikler kadar tehlikeli olan bu maddelerin suiistimali gün geçtikçe tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır.

Sentetik eczalar arasında depresan olarak bilinenler; barbituratlar, tranklizanlar ve sedatifler olarak tasnif edilmektedir:

1. Barbitüratlar

Malonik asidin üre ile birleşmesi sonucu barbitürik asit oluşur. Bunun çeşitli tuzlarına barbituratlar (veya barbitürikler) denir⁵⁰.

Barbitürik asit, Adolph von Baeyer tarafından 1864 'de sentez edilmiştir. Kendisinin aktif olmamasına rağmen, bu bileşiğin basit bir manüplasyonu ile çok sayıda merkezi sinir sistemi depresanı madde meydana getirilmiştir. Temel barbitürik çekirdeğine yağda çok eriyen halkaların ilavesi ile depresan ilaçların etki süresinde kısalmalar meydana gelir. Bununla birlikte etkinin şiddeti çoğalır⁵¹.

Merkezi sinir sistemini etkileyerek yatıştırıcı etki gösteren barbitüratlar, değişik renk, hacim ve şekillerde, kapsül veya tablet olarak üretilirler. Tıpta kullanılan 30 kadar cinsi bulunur. Bunlar doktor tarafından kişiyi sakinleştirmek veya uykuya daldırmak üzere verilen ilaçlardır. Alkolle alındığında ölüme sebebiyet verebilirler. Suiistimalleri en çok yapılanları, sarı kapsüller halinde imal edilen "Pentobarbital Sodyum" ile mavi kapsüller halinde imal edilen "Amobarbital Sodyum" ve "Secobarbital Sodyum"dur.

Genellikle ağız yoluyla alınırlar. Tok karına alınmaları absorpsiyon hızlarını azaltır. Alındıktan sonra süratle absorbe edilirler ve vücuda yaygın bir

⁴⁹ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, 1995,a.g.e., ss.10-12

⁵⁰ Aleksanyan, a.g.e., s. 1352

⁵¹ Özden, a.g.e., s. 83-84

şekilde dağılırlar. Emzikli kadınlarda süte kolay geçer. Küçük dozlarda alınması halinde alkolün yaptığı etkiye benzer sedasyon yapar. Etrafa karşı hafif bir aldırmaçlık gelişir. Zihinsel fonksiyonlar yavaşlar. Gerginlik azalır. Uzun zaman kullanıldıklarında, maddeye karşı tolerans gelişir. Barbütat olarak uyuyan kimse sabah uyandıığında normal uykudan uyandığındaki gibi zinde uyanmaz. Uyandıktan sonra 1-2 saat kadar süren bir uyuşukluk hali devam eder. Maddenin bırakılmasından sonra uykusuzluk, anksiyete , iştahsızlık, bulantı, titreme, adele seğirmeleri gibi belirtiler ortaya çıkar.Etkilerinin sürelerine göre başlıca barbitüratlar şunlardır⁵²:

- Uzun süreli etkili olanlar :Fenobarbital (Luminal) , Barbital (Veronal)
- Orta süreli etkili olanlar :Pentobarbital (Nembutal), Allobarbital (Dial), Amobarbital (Amytal), Butalbital (Sandoctal), Siklobarbital (Phanodrom), Butabarbital (Butisol), Butalilonal, Propalional, Vinbarbital
- Kısa süreli etkili olanlar :Sekobarbital (Seconal) , Heksobarbital, Tetrabarbital

Barbitüratların en önemli etkileri santral sinir sistemi üzerine olmaktadır. Beyin dokusunun oksijen tüketimini azalttığından, tıpta doğum, travma gibi durumlarda santral sinir sistemini koruyucu olarak kullanılırlar⁵³.

Bu maddenin yüksek dozlarda kullanılması , uyuşukluk, sinirli davranışlar, kahkaha, sendeleme, intizam bozukluğu, artan terleme, gözbebeklerinde küçülme gibi belirtilerle fark edilebilir.

2. Trankilizanlar

Kullanımı uykulu hale getirmeden , akli ve fiziki uyanıklığı azaltmadan sadece insanları sakinleştirmek ve endişelerini gidermek üzere verilen yatıştırıcı ilaçlardır (tranquilizer). Bunların en fazla sınıstimal edilenleri Meprobamte, Oxazepam (Serepax, Adumban), Glutethimide (Doridene), Methyprylon (Noludar), Chlordiazepoxide (Librium) ve Diazepam (Diazem, Valium)' dir. Yüksek dozların tesiri altında iken ve ani vazgeçmelerde barbitüratlarda görülen belirtilere rastlanır⁵⁴.

Maddenin yüksek dozlarda kullanılması halinde uyuklama, ataksi, ağız kuruluğu, kas hipnotisi ve ağır vakalarda solunum depresyonu ve koma görülür⁵⁵.

II. Stümülantlar (Merkezi Sinir Sistemini Uyaranlar)

Uzun süre dikkatini odaklaştırabilmek ve uyanık kalabilmek, uzun saatler çalışabilmek için veya değişik amaçlarla başvuru olan ilaçlardır. Tıpta yatıştırıcı ilaçlar gibi uyuşturucu ilaçların da doktor kontrolü altında, belirli hastalıklarda

⁵² a.k., ss. 85-94

⁵³ Selim Kurtoğlu, *Zehirlenmeler, Teşhis ve Tedavi*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1992, s. 237

⁵⁴ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

⁵⁵ Aleksanyan, a.g.e., s. 1258

kullanılması yararlı olabilir. Ancak bilinçsiz bir şekilde, beyni uyardığı ve kişileri daha uyanık ve dikkatli hale getirdiği gerekçesi ile alınan uyarıcıların bağımlılık meydana getirdiğinin saptanması üzerine 1971 'den sonra, denetim altına alınması gereken ilaçlardan olduğu kabul edilmiştir⁵⁶.

Bu maddeler, tabii eczalar (Koka bitkisi, kokain, kokain, carck), ve sentetik eczalar (amfetaminler) olarak iki ana başlık altında sınıflandırılabilir.

a. Tabii Uyuşturucular

1. Koka Bitkisi (*Erythroxylum Coca*)

Erythroxylum Coca koka bitkisinin vatanı Güney Amerika And'ları olan 1-2 m. boyunda bir ağaçtır. 30 yıl ömrü olan bu bitkinin 450 m. 'nin üzerindeki yerlerde kültürü de yapılmaktadır. Yılda 3-4 kez yaprakları toplanır, güneşte veya suni ısıyla kurutulup çuvallara konur. Yaprığın alt yüzünde, yaprak için karakteristik olan, orta damarına paralel iki çizgi bulunur⁵⁷. Yaprakları düzgün ve ovaldir. Sıcak ve nemli bir iklime ihtiyaç gösterir. Güney Amerika'da yaşayan Kızılderililer tarafından uyarıcı olarak veya açlık duygusunu azaltmak için yanaklarda tütün lokması şeklinde çiğnendiği bilinmektedir.

Yapılan araştırmalar, koka yapraklarını çiğneme alışkanlığının 2000 yıl öncesine kadar dayandığını göstermektedir. Arkeologlar, Kızılderili mumyalarını koka yaprağı ile gömüldüğünü ve koka çiğneyenlerin avurtlarındaki karakteristik şişliği tasvir eden çanak, çömlek kalıntılarını kazılarda buldular. Daha sonraki tarihlerde ise kokanın kutsal orijini olduğuna inanıldı. 15. asrın sonunda koka tarımı ABD 'nin tekeli altına alındı ve koka sınırlandırıldı. Rast gele kullanımı kutsallığa karşı saygısızlık olarak değerlendirildi. Bununla birlikte koka kullanımı savaşan askerlere, devlet inşaatlarında çalışan işçilere ve soylu kişilere kadar uzandı. Koka yaprağı Avrupa'ya ilk olarak İspanyollar tarafından götürülmesine rağmen 300 yıldan fazla bir süre bu bitkiye karşı aşırı bir ilgi meydana gelmedi. Bu ilgi eksikliği, uzun deniz yolculuğu sırasında koka yapraklarının bozulması ve bunun sonucu düşük miktarda aktif madde içermesi ile açıklanabilir. 1536 yılında İspanya'nın fethinden sonra koka bitkisi putperestlik sembolü olduğu gerekçesiyle yasaklandı. Sonraki asırlarda Sigmund Freud dahil, pek çok araştırmacı kokayı övdü. Hatta Freud kokayı ve etkisini ünlü makalesi "Uber Coca" da anlatmış ve bu maddeyi morfin bağımlısı olan arkadaşı Von Fleisch 'ın tedavisi amacıyla kullanmıştır. Böylece Avrupa'da morfin bağımlılığından ilk iyileşen kişi Von Fleisch olmuş, nevarki bu kez de kokain bağımlısı haline gelmiştir. Bu sebeple Freud, sorumsuzluk ve pervasızlıkla suçlanmıştır⁵⁸.

Koka bitkisi, Orta ve Güney Amerika ülkelerine münhasır bir bitki olup, çoğunlukla Peru, Bolivya, Brezilya ve Kolombiya'da yetişmektedir. Kokanın % 60'ı Bolivya, % 30 'u Peru, % 10'u Kolombiya'da bulunmaktadır⁵⁹.

Koka yaprakları B1 vitamini, ribofilavin ve C vitamini ile protein gibi besleyici maddeler içerir. 55-60 gr. kadar koka yaprağı , erişkin bir kimsenin

⁵⁶ Kasatura, a.g.e., s. 103

⁵⁷ Sütüpnar, a.g.e., s. 80

⁵⁸ Özden, a.g.e., ss. 50-51

⁵⁹ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

günlük maksimum vitamin ihtiyacını karşılar. Geleneksel olarak koka yaprağının kullanıldığı ve kronik olarak yetersiz besin alındığı çağ göz önüne alınırsa, bu durum oldukça önemli bir husustur⁶⁰.

2. Kokain

Kokain, Güney Amerika Kıtası'nın And Dağlarındaki ılık iklim koşullarında yetişen ve Erythroxylon Coca (Koka bitkisi) olarak adlandırılan bitkinin yapraklarından elde edilen bir alkaloiddir. Bolivya ve Peru'da değişik oranlarda kokain içeren fiziki görünümüleri birbirinden farklı iki tür koka yaprağı bulunur. Ekiminden ancak 4 yıl sonra bitkinin hasadı yapılabilir.

İki bin yıldan fazla bir süredir, bölgede geleneksel olarak yetiştirilen koka bitkisinin yaprakları il defa 1850 yılında kimyager Geadecke tarafından kristal hale getirilerek "erythroxlin" adı verilmiştir. Yedi yıl kadar sonra sentetik organik kimyanın babası, Frederich Wohler'in asistanı Albert Nieman, kokaini saflaştırmıştır⁶¹.

1891 'lerde Avrupa, 200'ün üzerinde kokain bağımlısı ve 13 ölü ile tedavi edici madde olarak kokain ile hayal kırıklığına uğradı. ABD. 'de kokaine ilgi daha fazla sürdü. Depresyon ve morfin bağımlılığını tedavi için çeşitli kokain preparatları 19 asrın son yirmi yılında hasta tedavisi için doktor reçetelerinde yer aldı. İki papa, çok sayıda kral ve doktor ile edebiyatçılar tarafından onaylanan kokain kullanılmasına devam edildi⁶². 1804-1905 yılları arasında lokal anestezi olarak kullanıldı. Tıbbi kullanımına paralel olarak suiistimali de başladı. 20. yüzyılın başlarında, alkol de içeren "Mariani" nin Koka Şarabı", "Fransız Koka Şarabı" sanatçılar arsında oldukça popülerdi. "Coca-Cola" da önceleri koka ekstresi içermekteydi. Ancak 1906 yılında gıda ve ilaçlarla ilgili olarak ABD 'de yürürlüğe giren bir kanun uyarınca terkibinden çıkarılmıştır⁶³.

Merkezi sinir sistemine uyarıcı etki yapan kokain, amfetaminler gibi tıbbi amaçlı olarak değil, uyuşturucu bağımlıları tarafından kullanılan bir maddedir. Kokain burun yoluyla alındıktan veya bir bileşen ile damara zerk edildikten sonra merkezi sinir sistemini uyarır. Kalp vuruşları artar, kan basıncı ve solunum hızlanır. Cinsel duygular artar, aşırı bir neşe ve taşkınlık hali meydana gelir. Alınan miktar çoğaldığında idrak yanılmaları ve dokunma halüsinasyonları ortaya çıkar. Deri altında böcekler ve kurtlar yürüdüğünü hissederek. Şiddetli bağımlılık etkisi olan kokainin 30-60 dakika içinde etkisi kaybolduğundan, tekrar kullanma isteği doğar.

Bu madde beyin damarlarında tıkanma, beyin kanaması, epilemi, mykrod enfarktüsüne neden olabilir, solunum durabilir,ölüm meydana gelebilir. Yoğun bir şekilde kullanımdan sonra, hezeyan psikoz tabloları ortaya çıkabilir. Ağır durumlarda, yönelim bozukluğuyla organik psikoz olabilir⁶⁴.

Kokain kullananlarda maddeye karşı tolerans hızla gelişir. Aynı hazzı elde etmek için kullanılan miktar gittikçe artırılır. Titreme, aşırı terleme, soluk yüz,

⁶⁰ Özden, a.g.e., s. 50

⁶¹ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, 1995, a.g.e., s. 9

⁶² Özden, a.g.e., s. 52

⁶³ Baktır, a.g.e., s. 87

⁶⁴ Kasatura, a.g.e., s. 104

koku ve tat duyusunun kaybolması gibi belirtilerle kendini gösterir. Aşırı dozda kendi haline bırakılan vakalar, komaya girip ölürlür⁶⁵.

3. Crack

Kokainin daha ucuz fakat daha tehlikeli bir türevidir. Kokain, hidroklorit ve yemek sodasının su ile karışımından elde edilen, beyaz veya krem renginde, kokainden daha etkili bir uyuşturucudur. Müptelaların belirttiğine göre, crack müptelalığı, eroin ve kokain müptelalığından en az üç kez daha ağırdır. Burun yolu ile alındığında, on saniyeden daha az bir sürede beyine ulaşır. Bu madde etkisi açısından kokainden en az 10 kat daha hızlı ve ölümcüldür. Sürekli kullanıldığında uykusuzluk, sinir bozukluğu, çok ciddi paranoya, cinayet veya intihara kadar götüren stres yapar. Kullanıcı çok hareketli, aktif, sinirli ve kızgın olur. Boğuk seslilik, bronşit ve diğer solunum problemlerine yol açar. İştahsızlık sonucu kilo kaybına neden olur. Beynin biyokimyasal yapısını bozar. Crack, bütün uyuşturucu maddelerden daha çabuk bağımlılık meydana getirir⁶⁶.

b. Sentetik uyuşturucular

1. Amfetaminler

Amfetaminler, ilk defa 1887 yılında sentez edilmiş ve tıbbi amaçla Benzedrin adı altında 1935 yılında narkolepsinin (dayanılmaz derecede uyuma isteği) tedavisinde kullanılmıştır. Tıbbi amaç dışında ise, İspanya iç savaşında gemilerde uzun süre kalabilmek amacıyla, Alman paraşütçüleri ise yaptıkları operasyonlar sırasında kullanmışlardır. Her iki ülkenin kullanımı da İkinci Dünya Savaşı sırasında olmuştur. İngiliz silahlı kuvvetlerinde ise askerlerin yorgunluklarını azaltmak, korkmalarını önlemek ve birlikleri savaş hattında tutabilmek amacıyla 72 milyon tablet amfetamin kullanılmıştır. Bu ilaçlar 1971 yılında Viyana'da kabul edilen sözleşmeye göre denetim altında tutulması gereken maddeler (psikostimülan) arasına alınmıştır. Türkiye'de ise 1978 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından imali ve satışı yasaklanmıştır⁶⁷.

Amfetaminler merkezi sinir sistemini uyarıcı özellikleriyle kişiye canlılık ve güçlülük hissi verirler. Uyku ve iştah kaçırma özellikleri olduğu için kilo vermek isteyenlerin veya bazı sporcuların rağbet ettiği görülmüştür. Ancak uyku ve iştah kaçırma etkileri sona erdikten sonra, kişide yorgunluk ve çöküntüye sebep olur⁶⁸.

Meşru üreticiler amfetaminleri çeşitli şekil ve büyüklüklerde tablet veya kapsül haline getirmişlerdir. Ampul halinde olanları da vardır. Gayri meşru amfetaminler yasal olanlardan ayırt edilemez⁶⁹.

Amfetaminler, yorgun insanların daha canlı olmalarını, bunalımlı insanların kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlar. Bu yüzden "canlılık hapları"

⁶⁵ Aleksanyan, a.g.e., s. 1253

⁶⁶ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

⁶⁷ Özden, a.g.e., ss. 38-39

⁶⁸ Kasatura, a.g.e., s.103

⁶⁹ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001].

olarak da bilinir. ABD’de bunlar için , “göz açıcılar”, “ kamyon şoförleri”, “yardımcı pilotlar”, “şeftaliler”, “güller”, “portakallar”, “yeşilimsiler”, “atlı karıncalar”, “ayak topları” gibi argo isimler kullanılır. Aşırı dozda amfetamin kullanımı, acı çekme hissine sebep olur. Burun ve ağız kuruluğu, vücutta ve özellikle burunda kaşıntı meydana gelir⁷⁰.

Amfetamin (Actedron, Benzedrin) ve türevleri ile zehirlenmelerde ajitasyon, aşırı hareket, durmadan konuşma, uykusuzluk, reflekslerde şiddetlenme, iştahsızlık, ağız kuruması ve psikozlar görülür⁷¹.

Benzedrin (Amfetamin), Dexedrine (D-Amfetamin), Dezoxyin (Metamfetamin), Ritalin (Metilfenidat), Preludin(Fenmestrazin), Pendoral (Fenluramin), Deltamin (Pemolin) gibi amfetaminler en yaygın olarak kullanılan marka ve türlerdir.

2. MDMA (3,4 – Metilendioksimetamfemin , XTC, Ecstasy)

Ecstasy, etkileri amfetamine benzeyen, tablet veya kapsül şeklinde olan bir eczadır. Kullanımdan 20 dakika içinde enerji artış, canlılık, algılamada artış başlar. Cinsel yönden uyarıcıdır. Geçici paranoya ve uykusuzluğa neden olur.

Tamamen sentetik bir madde olan Ecstasy beyaz, kahverengi, pembe veya sarı tabletler veya kapsüller şeklinde bulunur. Tabletlerin üzerinde kuş, fil gibi resimler vardır. Kullanım sonrası ilk bir saat içine en güçlü etkiyi yapar. Dört ile altı saat sonra bu etki sona erer. Ertesi gün içinde kimi zaman hafif derecede etkileri gözlenir. Ecstasy beden ısısını ve kan basıncını artırır. Ağızda kuruluk, dişlerde tatsız bir his algılanabilir. Zihni açar ve uyanık hale getirir. Kişi rahatlar ve hiçbir şeye aldırılmaz olur. Etki geçtikten sonra ise aşırı yorgunluk, baş dönmesi ve baş ağrısı gözlenir. Yoksunluk belirtileri nadirdir. Bununla birlikte maddeye karşı tolerans gelişir. Kişi giderek dozu arttırma ihtiyacı duyar. Uzun süreli kullanımı sonucu panik ataklar, depresyon ve uyku bozuklukları ortaya çıkar⁷².

III. Halusinolenler (Duyuların Bozulmasına Sebep Olanlar)

Bu gruptaki maddelerin temel özelliği, psikolojik yaşamı alt üst etmeleri, sanrısız (halüsünojenik) bir gezinti ile, kişiye güzel ve değişik sanrıları yaşatmalarıdır. Bunlar LSD, Meskalin ve esrar gibi maddelerdir. Psikolojik yaşantıyı çok etkileyen bu maddelerin kullanımı; Kuzey Amerika’da din ve mezhepler arasında meskalini kutsal kabul ederek din mensuplarının bunun yardımı ile güzel bir “yolculuğa” çıkarmayı amaçlayan ve vadeden bir inanıştan kaynaklanmıştır. Sanrısız maddelerin bu amaçla kullanımında kültürün etkisi bu kültüre verilenlerin bilinçli bir şekilde gözden geçirilmesinin yarattığı boşlukta yatmaktadır⁷³.

Halusinogen maddeleri tabii eczalar ve sentetik eczalar olarak iki ana başlık altında sınıflandırabiliriz.

⁷⁰ Vardarlı, a.g.e., s.22

⁷¹ Aleksanyan, a.g.e., s.1258

⁷² Ögel, a.g.e., ss. 48-50

⁷³ Kasatura, a.g.e., s.105

a. Tabii uyuşturucular

1. Esrar (Cannabis Sativa)

Cannabis sativa (kendir, kenevir, hint keneviri, gonca, deligonca, kınapotu, esrarotu) bitkisinin dişi çiçekli dal uçları Herba Cannabis drogunu verir. Bitki çiçekler tamamen açtıktan sonra dibinden kesilir ve dişi çiçekleri elle ufalanabilir hale gelinceye kadar yerde üç-dört gün kadar kurutulur. Elle veya süpürge yardımı ile bitki, diğer kısımlarından ayrılır, ufalanır ve ince elekte elenir. Elde edilen ince toz avuç sıcaklığında yoğrularak veya biraz ısıtılarak yumuşatılır, çubuk veya plaka haline getirilerek esrar elde edilir⁷⁴.

Hint keneviri genellikle tohumlarından yağ, sapından ip, halat, kumaş dokumak için lif elde etme amacıyla ekimi yapılır. Ayrıca tıpta da kullanıldığı görülmektedir. Özellikle son yıllarda esrar, kanser tedavisinde kullanılan ilaçların oluşturduğu refrakter kusmaları ve şiddetli ağrıları önlemek için bazı ülkelerde kullanılmaktadır⁷⁵.

Boyu ortalama 1-1,5 m. uzunlukta olan hint kenevirinin mayıs, haziran aylarında ekilip, ekim ayında hasadı yapılır. Ilık ve nemli bölgelerde 2-3 m. ye kadar uzar. Hint keneviri özellikle Meksika, Jamaika, Afrika, Hindistan ve Orta Doğu dahil, dünyanın hemen her yerinde yetiştirilebilir. Hint kenevirinin psikoaktif temel maddesi "Delta 9 Tetrahidrokannabinol"dür (THC). Bu madde bitkinin her yanına eşit olarak dağılmamıştır. Reçinesinde, yapraklarında ve çiçeklerinde konsantrasyonu değişir. Yapraklarından elde edilen ve % 2-4 oranında THC içerenine Batı Avrupa ve ABD 'de "marijuana" denir. Bitkinin çiçeklerinden elde edilen reçinesinden yapılan ve % 5-12 oranında THC içerenine ise "haşiş" denilir. En etkili ve aranılanıdır.⁷⁶ Reçinenin kendisi kahve renklidir ve yağ halinde görülür. Buna likit esrar, esrar yağı, marihuana yağı gibi isimler verilebilir⁷⁷.

"Haşiş" ile "haşaş" terimleri halk arasında birbirine karıştırılmaktadır. Ancak ikisi birbirinden tamamen farklı bitkilerdir. Haşaş, kendisinden morfin, bazmorfin, kodein gibi maddelerin elde edildiği bir bitkidir. Haşiş ise hint kenevirinden elde edilen ve yüksek oranda THC maddesi içeren esrara Batı Avrupa ve ABD'de verilen isimdir.

Esrar kullandıktan sonra kişinin refleksi bozulur. Dikkat gerektirecek işleri yapamaz. Uzun süreli kullanımda bronşit ve akciğer kanseri gibi solunum yolları hastalıklarına yol açabilir. Esrar alındıktan sonra yağ dokusunda birikir. Bunun sonucunda alımından bir hafta sonra bile, etkin maddenin % 50'si hala bedende bulunur. Esrar alımından sonra erkeklerde testosteron adı verilen erkeklik hormonunun % 25-35 oranında azaldığı saptanmıştır. Unutkanlığa neden olmak ve düşünme yeteneğini olumsuz etkilemek de yan tesirleri arasındadır⁷⁸.

Esrarı sık kullananlarda, esrarın taşikardi ve öfori dahil pek çok etkisine tolerans gelişir. Plesantadan geçer ve anne sütünde bulunur. Bronşlarda önce genleşme, sonra daralma, ağız kuruması, arada bir diyare, iştah artması ve

⁷⁴ Sütüpnar, a.g.e., s.83

⁷⁵ Dökmeci, a.g.e., s.284

⁷⁶ Özden, a.g.e., s.70

⁷⁷ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

⁷⁸ Kasatura, a.g.e., ss.105-106

şaşkınlık esrarın diğer fizyolojik belirtileridir. Alan kişide hoş bir gevşeme duygusu, idrakte şiddetlenme, zamanın yavaşladığı duygusu, görme fantezileri ile zihnin devamlı meşgul olma hali görülür. Esrar içimini takiben ilk yarı saat içinde idrarda esrar negatiftir. Yarım saat sonra pozitif olur ve tek esrarlı sigara içimini takiben iki üç gün pozitif kalır⁷⁹.

Esrar alanlarda ileri derecede susuzluk hissi, ışığa karşı kayıtsızlık, zaman ve mekan fikri bozulması ve kişilik değişikliği görülür⁸⁰.

Esrar genellikle sigara ile içilir. Ancak pipo, nargile, içki, tatlı, lokum, reçel, şekerli kahve içine konulmak sureti ile de içilebilir. Ayrıca kapalı bir oda içinde bulunan büyük bir mangala atılarak yanan esrarın dumanı odadakiler tarafından teneffüs edilerek de esrar içilebilir. Türkiye’de (argoda) mal, keyif, dalga ve puf gibi isimlerle adlandırılır.

2. Marihuana (Marijuana)

Marihuana, kenevir bitkisinin yaprak ve çiçeklerinin kurutulması ile elde edile, zihni ve vücudu etkileyen, kuvvetli bir uyuşturucu maddedir.

Marihuana kullanımının yaygınlaşmasının en önemli sebepleri, vücuda etkilerinin küçümsenmesi ve kolay temin edilebilmesindedir.

Marihuana içerisinde bulunan kimyasal maddeler, vücudun birçok organı tarafından absorbe edilir ve vücuttan elimine edilmesi bir ayı bulabilir. Beyinde uzun veya kısa süreli hafıza kaybı, cisimlerin hareketliliğini takip edememe, görme bozukluğu gibi tesirleri vardır. Solunum bozukluğu ve akciğer kanserine yol açabilir. Erkeklerde sperm sayı ve hareketliliğinin azalması, kadınlarda ise doğurganlık üzerinde olumsuz etkiler yapar⁸¹.

3. Meskalin

Eczacılık ve farmakognozi açısından ilginç kaktüslerden biri olan “Lophophora Williamisi”, yuvarlak loplara birleşmesiyle oluşmuş etli, dikensi bir kaktüs olup Meksikanın kuzeyinde yetişmektedir. Kaktüs, 20-25 mm. Çapında dilimlere bölünmüş görünüştedir. Drog, dilimlenip güneşte kurutulmuş toprak üstü kısmından ibarettir. 1973 yılında bu bitkiden 60 civarında alkaloid elde edilmiştir. Halüsinojenik özelliklere sahip % 3-4 kadar protoalkaloit yapısında madde içermektedir. Başlıca aktif bileşik olan meskalin, ilk bilinen halüsinojenik maddedir. 1985 ‘de Alman kimyager Arthur Heffner tarafından elde edilmiş fenetilamin türevi bir protoalkaloittir⁸².

Uzun zaman Meksika yerlileri tarafından kullanılan bu ota yerliler “Pytiel”, “Peyot” veya “Mescal Butnos” derler. Otun kendisi yendiği gibi, bir çeşit içkisi de yapılır. İçkideki meskalin alkaloidi insanı etkiler⁸³.

⁷⁹ Özden, a.g.e., ss. 72-73

⁸⁰ Aleksanyan, a.g.e., s.1254

⁸¹ Vardarlı, a.g.e., ss.21-22

⁸² Sütülpınar, a.g.e., s. 79

⁸³ Yeni Hayat Ansiklopedisi, s.3210

Ananas şekli ve büyüklüğündeki bir kaktüsten elde edilen meskalin, tablet, kapsül veya sıvı hallerde bulunabilir. Türkiye’de yaygın bir kullanımı yoktur.

b. Sentetik eczalar

1. LSD (Lysergic Acid Diethylamide)

Calviceps purpurea mantarı, Secale cereale (çavdar) bitkisi üzerinde hastalık meydana getirir. Mantarın kışa dayanabilmek için meydana getirmiş olduğu çok sık bir hif (mantarın gövdesini oluşturan iplikler) topluluğu olan Sklerotyum’lar, Secale cornutum (çavdar mahmuzu) isimli drogu teşkil eder. Bunlar 1-4 cm uzunluğunda, 2-7 mm genişliğinde, iki uçtan incelmış siyah renkli, kıvrıkça kitlelerdir. LSD 25, bu madde içinde bulunan “Lizerjik asitt” ten kısmi sentez yoluyla elde edilmiş kuvvvetli spesifik bir psikomimetrik maddedir. 1943 yılında Albert Hoffmann tarafından bulunmuştur⁸⁴.

Kokainden 100 kat daha güçlü olan LSD argoda eski küpler, 25, zen, şef, şahin, şeker, topalı, cennet mavisi gibi isimlerle anılır. 30 gr. miktar, 300.000 doz için yeterlidir. Küçük tabletler halinde üretilen LSD 2nin 20 ‘den fazla çeşidi vardır. Bir toplu iğne başı kadar miktar, kişinin kendinden geçmesi için kafidir. Daha fazla alındığında insanı çıldırtır. Her defasında 100-200 mikrogram alınan madde, yarım saat içinde etkisini gösterir ve bu etki 3-6 saat arasında sürer⁸⁵.

Tatsız, kokusuz olan LSD, toz halinde, tablet şeklinde, veya kesme şeker, etiket, pul, kağıt, fotoğraf gibi maddelere emdirilmiş solüsyon halinde olabilir⁸⁶.

LSD, damar daraltıcı etkisinden dolayı rahim kanamalarını dindirici olarak kullanılmıştır. Günümüzde Ergometrin metil türevi halinde doğum sonrası kanamalarda; Ergotamin tartarat tuzu, damar daraltıcı ve sempatik sinir sistemini yatıştırıcı özelliklerinden dolayı migrene karşı kullanılmaktadır⁸⁷.

LSD kullanan kişiler, sesleri kopuk kopuk ve renkleri daha parlak algılar. Geçmiş duyular ile yeni duyuları birbirine karıştırır. Uyaran kaynağın yerini kolaylıkla tayin edemez. Mesela vücuduna dokunan elin kendi eli mi yoksa başkasının eli mi olduğunu kolaylıkla ayırt edemez. Adale koordinasyonunda ve ağrı idrakinde yavaşlama ve azalma olur. Şahsiyet testleri ile alınan neticelerde kazanılmış bilgi ve hünerlerin karıştırıldığı görülür. Şuur altı bastırılmış hatıralar ve tecrübeler yeniden yaşanıyor gibi durumlar belirir. Fizyolojik olarak ise, kan basıncında artma, göz bebeklerinde büyüme, çarpıntı, titreme, reflekslerde canlanma görülür. Ağız kurur, mide bağırsak hareketleri çoğalır. Pilo ereksiyon, adale zayıflığı, bulantı terleme görülür. Maddenin bu fizyolojik etkileri 24 saat boyunca devam edebilir⁸⁸. Aşırı alımı intihara varan psikoza yol açabilir.

⁸⁴ Sütülpınar, a.g.e., s.80

⁸⁵ Vardarlı, a.g.e., s.25

⁸⁶ http://www.kom.gov.tr/narkotik/komnarkotik_frame.htm [16 Haziran 2001]

⁸⁷ Sütülpınar, a.g.e., s.80

⁸⁸ Özden, a.g.e., s. 62

2.İnhalants (Uçucular)

Uçucular olarak adlandırılan bu maddeler günümüzde neredeyse her evde, okullarda veya işyerlerinde kolaylıkla bulunabilen maddelerdir. Pek çok çeşidi olan bu maddeler tüm dünyada yaygın olarak suiistimal edilmektedir.

Uçucu olarak adlandırılan maddeler kaynaklarda çeşitli biçimlerde geçmektedir⁸⁹:

- Uçucu (volatil),
- Yapıştırıcı (glue),
- Yapışıcı (adhesive),
- Solunan çözücü (inhalant),
- Çözücü (solvent),

Tüm bu maddeler günlük hayatımızda yaygın olarak kullandığımız maddelerdir. Bunları şöyle özetleyebiliriz:

- Yapıştırıcılar (Bali...vb),
- Aeresoller,
- Aseton içeren kozmetik ürünler,
- Yağ ve leke çıkarıcıları,
- Elbise ve cam temizleyici sıvılar,
- Deodorantlar, saç ve oda spreyleri,
- Bütan ve propan içeren çakmak gazları,
- Boya çözücüleri ve incelticiler (tiner...vb.),
- Daktilo yazısı düzeltme sıvıları (Tipp-ex ...vb.),
- Benzin,
- Anestezik maddeler (eter, kloroform ...vb.)

Sıvı yapıştırıcılar, tolüen, petrol türevleri bu maddelere bağımlı olan kişilerin genellikle bu maddeleri mesleklerinde kullanma durumunda olan mobilyacı, boyacı, oto boyacısı, kaloriferci gibi kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Ancak son yıllarda Türkiye’de de ergenlik çağındaki gençlerde, yapıştırıcı maddelerin kolaylıkla temin edilebilmesi, bu bağımlılığın bu yaş grubunu tehdit etmesinde önemli rol oynamaktadır.

Kokulu silgiler, yapıştırıcılar bölümünde yer alan tolüen, yağda eriyen bir hidrokarbondur. Koklamak suretiyle vücut dokularına geçer. Koklamanın arkasından ortaya çıkan durum, aşırı keyif hali (öfori) , sersemlik, kulak çınlaması ve vücudu bir noktada tutabilme güçlüğüdür. Yeni başlayan (akut) zehirlenmenin diğer bulguları bulantı, kusma, yaygın ağrılar, titremedir. Sürekli kullanıldığında nörofizyolojik bozukluklar görülür⁹⁰.

Yangın söndürücü, kuru temizleme ve soğutucu malzeme maddesi olarak kullanılan “karbontetraklorit”, çeşitli alanlarda analjezik veya çözücü olarak kullanılan “kloroform”, yapıştırıcı, vernik, yağ çıkarıcı veya daktilo temizleyici maddeler içinde yer alan “benzen”, diş dolgularında veya plastik yapımında kullanılan “stiren” ve yine tıpta anestezik olarak kullanılan “vinil” gibi uçucu maddeler solunum yoluyla kana geçerler. Bu maddelerin aşırı suiistimalinde nefes

⁸⁹ Ögel,a.g.e., s. 50

⁹⁰ Kasatura, a.g.e., s.106

darlığı, kusma, ışık reflekslerinde kayıp, akciğer ödemi ve hatta ileri safhalarda ölüm görülebilir⁹¹.

Uçucu maddelerin kokusu, solunduktan birkaç saat sonra dahi kullanıcının nefesinde ve elbisesinde fark edilebilir. Yüzde kızarıklık, ağız ve burun çevresinde kırmızı lekeler, baş ağrısı, yorgunluk, iştahta ani değişiklikler, konuşma bozukluğu, koordinasyon bozukluğu dışarıdan gözlenebilir belirtilerdir.

İngiltere’de yıllardır muhtelif inhalants ölümleri meydana gelmektedir. Bu maddeleri kullandıkları için ölenlerin 1/5 ‘inin ilk defa kullananlar olduğu ortaya çıkmıştır. Ani koklamadan dolayı henüz anlaşılamayan sebeplerden ötürü kalp rahatsızlıkları ve ölüm gerçekleşmektedir⁹².

Maddelerin suiistimal şekli, bulunduğu kaptan çorap, bez parçası, tuvalet kağıdı veya plastik torba içine konularak koklanmak suretiyle olur. Teneffüs ederken alkol sarhoşluğu verir. Bu hal 15-45 dakika sürer. Ucuz olduğu için kırsal kesim veya kenar semt çocukları arasında kullanımı daha yaygındır. Uzun süre kullanımlarda solunum organlarında, beyin, karaciğer ve böbreklerde hasar meydana getirir. Zihin ve hafızada kayıplar meydana gelir. Ruhi çöküntü ve paranoya görülür⁹³.

Zaman zaman tineri bırakmaya karar verenler, sürecin başında doymak bilmez bir enerjiyle yemek yerler ve bolca şeker tüketirler. Eroin bağımlılarında da benzerlik vardır. Çünkü maddeyi bırakma iştah yapar. Ancak bazı ağır bağımlılar bırakma sonrası yemek yiyemez, yediklerini çıkarırlar. Bu tip bağımlılarda serum kullanılır. Azla yetinmezler. On kişi bir arada yatan sokak çocukları ve insanlarına ev tutmak isterseniz, tek odalı bir evin onlara yeterli olmayacağını görürsünüz⁹⁴.

IV. Kimyasallar

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele denilince sadece herkes tarafından bilinen esrar, eroin, kokain, afyon, morfin gibi maddelerle, uyuşturucu imalatında kullanılan asetik anhidrit ve potasyum permanganat gibi iki adet kimyasal madde anlaşılmalıdır.

Uyuşturucuyla mücadele, bundan çok daha geniş kapsamlı olarak ele alınmalıdır ve alınmaktadır. Bu mücadele kapsamına giren maddeler aslında çeşitli belgelerde, kanun maddelerinde listeler halinde belirtilmiştir. En geniş kapsamlı olarak üç uluslararası sözleşmede yerlerini almışlardır.

1961 BM Tek Sözleşmesi, uyuşturucu maddelerin kontrolü için, 1971 tarihli BM Psikotrop Maddeler Hakkındaki Sözleşme ise, psikotrop maddelerin kontrolü için hazırlanmış ve sözleşmelerin ekinde hangi maddelerin uyuşturucu madde, hangi maddelerin psikotrop maddeler sayılacağı belirtilmiştir.

1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi ise, uyuşturucu imalinde kullanılan kimyasal maddelerin kontrolü için hazırlanmıştır. Bu kontrol, bu tür maddelerin yasal ticaretini de kapsamaktadır.

⁹¹ Kurtoğlu, a.g.e., ss. 471-478

⁹² Vardarlı, a.g.e., s. 27

⁹³ Yıldız Sağtürk, Bülent Büyükkakın, *Eroin dosyası*, İstanbul: Kastaş Yayınevi, 1997, ss.17-18

⁹⁴ Sarp Bengü, *Taklamakan-Uyuşturucu Madde Kullanma Kılavuzu*, İstanbul:Gendaş Matbaası, 2000, ss.202-205

Sözleşme ekinde, yasal kullanım alanı dışında yasa dışı uyuşturucu madde imalatında da kullanılan ve kontrol altında tutulması gereken kimyasal maddeler sayılmıştır. Türkiye de bu anlaşmayı imzalamış ve kabulü 1995 yılında çıkarılan kanunla gerçekleştirilmiştir.

Şüphesiz bu maddeler içinde en önemlisi ve en çok tanınanı, asetik anhidrit olup, potasyum permanganat da onu takip etmektedir. Bununla birlikte aşağıda isimleri verilen toplam 22 maddenin tamamının imal, ithal, ihraç ve dağıtımını 1988 sözleşmesini imzalayan ülkelerde ve Türkiye’de kontrol altında tutulmaktadır (Tablo -2, Tablo-3).

Kimyasal maddeler, sentetik uyuşturucu imalinden eroin ve kokain imaline kadar kullanılan maddeler olup, bunların denetimi uyuşturucu ile mücadelede önemli bir unsur teşkil etmektedir. Temel maddelerin denetim altına alınması, uyuşturucuya giden yolu kesecek olan önleyici bir tedbirdir. Kimyasal madde kaçakçılığında, eroinin imalinde olmazsa olmaz bir öneme sahip olan asetik anhidrit maddesinin kaçığa kaydırılmasına daha çok rastlanılmaktadır.

Asetik anhidrit maddesi, kuvvetli kokusu hissedilebilen renksiz bir sıvıdır. Bu madde, sanayi alanında suni ipek, aspirin, sigara filtresi, selüloz, plastik, patlayıcı madde, bazı reçine ve verniklerin yapımının yanı sıra teknik ve klinik analizlerde de kullanılır.

Dünya üzerindeki asetik anhidrit maddesinin kaçakçılık güzergahları ele alındığında, bu maddenin başta Avrupa’daki sanayileşmiş ülkeler olmak üzere Rusya, Çin ve Hindistan’dan Afganistan ve Pakistan’a doğru hareketinin söz konusu olduğu gözlenmektedir.

Güneydoğu Asya’da, Çin, Laos, Myanmar ve Tayland arasındaki sınır bölgelerinde faaliyetlerini sürdüren yasadışı eroin imalathanelerinin ihtiyacı olan kimyasal maddelerin daha çok yerel ticaret sırasında kaçığa kaydığı ve kara sınırlarında kaçakçılığının yapıldığı anlaşılmaktadır. Bölgedeki kaçığa kaydırma teşebbüsleri ve kimyasal madde yakalamaları konusunda çok az bilgi olduğundan, kaçakçılık rotalarını net bir şekilde ortaya koyabilmek oldukça zordur.

Tablo-2: Uyuşturucu madde imalatında kullanılan ve ticareti kontrol altında yapılan kimyasal maddeler

TABLO-I

N-ACETYLANTHRANILIC ACID
 EFEDRİN
 ERGOMETRINE
 ERGOTAMINE
 IZOSAFROL
 LİSERJİK ASİT
 3-4-METİLENDİOKSİ-FENİL-2-PROPANON
 FENİL-2-PROPANON
 PİPERONAL
 PSEUDOEPHEDRİNE
 SAFROL

*1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' nin ekindeki I numaralı tablo

Tablo-3: Uyuşturucu madde imalatında kullanılan ve ticareti kontrol altında yapılan kimyasal maddeler

TABLO-II

ASETİK ANHİDRİT
 ASETON
 ANTHRANILIC ACID
 ETİL ETER
 HİDROKLORİK ASİT
 METİL ETİL KETON
 PHENYLACETIC ACID
 PİPERİDİN
 POTASYUM PERMANGANAT
 SÜLFÜRİK ASİT
 TOLUEN

*1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi' nin ekindeki II numaralı tablo

C. UYUŞTURUCU MADDELERİN ETKİLERİ

Uyuşturucular en güçlü ağrı kesicilerden olmalarına karşılık bağımlılık yaratıcı etkilerinden ötürü dikkatle kullanılmalıdır. Sıklıkla hastalığın son ve umut olamayan evrelerindeki kanserlilere çok şiddetli ağrılarını dindirmek amacı ile verilir. Uyuşturucular ağrıyı kesmenin yanı sıra; üzüntü, sıkıntı, korku ve panik gibi şiddetli ağrıya eşlik eden duyguları da azaltır. Ölmesi beklenen kanser hastalarının önlerinde uzun bir yaşam olmadığından ve bu hastalarda temel amaç belirli bir yaşam düzeyini sürdürmek olduğundan, bağımlılık sorunu önemli sayılmaz. Buna karşılık hastanın iyileşmesi bekleniyorsa ve örneğin ameliyattan sonra, normal yaşamlarını sürdürebileceklerse yalnız kısa sürelerle uyuşturucu verilir; ağrı hafiflemeye başladıktan sonra daha hafif ağrı kesiciler kullanılır. Ağrı kesici olarak ise en sık kullanılan uyuşturucu morfindir; yapay bileşim yoluyla elde edilen öbür uyuşturuculardan başlıcaları meperdin, pentazosin ve levorfanoldür⁹⁵.

Uyuşturucuların ağrı kesici etkilerinin dışında başka tedavi edici özelliklerinden de faydalanılır. Haşhaş bitkisinde doğal olarak bulunan kodein, öksürük refleksini baskı altına aldığı için öksürük şuruplarına konulur. Methadon, eroin bağımlılarında kişinin eroin isteğini engellediği için bağımlılık tedavisinde kullanılırsa da , methadonun kendisi de bağımlılık yapar. Apomorfin, ağızdan alınan maddelerle zehirlenmelerde kusturucu olarak; defonksilat, afyon ve başka uyuşturucularsa ishal tedavisinde; etorfin, iri hayvanların uyuşturulmasında kullanılır⁹⁶.

Ancak, uyuşturucu maddelerin devamlı kullanılması halinde alışkanlık yapacağı unutulmamalıdır. Alışkanlık, belli bir etkiyi sağlamak için, o maddenin çok kullanılmasını gerektirir; mesela herhangi bir ağrıyı morfinle dindirmek için başlangıçta bir doz 1 sgr. olabilir. Fakat kısa zamanda bu miktar 5 ila 10 sgr. çıkar. Alışkanlığın ileri safhalarını yaşayan kimselerde ise bu onlarca sgr.a kadar çıkabilir. Oysa alışkanlığı olmayan kişilerde bu miktarlardaki dozlar öldürücüdür⁹⁷.

Meydana gelen bu alışkanlık insanı ölüme dek sürükleyebilen ruhi bunalımlar yaratır. Son yıllarda özellikle Amerika'da uyuşturucu alışkanlığı yüzünden gençlik mahvolma durumuna sürüklenmiştir. Bugün ABD 'de hemen her fabrikanın yanında uyuşturucu madde alışkanlığından ruhi bunalımlara sürüklenmiş işçileri tedavi için hastaneler kurulmuştur⁹⁸.

Uyuşturucu madde kullanmaktan dolayı insan bünyesinde fiziki ve psikolojik rahatsızlıklar meydana gelir. Birey üzerinde meydana gelen bu olumsuz etkiler zamanla topluma da yansır.

Bu bağlamda uyuşturucunu birey ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini aşağıdaki başlıklar altında ele alarak inceleyeceğiz:

⁹⁵ Ana-Britanica Ansiklopedisi, Cilt:21, s.452

⁹⁶ a.k., s.452

⁹⁷ Meydan- Larousse, Cilt:12, s.458

⁹⁸ Yeni Hayat Ansiklopedisi, Cil:6, s.3211

I. Uyuşturucu Maddelerin Fiziki Etkileri

Uyuşturucu maddeler vücudun mineraller ve vitaminler gibi doğal olarak kabul ettiği maddeler olmadığından, vücudun organlarının her biri yabancı kabul ettiği bu maddelerle baş etme yollarını bulmaya çalışırlar. Karaciğer, böbrekler ve akciğer bu maddeyi vücuttan hızlı bir şekilde atma çabasına girerler. Bu maddelerle vücudun olağan zamanlarda ve dozlarda karşı karşıya kalması organlarda kısa bir sürede düzelen uyarılma oluşturur ancak, tekrarlayan yüksek dozlarda daha uzun süren ve bazen kalıcı olan sorunlara neden olur.

Uyuşturucu maddelerin olağandan daha fazla alınması halinde, beyine ulaşım gerekli vücut aktivitelerinin yapılmamasına sebep olan dozlarına yüksek doz denir. Soluk alıp verme, kan basıncını normal düzeyde tutma, nabızda değişiklikler ve vücut ısısının düzenlenmesi ile ilgili sorunlar ortaya çıkar.

Bu maddelerin bazı organlarda meydana getirdikleri arızalar genel olarak aşağıda belirtildiği gibidir⁹⁹:

- Beyin ve Merkezi Sinir sisteminde : Bütün uyuşturucuların en büyük zararı ve tahribatı beyin ve merkezi sinir sistemi üzerindedir. Bu sebeple beyin mazrufu olan akıl ve iradeyi işlemez hale getirir. Kişiyi dengeden, normal yaşam ve davranışlardan uzaklaştırır. Beyin ve akıl sağlığının en büyük düşmanı uyuşturuculardır. Bağımlılarda beliren ilk olgu; akıl ve sinir hastalıkları ve arızalarıdır. Delilik, erken bunama, şuur kaybı, uykusuzluk, felçler hezeyan (sayıklama, saçmalama, akıl dışı davranışlar) halüsinasyon (vehim, hayal görme, işitme vs.) lar, zeka ve hafıza kayıpları meydana gelir. En kısa ifade ile: Akıl hastalıkları, zihni ve ruhi karmaşa ve kaoslar yaşarlar.
- Sindirim Sisteminde: Bulantı, kusma, karın ağrıları, kabızlık, ishal, mide ve bağırsak spazmları, kanama ve yaraları, gastrit, ülser vs. rahatsızlıklarla karşılaşılır.
- Karaciğer ve Böbreklerde: Bu zehirlerin organizmadan atılmasında en ağır görev bu organlara düşmekte olup, karaciğer ve böbreklerde büyük arıza ve tıkanmalara, karaciğerde yetersizlik, yağlanma, sertleşme (siroz)..., böbreklerde büyük tahribat, albümin, kan ve idrar çoğalması, tıkanmalar, ağır böbrek hastalıkları meydana gelir.
- Gözlerde: Işık ve mesafede uyumsuzluk, şaşılık gece körlüğü, göz bebeği büyümesi, küçülmesi, göz adale felci bilinen sonuçlar ve tezahürlerdir.
- Solunum Sisteminde: nefes darlığı, öksürük, boğulma hissi, bu yolla kalp sıkışmaları, solunum felçleri ve ölümler bilinen olaylardır.
- Kan organlarında: Kan, insan hayatının en önemli organı olup, uyuşturuculardan büyük zararlar görür. Kansızlık, kan zehirlenmeleri, kan hücrelerinde şekil ve miktar değişiklikleri, kanın korkulu arızası olan pıhtılaşma ve kangrenler başlıca arızalardır.
- Zehirlenme: Uyuşturucuların başta gelen olumsuzluğu zehirlenmeler ve bu yolla gelen ölümlerdir. İlk defa olursa HAD, tekrür ederse "Müzmin Zehirlenme" adını alır.

⁹⁹ <http://www.uyusturucu.gen.tr/etkileri/index.html> [16 Eylül 2001]

Bunların yanında madde kullanımına bağlı, özel olarak ortaya çıkan sorunlar da vardır. Bunlar bulaşıcı hastalıklar ve fiziksel bağımlılık neticesi ortaya çıkan yoksunluk sendromudur:

Opiyat (afyon türevi uyuşturucular), beyin depresanı ve uyarıcıların sürekli olarak kullanılması vücutta uyum sağlamaya yönelik değişiklikler oluşturur. Uzun süreli yüksek dozda madde kullanan kişide madde kullanımı kesildikten sonra yoksunluk belirtileri ortaya çıkar. Genel olarak yoksunluk bulgular, madde ilk kullanımında ortaya çıkan bulguların tam tersidir. Bu nedenle uyarıcıların yoksunluğunda depresyon, aşırı uyku ve kendine güven azalması, bazı depresanların yoksunluğunda anksiyete (bunaltı, daralma, endişe, kaygı, sıkıntı), uykusuzluk, vücut ısısında ve kan basıncında artma, ağrı, ishal ve öksürük ortaya çıkar. Etkisi kısa süren maddelerde yoksunluk belirtileri kullanım kesildikten sonra 1. ve 2. günlerde şiddetlenir ve 3. ve 4. günlerde hafiflemeye başlar. Uzun etki süreli olan maddelerde (Diazem, Methadon...vb.) başlangıçta etkiler çok şiddetli olmamasına karşın haftalarca sürer. Her iki durumda da bazı ılımlı belirtiler sürer ve bunların düzelmesi 5-6 ay sürebilir¹⁰⁰.

a. Uyuşturucu Kullanan Annenin Çocukları

Gebelik sırasında annenin sürekli uyuşturucu kullanması bebekte enfeksiyon, edilgen bağımlılık ve yoksun sendromu gibi ağır sorunlara yol açabilir. Ayrıca annenin uyuşturucu bağımlısı olması, çocuğuyla dengeli bir ilişki kuramamasına neden olur. Bunun yanında uyuşturucu bağımlılarında görülen acıkma duyusunun kaybı, enerji gereksiniminin yeteri derecede karşılanamaması, metabolizma bozuklukları gibi nedenlerle oluşan beslenme geriliği ve uyuşturucunun olumsuz etkileri anne ve dölüt için olumsuz bir tehlike yaratır. En sık görülen sorunlar ise, düşük, etenenin erken ayrılması, zehirlenme (% 10-15), ölü doğum, erken doğum (% 50), bebeğin yetersiz gelişmesi, dölütün doğum kanalı içine yanlış bir biçimde girerek doğumu güçleştirmesi, doğum sonrası kanama, amniyon kesesi iltihabı, tromboflebit (toplardamar iltihabı) ve zarların erken yırtılmasıdır. Bunların yanı sıra, olguların % 40 -50 'sinde folik asit ve demir eksikliğine bağlı kansızlık, kalp iç zarı iltahabına (endokardit) bağlı kalp hastalıkları gibi komplikasyonlar, yaklaşık % 60 'ında ise akut enfeksiyonlar görülür¹⁰¹.

Eroin kullanan annenin bebeğinde ani ölüm sendromu görülme olayı, normal nüfusa göre 5-10 kat fazladır. Çocuklarının beyinlerinin fiziksel gelişimi gecikir ve yoksunluk sendromları görülür. Metadon kullanan annelerin çocukları edilgen bağımlı olur. Bebekleri düşük doğum ağırlığında dünyaya gelir. Barbitürat kullanan annenin çocuklarında ağır dolaşım bozuklukları görülür. LSD ve amfetaminler düşüğe , dölütün gelişiminin aksamasına ve oluşum bozukluklarına yol açar¹⁰².

¹⁰⁰ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s.57

¹⁰¹ Mediana Genel Sağlık Ansiklopedisi, Cilt:8, Milliyet Yayınları, İstanbul:Ana Yayıncılık, 1993, s.187

¹⁰² a.k., ss.187-196

b. Bulaşıcı Hastalıklar

Daha önceki kısımlarda belirtildiği üzere, enjektör aracılığı ile madde kullanımının ciddi olumsuzlukları vardır. Bu şekilde vücuda dışarıdan gelen bakteriler bazı vücut organlarında iltihaba (büyük apseler) ve kalp kapakçıklarına zarar veren bir duruma (bakteriyel endokardit) yol açar. Bakteriyel endokardit, kalbin endokard denilen iç yüzünün bakterilerce istila edilmesiyle oluşur. Kalpte bu durumdan en fazla etkilenen yerler kalp kulakçık ve karıncıkları arasındaki kapaklardır. Bu kapakların zarar görmesi sonucunda kalbin kan pompalama yeteneği etkilenir ve yaşamı tehdit eden bir durum ortaya çıkar.¹⁰³

Steril olmayan enjektörlerin veya bir başkasının enjektörünü kullanmanın getirdiği en tehlikeli hastalıklardan birisi de “hepatit” dir. Yine son yıllarda uyuşturucu kullananların ortak enjektör kullanmaları sebebi ile hızla yayılan başka bir hastalık da “AIDS” dir.

AIDS hastalığında vücut savunma sistemlerine saldırı bir virüs tarafından oluşturulmakta ve ölümcül iltihap ve kanserlere yatkınlık ortaya çıkmaktadır. Vücut normalde bu tehlikeleri savunma sistemleri ile atlatır. Ancak AIDS hastalığında bu tür saldırıları gözleyip, kontrol edemez. Virüs vücuda girdikten aylar yıllar sonra bu durumu oluşturur. Bu dönemde kanda virüse karşı antikorlar (belirleyicileri) saptanır. Kişi HIV virüsü pozitif veya HIV(+) olarak değerlendirilir. Sorunun en erken belirtisi T hücreleri olarak bilinen önemli bir beyaz kan hücresi tipinin sayısal azalmasıdır. AIDS ile ilişkili kompleks veya ARC olarak bilinen durum AIDS sendromunun erken bulgularındandır. Daha sonra eşlik eden diğer iltihaplar ve kaposi sarkom gibi nadiren görülen bazı kanserlerin ortaya çıkması AIDS’in ileri evrelerde olduğunu düşündürür.¹⁰⁴

ABD ‘de yapılan çalışmalarda AIDS ‘e yakalanan hastaların %20-35 ‘inin madde bağımlısı olduğu saptanmıştır. Bu oranın giderek arttığı da bildirilmektedir. Madde bağımlılarının ise % 50-60 ‘ının AIDS mikrobu taşıdığı saptanmıştır. Uyuşturucu bağımlılığı ve AIDS arasındaki ilişkide enjektör kullanımı sorumlu tutulmaktadır. Damar yolu ile madde kullanan kişilerde enjektör temizliğine dikkat edilmemesi ve birçok bağımlının aynı enjektörü kullanması enfeksiyonun bulaşmasına neden olmaktadır.¹⁰⁵

c. Uyuşturucu Madde Bağımlılığı

Dünya Sağlık Teşkilatı’nın (WHO) tarifine göre *uyuşturucu madde bağımlılığı*, psikotrop bir madde veya ilaç ile santral sinir sistemi arasındaki etkileşmeden doğan, bu maddenin keyif verici psişik etkilerini duyabilmek, alınmadığı zaman ortaya çıkan nahoş belirtileri önleyebilmek için maddeyi devamlı veya periyodik olarak alma dürtüsü başta olmak üzere çeşitli davranış ve reaksiyonların görüldüğü bir durumdur.¹⁰⁶

¹⁰³ İzmir Emniyet Müdürlüğü, a.g.e., s. 54

¹⁰⁴ a.k., s.55

¹⁰⁵ Ögel, a.g.e., s.76

¹⁰⁶ Gül Baktır, “İlaç ve Madde Bağımlılığı”, *Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul: Rem Matbaacılık, 1997, s. 86

ABD psikiyatri Cemiyeti' ne göre aşağıdaki kriterlerden en az üçünün mevcut olması, bir kişinin bağımlı olup olmadığına karar verilmesi için yeterlidir¹⁰⁷:

1. Maddeyi yüksek dozlarda kullanmak,
2. Kullanımı azaltma veya bırakma teşebbüslerinin başarısızlıkla sonuçlanması,
3. Maddeyi elde etme, kullanma veya etkilerinden kurtulmak için fazla zaman harcanması,
4. Zehirlenme veya yoksunluk belirtilerinin sık ortaya çıkması,
5. Sosyal ve mesleki etkinliklerin ihmal edilmesi,
6. Maddenin kötü etkilerine rağmen kullanıma devam edilmesi,
7. Maddeye karşı belli tolerans gelişmesi,
8. Yoksunluk belirtilerinden kurtulmak için maddenin sık kullanılması.

Madde bağımlılığı genellikle madde kötüye kullanımından daha ağır bir madde kullanım bozukluğudur. Uyuşturucu madde bağımlılığında ya tolerans , yada kesilme belirtilerinin olması gerekir. Hemen kaçınılmaz olarak sosyal ve mesleki faaliyeti bozan patolojik kullanım şekli mutlaka vardır. Alkol ve esrar hariç psikoaktif madde bağımlılığının teşhisinde tolerans ve kesilme belirtiler mutlaka görülmelidir. Bütün bu belirtilerden hareketle madde bağımlılığını “ zarar verici etkilerine rağmen, kişi tarafından alınmasının kontrol edilemediğini gösteren kognitif ve davranış bozuklukları ile fizik semptomlar kümesidir” diye tarif edebiliriz¹⁰⁸.

Bağımlılık, psikolojik ve fiziksel bağımlılık olarak iki ayrı kategoride incelenir. Bununla birlikte bağımlılıkların çoğunda , psikolojik ve fiziki bağımlılık arasında kesin bir sınır çizilememek mümkün değildir. Uyuşturucu maddelere duyulan bağımlılık başlangıçta psikolojiktir. Yani kişi alıştığı maddeyi almadığı zaman kendisini oyalayacak bir şeyler bulduğu, ya da kendisini o maddeyi almaya iten psikolojik sorunların üstesinden geldiği zaman geçici bir sıkıntı dönemi yaşamakla beraber, maddeye olan bağımlılık fizyolojik bağımlılık meydana getirmemektedir. Başlangıçta psikolojik nedenlerle kullanılan maddeler, bir süre düzenli biçimde kullanılırsa fizyolojik bağımlılık yerleşmektedir ki, bu aşamadan sonra tedavi şansı oldukça düşüktür¹⁰⁹.

Psikolojik ve fiziki bağımlılığın çeşitli etkenleri vardır. Bu etkenleri aşağıdaki şekilde ele alabiliriz:

1. Psikolojik Bağımlılık

Bağımlılık yapan maddelerin arasında gerek ilaç olarak kullanılan gerekse ilaç olarak kullanılmayanlar, ya da eroin ve kokain gibi eskiden ilaç olarak kullanılmış, fakat güçlü bağımlılık oluşturu potansiyellerinin ortaya çıkmasıyla terapötik kullanımdan kısmen veya tamamen kaldırılmış maddeler bulunmaktadır. Bu maddelerin ortak özellikleri “ödüllendirici” (rewarding) bir etkiye sahip olmalarıdır. Söz konusu ödüllendirici etki, ilacın keyif artması veya öfori şeklinde

¹⁰⁷ Baktır, a.g.e. , s.90

¹⁰⁸ Özden, a.g.e., s.6

¹⁰⁹ Kasatura, a.g.e., ss .101-102

ortaya çıkan farmakolojik bir etkisidir ve ilacın yeniden alınmasını teşvik eder (reinforcer). Kişi maddenin keyif verici tesirini yeniden duyabilmek için tekrar almak isteyeceğinden, bu etki psikişik bağımlılığın gelişmesini hızlandıran önemli bir etkidir. Psikişik bağımlılık bütün madde bağımlılıklarında görülür. Maddeye karşı “psikişik” bir istek, “craving” de denilen önüne geçilmez bir “ilaç özlemi” ile karakterizedir. Ödüllendirici etkiyi ve bağımlılığı teşvik eden mekanizma, söz konusu ilaçların “nucleus accumbens” ve “limbik” bölgeye giden mezolimbik dopaminerjik sinirlere etki ederek, bu sinir uçlarından dopamin serbestlemesine yol açmasıyla açıklanmaktadır. Bu beyin bölgesine “ödüllendirici merkez” de denilir. Bu bölgenin cerrahi bir yöntemle yok edilmesi veya tahrip edilmesi durumunda “ilaç özlemi” zayıflamaktadır.¹¹⁰

Psikolojik bağımlılık aşamasında (maddeye kullanımın başladığı ilk günlerde) birey, madde kullanımından vazgeçse bile, bırakma döneminde madde kullanmaya bağlı olan yoksunluk belirtilerini şiddetle yaşar. Kendisinin madde almaya iten nedenler de yıllar sonra yine zorlayıcı isteklerle kendisini tekrar madde almaya itebilir.¹¹¹

Yaşanacak sendromun süresi veya şiddeti, kişiye ve bağımlılık yapan maddenin cinsine göre değişiklikler gösterir. Çünkü bir organizmanın tümüyle yaşantısını ilgilendiren ve geniş kapsamlı bir kavram olan davranış deyimi aslında bir hareketi ve bir tepkiyi çağrıştırmaktadır. Bu bağlamda davranış kavramı organizmanın içten ve dıştan gelen belirli uyarıcılara karşı oluşturduğu ya da gösterdiği tepkidir. Bu hususu iki aşamada ele alabiliriz: Birincisi uyarıcının fonksiyonel sonucu birden bire değil, bir süreç içinde belirebilir. Bu durumda tepki uyarıcının etki etmede gösterdiği gücü ile orantılıdır. İkincisi ise, bireyin bedensel ve kişisel özellikleri ile ilgilidir. Dışarıdan alınan uyarıcının şiddeti, yine kişinin göstereceği tepkinin şiddetini belirler.¹¹²

2. Fiziksel Bağımlılık

Çeşitli uyuşturucu maddelere karşı zamanla vücutta fiziksel bağımlılık gelişir. Fiziksel bağımlılığın derecesi aynı zamanda kullanılan maddenin dozuna ve kullanım süresine bağlıdır. Eğer sadece psikolojik bağımlılık gelişmişse, madde bırakıldığı zaman yoksunluk belirtileri görülmez (Örn. LSD, Khat bağımlılığı).

Fiziksel bağımlılığın sebebi vücutta nöroadaptasyon meydana gelmesidir. Nöroadaptasyon, santral sinir sistemindeki bazı mekanizmaların, bağımlı olunan maddelerin etkilerine göre oluşan yeni koşula (bozulan dengeye) kendini uydurması, adapte etmesidir. Böylece nöroadaptasyonun sonucu, adiktif maddeye karşı etkiler meydana gelir. Madde santral sinir sisteminde belirli bir mekanizmayı baskı altına alıyorsa zamanla stimulan bir sistem veya mekanizma etkin hale gelerek dengeyi yeniden kurmaya çalışır. Bu şekilde bağımlılık yapıcı madde alındığı sürece hiçbir sorun görülmez. Fakat madde kesildiği veya

¹¹⁰ Baktır, a.g.e., ss. 87-88

¹¹¹ Kasatura, a.g.e., s.102

¹¹² Suavi Tuncay, İnsan Davranışlarının Ekolojik Sisteme Etkilerinin Çevre Psikolojisiyle Örtüştürülmesi, KKTC. Yakın Doğu Üniversitesi 3.Uluslar arası Çevre Konferansında sunulmak üzere kabul edilen bildirisi, 15-20 Nisan 2002

farmakolojik antagonisti verilerek baskılayıcı etkisi ortadan kaldırıldığı zaman şiddetli bir stimülasyon oluşur. Bu nedenle maddenin kesilmesiyle ortaya çıkan durum genellikle adiktif maddenin etkilerine zıt belirtilerin görüldüğü kesilme veya yoksunluk sendromu olarak adlandırılır¹¹³.

3. Kesilme (Yoksunluk) Sendromu

Kişi tarafından düzenli olarak kullanılan bir maddenin alımını kesmek veya azaltmak durumunda ortaya çıkan maddeye özel bir semptomlar kümesidir. Belirtiler anamnez, muayene, kan ve idrar tetkikleri ile anlaşılır. Kesilme sendromu kullanılan maddeye göre çeşitli belirtiler gösterir. Sıkıntı, huzursuzluk, uykusuzluk ve dikkat bozuklukları olağan belirtilerdir. Bulantı, kusma, terleme, çarpıntı gibi fizyolojik belirtiler de bulunur. Uyku ve mizaç bozuklukları sıktır. Belirtiler birkaç gün sürer ve bazı maddelerde birkaç haftaya kadar uzayabilir¹¹⁴.

Bağımlılık tipleri

Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), bağımlılık tiplerini aşağıdaki şekilde sınıflandırmaktadır:

1. Morfin tipi bağımlılık (örn. morfin, eroin, fentanil, kodein...),
2. Alkol tipi bağımlılık,
3. Barbitürat tipi bağımlılık (uyku ilaçları, tranklizanlar),
4. Tütün tipi bağımlılık,
5. Amfetamin tipi bağımlılık,
6. Kokain tipi bağımlılık,
7. Esrar/marihuana tipi bağımlılık,
8. Halusinojen / psikodelik tipi bağımlılık (örn .LSD, DMT, MDMA...),
9. Khat tipi bağımlılık,
10. Uçucu tipi bağımlılık.

Uyuşturucu maddeler, özellikle psişik bağımlılık yapma potansiyelleri dikkate alınırca aşağıdaki şekillerde sıralanabilir¹¹⁵:

- a. Çok güçlü bağımlılık yapanlar: Morfin, Eroin, Kokain, ... vs.
- b. Güçlü bağımlılık yapanlar: Barbituratlar, Amfetaminler, Uçucular, Alkol, ... vs.
- c. Orta derecede bağımlılık yapanlar: Metaklon, Glutemid, Fensiklidin, ... vs.
- d. Zayıf bağımlılık yapanlar: Meskalin, LSD, Esrar, Kafein, ... vs.

Bütün uyuşturucu maddeler için geçerli olmamakla birlikte, madde bağımlılığında çeşitli evreler bulunur. Bu evreler hazırlık evresi, ilk kullanım, ilerleme evresi, bırakma evresi, tekrar maddeyi düşünme (prolapse) evresi, Tekrar madde kullanımı (lapse) ve tekrar başlama (relapse) evreleri şeklinde olur¹¹⁶.

¹¹³ Baktır, a.g.e. , s. 89

¹¹⁴ Özden, a.g.e. , s. 9

¹¹⁵ Baktır, a.g.e. , ss. 91-92

¹¹⁶ Ögel, a.g.e. ss. 24-26

II. Uyuşturucu Maddelerin Sosyal ve Maddi Etkileri

Sosyal bir varlık olan insanın çevresi ile uyum içinde olması, akıl ve zihin sağlığı ile mümkündür. Bu sebeple akli ve zihni hayatın en büyük düşmanı olan uyuşturucular, insanın uyum gücünü zaafa ve iflasa götürmekle onu aileden, toplumdan ve çevresinden kopararak, yalnızlığa, bunalıma ve hemen ardından da sorumsuz, hayvani bir hayata mahkum eder. Bağımlıyı yaşayan bir ölü haline getirir. Bu sebeple, uyuşturucuların, bağımlıya, aile hayatına, doğacak çocuklara, iş hayatına, aile ve ülke ekonomisine, ferdi ne toplumsal ahlaka (namus, iffet, şeref, haysiyet v.s.) verdiği zararlar ifadelere sığdırılmaz.

İntiharların, cinayetlerin, her türlü fuhuş, gasp ve anarşinin temelinde uyuşturucu vardır.

İç ve dış düşmanların en tahripkar silahı uyuşturucu ve uyuşturucu salgınlarının itici gücü olan uyuşturucu kültürüdür. Cemiyetleri yıkıma götüren her türlü maddi ve manevi tahribatın temelindeki sebebidir. Bunlar, ayrıca AİDS, frengi, verem, kanser, kangren ve benzeri bir çok ölümcül hastalığın yayılmasında da en büyük fail uyuşturucular ve bağımlıdır.

III. Şiddete ve Teröre Yönelik Etkileri

Ulusal kimlik, kamusal bilinç, ekoloji, siyasal erk, mevki ve statü, siyasal ahlak (etik), insan hakları, özgürlük, adalet ve eşitlik, inanç gibi kavramların paradoksal algılanması, sistemlerde çözümsüzlük öğelerini pekiştireceğinden ; meşru zeminler dışına çıkarak psikolojik süreçlerin zihinsel fonksiyonları, toplumsal patolojiye dönüşerek, şiddet ve terör örüntülerinin temelini oluşturur¹¹⁷.

Bilindiği gibi Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık % 65'i otuz yaş grubuna girmektedir. Diğer bir ifade ile, Türkiye dinamik ve genç bir nüfusa sahiptir. Türk toplumunun aslında genelini ilgilendiren siyasal ve ideolojik hareketlerin bu pragmadan bakıldığında önemi daha da artmaktadır. Özellikle gençlerimizin enerjik, atılgan ve aktif olmalarının karşın , bilgi ve tecrübeleri yönünden eksikleri, kavramların algılanmasındaki çelişiklerden de kaynaklanmaktadır. Gençlerin bu zafiyetinden yararlanmak isteyen odaklar, onları kendi emellerine hizmet edecek ortamlara çekmekte, hatta anarşi, terör ve şiddet örüntülerini içeren eylemlere sürüklemektedirler¹¹⁸.

Bu bağlamda uyuşturucu kaçakçıları, özellikle yaşantılarının altın çağında olan gençleri bu tuzağa düşürmekte, onların sırtına basarak bazı karanlık şer odakları finanssal olarak güçlenmekte ve elde ettikleri gelirlerle terör örgütleri insanlığın geleceğini korkunç bir sona sürüklemektedirler.

Uyuşturucu tuzağına düşen bir insan bütün akıl ve fikri ile uyuşturucu maddeye odaklanır. Öğrenci ise okulunu bırakır, çalışan bir kimse ise tüketici sınıfına girer. Yani üretmez, çalışmaz ve hantallaşır. Hayatı boşluktur, yarını

¹¹⁷ Suavi Tuncay, Şiddet ve Gençlik Üzerine bir Deneme, Fırat Üniversitesinde düzenlenen sempozyumda sunulan bildiri , Elazığ: 17-19 Ekim 2001

¹¹⁸ a.k.

düşünmez. İhtiyaç duyduğu uyuşturucuyu temin için her türlü eylemi yapabilir. Terör eylemlerini gerçekleştirebilir. Özellikle yoksunluk krizine girdiğinde gözü hiçbir şeyi görmez. En yakınındakilere şiddet gösterebilir. Hatta öldürebilir.

Bu bakımdan dünyamızın içine düştüğü bunalımdan kurtulabilmesi için, başta aileler olmak üzere, bilim adamlarımızın, okullarımızın, siyasetçilerimizin, kurum ve kuruluşlarımızın geniş çaplı yapılabilecek çalışmaların ışığı altında, tüm insanlığı bilinçlendirilmesi, onların her yönüyle aydınlatılması ve yönlendirilmesi faaliyetine katılması gerekiyor. Şiddetten uzak bir yaşam anlayış ve uygulamasının vatandaşlarca algılanması, yorumlanması ve bir davranış biçimine dönüştürülmesi sürecinde, tüm yöneten ve yönetilenlerin birlikte katılması ve katkıda bulunması kaçınılmazdır¹¹⁹.

---

¹¹⁹ Suavi Tuncay, Şiddet Olgusunun Hukuksal Boyutu, Muğla Üniversitesi Konferans Notları, 1999

İKİNCİ BÖLÜM

UYUŞTURUCU SUÇLARI HAKKINDA HUKUKİ DÜZENLEMELER ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER

A. UYUŞTURUCU MADDE SUÇLARI HAKKINDA HUKUKİ DÜZENLEMELER

I. Genel Olarak

Dünyadaki tüm ülkelerin yasalarında uyuşturucu madde ticaretini yasaklayan hükümler mevcuttur. Bu maddelerin ticaretini yapanlar hakkında hapis ve para cezaları ile mal müsaderesi gibi cezalar öngörülmüştür. Ancak öngörülen cezaların oranları, devletlerin yönetim biçimlerine, kültürüne ve dini inançlarına göre değişiklikler gösterir.

Uyuşturucu kullananlar hakkında ise, uygulanmakta olan yaptırımlar arasında daha büyük farklılıklar görülmektedir. Bazı devletlerin yasaları uyuşturucuyu kullanmayı suç olarak kabul etmekte ve cezalandırmakta iken, bir kısım devletler ise bunu hastalık olarak görmekte ve tedavi mecburiyeti getirmektedir. İran veya Suudi Arabistan gibi şeriat hükümlerine göre yönetilen İslam devletlerinde uyuşturucu bulundurmak veya kullanmak suç sayılmakta ve ölümlerle cezalandırılmaktadır. Bunun yanında Almanya, Avusturya, Fransa gibi ülkelerde uyuşturucu madde kullanmak suç olmaktan çıkarılmış ancak tedavi zorunlu hale getirilmiştir. Şayet kişi tedaviyi kabul etmez veya aksatırsa, o zaman hakkında cezai işlemler yapılmaktadır. Yabancı uyruklu şahısların bu ülkelerde uyuşturucu kullanmaları halinde ise sınır dışı edilmektedirler.

Geçmişte devletlerin iç hukuklarında uyuşturucu maddelerin sınıflandırılması ve ticaretleri hakkında yapılan düzenlemeler arasında farklılıklar olması sebebi ile, uluslar arası hukukta karışıklıklar yaşanmış ve insanlar zor durumda kalmışlardır. Bu karışık durumun düzeltilmesi için uluslararası düzenlemeler ihtiyaç duyulmuş ve çeşitli sözleşmelerle bütün devletler arasında uyuşturucu kavramı hakkında ortak bir uygulama yapılması sağlanmıştır. 1961 tarihli BM TEK Sözleşmesi ve 1971 tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi'nde ticareti ve tıbbi amaç dışında kullanımı yasaklanmış olan maddeler listeler halinde sıralanmış ve hatta kimyasal isimleri de yazılmıştır. Bunun yanında tıbbi amaçlı kullanımlara da sınırlamalar ve kontrol getirmek amacıyla bu türden ilaçların reçetesiz satışı yasaklanmıştır.

Günümüzde uyuşturucu madde ticaretine ilişkin cezalar gittikçe ağırlaşmaktadır. 1920 ve 1930 'larda Fransa ve Belçika'da hapis cezasının azami haddi 2 yıl, Hollanda'da en çok 4 , Almanya'da 3 iken, günümüzde cezalar daha da artmış, Norveç, İsveç ve Almanya'da en çok 10 yıl, İngiltere'de 14, Fransa'da 20, İspanya'da 30 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Sovyet Rusya'da ise kokain, morfin, afyon ve eter gibi maddelerin imali, satışı ve bulundurulmasına 1 yıla kadar hapis veya mecburi çalışma ve müsadere cezası verilmektedir.

Yugoslavya'da bu türden maddelerin kanunsuz ticaretinin yapılması halinde 2,5 yıl hapis cezası öngörülmüştür¹²⁰.

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele konusunda Alman Ceza Yasası 1982 yılında yeni düzenlemeler getirmiş ve örnek uygulamalar başlatmıştır. Bu bakımdan Alman Ceza Kanunu'nun uyuşturucu ile ilgili kanun maddelerine bir göz atılmasında fayda olacağı kanaatiyle, bu bölümde kısaca ele alacağız. Bunun yanında mukayese yapabilmek amacı ile İtalya ve Fransa'daki yasal düzenlemelere de kısaca değineceğiz.

II. Alman Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri

01 Ocak 1982 yılında Alman Ceza Kanunu'nda yapılan yeni düzenlemelerde uyuşturucu madde suçları konusunda yapılan ceza artırımları ile en yüksek ceza 10 yıl hapis cezasından 15 yıla çıkarılmıştır. Bunun yanına verdikleri ifadeler ile soruşturmayı yürütenlere yardımcı olan suçlulara ise, perde arkasındakileri ortaya çıkarmak maksadıyla, ceza indirimini getirilmiştir. 22.9.1992 tarihinde yapılan bir değişiklikle de uyuşturucu ticareti için uygulanan en hafif ceza, bir yıldan beş yıla çıkarılmıştır. 7 Mart 1992 tarihinde hayata geçirilen uygulamayla da uyuşturucu ticareti ile kazanılan maddi kazançta el konulmaya başlanmıştır. Bu tarihe kadar geçerli olan "Nettoprinzip" (Net Prensibi) nedeniyle mahkeme sadece olaydan elde edilmiş "net kazançları" ele geçirilmiş olarak beyan edebilmekte idi. Yani mahkeme bütün masrafları tüm matrahtan indirmeli ve bunu bilhassa "in dubio pro reo" temel prensibine (tereddüt anında sanığın lehine karar vermek) dayanarak toleranslı bir şekilde takdir etmekteydi. Öne sürülen fakat kanıtlanamayan, yabancı ülkelerdeki rüşvet ödemeleri nedeniyle suçtan elde edilen "kar" ispat edilememekte, yani olaydan sonra ele geçirilememiş olmaktadır. Artık şimdi geçerli olan "Bruttoprinsip" (brüt prensibi) nedeniyle mahkeme sadece suçluya suçtan ne kadar para geldiğini etmekte ve bunu yaparken, satın alınırken ödenen para, kurye ücreti gibi kullanım alanlarını dikkate almamaktadır. Bu kanun değişikliğinden tekrar hapis cezaları ile birlikte karın azaltılabildiği mahkumiyet kararları verilebilmiştir¹²¹.

22 Eylül 1992 tarihinden itibaren haciz kanunları yürürlüğe girdi. Bu kanunlar o derece serttir ki, devlet suçlunun servetine ihtiyati tedbir kararı uygulayarak bir kayyum tayin edebilmektedir.

Alman Ceza Kanunu'nun 261. maddesinde para aklamanın suç filleri standardize edilerek belirtilmiştir. Paranın kaynağını saklayan veya gizleyen, kaynağın bulunması veya ele geçirmeyi tehlikeye sokan kişiler için cezai işlem yapılır. Ancak ceza miktarı düşüktür. Burada önemli olan paranın objektif kaynağını kanıtlamadaki güçlülüdür. Kanun koyucu kanıtlama konusunda kolaylıklar getirmemiştir. Uyuşturucu ticaretinden veya diğer standardize edilen

¹²⁰ Özden, a.g.e., s. 404

¹²¹ Dietmar Brückmann, "Ulusal arası Uyuşturucu-Uyarıcı Madde ticareti ve Karapara Aklaması İle Mücadelede Cezai Takibat ve Kazanç Yollarının Kapatılması", *Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye'deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul:Rem Matbaacılık, 1997, s.20

ağır suçlardan kaynaklandığı düşünülen meblağ için mahkemeyi ikna edebilecek kesin deliller bulunmalıdır.

29 Ocak 1993 tarihinde yürürlüğe giren para aklama konusu ile ilgili yasa bankalara, döviz bürolarına ve diğer finans kurumlarına önemli sorumluluklar yüklemiştir. Bu kurumlar müşterilerinin kimliklerini güvenilir şekilde tespit etmekle ve bu konudaki kayıtları cezai takip organları için hazır bulundurmakla sorumlu tutulmuşlardır. Ayrıca bu kurumlar para aklamaya savaş için iç güvenlik tedbirlerini, takiplerini ve eğitimlerini yapmakla, eğer müşterilerinin şüpheli davranışlarını tespit ederlerse yetkili mercileri haberdar etmekle yükümlü kılınmışlardır¹²².

III. İtalyan Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri

Bu ülkede uyuşturucu maddelerin üretilmesi, imali, kullanılması, toptan ticareti, ithali, ihracı, nakli, satın alınması, satılması ve bulundurulması Sağlık Bakanlığının kontrolüne tabidir. Gerekli izni almadan bu maddeleri üreten, imal eden, satan, satın alan, nakleden ihraç ve ithal eden kişiye 4 yıldan 15 yıla kadar ağır hapis ve 3 milyon Lireten, 100 milyon Lirete kadar ağır para cezası verilmektedir. Eğer bu maddeler bir kişinin şahsen kullanması için yetecek miktarda değilse, o takdirde hapis cezası 2 yıldan 6 yıla kadar, para cezası da 100 bin Lireten 8 milyon Lirete kadardır. Uyuşturucu madde kullanmak için lokal benzeri yerler açanlara 3 yıldan 10 yıla kadar hapis, 2 ile 10 milyon liret arası para cezası verilmektedir. Kullananlar arasında küçüklerin bulunması durumu ise cezayı ağırlaştırıcı bir faktör olarak kabul edilmektedir¹²³.

Kullanmak maksadıyla az miktarda uyuşturucu madde alan ve bulduran kimseler cezalandırılmamaktadır. Sadece tedavi tedbirlerine başvurulmaktadır. Şahıs, tedavi yerini ve doktorunu seçme hakkına sahip olduğu gibi, böyle bir tedaviye tabii tutulduğunun gizli kalmasını talep etme hakkına da sahiptir. Tedaviyi gönüllü olarak kabul etmeyen kişi için ise mahkeme tedavi yönünde karar verebilir. Tedavi ayakta veya yatarak olabilir. Her zaman değiştirilebilir veya geri alınabilir.

Uyuşturucu madde kullanan yabancı uyruklu şahıslar ise sınır dışı edilirler. Yabancılar hakkında tedavi hükümleri yoktur. Uyuşturucu madde suçlarından birisi ile tutuklanan ve hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile cezalandırılan kişi aynı zamanda kullanıcı ve bağımlı ise, rehabilitasyonu için tutukluluk ve infaz sırasında tıbbi tedavi talep etmek hakkına sahiptir. Cezaevleri müdürleri, tedavileri bittikleri halde tedaviye ihtiyaç gösterenleri, tedavi kurumlarına bildirmekle yükümlüdürler¹²⁴.

¹²² a.k., s. 22

¹²³ Özden, a.g.e., s. 406

¹²⁴ a.k., s.407

IV. Fransız Yasaları'nın Uyuşturucu Maddeler İle Mücadeleye Yönelik Hükümleri

Fransa'da uyuşturucu madde ticareti ile uğraşanlar ile kullananlar arasında bir ayırım yapılmıştır. Uyuşturucu maddeleri imal edenler, nakledenler, ithal ve ihraç edenler satanlar ve alanlar 2 yıldan 10 yıla kadar hapis, 5 bin franktan 5 milyon franka kadar para cezası ile cezalandırılmaktadırlar. Cezanın üst sınırı bazı durumlarda 20 yıla kadar çıkmaktadır. Bununla birlikte uyuşturucu maddeleri kullananlara da 500 franktan 5 bin franka kadar para cezası, 2 aydan 1 yıla kadar da hapis cezası verilmektedir. Ancak uyuşturucu bağımlısı kişi tıbbi tedavi olmayı kabul ederse, ceza kovuşturması yapılmamaktadır. Uyuşturucu madde kullanan kişinin aynı suçu tekrar işlemesi halinde eğer tedaviyi kabul ederse savcının ceza kovuşturması yapıp yapmaması serbesttir. Sanık kovuşturmayla başlanılmadan önce tıbbi tedavi altına alınabileceği gibi, kendi kontrol ve sorumluluğunda olmak kaydıyla bir aile yanında bulundurulmasına da karar verilebilir¹²⁵.

Fransız Ceza Kanunu, suça iştiraki ayrıca ele almakta ve uyuşturucu madde kullanmak için cemiyet kurulmasını da müstakil suç kabul etmektedir. Eğer bir şahsın üzerinde kullanılacak kadar uyuşturucu madde bulunursa, bu fiili cezalandırmamakta, ancak miktar kullanımdan fazla miktarda ise, bu fiil ticaret maksadı ile bulundurma olarak kabul edilerek, cezalandırılmaktadır¹²⁶.

VI. Türk Hukukunda Uyuşturucu Maddelerle İlgili Uygulamalar

a. Genel Olarak

Türkiye yukarıda açıklanan 1961 tarihli Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi ve bunu değiştiren 1972 tarihli Protokol, 1971 tarihli Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesine taraftır. Bu sözleşmelere iç hukukta da yer verilmiş ve kanun hükmüne kavuşturulmuşlardır. Ayrıca bu sözleşmeler ile üstlenilen yükümlükler de yerine getirilmektedir. Bunun yanında uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele alanında Türkiye'de yürürlükte bulunan diğer kanunlar ise şunlardır:

- 1-) 1918 Sayılı Kaçakçılığı Men ve Takibine Dair Kanun
- 2-) 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun
- 3-) 3298 Sayılı Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun
- 4-) 765 Sayılı T.C.K. (Md. 403-409)
- 5-) 1593 Sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu (Md. 3/6)
- 6-) 984 Sayılı Ecza Ticarethaneleriyle Sanayi ve Ticaret İşlerinde Kullanılan zehirli ve Müessir Maddelerin Satıldığı Dükkanlara Dair Kanun (Md. 11, 12, 13 ve 14)
- 7-) 4250 Sayılı İspirtolu İçkilerin İnhisarı Hakkında Kanun (Md.5)
- 8-) 1262 Sayılı İspenciyarı ve Tıbbi Müstahzarları Kanunu (Md.8,9,10)

¹²⁵ a.k., s. 406

¹²⁶ a.k., s.407

9-) 6197 Sayılı Eczaneler ve Eczacılar Hakkında Kanun (Md. 11 ,23, 24 ve 25)

10-) 3765 Sayılı Kaçakçılığı Men ve Takibine Dair Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

11-) 2559 Sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu (Md. 8/B ve 13/B)

12-) 29.11.1940 Tarih ve 4691 Sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan İspençiyarı ve Tıbbi Müstahzarları Kanuna Yeniden Bazı Hükümler İlavesine Dair Kanun

13-) 12.06.1933 Tarih ve 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

14-)4028 Sayılı Karapara Aklanmasının Önlenmesi ile 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 Sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Uyuşturucu maddelerin kaçakçılığı ile mücadeleye yönelik yönetmelikler ise şunlardır:

1-)1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun 60.Maddesine Göre Ödenecek İkramiyeler Hakkında Yönetmelik

2-) Haşhaş Ekimi Yönetmeliği

3-) Kenevir Ekimi Yönetmeliği

4-) Uyuşturucu Maddeler Yönetmeliği

5-)İthal Edilecek İlaç Ham, Başlangıç Maddeleri İspençiyarı ve Tıbbi Müstahzarları Yönetmeliği

6-) Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığınca Yayımlanan Kenevir Ekimi ve Kontrolü Hakkında Yönetmelik.

7-) Kontrollü Teslimat Uygulaması Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik

Mevzuatımızda yer alan bu kanunlardan, Türk Ceza Kanunu,Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun, Medeni Kanun ve Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun'a bir göz atılmasında fayda olacağı kanaatiyle, kısaca değineceğiz:

b. Türk Ceza Kanunu'nun uyuşturucu maddelerle ilgili hükümleri

Hukuk literatürümüzün geneli ele alındığında psikotrop madde, narkotik madde, uyarıcı,...vb. gibi pek çok terim kullanılmasına rağmen, Türk Ceza Kanunu'nun bu konuyu ele alırken “uyuşturucu madde” deyimini kullanmayı tercih ettiği görülmektedir ¹²⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun 403-409. maddelerinde uyuşturucu maddelerin imali, ithali, bulundurulması,dağıtılması ve kullanılması yasaklanarak cezai müeyyidelere bağlanmasına rağmen, uyuşturucu maddelerin ne olduğuna dair bir tanımlama veya sınıflama yapılmamıştır.

Bununla birlikte Kanun'un 403. maddesi 6.bendinde “eroın, kokain, morfin ve baz morfin” ibaresi kullanıldığından, bu maddelerin kesinlikle uyuşturucu madde sayılmaktadır. Ham afyon ise, 24 haziran 1938 tarih ve 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanunu'na, 7368 sayılı kanunla eklenen maddeyle

¹²⁷ 01.03.1926 Tarih ve 765 Sayılı Kanun

uyuşturucu madde olarak belirtilmiştir. Bunların dışında kalan diğer bileşiklerin durumu, Türkiye'nin de katıldığı milletler arası antlaşmalar, 3491 sayılı kanunun 7368 sayılı kanunla değişik 6.maddesinin 2.bendinde, alınacak Bakanlar Kurulu kararı ve Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun' un 19.maddesinin Bakanlar Kurulu'na verdiği yetki ile belirlenecektir. Tatbikatta rastlanan boşluklar mahkeme kararları ile doldurulacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nun 403. maddesine göre uyuşturucu maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imali, ithali, ihracı, satılması, satın alınması, bulundurulması, sevk edilmesi, sevk edilmesine vasıta olunması, sahte reçete ile alınması veya bu gibi eylemlere teşebbüs edilmesi suç sayılmış ve suçun derecesine göre hapis veya para cezası verilmesi öngörülmüştür.

Uyuşturucu maddelerin eroin, kokain, morfin veya baz morfin olması; suçu işlemek için teşekkül oluşturulması; bu suçların meslek veya sanat haline getirilmesi; on sekiz yaşından küçüklerin bu suçlarda kullanılması; bu maddeleri küçüklere, aklen malullere veya müptela olan kişilere verilmesi; bu suçları işleyenlerin tabip, veteriner, eczacı, kimyager, ebe, hemşire, hastabakıcı olması; suçun umuma açık yerlerde veya toplu taşıma araçlarında işlenmesi; suçun memuriyet nüfuzunun suiistimal edilerek işlenmesi durumlarında faile verilecek ceza arttırılır.

Uyuşturucu maddelerin ticareti konusunda katı hükümler getiren Türk Ceza Kanunu'nun, kullanma suçunda biraz daha esnek davrandığı görülmektedir. Uyuşturucu maddeleri kullanmak maksadıyla yanında bulundurmamak suç olarak kabul edilip, 1 yıldan 2 yıla kadar hapis cezası öngörülmesine rağmen, uyuşturucu kullanımında alışkanlık "iptila" derecesine ulaşmış ise kişiye ceza verilmez. Ancak bir hastanede tedavisine ve muhafazasına mahkeme tarafından karar verilebilir.

Ayrıca uyuşturucu madde kullanan kimse, hakkında herhangi bir tahkikata başlanılmadan evvel resmi mercilere başvurarak tedavisini talep edecek olursa , hakkında uyuşturucu kullanma suçundan dolayı kovuşturma başlatılmaz.

Türk Ceza Kanunu'nun 403, 404, 571, 572, 573. maddelerine göre *uyuşturucu madde kullananlar*, aşağıda belirtilen müeyyideler ile cezalandırılırlar:

1.Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal veya ithal edenlere on yıldan, yirmi yıla kadar ağır hapis ve uyuşturucu maddenin gram ve küsuru için elli bin lira ağır para cezası verilir.

2.1 numaralı fıkrada yazılı maddeleri ihraç edenlere, altı yıldan oniki yıla kadar ağır hapis ve uyuşturucu maddenin gram ve küsuru için elli bin lira ağır para cezası verilir.

3.Uyuşturucu maddeleri imal veya ihraç edenler hakkında 1 numaralı fıkrada gösterilen cezalara da ayrıca hükmolünür.

4.Böylece ihraç edilmiş maddeler dolayısıyla yabancı memlekette hükmedilmiş ve çekilmiş veya yabancı ülkede çekilmemiş olmakla beraber Türkiye'de infazı kabil cezalar çekildikleri takdirde, ihraç sebebiyle hükmedilecek cezadan indirilir.

5.Uyuşturucu maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satanlara veya satışa arz edenlere veya satın alanlara veya yanında yahut başka bir yerde bulunduranlara veya bu maddeleri parasız devredenlere yahut bu suretle devralanlara veya sevk veya nakledenlere veya bunların alınıp satılmasına veya devrine veya ne suretle olursa olsun tedarik edilmesine aracı olanlara dört yıldan

on yıla kadar ağır hapis ve uyuşturucu maddenin her gram ve küsuru için elli bin lira ağır para cezası verilir.

6.Yukarıdaki fıkralarda gösterilen uyuşturucu madde eroin, kokain, baz morfin, morfin ise, fail hakkında verilecek ceza bir katı oranında arttırılır.

7.Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, teşekkül oluşturanlar ile idare edenler veya bu teşekküle dahil bulunanlar tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza ayrıca yarı oranında arttırılır.

8.Bu maddede yazılı suçlar, bunları meslek, sanat veya geçim vasıtası haline getirenler ile aralarında teşekkül olmaksızın birden ziyade kimse tarafından toplu olarak işlenirse, hükmolunacak cezalar üçte bir oranında arttırılır.

9.Onsekiz yaşını bitirmeyen küçükleri veya ceza ehliyetine sahip bulunmayanları bu maddede yazılı suçları işlemekte kullanan kimseler hakkında, fiil için tertip olunacak ceza altıda bir oranında arttırılarak hükmolunur.

10.Yukarıdaki fıkralarda yazılı suçları işlemek maksadı ile teşekkül oluşturanlar ile bunları idare edenlere veya bunlara dahil olanlara beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası verilir.

11.Birden ziyade kimsenin bu suçları işlemek için önceden anlaşmaları teşekkül sayılır.

12.Uyuşturucu maddeleri sahte reçete ile alanlara bir yıldan üç yıla kadar ağır hapis ve bir milyon liradan beş milyon liraya kadar ağır para cezası verilir.

Uyuşturucu madde *kullananlar veya kullanılmasını kolaylaştıranlar* ise şu çerçevede cezalandırılırlar:

1.Özel bir yer sağlayarak veya başka suretle bir kimsenin uyuşturucu madde kullanmasını kolaylaştıranlar ile bu maddeleri onsekiz yaşını bitirmeyen küçüklere veya aklen malullere veya müptela olan kişilere verenler hakkında 403'üncü maddenin 5 ve 6 numaralı fıkralarında yazılı cezalar altıda bir oranında arttırılarak hükmolunur.

2.Uyuşturucu maddeleri kullananlar ile bu maksatla yanında bulunduranlara, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

3.Uyuşturucu madde kullanan kimse, hakkında herhangi bir tahkikata girişilmeden resmi makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isteyecek olursa, kullanma fiilinden dolayı hakkında kovuşturma yapılmaz.

4.Uyuşturucu maddeleri kullanan kimselerin alışkanlığı iptila derecesinde ise, salahı tıbben anlaşılıncaya kadar bir hastanede muhafaza ve tedavilerine, yetkili mahkemece tahkikatın her safhasında da karar verilebilir.

Bunun yanı sıra; her kim, umumi veya umumun girebileceği yerlerde halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkartacak surette ve aşikar bir halde "sarhoş" olarak yakalanırsa on beş günden aşağı olmamak üzere hafif hapis veya üç bin liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezası ile mahkum edilir.

Ayrıca;

1.Yukarıdaki maddede gösterilen surette sarhoş olup da başkasına tecavüz ve umumun istirahatını selb edenler iki aydan aşağı olmamak üzere hafif hapis cezası ile cezalandırılır.

2.Sarhoşluğu itiyat derecesine vardiyanlar altı aydan aşağı olmamak üzere hafif hapse mahkum olurlar.

3.İki defa mahkum olduktan sonra aynı fiili tekrar işleyenler o fiili itiyat etmiş sayılır.

Sarhoşlukta itiyadı iptila derecesine varmış olanların salahı tıbben tebeyyün edinceye kadar bir hastanede muhafaza ve tedavisine hükmolunur. Mahkum, hastane olmayan yerlerde ise hastane bulunan yere gönderilir.

Uyuşturucu madde kullanan kişilerin bu maddelerin etkisi altındayken işlediği suçlarda kanun cezada indirim yapılmasını uygun görmüştür. Yalnız uyuşturucu maddenin ihtiyari olarak alınmaması gerektiğini şart koşmuştur.

Türk Ceza Kanunu'nun 47. maddesinde "Fiili işlediği zaman şuurunun veya hareket serbestisini ehemmiyetli derecede azaltacak surette akli maluliyete müptela olan kimseye verilecek ceza aşağıda yazılı şekilde indirilir:

1. İdam cezası yerine 15 seneden aşağı olmamak üzere hapis,

2. Müebbet hapis yerine 10 seneden 15 seneye kadar ağır hapis,

3. Amme hizmetlerinden müebbet memnuiyet yerine muvakkat memnuiyet cezaları hükmolunur. Diğer cezalar üçte birden yarıya kadar indirilir."

TCK 48. maddesinde ise " Suçu işlediği esnada arızı bir sebepten dolayı 46 ve 47. maddelerde münderiç akli maluliyet halinde bulunan kimseler hakkında o maddelerdeki ahkam tatbik olunur. İhtiyari sarhoşlukta ve ihtiyari ile kullanılan uyuşturucu madde tesiriyle işlenen fiiller bu madde hükmünden hariçtir" denilmek suretiyle kişinin iradesi ile alınan uyuşturucu maddelerin tesirinde işlediği suçlar, cezai indirimin dışında bırakılmıştır.

Bu sebeple işlediği bir suç sırasında akıl sarhoşluğu içinde bulunma ihtimali olan kimseler, hazırlık tahkikatı esnasında Cumhuriyet savcıları tarafından muayeneye sevk edilebilirler (CMUK md. 66/4). Alkol ve uyuşturucu maddeleri kullanmaktaki alışkanlığı iptila (drug addiction) derecesine vardığı veya bir suçta akıl hastalığı tesirinde işlediği ihtimaline karşı, sanıklar mahkeme kararı ile Adli tıp müşahadehanesinde veya üniversite hastanesi bulunan şehirlerde psikiyatri kliniklerinde veya resmi ruh ve sinir hastahanelerinde altı haftayı geçmemek üzere müşahade altına alınırlar (CMUK md. 74)

c. Türk Medeni Kanunu'nun Uyuşturucu Madde Kullanımı İle İlgili Hükümleri

Türk Medeni Kanunu'nda, "İsrafi, ayyaşlığı, sui-hal ve sui-idaresiyle kendisini veya ailesini zarurete maruz bırakan veya muavenet ve takayyüde muhtaç olan yahut başkasının emniyetini tehdit eden her reşit için; bir vasi nasbolunur" denilerek, alkoliklerin belli durumlarda medeni haklarını kullanma yetkisinin kaldırılabilceği, diğer bir ifade ile "hacir" altına alınabileceği hükmolunmaktadır¹²⁸. Fakat uyuşturucu madde kullananlar için herhangi bir hüküm mevcut değildir. Ancak hukuk içtihadımızda temyiz kudretinden mahrum olma sebepleri üzerine şöyle bir yoruma gidilmektedir:

"Bir kimsenin yaşının küçüklüğü, akıl hastalığı, akıl zayıflığı ile sarhoşluk; makul surette hareket etme halinden mahrum olması halidir" denilmektedir. Böylece uyuşturucu maddelerin de alkol gibi şartlarda kişinin medeni haklarını kullanma (mümeyyizlik) yeteneğini kaldırdığı kabul edilmiş olmaktadır. Bu yaklaşım psikopatolojik ve sosyal gerçeklerle de tam bir uygunluk taşır¹²⁹.

¹²⁸ 17.02.1926 Tarih ve 743 Sayılı Kanun, Md.536

¹²⁹ Özden, a.g.e., s. 410

d.Uyuşturucu Maddelerle İlgili Kanun

Bu kanuna göre çizilmiş veya çizilmemiş haşhaş kapsülleri ile ham afyon, tıbbi afyon ve morfin evsafını haiz afyon alkaloitleri, tuzları, eter ve esterleri, koka yaprağı ve bunun alkaloitleri, tuzları eterleri ve esterleri ile kullanılması zararlı olduğu ve “toxicomani” yaptığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca tespit edilen diğer tabii ve sentetik maddeler Bakanlar Kurulu kararı ile uyuşturucu maddeler olarak kabul edilmekte ve bu maddelerin alımı, satımı, ithali, ihracı ile ilgili hususlar tespit Bakanlar Kurulu’nun tespit edeceği esaslara göre yürütülmektedir¹³⁰.

Haşhaş ekilecek ve afyon üretilecek yerler de Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilir. Tespit edilen yerlerde üretim yapmak ta izine tabii olup, izni belgesi alınarak yapılır. Alınan izin belgesi bir üretim yılı için geçerlidir ve başkasına devredilemez. Ekim bölgeleri dışında haşhaş ekimi yapanlar hakkında 1 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası verilebilir.

e. Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun

Bu kanun göre, tıbbi afyon ve müstahzaratı, morfin ve eterleri, koka yaprağı, kokain ve içinde 0.20 gr. dan fazla kokain bulunan terkipleri, Eugodal, Diocide, Dilaudide, Asedikon ve bunların terkipleri ile toksikomani yaptığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından tespit ve tayin olunan diğer maddeler de Bakanlar Kurulu Kararı ile uyuşturucu madde olarak kabul edileceği, bu maddelerin “Sihhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti”nden alınacak vesika mukabili ithal ve ihraç edilebileceği belirtilmiştir¹³¹.

Bu tür maddelerin ancak zorunlu olduğu takdirde ve sadece ihtiyaç kadarının ithaline müsaade edilmiştir. Uyuşturucu maddelerin eczanelerde ve laboratuvarlarda imali ve satışı da izine bağlanmış ve defter tutma (kayıtlarının yapılması ve 5 sene müddetince saklanması) zorunlu hale getirilmiştir.

B. UYUŞTURUCU MADDELERLE İLGİLİ ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER

Uyuşturucu maddelerin birey ve toplum üzerindeki etkilerinin bilimsel olarak ortaya çıkmasından sonra, devletler bu maddelerin vatandaşları tarafından kullanmalarını yasakladıkları gibi , uluslararası dolaşımını da kontrol altına almak maksadı ile yoğun çalışmalar başlatmışlardır.

Bu doğrultuda uluslar arası işbirliğini geliştirecek nitelikte çeşitli anlaşmalar yapmışlar, ancak zaman içerisinde gerek uyuşturucu maddelerin çeşitlerinin artması, gerekse ilaç olarak kullanılan bazı maddelerin olumsuz etkilerinin ortaya çıkması sonucunda, uyuşturucu madde kavramına açıklık getirmek maksadı ile bazı protokoller yapmamışlardır.

¹³⁰ 03.06.1986 Tarih ve 3298 Sayılı Kanun, Md.1

¹³¹ 12.06.1933 Tarih ve 2313 Sayılı Kanun

Uyuşturucu maddelerle ilgili olarak yapılan uluslar arası antlaşmalar sırası ile şunlardır:

- I. 1909 Shanghai Afyon Antlaşması
- II. 1912 Lahey Afyon Mukavelenamesi
- III. 1925 Cenevre Afyon Mukavelenamesi
- IV. 1931 Cenevre Afyon Mukavelenamesi
- V. Zararlı ilaçların Meşru Olmayan Ticaretinin Yasaklanması Hakkında 1936 Cenevre Mukavelenamesi
- VI. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü
- VII. 1953 Newyork Afyon Protokolü
- VIII. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddeler TEK Sözleşmesi
- IX. 1961 TEK Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol
- X. 1971 Tarihli Psicotrop Maddeler Sözleşmesi
- XI. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psicotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Uyuşturucuyla mücadelenin tarihsel gelişimini ve bu alanda yapılan sözleşmelerin ne gibi sonuçlar doğurduğunu anlamak açısından bu sözleşmelere aşağıda kısaca değinilecektir:

I. 1909 Shanghai Afyon Antlaşması

Uluslar arası cephede afyona karşı atılan ilk adımlardan biri Amerika'dan geldi. İspanyol-Amerikan Savaşından sonunda 1898 'de Filipin Adaları'nı egemenliği altına alan ABD, karşısında önemli bir afyon sorununu miras olarak bulmuştu ; Filipinlerdeki Çinli topluluklar arasında bağımlılık ileri düzeydeydi. Bunun üzerine Amerikalılar 1903 'de sorunu ele alıp Uzakdoğu afyon ticaretini incelemek üzere bir komisyon kurdular. Komisyon üyelerinden Psikopos Henry Brent, 1906 'da Başkan Roosevelt'e bir mektup yazara afyon kaçakçılığıyla mücadele için uluslar arası ölçekte harekete geçmenin ve Çin'e bu maddeden kurtulması için yardımcı olmanın zamanı geldiğini belirtmişti. Roosvelt de bu görüşlere katılmaktaydı, ama sadece insani kaygılarla değil. Bu sayede 1878 'deki yasakla sekteye uğrayan Çin-Amerika ilişkilerini düzeltme fırsatı yakaladığına inanmıştı¹³².

Aynı yıllarda Çin Hükümeti afyon üretimini bir yandan yasaklamaya çalışırken , diğer taraftan İngiliz tüccarları Hindistan'dan bu memlekete afyon ihraç etmeye çalışıyorlardı. Bu sırada Çin'deki afyon alışkanlığı , diğer memleketlere sirayet etmeye ve Birleşik Amerika ' yı da tehdit etmeye başlamıştı.

Çin hükümetinin teklifi ile 1 Şubat 1909 yılında Shanghai toplantısına iştirak eden Birleşik Amerika, Çin, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Hollanda, Avusturya-Macaristan, İran, Portekiz, Rusya ve Siyam temsilcileri, Çin hükümeti ' nin afyon üretimi ve tüketimini yasak etmek hususunda sarf ettiği çabaları taktir ettiklerini kararlaştırdıktan sonra :

1-Kendi ülkelerinde ve idareleri altında bulunan memleketlerde afyon kullanma alışkanlığının kaldırılması hususunda tedbirler alınmasını ,

¹³² Booth, a.g.e., ss.153-154

- 2-Afyon ithalini yasak eden memleketlere ihracat yapılmamasını,
 3-Morfinin imal ,satış ve stoklarını kontrol etmeye yarayacak tedbirlerin acilen alınmasını ,
 4-Avrupalıların Çin'de bulunan afyon kullanma yerlerinin kapatılmasını , içeriğinde afyon bulunan ilaçların imal ve ticaretinin yasaklanmasını ve bu yerlerde ilgili devletlerin , uyuşturucu maddelere dair bulunan milli kanunlarının uygulanmasının temenni ve tavsiye etmişlerdir.
- İstisari mahiyette olan bu anlaşmanın hükümleri, uluslar arası teşebbüslere bir başlangıç olması itibariyle önemlidir.Nitekim bu hükümler, takip eden yıllarda toplanan uluslar arası konferanslarda tartışılan konuların temelini teşkil etmiştir.

II. 1912 Lahey Afyon Mukavenamesi

Birleşik Amerika'nın teklifi üzerine Shanghai Anlaşmasına katılan devletler tarafından yapılan uluslar arası ikinci teşebbüs olan Lahey Konferansı neticesinde düzenlenen 23 Ocak 1912 tarihli Lahey Afyon Mukavenamesi ile, ham afyon, işlenmiş afyon, tıbbi afyon, morfin, eroin ve kokaini tarif edip sınıflandırarak , anlaşmalarda bu maddelerin tıbbi ve fenni maksatlar dışında kullanılmasını yasak edecek tedbirler almaya ve taraflar bu hususta diğer taraflarla işbirliği yapmaya mecbur kılınmıştır.

Bundan başka ham afyonun üretim ve satışının kontrol edilmesi, ithal ve ihracının izne tabi tutulması ve bu maddenin ticaretine geçit teşkil eden şehir ve limanlarda diğer bölgelerin sınırlandırılması, hazırlanmış afyonun imal, satış ve kullanılmasının kaldırılması, ithal ve ihracının yasak edilmesi, ihraç edilen morfin ve kokain ile bunların türevlerinin, ithal eden memleketin kanun ve nizamlarına göre müsaade edilen şahısların eline geçmesini sağlayacak tedbirlerin alınması hususlarına dair hükümler yer almıştır.

Mukavenamede dikkati çeken diğer bir husus da, ihtiva ettiği hükümlerin tatbikini sağlayacak tedbirlerin alınmasını, taraf devletlere bırakmış olması ve uluslar arası herhangi bir yaptırım içermemesidir.

Bu arada anlaşmanın önemli bir yararı oldu: Gelecekte yapılacak yasalar için bir tür şablon oluşturduğu gibi, gerek opiyatların gerekse kokainin kimyasal tanımını sağlayarak; kaçakçıların, mevcut yasalardaki boşlukları fırsat bilip, birçok uyuşturucuyu sadece türev ya da yerine geçen bileşik diye gümrükten geçirmesini önlüyordu. Ancak kapanış toplantısından üç gün sonra Arşidük Ferdinand'ın bir suikasta kurban gitmesi ile başlayan Birinci Dünya Savaşı, gelişmeleri kesintiye uğrattı; denetleyici önlemler uygulamaya konulamadığı gibi, orduların taleplerini karşılamak üzere artırılan üretimle birlikte, uyuşturucu kullanımı da arttı. Bu arada Uzakdoğu'da afyon içiciliği bütün bunlardan hiç etkilenmeksizin devam ediyordu¹³³.

¹³³ Booth, a.g.e., s.155-156

III. 1925 Cenevre Afyon Mukavenamesi

Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra , gelecekteki savaşları önlemek üzere bütün ülkelerin bir araya gelmesi uyuşturucuyu denetim altına almak üzere birleşmeleri için de bir fırsat yarattı. Versay Antlaşması'nda afyonla ilgili önlemlere yer verildi ve 1921 'de Milletler Cemiyeti, uyuşturucu maddeler konusunda uluslararası bilgi koordinasyonu sağlayıp kaçakçılık olaylarını kaydetmek üzere "Afyon ve Diğer Tehlikeli İlaçlaral Yürütülen Kaçakçılığa İlişkin Danışma Komitesi'ni kurdu. Komitenin çalışmaları neticesi 1924 Kasımında bir gece arayla Cenevre'de iki konferans toplandı¹³⁴.

Üçüncü teşebbüs olan Cenevre Konferansı'nda kabul edilen 19 Şubat 1925 tarihli Cenevre Mukavenamesi, Lahey Mukavenamesinin esasları ve tariflerini aynen kabul etmekle beraber , uyuşturucu maddelerin uluslar arası ticaretini kontrol altında bulunduracak etkili bir sistemin kurulmasını düzenleyecek, başka memleketlere yapılacak ihracatın bir hükümet inhisarı tarafından sevk ve idare edilmesi hususlarının mümkün olduğu kadar yakın bir zamanda tatbik edilmesine, ithalat ve ihracat hükümetler tarafın dan verilecek izne bağlı olarak yapılmasına dair hükümler içermiştir.

Mukavenamenin uygulanmasını izlemek, istatistikleri talep etmek ve düzenlemek ve gerektiği taktirde taraflardan açıklama istemek yetkilerine sahip olmak üzere Daima Merkez Komitesi adı altında kurulması bu anlaşmanın özelliğini teşkil eder.

IV. 1931 Cenevre Afyon Mukavenamesi

Uyuşturucu maddelerden bazıları toksikomoni meydana getirirler. Bazılarının böyle bir vasfı yoktur. Bazı maddelerde vardır ki, uyuşturucu olmadıkları ve toksikomoni ihtiva etmedikleri halde bu özelliğe sahip uyuşturucu maddelere dönüşebilmektedirler. Bu maddelerin hepsine uyuşturucu madde ismi altında toplamayı yeterli görmeyen 1931 Cenevre Konferansını düzenlenen sözleşme metninde uyuşturucu madde yerine ecza tabiri kullanılmıştır.

1931 Cenevre Afyon Mukavelesi, uyuşturucu madde üretiminin sınırlandırılması hususunda 1912 ve 1925 mukavelelerinin eksikliklerini gidermek üzere, uyuşturucu maddelerin üretimini dünyanın yalnız tıbbi ve fenni ihtiyaçlarını yetiştirecek miktara indirmek esasına göre hazırlanmıştır. Ham afyon, tıbbi afyon ve koka yaprağı bahis konusu olduğu zaman bu maddeler ecza tabir edilen uyuşturucu maddelerin üretiminde kullanıldığı takdirde, mukavele hükümlerine girmektedir.

¹³⁴ a.k., s.156

V. Zararlı İlaçların Meşru Olmayan Ticaretinin Yasaklanması Hakkında 1936 Cenevre Mukavelesinin

Uyuşturucu kaçakçılığının kriminal yönlerini görüşmek üzere 1936 'da Tehlikeli İlaçların Yasadışı Trafikini Önleme Konferansı toplandı. Narkotik suçları kapsayan bir ceza yasasının yanı sıra, uyuşturucu saptama yönleri de ele alındı¹³⁵.

Afyon ve diğer zararlı ilaçlar hakkında tanzim edilen uluslar arası mukavelelerin hükümlerin daha etkili bir hale getirmek ve bu maddelerin kaçakçılığıyla yapılacak mücadeleyi kolaylaştırmak amacıyla Cenevre 'de 40 hükümet temsilcisinin katılımıyla toplanan konferans neticesinde kabul edilen bu yasa, Türkiye'de de 26 Haziran 1937 tarihli ve 3189 sayılı Kanun ile onaylanarak yasalaşmıştır.

Mukavelelerin başlıca hükümleri şunlardır :

1-Daha önce mukavelelerde bahis konusu edilen uyuşturucu maddeleri yasadışı üretenlerin, bu fiillere kasten iştirak edenlerin ,bu hususta örgüt kuranların veya anlaşılanların ve bu suçlara ait fiillere teşebbüs edenlere hapis veya hürriyetten men ile cezalandırması için gerekli olan yasal tedbirlerin alınması,

2-Uyuşturucu maddelerin zirai üretimini kontrol etmek maksadıyla alınacak yasal tedbirlerin , yasadışı ticaretini önlemeye yöneltmiş bulunan diğer tedbirleri tamamlayıcı mahiyette olması,

3-Mukavelede uyuşturucu madde suçu olarak düzenlenen fiillerin :

a)-Değişik memleketlerde işlenmesi hallerinde her birinin ayrı bir suç olarak ele alınması,

b)-Yabancı memleketlerde işlenmiş olması ve şahısların cezalandırılmaları hallerinde , buna dair mahkumiyet kararlarının milli kanunlarda yer alan şartlar dahilinde tekrarına esas tutulması ,

c)-Yabancı bir memlekette işlenmeleri ve suçlarının mukaveleyi imza eden memleketlerden birine iltica etmeleri halinde vukuu bulacak iade talepleri, fiille alakası olmayan bir sebepten dolayı reddedilmiş ve o memleket kanunu bu gibi fiiller hakkında takibat yapılmasını genel bir kural olarak kabul etmiş ise kendi arazilerinde işlenmiş gibi takip edilmesi ve cezalandırılması,

d)-Mukaveleyi imzalayan memleketler tarafından bu suçlar için suçluların iadesinin kabul edilmesi.

VI. Sentetik Uyuşturucu Maddeler Hakkında 1948 Paris Protokolü

Toksikomani içeren sentetik ilaçlar, 1931 tarihli Cenevre Afyon Mukavelesinden sonra keşfedildikleri için bu tarihe kadar toplanan konferanslarda düzenlenen mukavele ve protokollerle tayin edilmiş olan uluslar arası kontrolün dışında kalmışlardır.

1925 Cenevre Afyon Mukavelesinde uyuşturucu madde tabiri 1931 mukavelesine göre daha geniş anlamda kullanılmıştır.Bu mukavele hükümlerinin , mümasil suiistimallere yaraya bilecek ve aynı derecede zararlı tesirler meydana getirebilme ihtimali olan bütün uyuşturucu maddeler hakkında

¹³⁵ a.k., s.157

tatbik edilebilmesi için Birleşmiş Milletler Hıfzısıhha Komitesinin tavsiyede bulunulması , Genel Asemble 'nin bu tavsiyeyi akit devletlere tevdi etmesi ve devletlerce de kabul edilmesi gerekmektedir.

1931 Mukavelesine gelince :Bu mukavele hazırlanırken o sırada tanınmış olan zararlı ilaçlar değil , sonradan keşfedilecek olanların da otomatik bir surette aynı hükümlere tabi tutulması nazari itibara alınmış ise de bu mukavelenin alanına giren yeni ilaçlar afyon ve koka yaprağının alkaloitlerine münhasır bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği; sentetik ilaçların kontrolünü sağlamak için bu mukavelelerin etki alanını genişletmeyi veya bu konuya ait uluslar arası yeni bir mukavelename yapmayı düşünmüş ise de, çeşitli bölümleri ihtiva eden mukavelenamelerin düzeltilmesi yoluna gidilmesi bir çok zorluklara yol açabileceğinden, 1931 Mukavelenamesiyle sağlanmış olan kontrole sistematik olarak tabi olacak uluslar arası yeni bir anlaşma Yapılmasına daha uygun düşeceğini düşünülerek , bu yolu tavsiye etmeye karar vermiştir.

Genel Sekreterliğin bu tavsiyesi üzerine hazırlanan protokol taslağı, 30 Eylül 1948 tarihinde Ekonomik ve Sosyal Konsey ,8 Ekim 1948 tarihinde Genel Asamble ve 29 Kasım 1948 tarihinde de Paris'te Chaillot Sarayı' nda yapılan bir merasimde üye devletlerin salahiyyetli temsilcileri tarafından imza edilerek 1 Aralık 1949 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu protokole göre üye her devlet; 1931 Cenevre Afyon Mukavelesinin etki alanına girmeyen ve fakat etkileri narkotik ve zararlı olduğu tespit edilen herhangi sentetik bir ilacı,Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirmeyi taahhüt etmiştir.Bu bildirimi alan Genel sekreterlik durumdan derhal Narkotik İlaçlar Komitesini, Dünya Sağlık Örgütünü ve protokole dahil diğer üye devletleri haberdar edecektir. Dünya Sağlık Örgütü bu ilacın toksikomani içerip içermediğini veya böyle bir madde haline çevrilip çevrilmediğini inceleyerek bu hususa dair vereceği kararı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirecektir.Genel Sekreterlik de Birleşmiş Milletlere üye olan veya olmayan devletlere tebliğ edecektir.Dünya Sağlık Örgütünün kararından bu suretle haberdar olan üye devletler, toksikomani içeren veya bu özelliğe sahip madde haline çevrilebilen sentetik uyuşturucu maddeyi kontrol altına almayı taahhüt etmişlerdir.

Sentetik narkotik maddelerin uluslar arası kontrolüne dair bulunan 1948 Paris Protokolünde iki önemli yenilik vardır:

1-1912 ve 1925 mukavelelerinin şumulüne giren uyuşturucu maddeler , kimyevi formüllerine göre tayin ve tarif edilmişlerdir.1931 mukavelenemesi de aynı sistemin belirli bazı hammaddelerden çıkarılan uyuşturucu maddeleri de kontrol altına almak suretiyle kabul etmiştir.Paris protokolü , uluslar arası kontrolü kimyevi formül sisteminden ayırarak narkotik tesir oluşturan ve toksikomani içeren bütün zararlı maddelere teşmil etmiştir.Yeni keşfedilen ve ileride keşfedilecek olan sentetik uyuşturucu maddelerde bu protokol hükümlerine göre kontrole tabi tutulabilecektir.

2-Protokole dahil devletlerin Uyuşturucu Maddeler komisyonuna , etkileri narkotik ve zararlı olduğunu bildirecekleri ilaçlar hakkında geçici tedbirler alınması yetkisinin , Dünya Sağlık Örgütüne verilmiş olmasıdır.Bu sayede yeni sentetik uyuşturucu maddeler hakkında protokol hükümlerinin süratle tatbiki mümkün olabilecektir.

1948 tarihli Paris Protokolü , narkotik ilaçların uluslar arası kontrolünde ileri bir adım teşkil eder . Bunu tamamlamak ve daha ileriye götürmek için protokole dahil devletlere düşen bir görev bulunmaktadır.

VII. 1953 Newyork Afyon Protokolü

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin 27 Mayıs 1952 Tarihinde kabul ettiği bir karar gereğince ; 19 Mayıs ile 18 Haziran 1953 tarihleri arası Newyork'ta toplanan Uluslar arasında Afyon Konferansında hazırlanıp 28 Aralık 1953 tarihinde imza edilen ve Afyonun üretim , ekiminin sınırlandırılması ve düzenlenmesine yöneliktir.

Bu protokol uyarınca, sadece yedi ülkenin afyon ihraç etmesine izin veriliyordu: Bulgaristan, Yunanistan, Hindistan, İran, Türkiye, SSCB ve Yugoslavya. Bu ülkelerde de haşhaş ekiminin ruhsatla ve sıkı bir denetim altında gerçekleştirilmesi zorunluydu. Diğer ülkelerinse ihraç edilmeyip ancak yurt içinde kullanılmak üzere afyon üretmelerine izin verilmiştir. Haşhaş ekimi ve afyon üretimi için ne kadar alan ayrılacağı, uluslar arası ecza piyasasının yaklaşık talebine göre BM tarafından hesaplanacaktı¹³⁶.

Bu protokolün başlıca hükümleri şunlardır:

- 1-Afyon kullanımının sadece tıbbi ve fenni ihtiyaçlarda sınırlandırılması ,
- 2- Afyon üretim , ticaret ve kullanımını kontrol altına almak üzere her üretici devlet tarafından resmi müesseseler kurulması,
- 3-Üretimin , ilgili devlet kuruluşu veya gerektiğinde yetkili hükümet makamları tarafından tayin edilecek bölgelerde ruhsat esasına göre yapılması,
- 4 Afyon üretiminde başka amaçlarla yapılan haşhaş ekiminin ve haşhaş sakızından üretilen uyuşturucu maddelerin yeter surette kontrol edilmesi,
- 5-Afyon stoklarının protokolde açıklanmış olan ölçülere göre sınırlandırılması,
- 6-Protokole taraf olmayan devletlerden afyon ithalatının yasaklanması,
- 7-Müsadere edilen afyonlar hakkında ne şekilde işlem yapılacağı,
- 8-Bir sonraki yıl için tahmin edilen afyon ihtiyaçlarının Daimi Merkez Komitesine bildirilmesi,
- 9-Bir evvelki yıla ait aşağıdaki istatistiklerin Daimi Merkez Komitesine gönderilmesi,
  - a)Afyon üretilmek üzere haşhaş ekilen sahalaların yüzölçümü ile bu sahalarda üretilen afyon miktarı,
  - b)Tüketilen afyon miktarı,
  - c)Alkaloidler veya müstahzarlar imali için kullanılan afyon miktarı,
  - d)Yasadışı ticaret sırasında müsadere edilen afyon miktarı,
  - e)Stok miktarı gösteren rakamlar,
  - f)Üç aylık afyon ithalat ve ihracatının miktarı,
- 10-Genel Sekreterliğe aşağıdaki raporların gönderilmesi:
  - a)Afyon üretim, ticaret ve kullanımını kontrol edecek devlet kuruluşunun teşkilatına ve vazifelerine dair bir rapor,

¹³⁶ a.k., ss. 160-161

b)Protokol hükümlerine göre gerçekleştirilen yasal ve idari tedbirlere ait bir rapor,

c)Protokolün uygulanmasına dair yıllık bir rapor,

11-Protokol hükümlerine gözetmek için Daimi Merkez Komitesine aşağıdaki tedbirleri almak yetkilerinin verilmesi:

a)Taraflardan protokol hükümlerinin uygulanmasına dair bilgi talep edilmesi ve gereken her türlü telkinleri yapması,

b)Protokolün önemli bir hükmüne uygulanması halinde açıklama istemesi,

c)Düzeltilici tedbirler teklif etmesi,

d)Mahallinde tahkikat yapılmasını istemesi,

e)Akitlerden birinin protokol hükümlerini tatbik etmemesi; tarafların veya diğer bir devletin, uyuşturucu maddelerinin kontrolüne dair aldığı tedbirlere ciddi bir suretle zara vermesi halinde aleni tebligat yapılması veya aleni beyan yayınlanması,

f)Taraflardan birinin protokol hükümlerini yerine getirmekte hissedilir derecede eksiklik göstermesi veya diğer bir devletin protokolün etkili bir tarzda tatbikini engellemesi, aşırı miktarda afyonun herhangi bir devlet veya arazide yığılmakta olması, veya arazinin gayri meşru bir ticaret merkezi haline gelmesi tehlikesinin mevcut bulunması hallerinde, ilgili memleket veya araziden afyon ithalatına ve bu yerlere yapılacak afyon ihracatına veyahut muayyen bir zaman için veya bu haller düzelinceye kadar ithalat ve ihracatın her ikisine birden ambargo konulmasını tavsiye etmesi ve bazı hallerde doğrudan doğruya ambargo uygulaması,

12-protokolün tatbiki esasında ortaya çıkacak itilafların Uluslararası Adalet Divanı tarafından halledileceği, karara bağlanmıştır.

VIII. 1961 Tarihli Uyuşturucu Maddeler TEK Sözleşmesi

1961 tarihli bu sözleşmenin amacı, daha öncede yapılan antlaşmaları bütünleştirmektir. İşleyişi daha da basitleştirmek için Daimi Merkez Afyon Kurulu ile Uyuşturucu Gözetim Organı birleştirip, Uluslar arası Narkotik Denetim Kurulu (INCB) oluşturuldu. Kurulun görevi yasal narkotik ticaretini ve uluslar arası antlaşmalara uyulup uyulmadığını denetlemektir. İlk uygulamaları hintkeneviri ve haşhaş üzerindeki denetimi sıklaştırmak ve afyon ile haşhaşın yenilmesi ve dumanının çekilmesini, ayrıca koka yaprağının çiğnenmesini uluslararası düzeyde yasaklamak oldu¹³⁷.

Uyuşturucu maddelerin zararlarından hareketle hazırlanan bu sözleşme ile getirilen hükümler şöyle özetlenebilir:

1.Taraf Devletler, aşağıdaki hususlarla ilgili yasal ve idari tedbirler alacaklardır:

a.Bu sözleşme hükümlerinin kendi ülkeleri dahilinde uygulaması,

b.Bu sözleşme hükümlerinin uygulamasında diğer ülkelerle işbirliği yapılması,

¹³⁷ a.k., s161

c. Bu sözleşme hükümleri çerçevesinde; uyuşturucu maddelerin istihsalinin, imalinin, ihracının, ithalinin, dağıtımının, ticaretinin, kullanılmasının ve elde bulundurulmasının sırf tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandırılması.

2- Bu sözleşmenin uygulanması ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler ve Sosyal Konseyin Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) ile Uluslar arası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı (INCB) görevlendirilmişlerdir.

3- Taraflar her yıl; tıbbi ve bilimsel amaçla istihlak edecekleri, bu Sözleşme ekinde belirtilmeyen maddelerin imalinde kullanılacakları, 31 Aralık tarihinde stok halinde bulduracakları ve özel stoklara ilavesi gereken uyuşturucu madde miktarlarını ihtiyaç tahminleri şeklinde INCB' ye bildireceklerdir.

4- Taraflar, halk sağlığının korunması ve uyuşturucu kaçakçılığına yönelmesinin önlenmesi için afyon haşhaşı, koka ağacı ve kenevir bitkisi ekimini yasaklayabileceklerdir. Afyon istihsalinde başka amaçlarla afyon haşhaşı ekimine müsaade eden devletler, afyonun bu gibi afyon haşhaşlarından istihsal edilmemesi ve haşhaş kelle ve sapıyla yapılan uyuşturucu madde imalinin tatminkar bir şekilde kontrol edilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır. Bu tedbirler koka ve kenevir için de uygulanacaktır.

5- Taraflar, uyuşturucu maddelerin imal, ticaret, dağıtım, ithal ve ihracını (Devlet teşebbüsleri tarafından yapılması hali hariç) ruhsata tabi tutacaklar ve bu faaliyetleri yapan veya katılan her şahıs ve teşebbüsü denetleyeceklerdir.

6- Taraflar, uyuşturucu maddelerin herhangi bir memleket veya ülkeye ihracını da kontrol edeceklerdir. Ayrıca, serbest liman ve bölgelerde ülkelerin diğer kısımlarında uygulanan kontrolün aynısını uygulayacaklardır.

7- Sefer sırasında ilk yardım ve acil vakalar vukuunda gerekli olabilecek sınırlı miktardaki uyuşturucu maddelerin gemiler veya hava gemileriyle yapılacak uluslar arası nakliyatı, bu sözleşmenin derpiş ettiği anlamda bir ithal veya şekilde telakki olunmayacaktır.

8- Taraflar, kanuni müsaade alınmaksızın elde uyuşturucu madde bulundurulmasına müsaade etmeyeceklerdir.

9- Taraflar, anayasaya, hukuk ve idare rejimlerini göz önünde bulundurarak, kaçakçılığa karşı, milli çapta önleyici tedbirlerin ve mücadele faaliyetlerinin koordinasyonunu sağlayacaklar, kaçakçılıkla mücadelede birbirlerine karşılıklı yardımda bulunacaklar, kaçakçılıkla düzenli bir şekilde mücadele edebilmek üzere kendi aralarında ve üyesi buldukları yetkili uluslar arası teşekküllerle sıkı bir işbirliğinde bulunacaklar ve ilgili teşkilatlara ait uluslar arası işbirliğinin süratle gerçekleştirilmesini temin edeceklerdir.

10- Taraflar, uyuşturucu maddelerin bu sözleşmeye uygun olmayan bir şekilde yapılacak ekim ve istihsalin, imalinin, istihracının hazırlanmasının, ekte bulundurulmasının, arzının, satışa arzının, dağılımının, satın alınmasının, satışının, herhangi bir maksatla tesliminin, sım sarlığın, gönderilmesinin, transit olarak şevkinin, naklinin, ithal ve ihracının veya sözü geçen tarafın görüşüne nazaran, işbu sözleşme aykırı olabilecek her türlü fiillerin kasten yapılmasının hukuklarında suç olarak ihdas edilmeleri ve hapis ve hürriyetten mahrumiyet gibi ağır cezalar önermelerini sağlamak için tedbirleri alacaklardır.

11- Bu yasak fiillerin her birinin değişik memleketlerde işlenmeleri halinde ayrı bir suç addedilecek bu suçlar için yabancı memleketlerde hükmolunan

mahkumiyet kararları , sabıka kaydı teşkil edecek , bunları ika edenler vatandaş veya yabancı olsun, suçun ülkesi üzerinde işlendiği tarafça veya iade talebinin vaki olduğu tarafın mevzuatı gereğince suçlunun geri verilmesi şayanı kabul değilse ve söz konusu suçlu önceden takip ve muhakeme edilmemişse suçlunun ülkesi üzerinde bulunduğu tarafça takip olunacaktır. Ayrıca bu husus iade anlaşmalarında düzenlenecektir.

12-Bu suçların işlenmesinde ele geçirilen uyuşturucu maddeler ile her türlü malzeme zapt ve müsadere olunacaktır.

13-Uyuşturucu madde bağımlılarının tedavilerini ,bakımlarını ve tabii hayata intibaklarını sağlamak üzere taraflar gereken tedbirleri alacaklardır.

14-Bu sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan anlaşmazlıklarda , görüşme , soruşturma , ara buluculuk ,uzlaştırma, hakemlik , bölgesel kuruluşlara baş vurma,yargı yolu ile başka barışçı yollara başvurulacaktır.Bu yolda çözümlenemeyen anlaşmazlıklar Uluslar arası adalet divanına edilecektir.(Uluslar arası Adalet Divanına Başvurulmasına ilişkin fıkralara, sözleşmenin uygun bulunduğu 4136 sayılı kanunun 2.maddesi ile Türkiye tarafından çekince konulmuştur.)

Türkiye bu sözleşmeye 27 Aralık 1966 tarih ve 812 sayılı Kanunla katılmıştır. Bakanlar Kurulunun 1 Temmuz 1967 tarih ve 6/8440 sayılı kararı uyarınca, sözleşme Türkiye’de 22 Haziran 1967 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

IX. 1961 TEK Sözleşmesini Değiştiren 1972 Tarihli Protokol

Bu protokol ile genel olarak 1961 Tek Sözleşmesi ile kurulan Uluslar arası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı’ nın yapısı ve işleyişi ile ilgili değişiklikler getirilmiştir.

X. 1971 Tarihli Psikotrop Maddeler Sözleşmesi

Psikotrop maddelerin zararlarından hareketle hazırlanan bu Sözleşme ile getirilen hükümler şöyle özetlenebilir.

1.Tarafların biri veya Dünya Sağlık Örgütü, bir maddenin, Sözleşmenin ekindeki cetvellerinden birine girmesi ,birinden diğerine aktarılması ya da çıkarılmasını gerekli görürse Genel Sekretere açıklayıcı bilgilerle birlikte sunacaklardır.

2. Cetvel-1 ‘dekiler dışındaki psikotrop maddeler ile ilgili taraflar; uluslar arası yolcular tarafından kişisel kullanım için az miktarlarda preparasyonların taşınmasına delil gösterilmesi şartıyla izin verilebilir.Psikotrop maddeler gerçekte kötüye kullanılmayacak veya tekrar elde edilemeyecek bir duruma gelinceye kadar bu sözleşmenin gerektirdiği kontrol tedbirlerinin uygulanması şartıyla bu gibi maddelerin sanayide psikotrop olmayan madde ve mamullerin yapımı için kullanımına izin verebilirler.Bu sözleşmenin gerektirdiği kontrol tedbirlerinin uygulanması şartıyla bu gibi maddelerin , yetkili makam tarafından bu maddelerin bu amaçla kullanmaya açıkça yetkilendirilen kişiler tarafından hayvanların yakalanmasında kullanımına izin verebilirler.

3.Taraflar, yukarıda belirtilen durumlar dışında cetvel 2, 3 ve 4'deki maddelerin yapımını ihracatını ,ithalatını dağıtımını ve stoklarını, kullanımını ve elde bulundurulmasını, uygun gördüğü tedbirlerle tıbbi ve bilimsel amaçlarla sınırlandıracaktır.

4.Taraflar, yetkilendirilmiş kişilerce, kendi hükümetlerinin doğrudan kontrolü altında olan veya Hükümetin açıkça onayladığı, tıbbi veya bilimsel kuruluşlarda bilimsel ve çok sınırlı tıbbi amaçlar için kullanımı dışında Cetvel 1'deki maddelerin tüm kullanımını yasaklayacaktır.

5.Taraflar, Cetvel II, III, ve IV 'de sayılan maddelerin imalat, ticaret, ihracat, ithalat ve dağıtımını lisansa veya diğer benzeri kontrol tedbirlerine bağlayacaklar ve bu şekilde yetkilendirilen kişi ve kurumları kontrol edeceklerdir.

6.Taraflar, Cetvel II, III, ve IV 'deki maddeleri kullanılmak üzere ancak doktor reçetesiyle kişilere verilmesini veya dağıtılmasını sağlayacaklar ve gerekli kontrol mekanizmasını kuracaklardır.

7.Taraflar, Dünya Sağlık Örgütü' nün ilgili tüm kurallarını ve tavsiyelerini dikkate alarak, kullanım güvenliği için gerekli olan, ikaz ve ihtarları da kapsayan kullanım yönetmeliğin, uygulama olanağı olduğu yerde psikotrop maddelerin perakende paket etiketinde ve her türlü koşulda paket içindeki prospektüslerde belirtilmesine sağlayacak, bu gibi maddelerin kamuya reklamının yapılmasını yasaklayacaklardır

8.Taraflar, cetvellerdeki maddeler ile ilgili olarak, üretilen miktarları, stoklarda bulundurulmuş miktarları ve her alım ve dağıtım için, miktar, tarih, sağlayan ve alan kişileri gösteren ayrıntılı kayıtlar tutmalarını sağlayacaklardır.

9.Taraflar , ihraç yada ithalatına izin verilen psikotrop maddeler için yetki belgesi isteyeceklerdir.

10.Sefer veya yolculuk sırasında, ilk yardım amaçları için veya ivedi olaylar karşısında gerekli olabilecek sınırlı miktardaki, Cetvel II, III, ve IV 'de bulunan maddelerin gemiler, uçaklar veya uluslar arası trenler ve otobüsler gibi diğer uluslar arası kamu taşıtlarıyla yapılacak uluslar arası ulaşımı bu sözleşmede öngörülen anlamda suç sayılmayacaktır.

11.Taraflar, psikotrop maddelerin kötüye kullanılmasını önleyebilecek ve ilgili kişilerin , erken teşhis, tedavi ,eğitim,tedavi sonrası bakım, readaptasyon ve toplumda yeniden kaynaşmalarını sağlayacak bütün tedbirleri alacaklar ve bu amaca yönelik çabalarında eşgüdüm sağlayacaklardır.

12.Taraflar, psikotrop maddelerin kaçakçılığına karşı mücadelede işbirliği yapacaklardır.

13.Taraflar, bu Sözleşmede belirtilen yasal olmayan fiillerin kendi hukuklarından suç sayılmaları ve hapis ve hürriyetten mahrumiyet gibi ağır cezalar öngörülmesini temin etmek üzere gerekli tedbirleri alacaklardır.Bu suçlarda iadenin, mevcut iade anlaşmaları hükümlerine göre geri vermeyi gerektiren bir olay sayılması sağlanacaktır.

14.Bu saçların işlenmesinde ele geçirilen psikotrop maddeler ile her türlü malzeme, zapt ve müsadereye tabi olacaktır.

15.BM Ekonomik ve Sosyal Konseye bağlı olan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) ile 1961 TEK Sözleşmesi uyarınca kurulmuş olan Uluslar arası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı (INCB),bu sözleşmenin uygulanmasını izleyecektir.

16.Bu Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan anlaşmazlıklarda, görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik, bölgesel kuruluşlara başvurma, yargı yolu ile başka barışçı yollara başvurulacaktır.Bu yolla çözümlenemeyen anlaşmazlıklar Uluslar arası Adalet Divanına havale edecektir

XI. 1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler tarafından 19 Aralık 1988 tarihinde kabul edilen “uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”, Türkiye’de 22 Kasım 1995 tarih ve 22474 sayılı Resmi Gazete’ de yayımlanmasından sonra yürürlüğe girmiştir.

Uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı ile mücadelede işbirliğini arttırmayı amaçlayan Sözleşmenin getirdiği hükümler şöyle özetlenebilir ;

Sözleşmeye taraf ülkeler ;

1.Aşağıdaki fiilleri hukuklarında suç olarak ihdas etmek ve bu suçlara hapis, para veya müsadere gibi cezalar öngörmek ile tedavi ve eğitim gibi tedbirleri alacaklardır:

Uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretilmesi ve kaçakçılığı (her aşamasını) ile yasal olmayan talebi,

Bu suçlardan elde edilen her türlü kazancın başka bir varlığa dönüştürülmesi (kara paranın aklanması),

Sözleşmenin ekindeki I ve II numaralı tablolarda yer alan maddelerin, uyuşturucu ve psikotrop maddeleri imal etmek üzere kullanılması.

2.Yukarıdaki suçlarda ele geçirilen her türlü uyuşturucu ve psikotrop maddeleri, teçhizatı ve kara parayı müsadere etmek üzere tedbirleri alacaklardır.

3.Bu suçlara karışan kişilerin iadesi, taraflar arasında yürürlükte bulunan iade anlaşmalarına dahil gibi kabul edilecektir.

4.Bu suçların soruşturulmasında ve yargılanmasında karşılıklı olarak en geniş biçimde adli yardımlaşmada bulunacaklar, ayrıca güvenli ve ivedi bilgi değişimini sağlamak amacıyla yetkili kurumları arasında iletişim kuracaklardır.

5.Kaçakçılıkta transit konumda olan ve yardım ve desteğe ihtiyacı olan ülkelere mali ve teknik yardımda bulunacaklardır.

6.Bu suçlara iştirak etmiş kişilerin yakalanabilmesi amacıyla Kontrollü teslimat yönetiminin uygulanabilmesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

7.Sözleşmenin ekindeki tablolarda yer alan maddelerin uyuşturucu ve psikotrop maddelerin üretiminde kullanılmasını önlemek için gerekli tedbirleri alacaklardır.Bu tabloda yer alan maddeler şunlardır.

Tablo-I: Ephedrine ,Ergometrine, Ergotamine, Lysergicacid, ,I-phenyl II- propono (ayrıca bu maddelerin tuzları)

Tablo-II: Acetic anhydride,Acetone,Anthranilic acid,Ethyl ether, Fhenylacetic acid, propanone (ayrıca bu maddelerin varsa tuzları)

8.Ticari taşımacıların işletmeleri nakliye araçlarının uyuşturucu ve ve psikotrop madde kaçakçılığında kullanılmaması için gerekli tedbirleri alacaklardır.

9.Uyuşturucu ve psiko trop maddelerin yanlış etiketlenmemesi için gerekli tedbirleri alacaklardır.

10.Deniz yolu ile yapılan kaçakçılığı önlemek için mümkün olan en ileri düzeyde işbirliği yapacaklar.

11.Serbest bölge ve limanlarda ,uyuşturucu ve psiko trop maddeler ile Sözleşmenin ekinde yer alan maddelerin kaçakçılığını önlemek için gerekli tedbirleri alacaklardır.

12.Posta hizmetlerinin kaçakçılık amacı ile kullanılmasını önlemek için gerekli tedbirleri alacaklardır.

13.Sözleşmenin ülkelerinde uygulanmasına ilişkin bilgileri, çıkardıkları yasal metinleri, kaçakçılık olayları ile ilgili önemli bilgileri Komisyona bildireceklerdir.

14.BM Ekonomik ve Sosyal Konseye bağı olan Uyuşturucu Maddeler Komisyonu (CND) ile 1961 ve 1971 tarihli Sözleşmeler uyarınca kurulmuş olan Uluslar arası Uyuşturucu Maddeler Kontrol Organı (INCB), bu sözleşmenin uygulanmasını izleyecektir.

15.Bu Sözleşmenin yorumlanması ve uygulanmasından kaynaklanan anlaşmazlıklarda , görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik, bölgesel kuruluşlara başvurma, yargı yolu ile başka barışçı yollara başvurulacaktır. Bu yolla çözümlenemeyen anlaşmazlıklar Uluslar arası Adalet Divanına havale edilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINDA GENEL DURUM COĞRAFİ KONUMU AÇISINDAN TÜRKİYE’NİN ÖNEMİ UYUŞTURUCU KULLANIMININ BOYUTLARI

A. UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞINDA GENEL DURUM

Uyuşturucu madde ticareti, alınan tüm önlemler ve ülkeler arası işbirliğine rağmen yüksek kazanç getirmesi sebebi ile, dünya genelinde günden güne artarak ve boyutları genişleyerek devam etmektedir.

Güneydoğu Asya ve Kolombiya eroini, Kuzey Amerika pazarlarını egemenliği altına alırken, Güneybatı Asya eroini ve morfini Avrupa pazarlarını ele geçirmiştir. Ticaretin gelişmesiyle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri Güney Amerika kartellerince, kokaini Batı Avrupa ülkelerine aktarmak için kullanıldı. Batı Afrika ülkeleri, Güney Amerika kokainini hava yoluyla Avrupa’ya taşıdı. Tonlarca esrar, ticaret gemileri veya konteynırlar içinde gizlenerek ya da kargonun içerisine karıştırılış olarak ülkeler arasında taşındı. Bağımsız Devletler Topluluğu’nda meydana gelen siyasal gelişmeler Altın Hilal bölgesinden gelen uyuşturucunun sevkıyatı için Baltık ve Batı Avrupa ülkelerinde yeni bir yol açtı. Hollanda ve Polonya’da üretilen amfetamin ; ABD’de gizli laboratuvarlarda metamfetamin üretimi sürdü ve Avrupa ülkelerine ihraç edildi. Afrika ülkelerine büyük miktarda uyarıcı nitelikte uyuşturucu maddeler ihraç edildi. Asya ve Pasifik ülkelerinde metamfetamin, Afrika ülkelerinde metaqualan suiistimali yaygınlaştı¹³⁸.

Baz morfin ve ham afyon kaçakçılığında Afganistan ve eski Sovyetler Birliği’ne bağlı Özbekistan, Türkmenistan, Gürcistan ve Azerbaycan gibi ülkeler transit ülke olarak gittikçe artan bir önem kazandı¹³⁹.

Üç kıtanın düğüm noktasında bulunan Türkiye’nin, yapılan uyuşturucu ticaretinde önemi her geçen gün artarak devam etti. Gerek transit taşımacılıkta üstlendiği rol, gerekse uyuşturucu maddelerin dönüştürüldüğü ülke olması sebebiyle, uyuşturucu madde kaçakçılığındaki rolü genişleyerek, önem kazandı.

Gerek uyuşturucu madde üretim ve dönüştürme bölgesi, gerekse uyuşturucu kaçakçılığında bulunduğu jeopolitik konum sebebi ile Balkan rotasında merkez ülke olması sebebi ile, Türkiye’deki uyuşturucu madde kaçakçılığını, dünyadaki üretim bölgeleri ve kaçakçılık rotalarıyla bağlantılı olarak iki ana başlık altında ele alacağız:

I. Üretim Bölgeleri

II. Kaçakçılık güzergahları

¹³⁸ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, 1995,a.g.e., s.10

¹³⁹ Herald LÜDER, “Türkiye Bağlantılı Olarak Almanya’da Uyuşturucu-Uyarıcı Suçları”, *Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları, Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği*, İstanbul:Rem Matbaacılık,1997, ss. 36-37

I. Üretim bölgeleri

a. Dünya Geneline Ekim

Günümüzde yasadışı haşhaş ekimi önemli ölçüde Güneydoğu (Myanmar-Laos-Tayland) ve Güneybatı Asya (Afganistan-Pakistan-İran) ülkelerinde yapılmaktadır. Son dönemde yasadışı üretimin önemli ölçüde azaldığı “Bekaa Vadisi” de, bir dönemin en önemli yasadışı haşhaş ekim merkezlerinden biri idi.

Afganistan da gerçekleştirilen yasa dışı afyon üretimi, daha önceleri belirli bölgelerde gerçekleştirilirken, zamanla ülkenin geneline yayılmıştır. Ancak bu ekim alanlarında, 2000 yılında küçük de olsa azalma meydana gelmiştir. 1999 yılındaki 90.983 hektarlık ekili alan % 10 azalarak 82.172 hektara düşmüştür.

Afganistan’daki afyon üretiminin % 76 ‘sı Helmanat ve Nangarhar illerinde gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda dünya afyon üretiminin % 75 ‘ini karşılayan Afganistan’da 1999 yılında 4600 ton afyon üretilirken, 2000 yılında ise 3275 ton üretilmiştir. Bu azalma, iklim koşullarında kaynaklansa da, Afganistan hala dünyanın bir numaralı afyon ve türevleri üreticisi olmaya devam etmektedir¹⁴⁰.

Altın Üçgen (Laos-Tayland-Brimanya), Altın Hilal (Afganistan-Pakistan-İran), Lübnan, Fas, Filipinler, Jamaika, yasadışı esrar üretimi; Afrika kıtasında bir çok ülkede (özellikle Nijerya ve Fas) önemli miktarda kenevir ekiminin yapıldığı bilinmektedir.

Avustralya ve Okyanusya’da yasadışı hintkeneviri ve haşhaş ekimi yapılmakta ve yüksek oranda amfetamin üretilmektedir. Hollanda’da kapalı alanlarda hintkeneviri ve yasadışı amfetamin üretiminin yapıldığı, diğer Avrupa ülkelerinde küçük ölçülerde amfetamin üretiminin olduğuna dair işaretler bulunmaktadır. Bunun yanında Avrupa’da ele geçirilen LSD’nin önemli bir bölümünün ABD kaynaklı olduğu anlaşılmıştır. Çin, Hindistan, Güney Kore ve ABD’de eroin imalinde kullanılan asetik anhidrit maddesinin yasadışı üretimi yapılmaktadır¹⁴¹.

Fransa, İspanya, Macaristan ve Türkiye’de ise yasal olarak haşhaş üretimi yapılmaktadır.

b. Türkiye’de Ekim

Türkiye’de haşhaş ekimi , geleneksel olarak yüzyıllardan beri devam etmektedir. Ekimi yapılan bu bitkiden elde edilen yağ, küspe, yaprak ve tohumlar günlük yaşamda kullanılmaktadır.

1960’lı yılların sonunda, Avrupa’daki eroinin Türk Afyonundan yapıldığı konusundaki iddialar üzerine, 1971 yılında haşhaş ekimi yasaklanmıştır. 1974 yılından sonra gerekli kontrol sisteminin kurulmasının ardından, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek bölgelerde kapsüllerin çizimi yapılmadan lisanlı olarak ekimine müsaade edilmiştir. Böylelikle Türkiye’de üretilen yasal haşhaş üretiminin kaçığa kayması kesinlikle önlenmiştir¹⁴².

Türkiye’de halen 13 ilde çizimsiz ve kontrollü haşhaş ekimi yapılmakta ve elde edilen ürün Afyon ilinde bulunan alkaloit fabrikasında işlenerek tıbbi amaçlar

¹⁴⁰ EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, ss.5-6

¹⁴¹ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, 1995, a.g.e., s.4

¹⁴² EGM-KOMDB, 2000/2, a.g.e., s.10

için kullanılmaktadır. Haşhaş ekimi yapılmasına müsaade edilen iller Afyon, Amasya, Burdur, Çorum, Denizli, Isparta, Karaman, Kütahya, Tokat ve Uşak illerinin tamamı ile Eskişehir ilinin Çifteler, Mahmudiye, Seyitgazi ilçeleri; Manisa ilinin Kula, Selendi ilçeleri; Konya İlinin Akşehir, Beyşehir, Derbent, Doğanhisar, Hüyük, Ilgın, Kadıhanı, Karatay, Meram, Selçuklu, Seydişehir ve Tuzlukçu ilçeleridir.

1990 yılında çıkarılan bir yönetmelikle kontrollü kenevir ekimine Amasya, Antalya, Burdur, Çorum, İzmir, Kastamonu, Zonguldak illeri ile bunların bütün ilçelerinde olmak üzere izin verilmiştir. Haşhaşa olduğu gibi kenevir ekimi de sürekli kontrol altında tutulmaktadır.

II. Kaçakçılık güzergahları

a. Balkan Rotası

Uyuşturucu madde kaçakçılığı güzergahlar içerisinde en önemli rotalardan biri olan Balkan Rotası, aynı zamanda tarihi ipek yolunun da devamı niteliğinde, üretim bölgelerinden başlayıp Türkiye üzerinden tüketim bölgelerine uzanan bir yoldur. Bu rota güneybatı Asya haşhaş ekim bölgelerinden başlayarak, İran ve Türkiye topraklarını geçip, balkan yarımadası üzerinde iki kola ayrılmakta, bir kolu Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Avusturya üzerinden Almanya'ya (kuzey kolu), diğeri ise Türkiye ve Yunanistan üzerinden çoğu kez Batı Avrupa'ya (güney kolu) ulaşmaktadır¹⁴³.

Balkan Rotası, Akdeniz ve çevresinde üretilen afyondan elde edilen eroini, Avrupa uyuşturucu pazarına nakletmek üzere, uzun yıllar kaçakçıların kullandığı önemli bir güzergah olmuştur. Balkan rotası üzerindeki uyuşturucu madde trafiğinden, güzergah üzerinde bulunan ülkelerin üretici, transit ve tüketici olarak üç ana gruba ayrıldıkları görülmektedir. Bazı ülkeler ise bu üç durumdan aynı zamanda etkilenmektedir.

Doğu Avrupa'da meydana gelen politik ve ekonomik değişikliklerle, bunlara paralel olarak ortaya çıkan kamyon trafiğindeki kısıtlamalar ve Karadeniz üzerindeki ulaşım güzergahında ağırlıklı olarak kamyonların kullanılması "klasik Balkan yolu"nun (Türkiye, Bulgaristan, eski Yugoslavya, Avusturya, Almanya) kuzeye doğru yer değiştirmesini gerektirmiştir. 1991 yılından itibaren ağırlıklı olarak Romanya, Çek-Slovak Cumhuriyetleri kaçakçılar tarafından kullanılmıştır (Şekil-1).

1993 yılından itibaren gözlemlenen, eroin kaçakçılarının eroini Polonya üzerinden Batı Avrupa'ya getirdiğidir. İşaret edilmesi gereken diğer bir nokta da araba trafiğinin, TIR ve kamyon trafiğinin tersine en kısa rota olan Türkiye, Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Avusturya yolunu kullanarak Avrupa'ya ulaştığıdır¹⁴⁴.

1993 yılında İngiliz polis kayıtlarından elde edilen sonuçlar itibarı ile , bu yılda İngiltere'ye giren eroinin % 52 'si Türkiye ve Kıbrıs üzerinden bu ülkeye sokulmuştur. Burada Türk ve Kıbrıslı satıcıların büyük rolü vardır¹⁴⁵.

¹⁴³ EGM-KOMDB , 2001/3 a.g.e., ss.18-19

¹⁴⁴ LÜDER, a.g.e., s.39

¹⁴⁵ Booth, a.g.e., s.274

Coğrafi konumu itibariyle, Güneybatı Asya haşhaş üretim bölgeleri ve batı Avrupa tüketim pazarı arasındaki eroir trafiğinden, transit olarak etkilene Türkiye, bu durumun yol açtığı uyuşturucu kullanım problemleriyle de karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca Türkiye, doğudan batıya doğal uyuşturucuların trafiğinden etkilenirken, batıdan doğuya ise kimyasal ve sentetik kaçakçılığında etkilenerek çift taraflı bir akıma maruz kalmaktadır. Avrupa ve Rusya üzerinden gelen kimyasal maddelerin hedefi, Güneybatı Asya'da bulunan yasadışı uyuşturucu imalathaneleri, sentetik uyuşturucuların ise Arap ülkeleridir.

b. Kuzey Karadeniz Rotası

SSCB 'nin dağılmasından önce, şu anki Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde (BDT), onlarca yıldır afyon üretilmekteydi. Ama sınırların çok sıkı denetlenmesi nedeni ile bu ürün dışarı çıkmamıştır. 1986 ila 1990 yılları arasında Sovyet yetkilileri, düzenli aralıklarla haşhaş ekili alanları azaltma programları uyguluyorlardı. Bu çalışmalar esnasında binlerce hektarlı tarla yok edilmiş, çok sayıda kişi tutuklanmış, uyuşturucuya silaha ve paraya el konulmuştu. Ne var ki, sosyalist yönetimin sona ermesinin ardından içine düşülen siyasi kargaşa ortamında, cumhuriyetler arasındaki işbirliği neredeyse tamamen sona ermiş, yasaları koruyup uygulamakla yükümlü eski örgütlenmeler çökmüştür¹⁴⁶.

1990'lı yılların başında, Orta Asya'yı Karadeniz'in kuzeyi ve Kafkasları elinde tutan SSCB'nin dağılmasının ardından kurulan devletlerin, özellikle uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele alanında kontrol mekanizmalarını kuramamaları, Güneybatı Asya üretim bölgesinden başlayıp Karadeniz'in kuzeyinden geçerek Doğu Avrupa üzerinden Orta ve batı Avrupa'ya ulaşan yeni bir uyuşturucu kaçakçılığı rotasının doğmasına yol açmıştır.

20-22 Eylül 2000 tarihleri arasında Almanya/ Weisbaden'de , Alman BKA teşkilatınca düzenlenen İpek Yolu üzerindeki yasadışı uyuşturucu madde ticareti ile Güneybatı Asya bölgesinden Batı Avrupa'ya ulaşan uyuşturucu maddelerin kontrolüne ilişkin stratejilerin ele alındığı toplantıda, Kuzey Karadeniz Rotasının ön plana çıktığı kabul edilmiştir¹⁴⁷.

Kuzey Karadeniz Rotası olarak adlandırılan bu rota, Güneybatı Asya'dan iki yol halinde gelerek Karadeniz'in kuzeyinde birleşmektedir. Birinci yol Afganistan'dan başlayıp, Orta Asya cumhuriyetlerinden geçerek, Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya üzerinden Batı Avrupa pazarına ulaşan kuzey yoludur (Şekil-2).

İkinci yol ise, Afganistan'dan İran', oradan da kuzeye yönelerek Azerbaycan ve Kafkasya üzerinden yine Rusya ve Ukrayna'ya, oradan da Batı Avrupa pazarına ulaşan güney yoludur¹⁴⁸.

Geleneksel Balkan rotasının kuzeydoğuya kayması hem Yugoslavya krizine, hem de Avusturya, Macaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetlerinin geçiş sınırlarına dayanmaktadır. Bu geçiş izinli ve pahalı olmaktadır. Klasik rotanın kuzeydoğuya kaymasının diğer bir sebebi Türk Ulaştırma Bakanlığı'nın Kararnamesidir. Bu Kararname, Batı ve Orta Avrupa yönünde seyreden araçların prensip olarak İstanbul-Köstence arasında Roro 'yu kullanmalarını söyler¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Booth, a.g.e., s.270

¹⁴⁷ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., ss.19,20

¹⁴⁸ EGM-KOMDB, 2000/2, a.g.e., s.2

¹⁴⁹ Alman Polisinin Uyuşturucu Raporu 1993, Polis Dergisi, 1996, sayı :6, s. 64

Kuzey Karadeniz Rotasının üzerinden geçen yasadışı afyonun büyük bölümü Afganistan kökenlidir. Özbekistan ve Türkmenistan'da Afgan kökenli olduğu belirtilen tonlarca esrar, eroin, afyon ve morfin ele geçirildiği rapor edilmiştir. Afgan kökenli uyuşturucular genellikle Afganistan-Tacikistan sınırındaki dağlık bölgede bulunan Gorno-Badakhshan bölgesinden sokularak Orta Asya ve Avrupa ülkelerine uyuşturucu tacirleri tarafından dağıtılmaktadır. Afganistan'da üretilen esrar, afyon ve eroinin Avrupa'ya ulaştırılmasında çoğu zaman Rusya, Azerbaycan, Çeçenistan ve Gürcistan'ın yanı sıra diğer Orta Asya ülkeleri kullanılmaktadır¹⁵⁰.

c. Doğu Akdeniz Rotası

Avrupa ülkelerine yapılan uyuşturucu kaçakçılığında kullanılan önemli güzergahlardan biri de Doğu Akdeniz Rotası olarak adlandırılan yoldur. Bu yol Pakistan limanlarından başlayarak, Hint Okyanusu, Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı'na, oradan da Güney Kıbrıs'ın güneyinden geçerek Akdeniz üzerinden Avrupa'ya uzanan bir güzergahı takip eder.

Son yıllarda hem Birleşmiş Milletler uyuşturucu Kontrol Programı (UNDCP) raporlarında, hem de İnterpol istatistiklerinde dikkati çeken önemli gelişmelerden biri de, Pakistan'dan Batı Avrupa'ya doğrudan yapılan eroin kaçakçılığında yaşanan hareketliliktir. Pakistan hava limanlarında yakalanan ve hedefi Batı Avrupa olan eroin ile Batı Avrupa hava limanlarında yakalanan Pakistan kaynaklı eroin bunu net olarak ortaya koymaktadır. Bu rotanın ortaya çıkışında Afgan ve Pakistanlı kaçakçıların uyuşturucu pazarlarındaki paylarını, uyuşturucuyu doğrudan Avrupa'ya göndermek suretiyle arttırma istekleri önemli bir sebeptir¹⁵¹.

26 Nisan 1999 tarihinde İngiltere'nin Manchester havaalanında Pakistan-İslamabat 2tan British Airways ile gelen bir yolcunun valizinde yapılan aramada 11,5 kg. eroin ele geçirilmiştir¹⁵². Yine 20 eylül 1999 tarihinde meydana gelen diğer bir olayda Pakistan'dan gelen 5 kg. eroin , Manchester havaalanında ele geçirilmiş ve biri Pakistan diğeri Hindistan uyruklu iki şahıs yakalanmıştır¹⁵³.

Bu rotanın gelecek yıllarda gelecek yıllarda çok daha aktif olacağı tahmin edilmektedir. Bu rota ile bağlantılı, Pakistan deniz limanlarından Avrupa'ya doğrudan ulaşan ve uluslar arası deniz hukukundan kaynaklanan sebeplerle kontrolü çok zor olan, önceki yıllarda Doğu Akdeniz Rotası olarak tarif ettiğimiz deniz yolunun da göz ardı edilmemesi gerekir. Zira 1993 yılında Lucky-S adlı gemide yapılan, 11030 kg esrar ve 2568 kg baz morfin yakalanması ile Kismetim 1 gemisi ile birlikte Akdeniz'in derin sularında batan 3100 kg eroin halen hafızalardadır¹⁵⁴.

¹⁵⁰ Mustafa Gökçimen, Uyuşturucu İle Yasal Mücadeleci Kuruluşların Güçlendirilmesi Konusunda Bölgesel İşbirliği Semineri, 01-05 Nisan 1996, Polis dergisi, 1996, Sayı:7, s.33

¹⁵¹ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e. s.21

¹⁵² İnterpol Haftalık Olay Raporu 1999, No:14

¹⁵³ İnterpol Haftalık Olay Raporu 1999, No :31

¹⁵⁴ EGM-KOMDB, 2001/3 , a.g.e., s.21

B. COĞRAFI KONUMU AÇISINDAN TÜRKİYENİN ÖNEMİ

Anadolu, üç kıtanın düğüm noktası olması itibariyle yüzyıllardan beridir kıtalar ve medeniyetler arasında bir köprü vazifesi görmüş ve görmeye devam etmektedir. Geçmişte İpek Yolu'nun üzerinden geçtiği Anadolu toprakları, özellikle doğudan gelen ipek ve baharın batıya iletilmesinde kullanılan en önemli yol olma özelliğini bu gün de doğu ülkelerinin batıya çıkış kapısı ve Avrupa ülkelerinin ise orta ve uzak doğuya girişi olması itibariyle halen korumaktadır.

Bu topraklar üzerinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kara ve deniz yollarında Asya ile Avrupa arasında yapılan transit taşımacılıkta, yasal ticarete olduğu gibi kaçakçılık faaliyetlerinde de önemi , artarak sürmektedir.

Uyuşturucu kaçakçılığı açısından ise Türkiye, yasadışı haşhaş ekimi ve buna bağlı afyon üretiminin gerçekleştiği Güneybatı Asya ülkelerine yakın bir coğrafyada yer almaktadır. Üretim bölgelerine yakın bir coğrafi konumda bulunmanın yanı sıra, geniş bir uyuşturucu kitlesine sahip Batı Avrupa ülkeleri ile de komşu durumundadır. Bu konumu itibarı ile Türkiye, üretim bölgelerinden tüketici ülkelere yönelik olarak gerçekleştirilen transit uyuşturucu madde kaçakçılığı güzergahında yer almaktadır.

Özellikle İstanbul, Orta ve Batı Avrupa'ya gönderilen hemen hemen tüm sevkıyatın kilit noktasıdır. Coğrafi konumu nedeni ile tüm bağlantılı trafik yolları ve taşımacılık araçları bu şehirden geçmek zorundadırlar. Bu şehirde eroin sevkıyatı organize edilir ve kuryeler temin edilir. İstanbul'da tüm Avrupa'nın alıcıları ve satıcıları buluşur. Hemen hemen İstanbul'da organize edilmeyen sevkıyat yoktur¹⁵⁵.

Eroin trafiği üzerinde bulunan her ülke, uyuşturucu ticareti ile ilgili kısmi sorunlara mücadele ederken, Türkiye ise, doğudan batıya doğal uyuşturucuların yasa dışı trafiğinden etkilenirken, aynı zamanda batıdan doğuya ters yönde kimyasal maddelerin ve sentetik uyuşturucuların trafiğinden de etkilenmektedir. Kimyasal maddelerden özellikle eroin imalatında olmazsa olmaz öneme sahip asetik anhidrit maddesinin yasadışı trafiğinden yoğun olarak etkilenen Türkiye, asetik anhidrit maddesinin kaçağa kaymasını önleme adına ön bildirim zorunluluğu gibi bazı tedbirler içeren bir paketin yapılması gerektiğini tüm uluslar arası toplantılarda dile getirmektedir¹⁵⁶.

Türkiye'nin bulunduğu coğrafya üzerinde cereyan eden yasadışı uyuşturucu madde trafiği ana hatları ile çizildiğinde, uyuşturucu trafiğinin tek yönlü bir seyir izlemediği, uyuşturucu trafiği güzergahlarının bölgede yaşanan savaş ve iç karışıklıklardan, ülkelerin siyasi yapılarındaki değişimlerden etkilendiği görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin doğrudan etkilendiği Avrasya uyuşturucu trafiği, kendi aralarında kollara ayrılan; Balkan Rotası, Kuzey Karadeniz Rotası ve Doğu Akdeniz Rotası olarak şekillenmiştir¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Alman Polisinin Uyuşturucu Raporu 1993, a.g.e., s.62

¹⁵⁶ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.18

¹⁵⁷ a.k., s.18

I. Türkiye’de Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı

Türkiye, uyuşturucu üretim bölgeleri ve tüketim bölgeleri arasında yer alması ve bu maddelerin kaçakçılığının yapıldığı güzergah üzerinde bulunması sebebi ile, uyuşturucu madde kaçakçılığından transit ülke olarak, doğrudan etkilenmektedir.

Bahse konu rota üzerinde uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı yoğun bir şekilde mücadele faaliyeti gösteren Türkiye’de Polis sorumluluk bölgesinde:

1999 yılında 2857 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında 6209 şahıs hakkında yasal işlem yapılmış olup, bu olaylarda 5458 kg. esrar, 2249 kg. eroin, 288 kg. baz morfin, 234 kg. afyon, 13 kg. kokain, 26296 kg. asetik anhidrit maddeleri ele geçirilmiştir. 2000 yılında ise 2959 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında, 6527 şahıs hakkında yasal işlem yapılmıştır. Bu olaylarda 24798 kg. esrar, 5230 kg. eroin, 1299 kg. bazmorfin, 215 kg. afyon, 8 kg. kokain, 6227 kg. asetik anhidrit maddeleri ele geçirilmiştir¹⁵⁸.

Jandarma sorumluluk bölgesinde ise:

1999 yılında; (499) uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında 1.291 kg. eroin, 5.848 kg. esrar, 328 kg. bazmorfin, 111 kg. afyon, 4982 litre asetik anhidrit ele geçirilmiş, 99 milyon 85 bin kök kenevir bitkisi imha edilmiş olup, bu olaylarda (991) sanık yakalanmıştır.

2000 yılında; (530) uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında 695 kg. eroin, 3.842 kg. Esrar, 1200 kg. bazmorfin, 135 kg. afyon, 6436 litre asetik anhidrit ele geçirilmiş olup, bu olaylarda (982) sanık yakalanmıştır. 1.091 yasadışı ekim olayında 28.259.000 kök kenevir bitkisi imha edilmiş olup, bu olaylarda (1.459) sanık yakalanmıştır¹⁵⁹.

Türkiye’de 2000 yılında yakalanan eroin maddesinin menşeinin tespiti amacıyla yapılan çalışmalarda, sanık beyanları ve teknik takip sonuçları, yakalanan 1704 kg. eroinin İran menşeli olduğunu göstermiştir. Bu ve benzer verilerin değerlendirilmesi sonucunda, eroin maddesinin Güneybatı Asya ülkelerinde üretilerek Türkiye üzerinden transit olarak Avrupa ülkelerine sevk edildiği ortaya çıkmaktadır.

II. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Olayları Değerlendirmesi

Doğal uyuşturucuların üretim merkezi olan, Güneybatı Asya ile geniş bir uyuşturucu madde kullanım kitlesine sahip olan Avrupa arasında kalan Türkiye, coğrafi konumu itibariyle uyuşturucu madde kaçakçılığından transit ülke olarak etkilenmektedir. Söz konusu rota üzerinde uyuşturucu madde kaçakçılığına karşı yoğun bir şekilde mücadele faaliyeti gösteren Türkiye’de ele geçirilen uyuşturucu maddelerin türlerine ve yakalan şahıslara göre yapılan değerlendirme aşağıda rakamlarla ifade edilmiştir:

¹⁵⁸ a.k., s.27

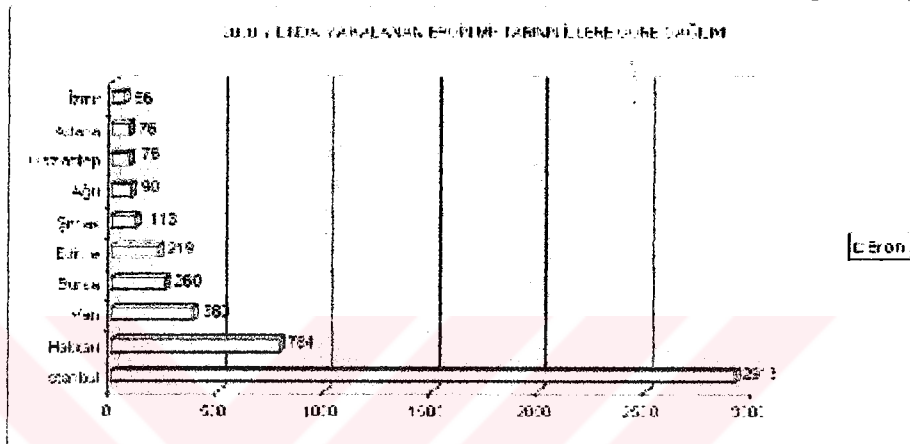
¹⁵⁹ J.G.K.- Kaçakçılık Ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı 2001 yılı istatistikleri, <http://www.jandarma.tsk.mil.tr/janint4.nsf/UyusturucuMaddelerleMucadele?OpenPag> [30 Kasım 2001]

her yıl arttığı görülecektir. Buna sebep afyonun nakliyesinin gerek kapladığı hacim sebebi ile güç olması, gerekse kârının az olmasıdır. Eroin ise hacim olarak az yer kaplaması ve kar marjının yüksek olması sebebi ile kaçakçılığı cazip hale gelmektedir.

Yakalanan uyuşturucuların il bazında ele alınması halinde ise, en fazla uyuşturucu maddenin İstanbul ve Doğu Anadolu illerinde ele geçirildiği görülecektir. Buna sebep, Avrupa'ya sevk edilen uyuşturucuların Türkiye'ye giriş noktalarının doğu sınır illeri üzerinden olması, çıkış noktasının ise neredeyse tamamının İstanbul üzerinden gerçekleşmesidir (Grafik-2) ¹⁶².

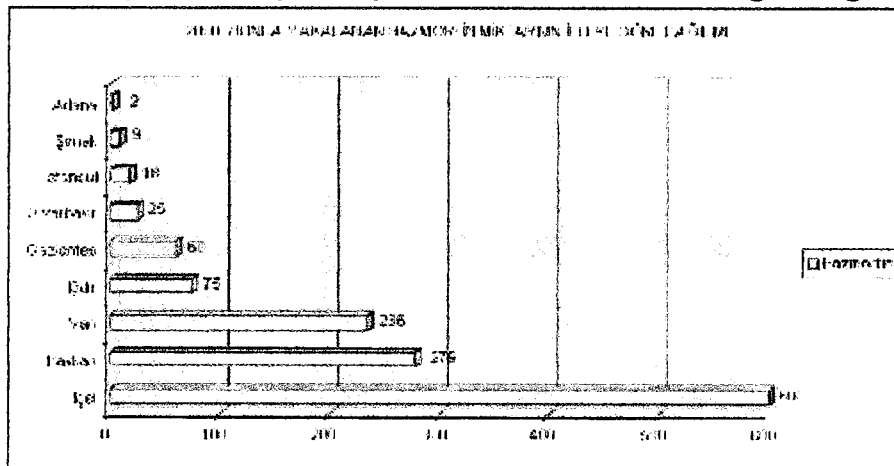
Grafik-2: Türkiye'de 2000 yılında yakalanan eroin miktarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.28

İllere göre yakalanan baz morfin dağılımına dikkat edilirse, Doğu Anadolu illeri ile beraber İçel ilinde bariz bir artış olduğu görülecektir (Grafik-3) ¹⁶³.

Grafik-3: Türkiye'de 2000 yılında yakalanan bazmorfinin illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.29

¹⁶² a.k., s.28.

¹⁶³ a.k., s.29

Miktarın bu kadar yüksek olmasındaki sebep Türkiye'nin en büyük limanının ve serbest bölgesinin İçel'de bulunmasıdır. Bu ilden gemiler vasıtası ile yüklü miktarda uyuşturucu maddenin ülke sınırlarına sokulabilme imkanı vardır.

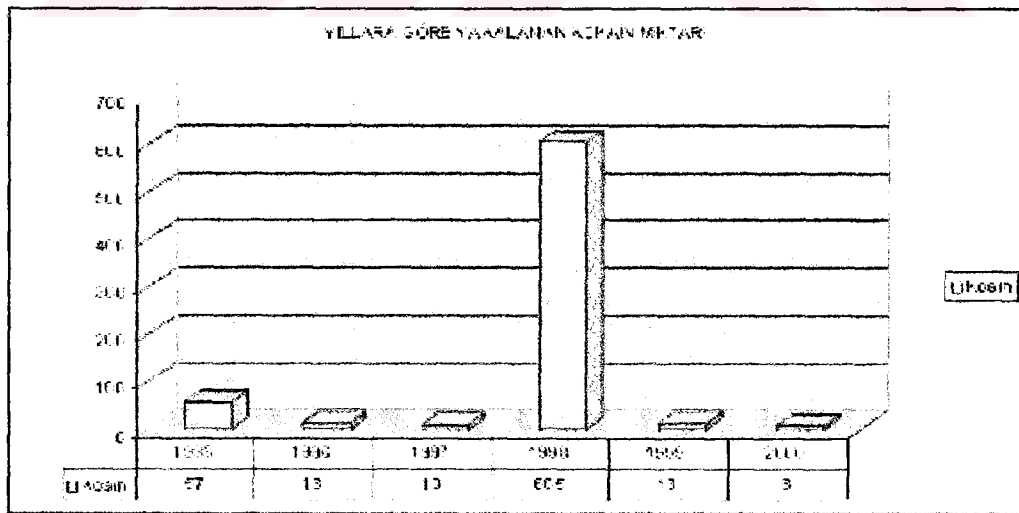
2. Kokain ve Türevlerine Ait Değerlendirme

Türkiye'de kokain kaçakçılığı, kullanıma yönelik olarak gerçekleşmektedir. Ancak 1998 yılında Hollanda'ya gönderilmek üzereyken İçel ilimizde, M.V.Silkeborg gemisinde yakalanan 602 kilo ve 1999 yılında yine aynı ilimizde Peru-ABD üzerinden Türkiye'ye gelen ve İsrail'e gönderilmesi planlanan 50 kilo kokain haricinde, Türkiye'de büyük miktarlarda yakalama gerçekleşmemiştir. Bu iki olayda Kontrollü teslimat sonucunda ortaya çıkarıldığından, mevcut organizasyonların birden fazla bu güzergah üzerinde kokain kaçakçılığı yaptıkları tespit edilmiştir. Zira bu kaçaklıkların; Beyrut/Lübnan'a 15.01.1999 tarihinde gönderilen ve miktarı net olarak tespit edilemeyen kokain maddesi (45 kilo civarı), Ürdün'e Nisan 1999'da gönderilen ve miktarı net olarak belirlenemeyen kokain maddesi (45 kilo civarı), Lübnan ya da Ürdün'e gönderilmek istenen ve 21.05.1999 tarihinde Hollanda'da ele geçirilen 42.2 kilo kokain maddesi ve yine Lübnan yada Ürdün'e gönderilmek istenen ve 17.08.1999 tarihinde Hollanda'da ele geçirilen 44.3 kilo kokain maddesi olayları olduğu tespit edilmiştir¹⁶⁴.

Bu yakalamalar Avrupa pazarına yönelik olarak kokain kaçakçılarının yeni alternatif yollar aradıklarını göstermektedir.

Türkiye'de 1999 yılına göre 2000 yılı kokain yakalamalarında %38'lik bir düşüş olduğu gözlenmektedir¹⁶⁵ (Grafik-4).

Grafik-4: Türkiye'de yıllara göre yakalanan kokain miktarı

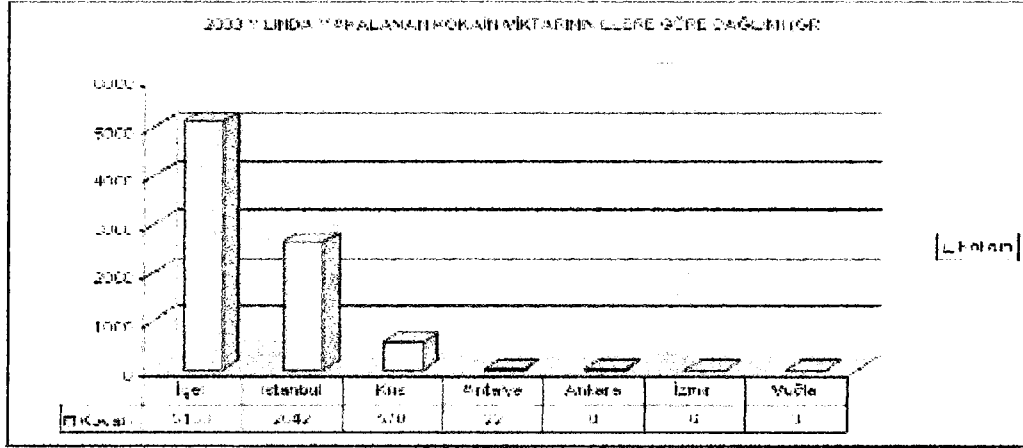
Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.30

¹⁶⁴ a.k, ss.29-30

¹⁶⁵ a.k., s.30

Kokain yakalamalarının % 62'si İçel ilimizde gerçekleştirilmiştir¹⁶⁶. İçel ilimizdeki yakalamaların çok olmasının nedeni, Türkiye'nin en büyük limanının ve serbest bölgesinin bu ilimizde olmasıdır (Grafik-5)

Grafik-5: 2000 yılında Türkiye'de yakalanan kokain miktarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.31

İstanbul ilimizdeki yakalamalar ise bu ilimizin turizm şehri olmasından, gelir seviyesi yüksek kesimin çokluğundan, gece hayatının yoğun olarak yaşanmasından, megalopol bir şehir olmasından ve kokain kullanıcılarının bu maddeyi temin edebilecekleri zeminleri bulmalarına imkan vermesinden kaynaklanmaktadır. 2000 yılı yakalamaları miktar olarak incelendiğinde ele geçirilen miktarın içici düzeyinde küçük miktarlarda olması, Türkiye'nin kokain kaçakçılığında kullanıcı düzeyinde etkilendiğini ortaya koymaktadır.

3. Esrar ve Türevlerine Ait Değerlendirme

Esrar kaçakçılığı olayları incelendiğinde, 2000 yılında da geçmiş yıllarda olduğu gibi bu maddenin kaçakçılığının, Türkiye içerisindeki kullanıma yönelik olarak gerçekleştiği görülmektedir. Batıda kullanıcı kitlesine ulaşan esrar kaçakçılığı irdelendiğinde ise; Türkiye'de ele geçirilen esrar maddesinin içerisinde bulunan THC (Tetra Hidro Canabinon) etkin maddesinin çok düşük seviyelerde olmasından dolayı, Afgan ve Fas esrarı kadar tercih edilmemektedir¹⁶⁷.

Mart ve nisan aylarında İzmir ilimizde düzenlenen seri operasyonlar neticesi; İzmir, İstanbul ve Isparta illerinde toplam 570 kilo preslenmiş Afgan Esrarı ele geçirilmesi ile nisan ayı içerisinde İçel'de yapılan operasyonda Afganistan veya Pakistan'dan deniz yoluyla getirildiği anlaşılan 20 ton 995 kilo takoz esrar maddesi ele geçirilmesi, olaylarından da anlaşıldığı üzere uyuşturucu

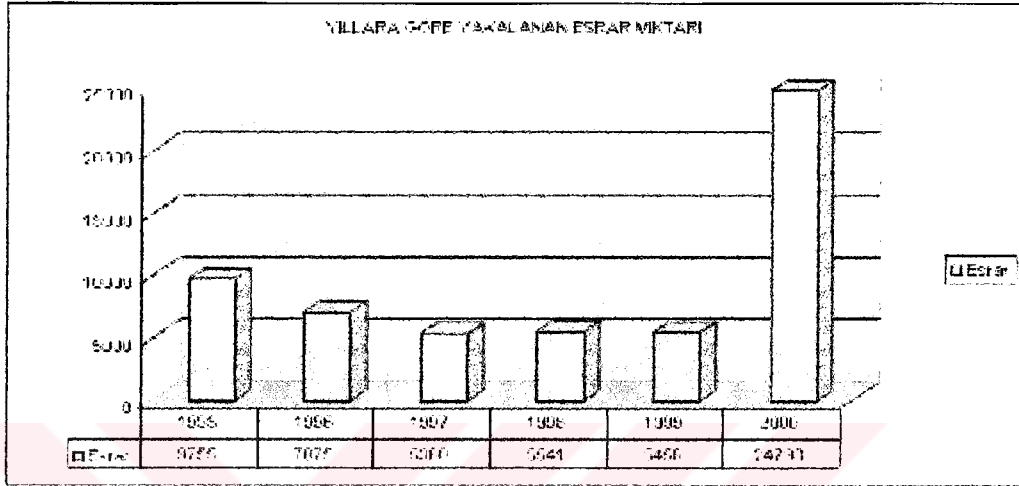
¹⁶⁶ a.k., s.31

¹⁶⁷ a.k., s.31

madde organizasyonlarınca Türkiye üzerinden Afgan menşeli esrar maddesi kaçakçılığı yapılmaktadır¹⁶⁸.

2000 yılında diğer yıllara oranla esrar yakalamalarında gözle görülür bir artış kaydedilmiştir. Bunun sebebi büyük miktarlardaki Afgan menşeli esrar maddesi yakalamalarıdır(Grafik-6)¹⁶⁹.

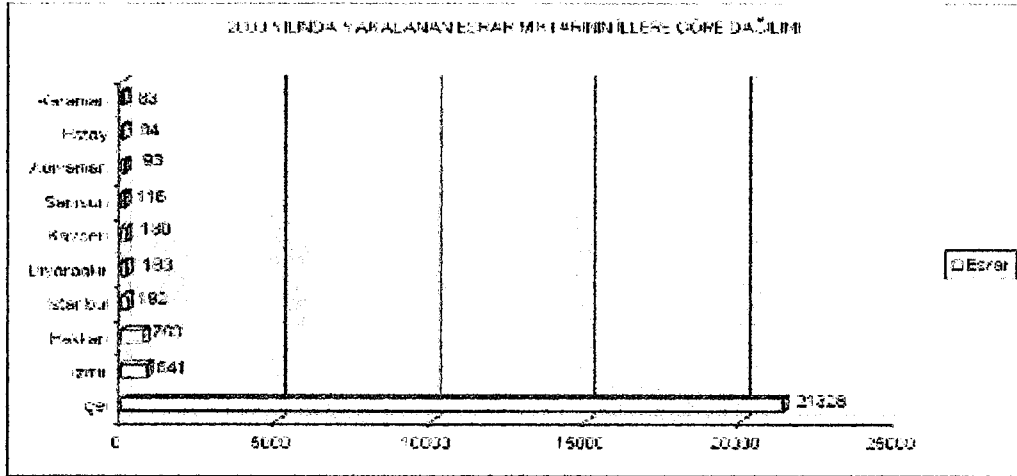
Grafik-6: Türkiye’de 1995-2000 yılları arasında yakalanan esrar miktarı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.32

2000 yılında illere göre esrar maddesi yakalamaları olay sayısına göre incelendiğinde İçel, İzmir, Hakkari İllerimiz ilk üç sırada yer almaktadır¹⁷⁰. Bu illerimizdeki artışın sebebi yıl içerisinde gerçekleştirilen büyük miktarlardaki yabancı menşeli esrar yakalamalarıdır(Grafik-7).

Grafik-7: 2000 yılında Türkiye’de yakalanan esrar miktarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.32

¹⁶⁸ a.k., ss. 31-33

¹⁶⁹ a.k., s.32

¹⁷⁰ a.k., s.32

Bu maddenin temin kolaylığı, ucuz olması ve uyuşturucuya yeni başlayanlarca tercih edilmesinden dolayı kullanıma bağlı bir artış da söz konusudur.

4. Sentetik Uyuşturuculara Ait Değerlendirme

Sentetik uyuşturucu maddelerin kullanımının gelişmesi, bilinen diğer tüm uyuşturucu maddelerden daha hızlı bir seyir göstermektedir. Bu maddeler, kullanım kolaylığından, rahatça gizlenebilmesinden ve diğer uyuşturuculara nazaran daha kolay üretilebilmesinden dolayı, dünyanın birçok ülkesinde kullanım artmaktadır¹⁷¹.

Bu denli yoğun bir şekilde kullanılan sentetik uyuşturucular doğal olarak kaçakçılık organizasyonlarının dikkatini çekmiş ve organizasyonların bu tip sentetik uyuşturuculardan kolay ve devamlı bir kazanç elde eder duruma geldiği görülmüştür.

Birleşmiş Milletler INCB'nin bir raporunda, 1990'lı yılların başlarında sentetik uyuşturucu madde üretiminin büyük bölümünün Avrupa ülkelerinde ve özellikle de Hollanda'da yapıldığı belirtilmektedir. Bu nedenle, genel olarak üretim merkezi Avrupa olarak kabul edilen sentetik uyuşturucuların diğer ülkelere bu merkezden dağılımı söz konusu olmaktadır¹⁷².

Uzak Doğuda ise yasadışı üretim daha çok Kore ve Tayvan'da yapılmaktadır. Bu ülkelerden yasadışı yollarla Japonya'ya sokulan stimulanlar (uyarıcı sentetik haplar), halk arasında kullanımı giderek yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Bunların içinde methaamfetamin ve amfetamin ilk sırayı almaktadır¹⁷³.

Genellikle bu tür sentetiklerin üretim ve ticaretini yapanların daha önceden diğer uyuşturucu maddeler ile ilgili birtakım geçmişleri olduğu da tespit edilmektedir. Dolayısıyla uyuşturucu madde ticaretinde aktif rol oynayan organizasyonlar, sentetik uyuşturucuların piyasaya girmesi ile bu alanda pazar payı kapma çabasına girmiş ve uluslararası seviyede sentetik uyuşturucu madde kaçakçılığına başlamıştır.¹⁷⁴

Türkiye, sentetik uyuşturucular açısından en çok captagon ve extacyden etkilenmektedir. Genel olarak çevre ülkelerle karşılaştırma yapıldığında, Türkiye'de sentetik uyuşturucu kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Ancak İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlerimiz ile turizm beldelerimizde bu maddelerin kullanılabilir olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Türkiye'de meydana gelen sentetik uyuşturucu olayları değerlendirildiğinde; bazı Avrupa ülkelerinden (Bulgaristan, Hollanda, Avusturya, Belçika, Almanya, İngiltere) temin edilen sentetik uyuşturucuların karayolu ile Türkiye'ye, buradan da Arap ülkelerine (Suriye, Ürdün, Lübnan, Kuveyt, Suudi Arabistan) sevk edildikleri tespit edilmiştir¹⁷⁵.

¹⁷¹ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.33

¹⁷² a.k., s.33

¹⁷³ Kenan Al, Uyuşturucu Madde Suçlarının Kontrolü Semineri, 10-27 Ekim 1995, Polis Dergisi , 1996, Sayı:5, s.66

¹⁷⁴ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.33

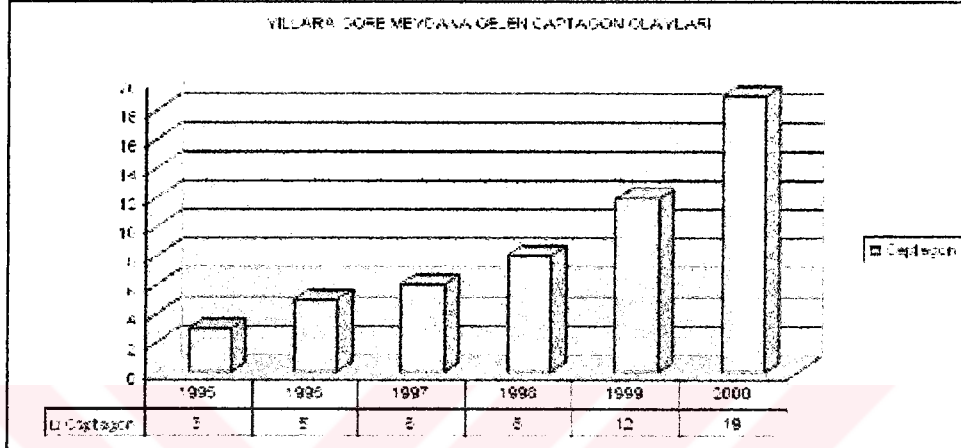
¹⁷⁵ a.k., s.33

aa. Captagon

Nisan ayı içerisinde İstanbul ilimizde 298.306 adet captagonun ele geçirilmesi olayında da olduğu gibi, genelde captagon maddesi Türkiye'ye Batı komşularımızdan getirilip, kullanıcı durumunda olan Arap ülkelerine götürülmektedir (Grafik-8)¹⁷⁶.

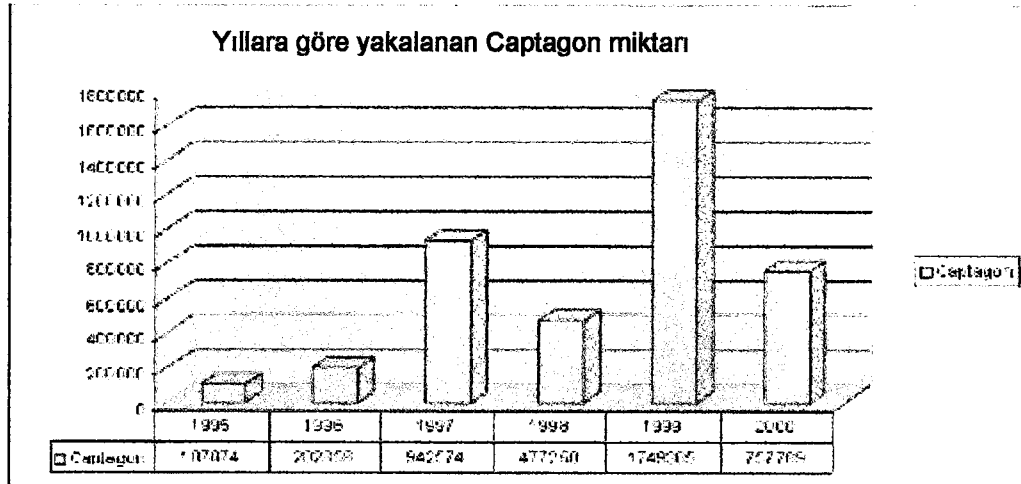
Grafik-8: Türkiye'de 1995-2000 yılları arasında meydana gelen Captagon olayları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.34

Türkiye'nin 2000 yılı içerisinde gerçekleştirmiş olduğu önemli operasyonlarla, captagon kaçakçılığı yapan organizasyonlara vurmuş olduğu darbe neticesinde bu maddenin kaçakçılığında bir düşüş gözlenmiştir¹⁷⁷ (Grafik-9)

Grafik-9: 1995-2000 Yılları arasında Türkiye'de yakalanan Captagon miktarı

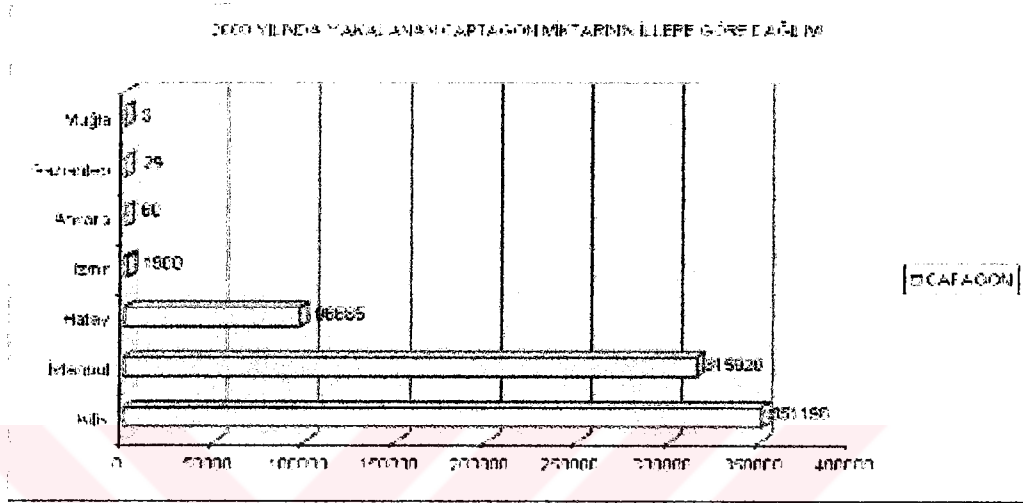
Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.34

¹⁷⁶ a.k., s.34

¹⁷⁷ a.k., s.34

2000 yılı içerisinde captagon olaylarının illere göre dağılımı incelendiğinde, Kilis, İstanbul, Hatay illeri ilk üç sırayı almaktadır¹⁷⁸. Bu yakalamalar, captagonun Türkiye'ye giriş yaptığı ve Arap ülkelerine sevk edildiği güzergahı ortaya koyarak Türkiye'in transit konumunu bir kez daha vurgulamaktadır (Grafik-10).

Grafik-10: 2000 yılında yakalanan Captagon miktarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.35

Captagon kaçakçıları genel olarak ülkeler arası yük ve yolcu taşımacılığı yapan otobüs ve TIR araçlarının akla gelebilecek her yerine gizli bölmeler yapılmak suretiyle bu maddeleri taşımakta ve ticaretini yapmaktadırlar.

bb. Extacy

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de gençliğimizi hedef alan extacy ile yoğun bir mücadele verilmektedir. Bunun sonucu olarak 2000 yılında geçen yıllara oranla extacy yakalamalarında bir artış gerçekleşmiştir (Grafik-11)¹⁷⁹.

Ayrıca extacy kullanımını tercih sebepleri incelendiğinde ;

Yapılan yakalamalarda extacy hapların çeşitli renk ve değişik logolar içerdikleri tespit edilmiştir. Bu durumun üreticilerin, kullanıcılar üzerinde etkili olarak kendi pazarlarını arttırmak için yaptıkları anlaşılmalıdır¹⁸⁰.

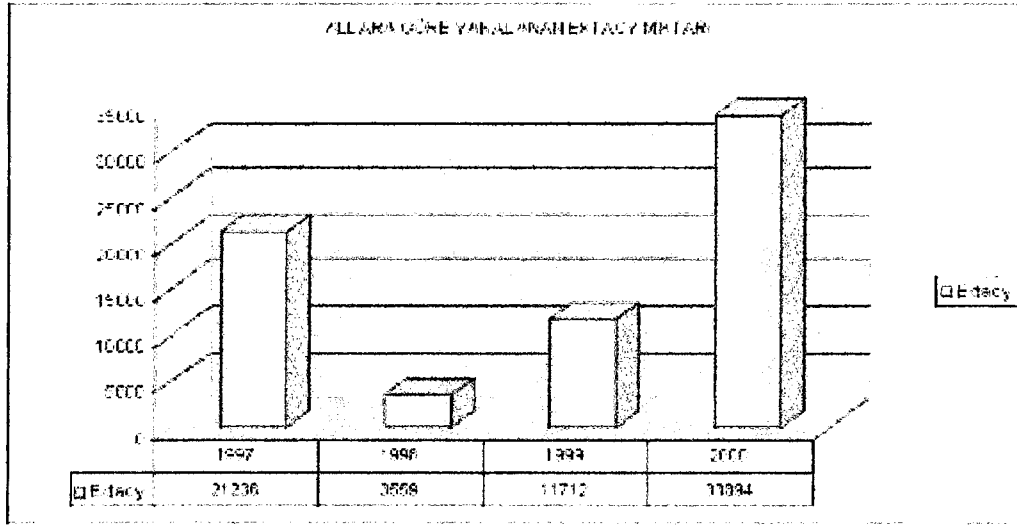
Herkesin bir şekilde tablet kullanımını doğal karşılaması, kullanım kolaylığı, temin ve gizleme kolaylığı, sosyal ve kültürel etkileşimler, tabletlerin şekil ve renk olarak özendirici görünüm taşıması, kişinin yaşamak istediği grupta yaşantısını özdeşleştirme isteği, ön plana çıkmaktadır.

¹⁷⁸ a.k., s.35

¹⁷⁹ a.k., ss 35-36

¹⁸⁰ a.k., s.36

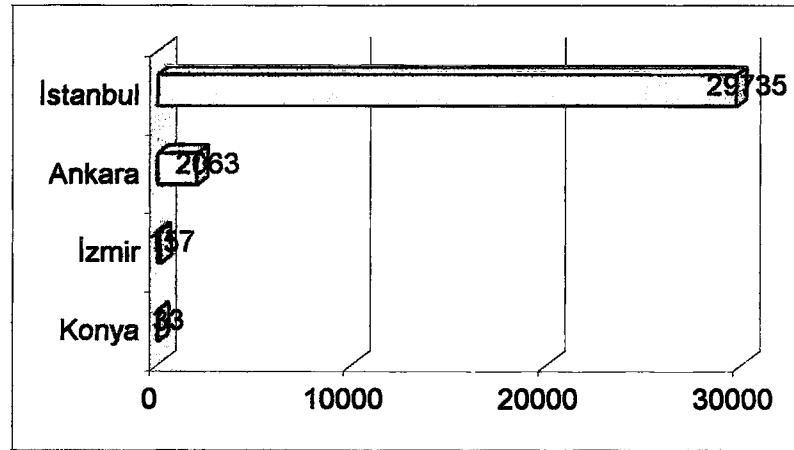
Grafik- 11: Türkiye’de 1997-2000 yılları arasında yakalanan Extacy miktarı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.36

Extacy kaçakçılarının, genelde şehirlerin genç nüfusunun çoğunlukta olduğu, gelir seviyesinin yüksek olduğu, farklı kültür ve sosyal çevre özellikleri taşıyan kişilerin bir arada yaşadığı, gece hayatının yoğun olarak yaşandığı semtleri hedefledikleri görülmektedir¹⁸¹. İllere göre extacy yakalamaları incelendiğinde bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır(Grafik-12).

Grafik-12: Türkiye’de 2000 yılında yakalanan extacy miktarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.36

¹⁸¹ a.k., s.36

5.Uyuşturucu İmalinde Kullanılan Kimyasal Maddelere Ait Değerlendirme

Dünya üzerindeki asetik anhidrit maddesinin kaçakçılık güzergahlarına bakıldığında bu maddenin başta Avrupa'daki sanayileşmiş ülkeler olmak üzere Rusya, Çin ve Hindistan'dan Afganistan ve Pakistan'a doğru hareketinin söz konusu olduğu gözlenmektedir.

1999 yılında Türkiye'de, 37.763 litre asetik anhidrit maddesi yakalanmıştır. Bu yakalamaların 4.982 litresi Jandarma, 19.054 litresi Gümrük, 13.726 litresi ise Polis bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Yakalanan asetik anhidrit maddesinin %70'i Türkiye'ye giriş yaparken TIR araçlarında, geri kalan kısmı ise mutfak tipi ilkel imalathanelerin bulunduğu evlerde ele geçirilmiştir.

2000 yılında ise günümüze kadar 23680 litre asetik anhidrit maddesi yakalanmıştır. Bu yakalamalar 6863 litresi Jandarma, 9520 litresi Gümrük, 6297 litresi ise Polis bölgesinde gerçekleştirilmiştir. Yakalanan asetik anhidrit maddesinin %60'ı ülkemize giriş yaparken tır araçlarında, geri kalan kısmı ise mutfak tipi ilkel imalathanelerin bulunduğu evlerde ele geçirilmiştir (Tablo-4)¹⁸².

Tablo-4: Türkiye'de Güvenlik Güçlerinin 1999 ve 2000 yıllarında yakaladıkları asetik anhidrit maddesinin miktarı

MÜCADELECİ BİRİM	1999 YILINDA YAKALANAN MİKTAR (lt.)	2000 YILINDA YAKALANAN MİKTAR (lt.)
Polis	13726	6227
Jandarma	4982	6863
Gümrük	19054	9520
Toplam	37763	23670

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.37

1999 yılında Van'da ele geçirilen 425 litre ile aynı yıl içerisinde İstanbul'da ele geçirilen 3.850 litre asetik anhidrit maddesinin bulunduğu kapların ve üzerlerindeki etiketlerin aynı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar neticesinde orijinal varillerdeki asetik anhidrit maddesinin 1995 yılında Hollanda'dan Slovenya'ya ihraç edildiği ve buradan, ithal edilen maddeyi uzun süre muhafaza etmek suretiyle mevcut takip mekanizmasından kurtulmaya çalışan kaçakçılar tarafından ülkemize getirildiği tespit edilmiştir. Bu yöntem, kaçakçılar tarafından yoğun olarak gerçekleştirilen bir taktik olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸³.

Ayrıca 2000 yılında gerçekleştirilen asetik anhidrit yakalamalarında, kaçakçıların menşei çalışmalarını engellemek için orijinal bidonların yerine etiketsiz değişik ebatlarda kap ve bidonlar kullandıkları tespit edilmiştir¹⁸⁴.

¹⁸² EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.37

¹⁸³ a.k., s.38

¹⁸⁴ a.k., s.37

Tablo-5: Türkiye’de 1999 ve 2000 yıllarında yakalanan asetik anhidrit maddesini menşei

1999		2000	
MENŞEİ	MİKTAR (Lt.)	MENŞEİ	MİKTAR (Lt.)
Romanya	15472	Romanya	3074
Rusya	6600	Rusya	5580
Hollanda	4275	Bulgaristan	2074
Çin	30	Gürcistan	35
Makedonya	1124	Suudi Arabistan	389
		Suriye	742

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.37

Kimyasal maddeler, daha çok sanayileşmiş Batı Avrupa ülkelerinde üretilmekle birlikte son zamanlarda Rusya menşeli asetik anhidrit maddesi yakalamalarında bir artış olmuştur. Asetik anhidrit maddesine yönelik yakalamalar daha çok Edirne, Samsun ve İstanbul İllerinde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla Avrupa menşeli asetik anhidritin ülkemize giriş yeri Kapıkule sınır kapısı, Rusya menşeli asetik anhidritin giriş yeri ise Samsun Limanıdır.

Büyük miktarlarda asetik anhidrit maddesi genellikle ülkeye giriş noktalarında ele geçirilmektedir. Türkiye’de, bugüne kadar ortaya çıkarılan yasadışı eroin imalathanelerinin hemen hemen hiçbirinin çok büyük miktarlarda asetik anhidrit maddesine ihtiyaç duyacak kapasitede olmaması ve mutfak tipi ilkel imalathaneler olması ele geçirilen bu maddelerin büyük kısmının Güneybatı Asya’daki ihtiyacı karşılamak üzere yola çıktığının bir göstergesidir. 20 Ocak 2000 tarihinde İstanbul’dan İran’a götürülmek istenen 760 litre asetik anhidrit maddesi ele geçirilmesi bu gerçeği teyit etmektedir. Yine de, ülkemize sokulan asetik anhidrit maddelerinin daha sonra nerelere götürüldüğünü tespit etmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır¹⁸⁵.

1999 yılında Romanya ile ülkemiz arasında gerçekleştirilen kontrollü teslimat olayı ile bir TIR aracının gizli bölmelerinde 3 ton 180 litre asetik anhidrit maddesi ele geçirilmiştir. Bu olay uluslararası işbirliğine güzel bir örnek teşkil etmekle birlikte, asetik anhidrit maddesinin varış yerinin tespiti açısından işbirliğinin nedenli önemli olduğunu göstermektedir.

Kimyasal madde kaçakçılığı ile mücadelede kaçağa kaydırılan kimyasalın ele geçirilmesinin yanında, uyuşturucu madde imalathanelerinin ortaya çıkarılması ve organizatörlerin yakalanması bakımından da önemlidir. Bu da ancak kaçak kimyasal maddenin tespit edildiği yerden varış yerine kadar olan kontrollü takibi ile mümkündür. Rusya ile Türk Polisi arasında gerçekleştirilen işbirliği neticesi, 1999 yılında Samsun Limanında gerçekleşen 2.300 litre asetik anhidrit maddesi olayında Rusya ile gerçekleştirilen işbirliğini buna örnek olarak verebiliriz¹⁸⁶.

Bu olayda; polis ve gümrük görevlilerinin Rusya’dan bir Ro-Ro gemisi ile ülkemize gelen bir TIR aracında şüphe üzerine yapmış oldukları müşterek aramada, TIR’ın yedek yakıt deposu içerisine zula edilmiş vaziyette bidonlar

¹⁸⁵ a.k., s.37

¹⁸⁶ a.k., s.38-39

içerisinde 2300 litre asetik anhidrit maddesi ele geçirilmesi üzerine derinleştirilen tahkikatlar neticesinde, söz konusu maddenin Rusya'nın Moskova şehri yakınlarında yüklendiği, bir başka TIR aracının da aynı yerden yükleme yaptığının tespiti üzerine, görevlilerimiz Rusya'ya giderek Rus yetkilileriyle görüşmelerde bulunarak, diğer TIR aracını da bulup takip altına alınmış ve birkaç günlük beklemeden sonra her iki tarafın bilgisi dahilinde belirtilen TIR aracı aramaya tabi tutulmuş, ancak sürücünün zulalı depoyu sökerek gümrük sahasının dışında bıraktığı tespit edilmesi üzerine yapılan araştırmada 2 ton asetik anhidrit maddesi ele geçirilmiştir¹⁸⁷.

Asetik anhidrit maddesinin ülkemize ithali ve ülke içerisindeki tüketimi Sağlık Bakanlığı'nın kontrolü altında gerçekleşmektedir.

Alınan bu tedbir ve kontroller neticesinde günümüze kadar yasal olarak ülkemize ithal edilen ithalat rejimine dahil kimyasal maddelerin yasadışı kullanımına (kaçığa kaymasına) rastlanılmamıştır. Ülkemizde yakalanan asetik anhidrit maddesinin ise kontrol mekanizmasının tam olarak işlemediği ülkelerde kaçığa kaydırılarak Türkiye'ye getirildiği anlaşılmıştır.

b. Yakalanan sanıklara göre değerlendirme

1. Sanıkların Yakalanan Uyuşturucu Madde Cinsine Göre Dağılımı

Ülkemizde meydana gelen uyuşturucu madde kaçakçılığı olayları incelendiğinde, esrar kaçakçılığı suçuna karışan şahısların diğerlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir¹⁸⁸. Bunun sebebi olarak, esrar maddesinin hem daha ucuz olması hem de daha kolay bulunabilmesi gösterilebilir. Nitekim üretim bölgesi çok uzakta olan, dolayısıyla da çok pahalı olan kokain maddesi kaçakçılığına karışanların sayısı çok düşüktür (Tablo-6).

Tablo-6: Uyuşturucu olaylarında yakalanan sanıkların, yakalandığı maddeye göre dağılımı

UYUŞTURUCU CİNSİ	OLAY SAYISI	ORANI %
ESRAR	4115	63,4
EROİN	1491	22,8
KOKAİN	149	2,2
AFYON	162	2,4
BAZMORFİN	90	1,3
ASETİK ANHİDRİT	50	0,7
SENTETİK UYUŞTURUCU	216	3,3
CAPTAGON	68	1
EXTACY	184	2,8
METHADON	2	0,1
TOPLAM	6527	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.50

¹⁸⁷ a.k., s.39-40

¹⁸⁸ a.k. ss.49-50

2. Sanıkların Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Uyuşturucu madde kaçakçılığına karışan sanıkların en büyük çoğunluğunu kadınlarda 36-40 yaş grubu oluştururken erkeklerde 26-30 yaş grubu oluşturmaktadır (Tablo-7)¹⁸⁹.

Tablo-7:Uyuşturucudan yakalanan sanıkların yaş gruplarına göre dağılımı

YAŞ GRUBU	KADIN		ERKEK		TOPLAM	
	SANIK	ORAN	SANIK	ORAN	SANIK	ORAN
<16	-		27	0.4	27	0.4
16-20	20	8.8	544	8.6	564	8.6
21-25	37	16.3	1074	17.2	1111	17.1
26-30	38	16.8	1206	19.1	1244	19.2
31-35	37	16.3	918	14.5	955	14.6
36-40	44	19.4	817	12.9	861	13.1
41-45	10	4.4	731	11.6	741	11.3
46-50	21	9.2	515	8.3	536	8.2
51-55	18	7.9	444	7.1	462	7.2
>-65	1	0.9	25	0.3	26	0.3
TOPLAM	226	100	6301	100	6527	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.50

3. Sanıkların Suçtaki Rolüne (İçici-Satıcı) Göre Dağılımı

2000 yılında yakalanan sanıkların, maddelere göre içici-satıcı dağılımı incelendiğinde(Tablo-8)¹⁹⁰; esrar dışındaki maddelerde satıcı sayısı fazla iken esrarda içici sayısı fazla görünmektedir. Bunun sebebi de esrar kaçakçılığının kullanıma yönelik olarak gerçekleştirilmesidir.

Tablo-8 :Sanıkların içici veya satıcı olma durumlarına göre dağılımı

MADDENİN CİNSİ	İÇİCİ	SATICI
ESRAR	2314	1801
EROİN	283	1208
KOKAİN	29	120
AFYON	12	150
BAZMORFİN	-	90
SENTETİK UYUŞTURUCU	126	90
ASETİK ANHİDRİT	-	50
EXTACY	23	161
CAPTAGON	7	61
METHADON	1	1
TOPLAM	2795	3732

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.50

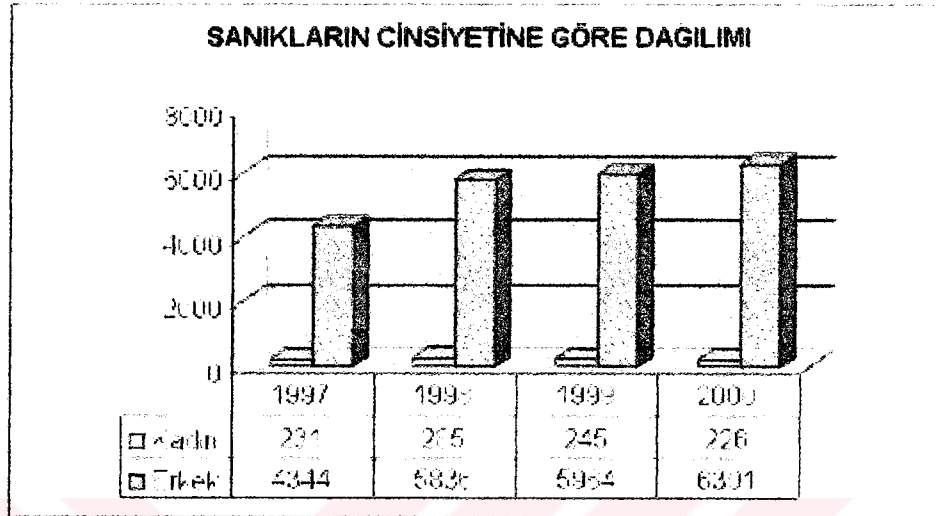
¹⁸⁹ a.k, s.50

¹⁹⁰ a.k., s.50

4. Sanıkların Cinsiyetine Göre Dağılımı

Geçen yıllarda olduğu gibi 2000 yılında da erkek sanıklar kadın sanıklara göre oranla daha fazladır (Grafik-13)¹⁹¹.

Grafik-13: Uyuşturucu olaylarında yakalanan sanıkların cinsiyetine göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.50

5. Türkiye’de Yakalanan Yabancı Uyruklu Şahıslar

Uyuşturucu madde kaçakçılığı suçundan yakalananların uyrukları incelendiğinde, İran uyruklu şahısların % 56’yla en büyük paya sahip olduğu görülmektedir (Tablo-9).

İranlıların en büyük grubu oluşturmaları, ülkemiz üzerinden Avrupa’ya yönelik gerçekleştirilen uyuşturucu madde kaçakçılığında, İran’ın hala önemli bir konuma sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle son zamanlarda gerçekleştirilen operasyonlardan elde edilen bilgilerden ve yapılan istihbari çalışmalardan, İranlı uyuşturucu madde organizasyonlarının Avrupa’ya gönderecekleri eroini, Türkiye sınırları içerisinde teslim etmeye başladıkları görülmüştür¹⁹².

¹⁹¹ EGM-KOMDB 2001/3, a.g.e., s.51

¹⁹² a.k., s.51-53

Tablo-9: Türkiye’de uyuşturucu olaylarına karışan yabancıların uyruklarına göre dağılımı

ÜLKE ADI	Cinsi	OLAY SAYISI	SUÇLU		MİKTAR		
			YAKALANAN	FİRAR	ADET	KİLO	GRAM
Afganistan	Eroin	13	25				114
	Afyon	2	2				87
	Sentetik Ecza				17		
Almanya	Esrar	1	1				13
A.B.D.	Esrar	1	1				15
	Afyon	1	1			10	400
Arnavutluk	Esrar	2	3			29	543
	Eroin	1	1	1		21	238
Azerbaycan	Eroin	3	7				14
Bulgaristan	Esrar	1	1				5
	Eroin	3	5	1		138	325
	Kokain	1		1			21
Cezayir	Eroin	1	2				5
Çin	Esrar	1	1			20,995	360
	Bazmorfin					590	602
Ermenistan	Eroin	2	3			197	385
Gana	Esrar	1	1				20
	Eroin	2	2	1			19
Güney Afrika	Kokain	1		1			180
Gürcistan	Esrar	3	4				356
	Eroin	1	3				8
	Sentetik Ecza	1	1		11		
	Kenevir	1	1				69
Hollanda	Kokain	1	3	2			180
	Esrar	1	1				5
Irak	Esrar	1	1				460
	Eroin	1	1			9	158
	Extacy	1		1	25		
İngiltere	Eroin	2	3			27	542
İran	Esrar	10	27	3		21,003	651
	Eroin	63	70	22		587	615
	Bazmorfin	6	7	3		846	267
	Afyon	41	80	11		168	792
	Kokain	1		1			30
	Asitanhidrit	2	1	1		3,026	100
	Sentetik Ecza				65		
	Extacy	1	1		1,290		
	Kenevir	1	2		5		
İspanya	Eroin	1	1			2	600
İsrail	Kokain	1	2	3		5	
İtalya	Eroin	2	2			6	40
Kazakistan	Eroin	4	5				17
Kenya	Esrar	1	1				1
	Eroin	1	2				
KKTC	Eroin	1	1			15	417
Kırgızistan	Eroin	1	1				1
Kolombiya	Kokain	1		1			467
Kosova	Eroin	1	1			201	810
Libya	Eroin	2	3			9	800

Lübnan	Eroin	1	2			6	330
Makedonya	Eroin			1			
Mısır	Esrar	1	1				4
	Eroin	1	1			1	489
Moldova	Esrar	2	2				448
	Eroin	1	1				2
Nahcivan	Esrar	1	1				30
Nijerya	Eroin	3	10			5	741
	Afyon						
	Kokain	3	6	1			207
Özbekistan	Eroin	1	1				2
Polonya	Kokain	1		1			413
Romanya	Extacy	1	1		1,752		
Rusya Fedarasyonu	Esrar	3	4	1		1	684
	Eroin	3	3				25
	Sentetik Ecza	1	1		24		
	Captagon	1	1				
Sierra Leone	Esrar	1	1				200
Somali	Eroin	1	1				5
Suriye	Eroin	2	1	1		124	701
	Bazmorfin	1		1		1	904
	Asitanhidrit	1		2		661	830
	Captagon	6	4	5	445,618		
Tanzanya	Esrar	1	1				9
	Eroin	4	6			1	817
Tunus	Eroin	2	3				18
Türkmenistan	Eroin						2
	Sentetik Ecza	1	3		16		
Ukrayna	Eroin	3	3				16
	Kokain	1		1			413
	Extacy	2	2		1,449		

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, ss. 52-53

Türkiye’de yakalanan Afrika kökenli şahıslar ise kurye olaylarında kullanılmaktadır. Kaçakçıların uyrukları göz önünde tutulmak suretiyle yurdumuza giriş-çıkışlarda kontroller sıklaştırılarak, bu kontrollerde elde edilen verilere göre ülke profilleri oluşturulmalıdır¹⁹³.

6. Yurtdışında Uyuşturucu Olaylarına Karışan Türk Vatandaşları

Yurt dışında uyuşturucu madde kaçakçılığına karışan vatandaşlarımızın ülkelere göre dağılımı incelendiğinde Almanya %64’le ilk sırayı almaktadır. Almanya’yı Bulgaristan, Kıbrıs ve Hollanda izlemektedir (Tablo-10)¹⁹⁴.

¹⁹³ a.k., s.51

¹⁹⁴ a.k., s.53-55

Tablo-10: Yurt dışında uyuşturucu olaylarına karışan Türklerin ülkelere göre dağılımı

ÜLKE ADI	Cinsi	OLAY SAYISI	SUÇLU		MİKTAR		
			YAKALANAN	FİRAR	ADET	KİLO	GRAM
Almanya	Esrar	7	18			5182	225
	Eroin	84	176			533	633
	Kokain	26	41			23	454
	Sentetik Ecza	4	8		2922		
	Extacy	10	15		131127		
	Çözücü Madde	2	3			10	652
	Amfetamin	2	2			3	876
	Marihuana	1	4			41	503
	Katkı Maddesi	1	3			42	465
	Crak				3		
	Belirtilmemiş					30	700
A. B. D.	Afyon	1	1			5	
Arnavutluk	Esrar	2	2			2	697
	Eroin						199
Avusturya	Esrar	1	1			10	
	Eroin	5	8			76	375
	Kokain						100
	Extacy				14		
Belçika	Eroin	1	7			12	812
	Esrar	1	1			2	
Bulgaristan	Eroin	20	30			981	457
	Asitanhidrit	2	5	2		3530	730
Fransa	Eroin	3	3			330	937
Hollanda	Esrar	1	1			446	
	Eroin	4	11			342	
İngiltere	Esrar	1	2			200	
	Eroin	4	7			285	
İran	Bazmorfin	2	3			3348	
	Belirtilmemiş	1	1				
İspanya	Kokain	1	1			10	
	Eroin	1	2			48	400
	Extacy	1	2		4000		
	Katkı Maddesi					11	5
İsveç	Eroin	1	1			2	
İsviçre	Eroin	1	1			8	
İtalya	Eroin	1	2			22	500
Kanada	Kokain	1	1			7	
K.K.T.C.	Esrar	2	4				513
	Kenevir Bitkisi	7	13		8	2	407
Macaristan	Eroin	4	4			465	813
Makedonya	Eroin	2	2			3	267
Mısır	Eroin	1	1				375
Norveç	Eroin	2	3			12	100
	Afyon	1	1			6	800
Pakistan	Eroin	1	1			3	500
Polonya	Belirtilmemiş	1	1				
Portekiz	Eroin	1	7			133	370
Romanya	Eroin	4	5			37	454
Suriye	Eroin	1	1			11	

	Asitanhidrit	1	1			
	Belirtilmemiş	1	2			
Tunus	Eroin	1	3		1	
Ürdün	Eroin	1	1		107	
Yugoslavya	Eroin	1	1		7	800
Yunanistan	Esrar	1	1			1
	Eroin	2	6		512	367

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, ss. 54-55

Almanya'daki yoğunluk, bu ülkede yaşayan Türk sayısının diğer Avrupa ülkelerine göre daha fazla olması ve mülteci statüsündeki vatandaşlarımızın bu işi yapmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu yoğunluğun diğer bir sebebi de, terör bölümünde bahsettiğimiz gibi PKK örgütü uyuşturucu madde kaçakçılığından büyük gelir sağlaması ve uyuşturucu madde kaçakçılığından yakalanan örgüt üyelerinin kendilerini Türk vatandaşı olarak göstermeleridir¹⁹⁵.

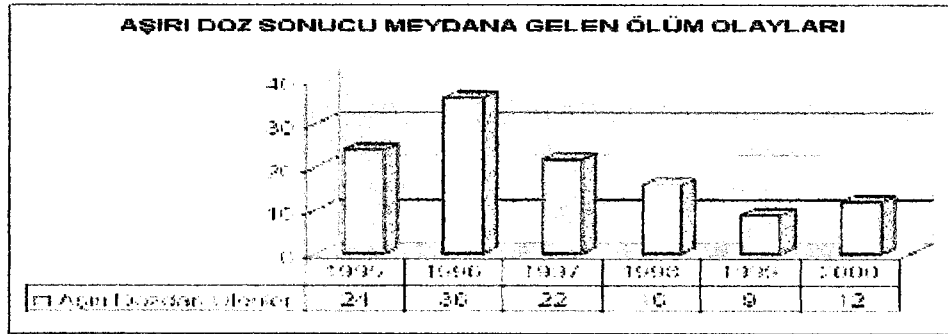
Almanya'da uyuşturucu suçlarına karışan Türklerin diğer ülkelere kıyasla yoğunluğun olmasının diğer bir sebebi de, iş bulma amacı ile bu ülkeye gidip yerleşen Türklerin ve onların burada doğup büyüyen çocuklarının içine düşmüş oldukları kolektif kimlik bunalımıdır.

Kolektif kimlikte, geçmişe dönük bir yer vardır. Çünkü kolektif kimlik, birtakım semboller, anılar sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle bellekten hareketle inşa edilir. İnsan toplulukları kendini ortak geçmişte tanır¹⁹⁶.

7. Aşırı Doz Neticesi Meydana Gelen Ölüm Olayları

Türkiye'deki uyuşturucu madde kullanımının yoğun olmadığı bilinmekle birlikte, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kendi içerisinde bir artış trendi görülmektedir. Kullanım sonucu meydana gelen ölüm olayları yıllara göre incelendiğinde ise son üç yıldır bir düşüş olduğu gözlenmektedir (Grafik-14)¹⁹⁷.

Grafik-14: Aşırı dozda uyuşturucu alımı sonrası meydana gelen ölüm olaylarının yıllara göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.55

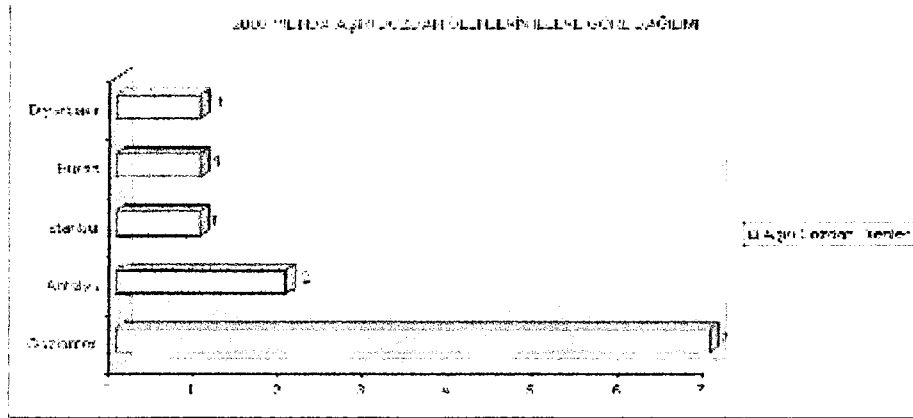
¹⁹⁵ a.k., s.54

¹⁹⁶ Tuncay, *Şiddet ve Gençlik Üzerine bir Deneme*, a.k.

¹⁹⁷ EGM-KOMDB 2001/3, a.g.e., s.55

Aşırı doz sonucu meydana gelen ölüm olaylarının illere göre dağılımı incelendiğinde Gaziantep'in ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bu durum da Gaziantep'in kozmopolit yapısından ve uyuşturucu madde bağımlı sayısının fazla olmasından kaynaklanmaktadır(Grafik-15)¹⁹⁸.

Grafik-15: 2000 yılında aşırı doz neticesi meydana gelen ölüm olaylarının illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.56

¹⁹⁸ a.k., s. 56

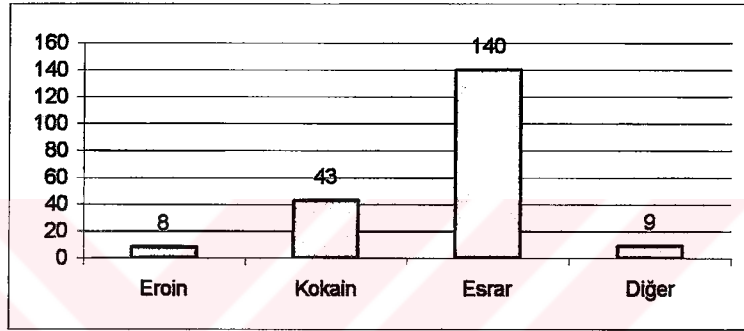
C. UYUŞTURUCU KULLANIMININ BOYUTLARI

I. Dünyada Uyuşturucu Kullanımının Boyutları

ILO (Uluslar arası Çalışma Örgütü) nün 1998'de yayımladığı rapora göre 6 milyar dünya nüfusunun 190 milyonu (yaklaşık % 3), uyuşturucu bağımlısıdır. Birleşmiş Milletlerin son verilerine göre ise bugün dünyadaki insanların 200 milyonu uyuşturucu bağımlısıdır. Dünyanın her yıl 3.3 ile 4.1 'i uyuşturucu bağımlısı haline gelmektedir.¹⁹⁹

Bunların kullandıkları maddelere göre dağılımına dikkat edildiğinde ise, yoğunluğu esrar maddesi istikametinde olduğu görülecektir(Grafik-16).

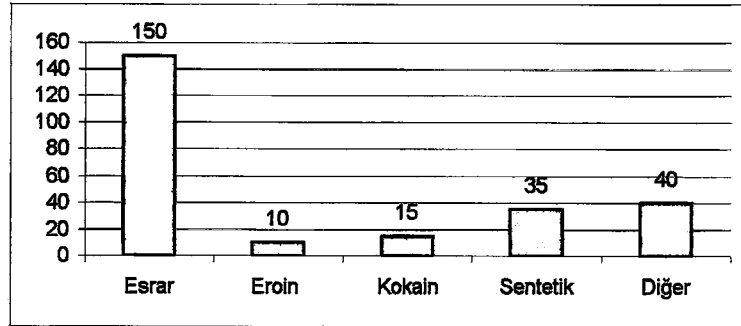
Grafik-16:BM'ye göre Dünyada uyuşturucu kullananların kullandıkları maddeye göre dağılımı

Kaynak: Mehmet Kocatepe, *Gençliğin Can Düşmanı Uyuşturucu-Alkol-Sigara*, Milli Gençlik Vakfı Tanıtma Komisyonu, İstanbul: MGV, 2001, s.58

Uluslar arası Uyuşturucu Madde Kontrol Kurulu (İnternational Narcotics Control Board-INCB) nun verileri de bu oranlara yakındır (Grafik-17). Bu rapora göre dünya nüfusunun % 4,5 'i (yaklaşık 250 milyonu) uyuşturucu bağımlısıdır²⁰⁰.

Grafik-17: INCB 'ye Dünyadaki uyuşturucu bağımlılarının kullandıkları maddeye göre dağılımları

Kaynak: Mehmet Kocatepe, *Gençliğin Can Düşmanı Uyuşturucu-Alkol-Sigara*, Milli Gençlik Vakfı Tanıtma Komisyonu, İstanbul: MGV, 2001, s.58

¹⁹⁹ Mehmet Kocatepe, *Gençliğin Can Düşmanı Uyuşturucu-Alkol-Sigara*, Milli Gençlik Vakfı Tanıtma Komisyonu, İstanbul, 2001, s.58

²⁰⁰ a.k. s.58

II. Türkiye’de Uyuşturucu Kullanımının Boyutları

Uyuşturucu kullanımının yaygınlığını bir bölgedeki, bir ildeki ya da bir ülkedeki uyuşturucu kullananların sayısının saptanması anlamına gelir ki, bunu belirlemek oldukça güçtür. Özellikle bağımlıların sayısı ve uyuşturucu madde kullananların yaygınlığı hakkında kesin rakamlar vermek zordur.

Türkiye’de, uyuşturucu kullanımının boyutlarını ortaya koyan geniş kapsamlı bir araştırma henüz yapılmamıştır. Bu nedenle Türkiye’deki kullanıcı sayısı tam olarak bilinmemektedir²⁰¹.

Kullanımın boyutunu kesin olarak ortaya koyamamanın nedenleri şunlardır²⁰²:

- Uyuşturucu kullanımı yasal olmadığı için kullanan kişiler gizli kalma eğilimindedirler.
- Anketler sırasında madde kullanan kişiler sorulan sorulara doğru yanıtlar vermemektedir.
- Madde bağımlıları sayısı genel toplum içinde düşük oranda olduğu için, genel örneklem içinde küçük bir gruba ulaşmak zor olmaktadır.
- Kullanıcılar genellikle belli bazı bölgelerde toplandıkları için, o bölge içinde madde kullanım sıklığı yüksek iken, diğer bir bölgede çok sık çıkmamakta, bu da genel dağılımı bozmaktadır.
- Anketler ile yapılan çalışmalarda ancak kullanıcılar tespit edilebilmekte, bağımlılık tanımlanamamaktadır.

Bir ülkedeki madde kullanım yaygınlığı hakkında bir fikir edinebilmek için çeşitli yöntemlere başvurmak gerekir. Bunlar arasında²⁰³:

- Hastane, polis, mahkeme, cezaevi vb. kayıtlarının incelenmesi
- Okullarda gençler ile yapılan sohbetler
- Toplumsal düzeyde belli bir örneklem çerçevesinde anket çalışması
- Yakalanan uyuşturucu madde miktarı ve sanık sayısı
- Uyuşturucuya bağlı ölümler

a. Hastane Kayıtlarına Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları

Türkiye’de uyuşturucu bağımlılarının tedavisi ile görevli en büyük merkez, İstanbul’da Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine bağlı olarak faaliyetini yürütmekte olan “Alkol ve Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi” (AMATEM) dir.

Uyuşturucu madde bağımlılığı konusunda AMATEM’in verileri bu konuda bize çok ciddi bulgular sunmaktadır. 1983 yılında itibaren AMATEM’e uyuşturucu madde nedeni ile yapılan başvurular dikkat çekicidir (Grafik-18)²⁰⁴.

²⁰¹ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.61

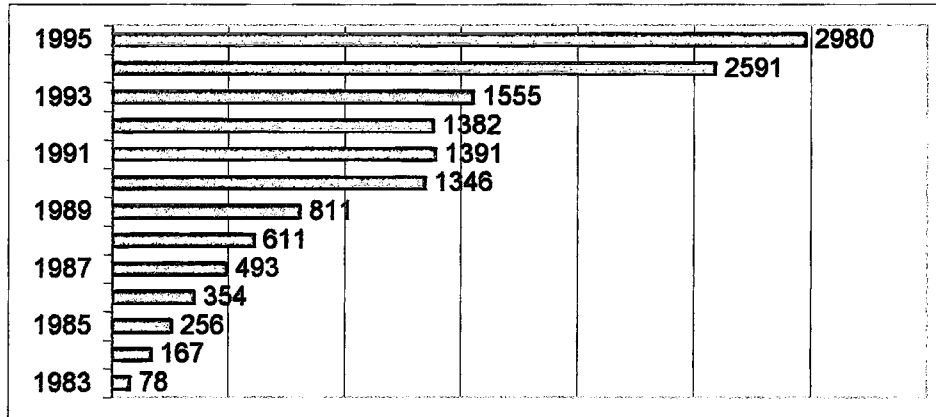
²⁰² Arif VERİMLİ, “Türkiye’de Uyuşturucu Kullanımının Yaygınlığı”, *Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları Semineri*, Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul:Rem Matbaası , 1996, s.56

²⁰³ a.k., s.57

²⁰⁴ Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi -AMATEM 1996 Uyuşturucu Raporu

Grafik-18: Uyuşturucu sorunu ile AMATEM'e yapılan başvuruların yıllara göre dağılımı

Kaynak: Bakırköy Ruh ve sinir Hastalıkları Hastanesi-AMATEM 'in 1996 uyuşturucu raporu

Bu tablo incelendiğinde, 1990 yılından sonra tedavi için başvuruların sayısının birden arttığı görülecektir. Bunun sebebi ise 1990 yılında uyuşturucu madde bağımlılığı tedavisi için başvuruların “resmi makamlara bildirim zorunluluğu”nun kalkmasıdır.

AMATEM'e başvuruların yaklaşık % 26 'sını oluşturan madde bağımlılarının maddenin türüne göre dağılımı ise aşağıdaki tablodaki gibidir²⁰⁵ (Tablo-11).

Tablo-11: Tedavi amacı ile AMATEM'e yapılan başvuruların kullanılan uyuşturucu maddelere göre dağılımı

UYUŞTURUCU MADDE TÜRÜ	BAŞVURU SAYISI
Çoğul Madde	1756
Uçucu Madde	629
Psikoaktif ilaç (Sedatif, Hipnotik, vb.)	106
Esrar	52
Kokain	9
Eroin	517
TOPLAM	3069

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele '98*, Ankara:EGM Basımevi, 1999/2, s.33

Toplam başvurulardan; alkol tedavisi için 1439'nun, madde tedavisi için ise 1089'nun ilk kez tedavilerinin yapıldığı anlaşılmıştır.

Tedavi için başvuruların cinsiyetine göre dağılımı ise aşağıdaki gibidir²⁰⁶ (Tablo-12).

²⁰⁵ Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları-AMATEM, 1998 Yılı Uyuşturucu Raporu

²⁰⁶ a.k.

Tablo-12: Tedavi için AMATEM'e başvuruların cinsiyetine göre dağılımı

KULLANILAN MADDE	ERKEK	KADIN	TOPLAM BAŞVURU
Alkol	955	36	991
Madde	641	50	691

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele '98*, Ankara:EGM Basımevi , 1999/2, s.33

AMATEM polikliniklerinde tedavi amacıyla yatan hastaların incelenmesi halinde, yatan hastalar içinde madde kullanıcılarının oranının yaklaşık % 40 seviyesinde olduğu görülecektir dağılımı ise şöyledir ²⁰⁷(Tablo-13).

Tablo-13: AMATEM polikliniklerinde tedavi gören hastaların kullandıkları maddelere göre dağılımı

MADDE TÜRÜ	YATAN HASTA SAYISI
Çoğul Madde	308
Uçucu Madde	200
Eroin	152
Psikoaktif ilaçlar (Sedatif, Hipnotik,...vb)	24
Esrar	5
Kokain	2
TOPLAM	691

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele '98*, Ankara:EGM Basımevi , 1999/2, s.34

b. Polis Kayıtlarına Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları

Uyuşturucu madde kullanımı suçundan dolayı haklarında işlem yapılanların sayısı, ülkemizdeki uyuşturucu kullanımının boyutu hakkında genel bir görüş vermektedir. Son beş yıl içinde hakkında uyuşturucu kullanımından işlem yapılan şahısların sayıları aşağıdaki (Tablo-14 'da) görülmektedir²⁰⁸. Ancak, yıllar içerisinde aynı şahsın birden çok yasal işlem görmüş olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Tablo-14: Türkiye'de 1996-2000 yılları arasında hakkında Polis Teşkilatı tarafından işlem yapılan şahısların dağılımı

YIL	KULLANICI SAYISI
1996	2570
1997	2314
1998	2544
1999	2682
2000	2795

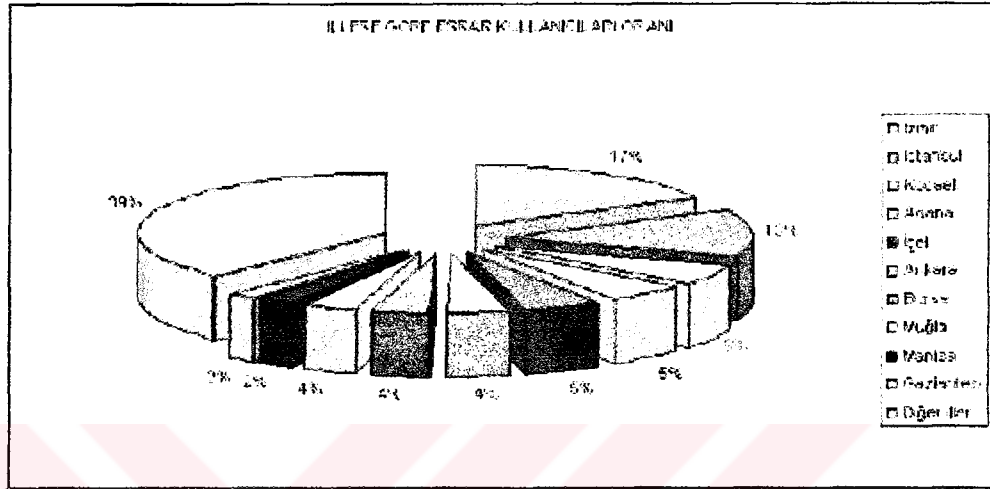
Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.62

²⁰⁷ a.k.

²⁰⁸ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s.62

Uyuşturucu kullanımı suçundan yakalanan şahısların sayısı gün geçtikçe artmakta ise de, önü alınamaz bir boyutta olmadığı görülmektedir. Polis kayıtlarına geçen uyuşturucu madde kullanıcılarının illere göre dağılımı incelendiğinde, esrar kullanıcılarının bir çok ilimizde mevcut olduğu ve özellikle İzmir'de kullanıcıların daha fazla olduğu görülmektedir²⁰⁹ (Grafik-19)

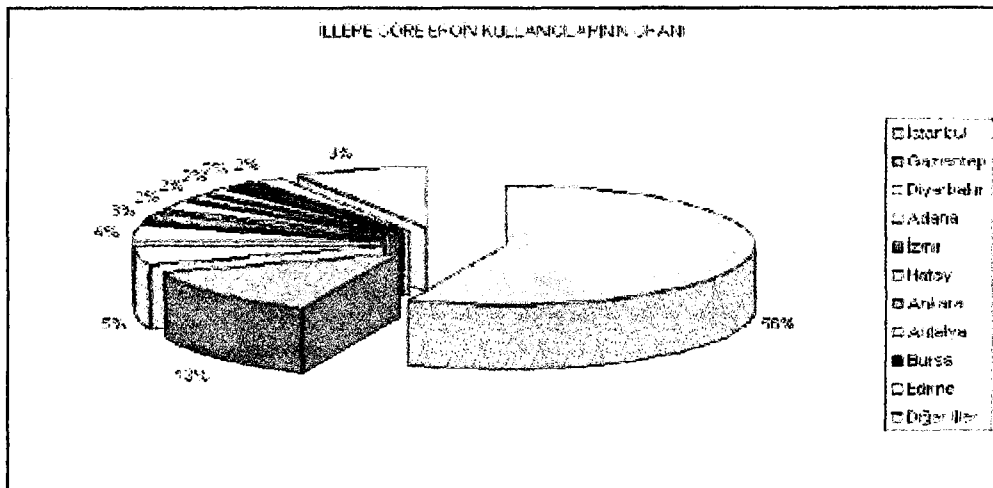
Grafik-19: Türkiye’de esrar kullanmaktan işlem gören şahısların illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.61

Hakkında işlem yapılan eroin kullanıcılarının %58’i, kokain kullanıcılarının ise %83’ü İstanbul’dadır. Bu durum, coğrafi ve demografik açıdan diğer illerimizden farklılık gösteren İstanbul’un dışında, Türkiye’de madde kullanımının fazla olmadığını göstermektedir. (Grafik-20 , 21)

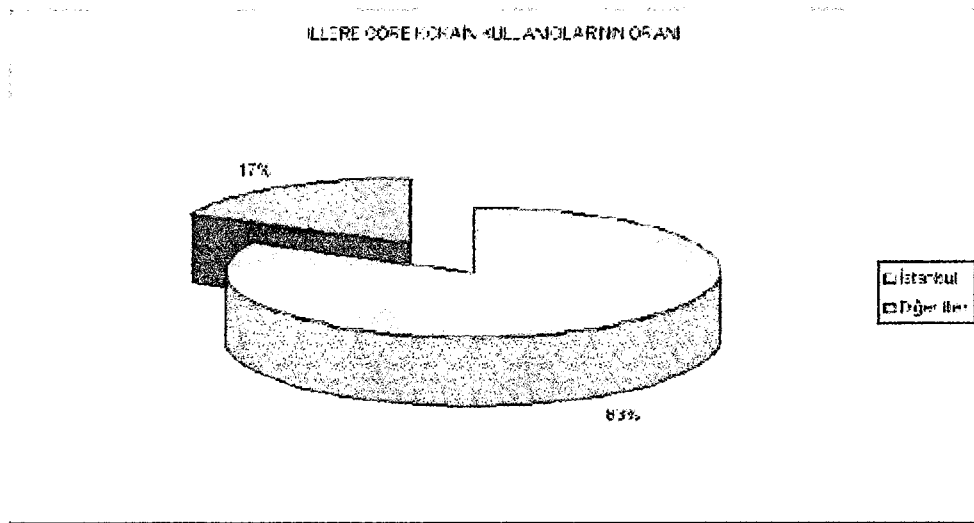
Grafik-20:Eroin kullanmaktan dolayı hakkında işlem yapılan şahısların illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.62

²⁰⁹ a.k., s. 61

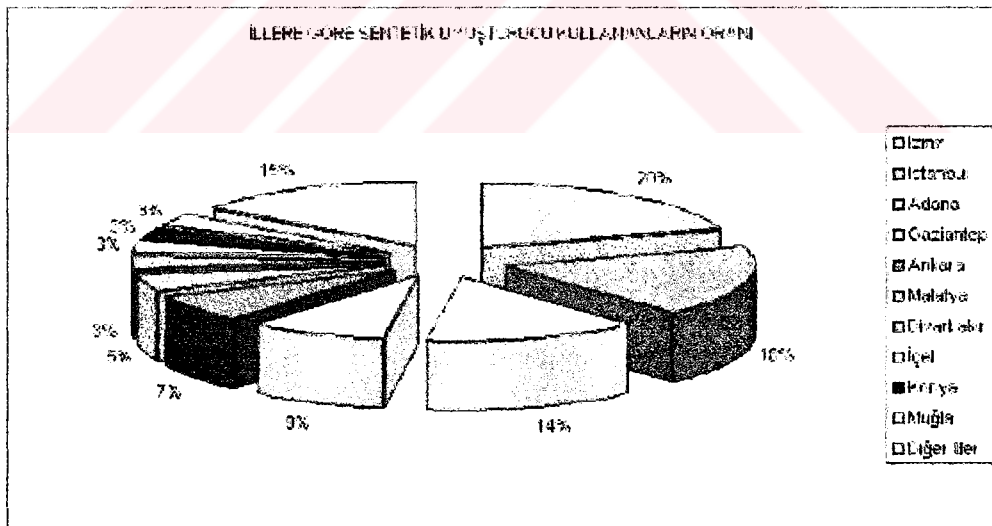
Grafik-21: Kokain kullanmaktan dolayı hakkında işlem yapılan şahısların illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.63

Uyuşturucu haplar açısından ise kullanımın İstanbul dışında birkaç ilimizde daha yaygın olduğu, görülmektedir (Grafik 22) ²¹⁰.

Grafik-22: Sentetik uyuşturucu kullanmaktan hakkında işlem yapılan şahısları illere göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.63

²¹⁰ a.k., s.63

c. Anketlere Göre Uyuşturucu Kullanımının Boyutları

Türkiye'deki uyuşturucu bağımlılığının boyutlarının ortaya konması amacıyla, çeşitli kuruluşlar anketler yapmaktadır. Bunlardan :

AMATEM tarafından 1991 yılında, İstanbul'da 4 okulda 1500 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada herhangi bir uyuşturucu maddeyi hayatında en az bir kere kullanan gençlerin oranı % 2,6 oranında bulunmuştur. 1995 yılında, 15 ayrı okulda 2800 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada ise bu oran% 7 olarak saptanmıştır. Bu oran tam olarak doğru olmasa da ciddi bir artışın olduğu söylenebilir.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca 1995 yılında hazırlanan "Madde Bağımlılığı Soru Formları" ilk olarak 1996 yılında taşra birimlerine dağıtılmıştır. Söz konusu formlarda, madde kullanıcılarının sosyo-ekonomik ve kültürel durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu anket, 1996 yılından itibaren, uyuşturucu kullanımı suçundan hakkında işlem yapılan şahıslara uygulanmış ve dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Anketin uygulandığı son üç yıl boyunca, rakamlarda dikkate değer değişmelerin olmadığı da göz önüne alındığında, anket sonuçlarının gerçeklere yakın olduğu söylenebilir.

2000 yılında polis bölgesinde, uyuşturucu madde kullanımı suçundan hakkında yasal işlem yapılan 2145 sanığın verdiği bilgiler ışığında doldurulan Anket Formlarından ortaya çıkan sonuçlar, sadece uyuşturucu kullanımından yakalanan şahıslara uygulandığı ve ifadelerin güvenilirliğinin tam olamayacağı göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Buna göre çıkan sonuçların son üç yıllık değerlendirmesi şöyledir²¹¹:

1. Yaş Grubu

1998 yılı içerisinde uyuşturucu madde kullanmaktan dolayı hakkında işlem yapılan sanıkların arasında yapılan anketten, kullanıcıların yoğunluğunun daha çok 31 ile 45 yaşlar arasında toplandığı görülecektir . Bu yaş grubunun hemen ardından ise 16 ile 30 yaş grubu gelmektedir (Tablo-15). 1999 yılında yapılan ankette de yine aynı yoğunlukları devam ettiği anlaşılmıştır (Tablo-16).

Tablo-15 1998 Yılında uyuşturucu kullananların yaş grubuna göre dağılımı

YAŞ GRUBU	KADIN	ERKEK	TOPLAM	ORANI(%)
16 Yaşından Küçük	-	2	2	0.1
16-30	34	589	623	37.2
31-45	23	685	708	42.3
46-65	3	328	331	19.8
65'ten büyük	-	11	11	0.6
T O P L A M	60	1615	1675	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.64

²¹¹ a.k., ss.64-74

Tablo-16: 1999 Yılında uyuşturucu kullananların yaş grubuna göre dağılımı

YAŞ GRUBU	KADIN	ERKEK	TOPLAM	ORANI(%)
16 Yaşından Küçük	-	4	4	0.2
16-30	25	508	533	33.2
31-45	8	659	667	41.6
46-65	5	379	384	23.9
65'ten büyük	-	16	16	1.1
T O P L A M	38	1566	1604	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.64

2000 yılında yapılan ankette kullanıcıların yoğunluğunun 16-30 yaş grubu istikametinde artış gösterdiği görülecektir. Bunda, uyuşturucu kullanma yaşının gittikçe küçüldüğü sonucu ortaya çıkmaktadır (Tablo-17).

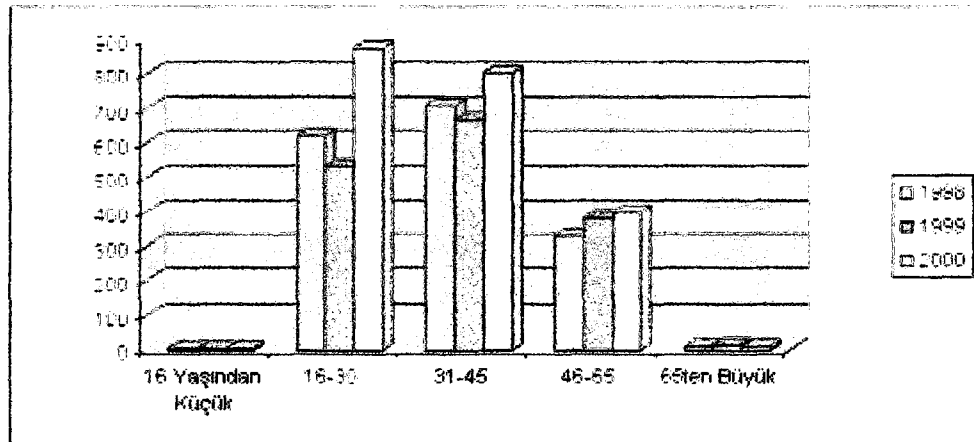
Tablo-17: 2000 Yılında uyuşturucu kullananların yaş gruplarına göre dağılımı

YAŞ GRUBU	KADIN	ERKEK	TOPLAM	ORANI (%)
16 Yaşından Küçük	-	4	4	0.3
16-30	27	849	876	41.8
31-45	16	788	804	38.4
46-65	6	392	398	19
65'ten büyük	1	9	10	0.5
T O P L A M	50	2042	2092	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.65

16-30 yaş grubu, daha önceden potansiyel risk grubu olarak görülen ve uyuşturucu kullanımı ile mücadelede hedef kitlelerden biri olarak tespit edilen, genç kesimden oluşmaktadır. Yıllara göre uyuşturucu kullanım oranları dikkate alındığında bu yaş grubundaki artışın, diğer gruplara nazaran daha hızlı olduğu görülecektir (Grafik-23).

Grafik-23: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucu kullananların yaş gruplarına göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.65

2. Başlama Yaşı

Uyuşturucu kullanmaktan dolayı hakkında işlem yapılan sanıklar arasında yapılan ankette, uyuşturucuya başlama yaşının 16-30 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmüştür. Bu oran yıllar itibarı ile ele alındığında her geçen yıl bu yaşlardaki yoğunlun büyük bir hızda arttığı görülecektir. Bu geleceğimizin teminatı olan gençliğimizin felaketi anlamını taşımaktadır (Tablo-18).

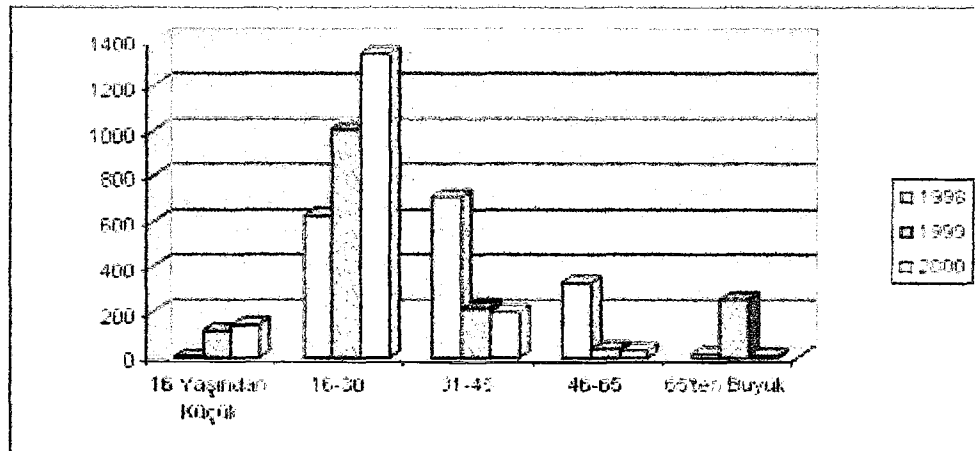
Tablo-18: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucuya başlayan şahısların yaş grubuna göre dağılımı

YAŞ GRUBU	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
16 Yaşından Küçük	2	0.1	119	7,3	146	8.5
16-30	628	37.3	1004	61,5	1337	77.9
31-45	710	42.2	215	13,2	197	11.4
46-65	331	19.7	40	2,4	33	1.9
65'ten büyük	11	0.7	255	15,6	3	0.3
T O P L A M	1682	100.0	1633	100	1716	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.65

Başlama yaşı bakımından 2000 yılı sonuçları incelendiğinde geçen yıllara göre 16-30 yaş grubunda büyük bir artış gözlenmektedir. Özellikle bir gruba ait olabilme, kendini kanıtama isteği, yenilik arayışları ve büyüklere karşı gelme gibi duyguların yoğun olarak yaşandığı bu dönemde, arkadaş çevresinden de kolayca etkilenmek suretiyle gençler uyuşturucu maddelere başlamaktadır. Bu durum, koruma ve önleme çalışmaları açısından yürütülen çalışmalarda dikkate alınmalıdır (Grafik-24)²¹².

Grafik-24: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucuya başlayanların yaş gruplarına göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.66

²¹² a.k., s.66

3. Cinsiyet

Uyuşturucu olaylarına karışan kişilerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, her yıl uyuşturucu kullananların sayılarının artmasına rağmen, kullananların cinsiyetlerine göre oranlarının sabit kaldığı görülecektir (Tablo-19).

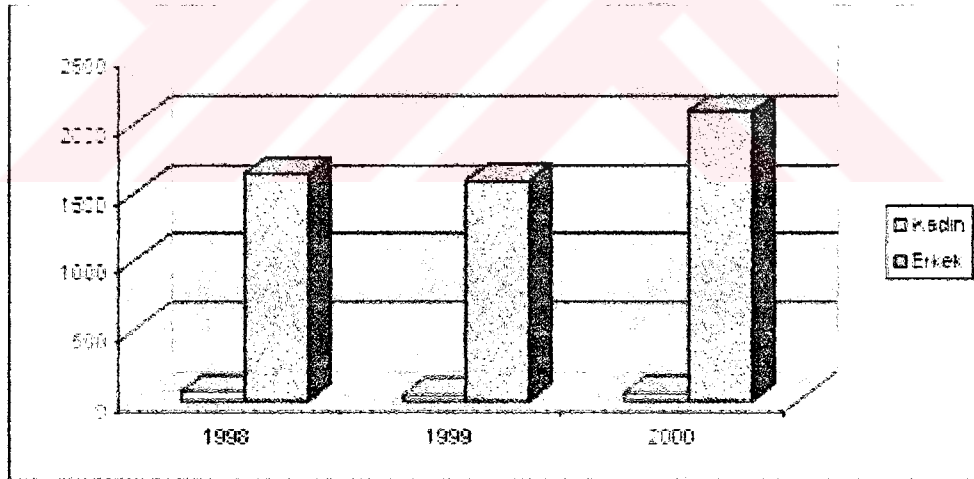
Tablo-19: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucu kullananların cinsiyetlerine göre dağılımı

CİNSİYET	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Kadın	61	3.6	39	2,4	54	2.5
Erkek	1642	96.4	1592	97,6	2090	97.5
TOPLAM	1703	100.0	1631	100	2144	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.66

Erkeklerin kadınlara göre daha fazla uyuşturucu bağımlısı oldukları görülmektedir. Aynı durum, Türkiye'de uyuşturucu madde kaçakçılığına karışan şahıslar açısından da paralellik göstermektedir²¹³ (Grafik-25).

Grafik-25: Uyuşturucu kullananların cinsiyetlerine göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.66

²¹³ a.k., s.66

4. Medeni Durum

Uyuşturucu madde kullananların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, özellikle ayrı yaşayanların kullanımının her yıl genel oran içerisinde sürekli bir artış içinde olduğu görülecektir (Tablo-20).

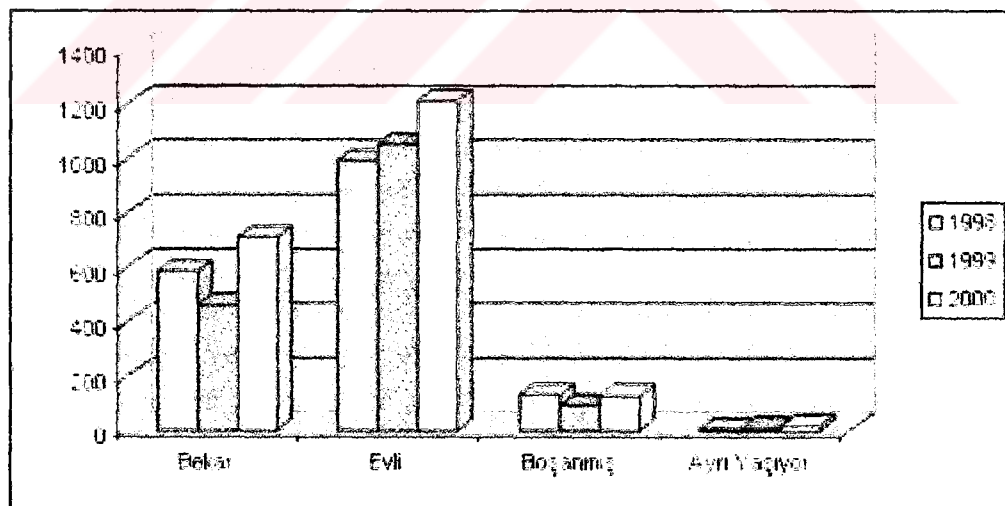
Tablo-20: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucu kullananların medeni durumlarına göre oranları

MEDENİ DURUMU	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Bekar	583	34.1	462	28,5	713	34.4
Evli	993	58.1	1055	65,1	1214	58.6
Boşanmış	128	7.5	93	5,7	127	6.1
Ayrı Yaşıyor	4	0.3	7	0,7	15	0.9
TOPLAM	1708	100.0	1619	100	2069	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.67

İnsanların medeni durumlarının uyuşturucu kullanımıyla bağlantısına bakıldığında, kullanıcıların %50'sinden fazlasının evlilerden oluştuğu görülmektedir (Grafik-26)²¹⁴.

Grafik-26: 1998-2000 Yıllarında uyuşturucu kullananların medeni hallerine göre dağılımları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.67

²¹⁴ a.k., s.67

5. Eğitim Düzeyi

Uyuşturucu kullananların eğitim seviyelerinin genellikle düşük olduğu söylenebilir. Çünkü sanıkların sadece % 4.6'sı yüksek öğrenim görmüş, %15.6'sı ise okula hiç gitmemiştir (Tablo-21).

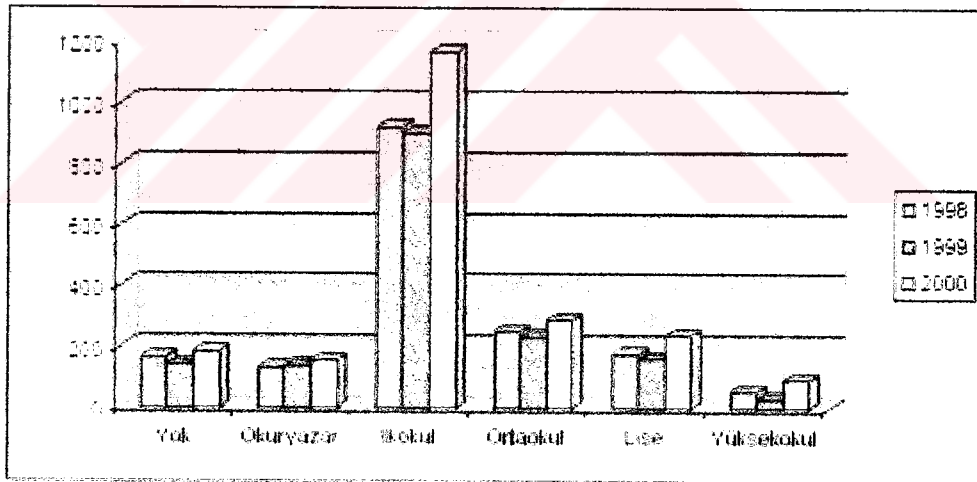
Tablo-21: Uyuşturucu kullananların eğitim seviyelerine göre oranları

EĞİTİM DÜZEYİ	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Yok	165	9.7	144	8.9	185	8.7
Okuryazar	132	7.7	140	8.8	155	7.2
İlkokul	921	54.2	904	55.9	1168	54.9
Ortaokul	249	14.7	235	14.5	288	13.5
Lise	176	10.4	162	10	237	11.1
Yüksekokul	54	3.3	31	0.9	91	4.6
TOPLAM	1697	100.0	1616	100	2124	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.67

İlkokul mezunu olanların yoğunluğu ise Türkiye'de ilköğretimin zorunlu olmasından kaynaklanmaktadır (Grafik-27).

Grafik-27: Uyuşturucu kullananların eğitim seviyelerine göre dağılımları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.68

6. Kullanılan Maddenin Cinsi

Madde bağımlılarının kullandığı maddelerin hemen hemen tamamını esrar ve eroin oluşturmaktadır. Uyuşturucu kullananlar, genellikle esrar kullanarak bu işe başlamakta ve bir müddet sonra tatminsizlik nedeniyle eroin gibi daha ağır uyuşturucuları tercih etmektedirler. 2000 yılı, 1999 ve 1998 yılları ile

karşılaştırıldığında, çok büyük farklar görülmemekle birlikte 1998-2000 yılları arasında eroin kullanımında azalma izlenmektedir (Tablo-22).

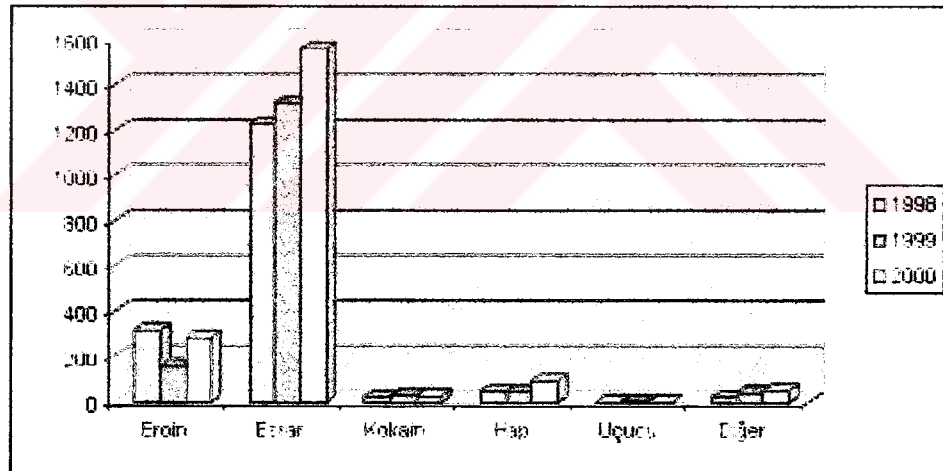
Tablo-22: Kullanılan uyuşturucu maddelerin cinsine göre kullanım oranı

KULLANDIĞI MADDE	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Eroin	319	19.5	161	10	283	14
Esrar	1228	74.9	1320	82,2	1561	77.4
Kokain	22	1.3	30	1,8	27	1.3
Hap	47	2.8	47	3	93	4.6
Uçucu	1	0.1	4	0.1	1	0.2
Diğer	23	1.4	42	2.9	51	2.5
TOPLAM	1640	100.0	1604	100	2016	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.68

1999-2000 yılları arasındaki oynama, önlemlerin sürekliliğinin sağlanmasının gerekliliği açısından dikkat çekicidir (Grafik-28).

Grafik-28: 1998-2000 Yılları arasında uyuşturucu kullananların, kullandıkları maddeye göre dağılımı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.68

7. Başlama Nedeni

Uyuşturucuya başlama nedenlerinin başında merak ve arkadaşlık gelmektedir. Gençler, genellikle buldukları arkadaş çevreleri içinde veya bu maddeler ile ilgili olarak çevrelerinden kaynaklanan merak ile madde kullanmaya başlamaktadırlar. Zira, sorunları nedeni ile başladıklarını söyleyenlerinin oranı çok düşüktür (Tablo-23).

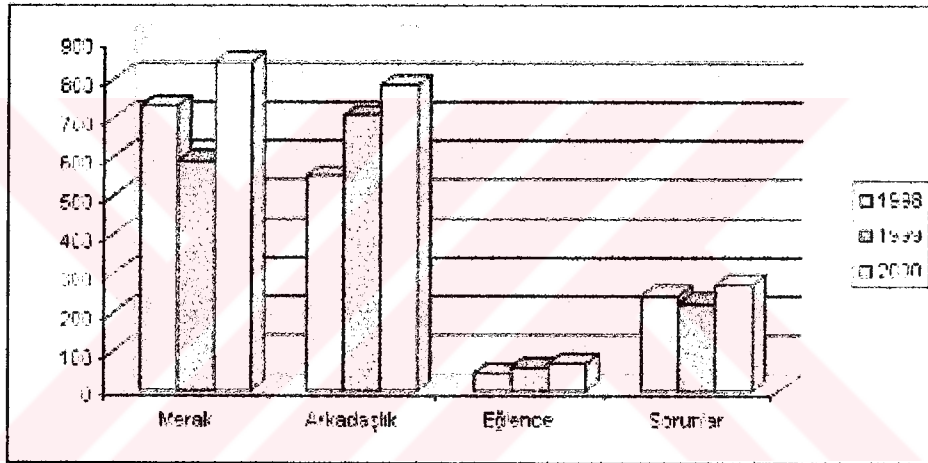
Tablo-23:Uyuşturucuya başlama sebepleri

BAŞLAMA NEDENİ	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Merak	735	46.7	594	37.5	847	42.8
Arkadaşlık	552	35.0	709	44.7	788	39.8
Eğlence	44	2.8	58	3.6	69	3.4
Sorunlar	244	16.5	225	14.2	273	14
TOPLAM	1575	100.0	1586	100	1977	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.69

Bu sonuçlar, uyuşturucu kullanımı ile mücadelede bilinçli eğitimin önemini ortaya koymaktadır (Grafik-29).

Grafik-29: Kullanıcıların uyuşturucuya başlama nedenleri

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.69

8. Maddeyi Temin Suçu İşleyip İşlemediği

Uyuşturucu kullanıcılarının çoğu ya düzensiz olarak çalışmakta ya da hiç çalışmamaktadır . Bu sebeple uyuşturucu elde etmek için başka suçlar işlemektedirler (Tablo-24).

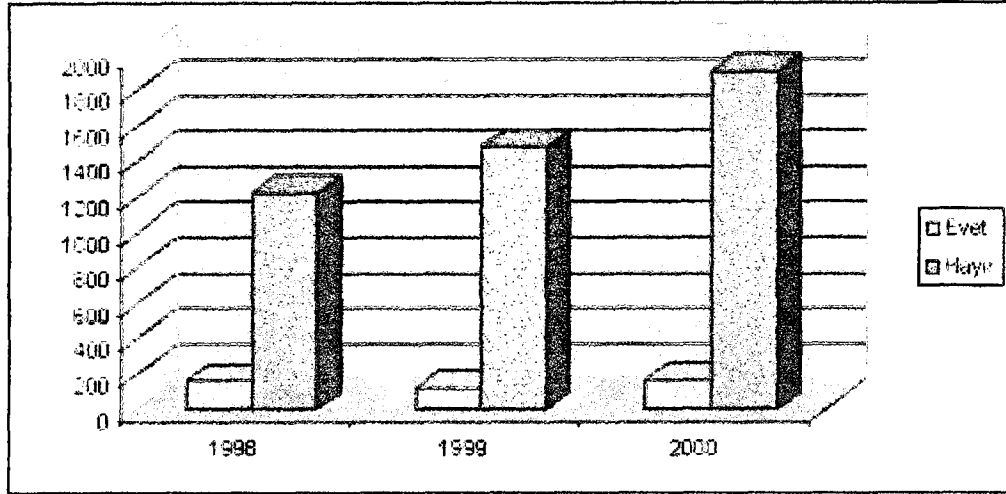
Tablo-24: Uyuşturucu madde temini için başka suçları işleme oranı

MADDEYİ TEMİN SUÇU İŞLEDİ Mİ?	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Evet	158	11.5	117	7.3	166	8.1
Hayır	1221	88.5	1477	92.7	1907	91.9
TOPLAM	1379	100.0	1594	100	2073	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.69

Kullanıcı, hiç de ucuz olmayan maddeyi temin edebilmek için hırsızlık, gasp, soygun gibi suçlar işleyebilmektedir (Grafik-30).

Grafik-30: Uyuşturucu kullananların maddeyi temin için suç işleme oranları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.70

9. İş Durumu

Uyuşturucu madde kullananlar, düzenli bir hayat yaşayamadıkları için genellikle ellerindeki işleri kaybetmekte ve sürekli olarak aynı işte çalışmamaktadırlar (Tablo-25).

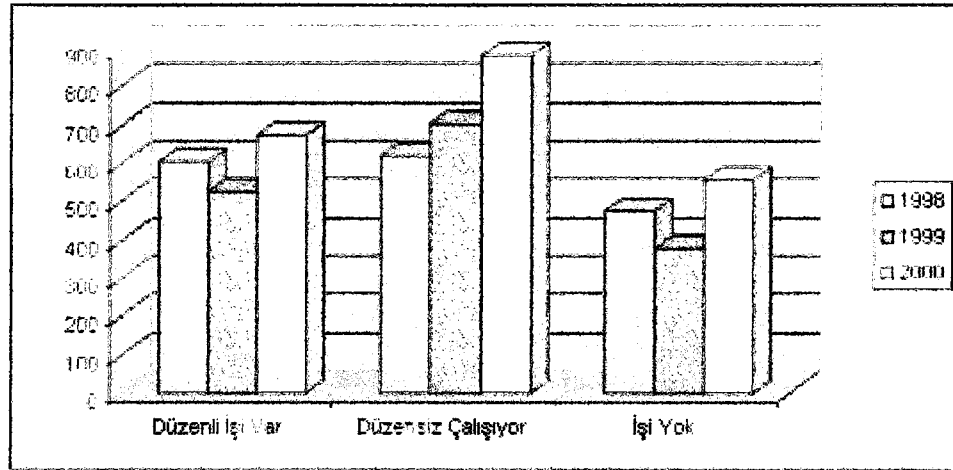
Tablo-25: Uyuşturucu kullananların düzenli çalışma oranları

İŞ DURUMU	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Düzenli İş Var	605	35.7	528	32.8	673	31.9
Düzensiz Çalışıyor	618	36.4	702	43.6	880	41.7
İşsiz	474	27.9	380	23.6	554	26.4
TOPLAM	1697	100.0	1610	100	2107	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.70

Madde kullananlar arasında düzenli bir işi olmayanlar ve işsiz olanlar çoğunluktadır. Bu durum da düzensiz çalışmanın risk etmeni olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Grafik-31).

Grafik-31: Uyuşturucu kullananların düzenli iş durumları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.70

10. Sabıka Durumu

Uyuşturucu madde kullanan kişiler genellikle gerek maddeyi bulmak, gerekse uyuşturucunun etkisi altında oldukları süre içerisinde bazı suçlara karışmaktadırlar (Tablo-26)

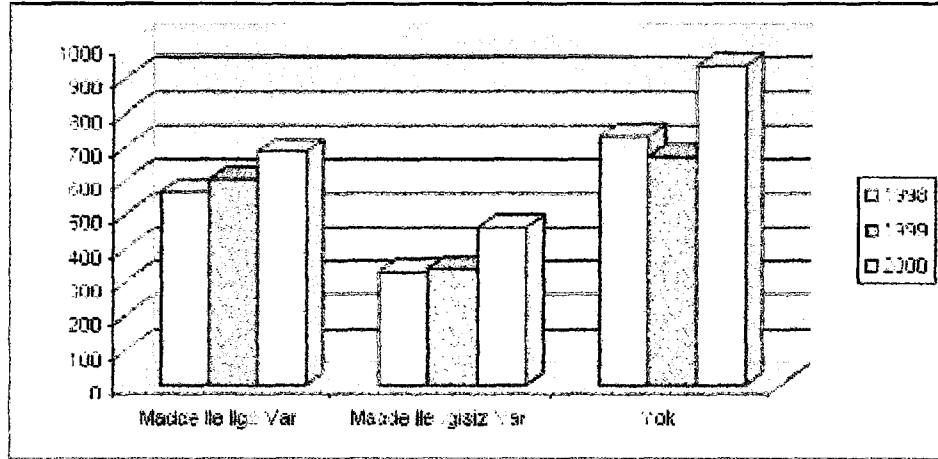
Tablo-26: Uyuşturucu kullananların bir suçtan sabıka durumları

SABIKASI	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Madde İle İlgili - Var	567	34.7	607	37.5	685	32.8
Madde İle İlgisiz - Var	334	20.5	341	21	464	22.2
Yok	731	44.8	672	42.5	938	45
TOPLAM	1632	100.0	1620	100	2087	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.71

Madde kullananların yarısının madde ile ilgili veya ilgisiz bir sabıkası olduğu görülmektedir. Bu da gerek uyuşturucu temin etmek, gerekse uyuşturucu kullanmaya başladıktan sonra onun olumsuz etkileriyle suça daha meyilli olmak sebeplerinden dolayı, toplumdaki uyuşturucu kullanım oranı ile suç oranının paralellik gösterdiğini işaret etmektedir (Grafik-32).

Grafik-32: İşlenen suçlarla uyuşturucu madde arasındaki bağlantı

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.71

11. Aile Durumu

Uyuşturucu madde kullananların çoğunun bir ailesinin olması ve ailesiyle birlikte yaşıyor olması, sadece kimsesiz ve yalnız olanların uyuşturucuya başlayacağı tezini çürütmektedir. Bununla birlikte bir ailesi olup da gerçek manada yalnız olanların uyuşturucuya başlayabileceği gerçeği inkar edilemez. İnsanlarımız sorumlulukları altında bulunanlara gerekli ilgiyi mutlaka göstermelidir. Özellikle çocuklarının her zamanki hareketlerinde meydana gelebilecek değişiklikleri dikkatle izlemeli ve çok geç olmadan sorunun önüne geçmelidirler (Tablo-27).

Tablo-27: Uyuşturucu kullananların aile durumları

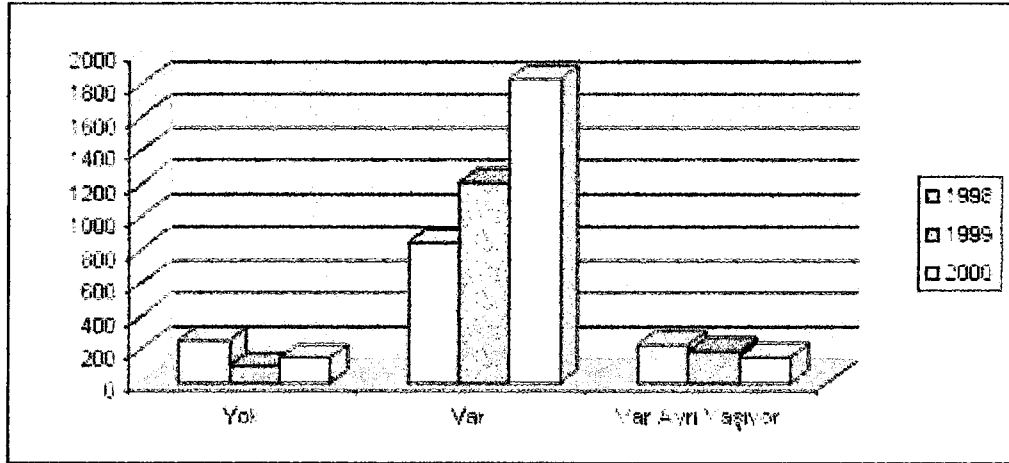
AİLESİ	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Yok	251	18.9	100	6.6	147	6.9
Var	845	63.7	1212	80.7	1830	85.8
Var-Ayrı Yaşıyor	230	17.4	189	12.7	154	7.3
TOPLAM	1326	100.0	1501	100	2131	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3, s.71

Uyuşturucu kullanan ve bir ailesinin olmadığını beyan edenler, hiç ailesinin olmaması anlamında anlaşılmalıdır. Ailesi olup ta ailesinden çeşitli sebeplerle evden kaçan çocuklar da kendilerini ailesiz olarak ifade etmektedirler. Unutulmamalıdır ki, doğru yaklaşımlar doğru ve istenilen sonuçları, ilgisizlik ve yanlış yaklaşımlar ise problemleri doğurur (Grafik-33).

Grafik-33: Uyuşturucu kullananların aileleri ile olan bağları

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.72

12. Yaşadığı Yer

Uyuşturucu kullananların yarıdan fazlasının (%81.3) ailesi ile birlikte yaşıyor olması da çok düşündürücüdür. Bu durum, uyuşturucu kullanımı ile mücadelede aileye düşen görevin önemini gözler önüne sermektedir (Tablo:28).

Tablo-28: Uyuşturucu kullananların yaşadıkları ortamlar

YAŞADIĞI YER	1998		1999		2000	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Ailesiyle	1335	78.3	1378	91	1724	81.3
Arkadaşlarıyla	93	5.5	42	2.8	96	4.5
Yalnız	214	12.6	172	5.4	250	11.7
Sokakta	27	1.6	7	0.2	16	0.7
Otelde	35	2.0	14	0.6	33	1.8
TOPLAM	1704	100.0	1513	100	2119	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.72

13. Ailesinin Gelir Durumu

Uyuşturucu maddeleri kullananların ailelerinin veya kendilerinin gelir durumlarına dikkat edildiğinde, daha çok düşük ya da orta gelirli oldukları görülmektedir. Yüksek gelirli ailelerde uyuşturucu kullanımına seyrek rastlanmaktadır (Tablo-29).

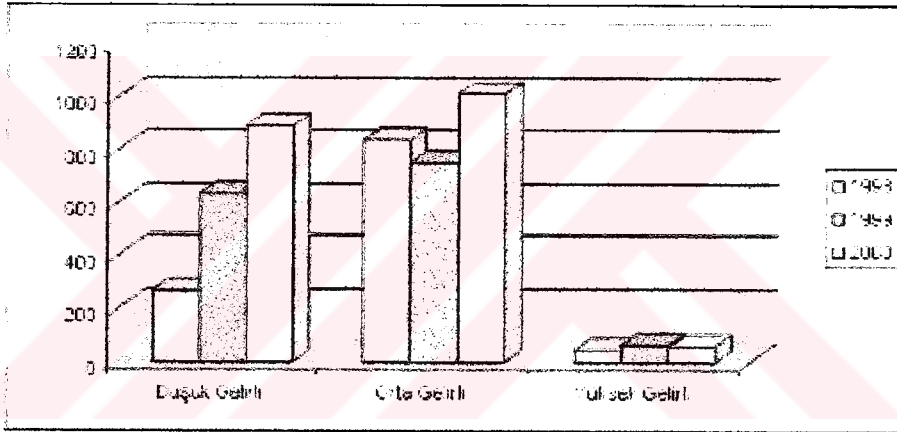
Tablo-29: uyuşturucu kullananların ailelerinin gelir durumu

AİLESİNİN GELİR DURUMU	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Düşük Gelirli	271	23.4	634	43.6	892	45.3
Orta Gelirli	838	72.4	755	52	1013	51.5
Yüksek Gelirli	48	4.2	65	4.4	60	3.2
TOPLAM	1157	100.0	1454	100	1965	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.73

Uyuşturucu kullanımı daha çok orta gelirli ailelerde görülmektedir. Bunun düşük gelirli ailelere oranla daha fazla olmasının sebebi satın alma imkanının nispeten fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Yüksek gelirli ailelere sahip uyuşturucu kullanıcılarının oranı yüzde 3,2'lerde kalmaktadır. Bu durum, uyuşturucu kullanımının düşük hayat standardının doğurduğu olumsuzluklar ile doğru orantısını göstermektedir (Grafik-35).

Grafik-35: Uyuşturucu kullananların ailelerinin gelir durumu

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.73

14. Tedavi İsteği

Anketteki en ilginç sonuçlardan birisi ise, bağımlının tedaviyi istememesidir. Tedavi isteyenlerin oranı gittikçe yükselse de bu durumun tedavi kurumlarınca da çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir(Tablo-30).

Tablo-30: Uyuşturucu madde kullananlardan tedavi isteyenlerin oranı

TEDAVİ İSTEĞİ	1 9 9 8		1 9 9 9		2 0 0 0	
	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)	SAYISI	ORANI (%)
Var	254	16.3	285	17.8	361	17.3
Yok	1301	83.7	1312	82.2	1724	82.7
TOPLAM	1555	100.0	1597	100	2085	100

Kaynak: EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi , 2001/3, s.73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UYUŞTURUCU MADDE KAÇAKÇILIĞI VE KULLANIMI İLE MÜCADELEYE YÖNELİK TEDBİRLER VE ALTERNATİF ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

A. UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞINA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Ülkelerin uyuşturucu bağımlılığının nedenlerini kendi bünyelerinde değerlendirmek suretiyle, uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadeleyi bu alana kaydırarak, öncelikle talebi azaltmaya çalışmalarının rasyonel bir yaklaşım olacağı kesindir. Zira, uyuşturucu maddelerin ülkeye girmesini önlemek için harcanan yoğun çabanın, talebin azaltılmasına yönlendirilmesi halinde etkili ve başarılı sonuçlara ulaşılacağı muhakkaktır.

Uyuşturucu madde kullanımı ve kaçakçılığı ile gerçek anlamda mücadele edebilmek için, kişileri kullanıma veya kaçakçılığa iten etkenleri açık yüreklilikle ortaya koymak şarttır. Yani buna sebep olan aile, devlet, toplum gibi etkenlerle sosyal ve ekonomik şartları iyi gözlemleyip, hiçbir siyasi ve sosyal baskı altında kalmaksızın hataları belirlenip, çözüm bunlara göre aranmalıdır. Diğer bir ifade ile eksik veya yanlış teşhis ile tedaviye gitmeye çalışmak yararsız olacağı gibi, bünyenin farklı tepkiler göstermesi sonucunu da doğurabilir.

Bu bağlamda uyuşturucu madde kaçakçılığını etki eden faktörleri:

- a-Bağımlılık
- b-Ekonomik etkenler
- c-Siyasi etkenler

olmak üzere üç ana başlık altında inceleyeceğiz.

I. Bağımlılık

Dünyada uyuşturucu madde bağımlılığı geçtiğimiz yüzyılın sonunda geniş kitleler arasında ortaya çıkmış, özellikle I. ve II. Dünya Savaşlarında yaralıların tedavisinde kullanılan morfin ve türevlerinin bağımlılık yaptığının anlaşılmasında ve morfin bağımlılığının sonuçları araştırılmadan eroin ile tedavi edilmeye gidilmesi uyuşturucu bağımlılığını yaygınlaşmasına neden olmuştur.

Günümüzde uyuşturucu madde bağımlılığı yaygınlığının daha ziyade uyuşturucu üretimi olan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde veya ekonomik gelişmişliğe sahip Batı ülkelerinde yoğunluk kazandığı görülmektedir. Uyuşturucu madde üretimi olan ülkelerde uyuşturucu kullanımının olması akla yatkın gelmekte ise de Batı ülkelerindeki bağımlılığı daha ziyade sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlere bağlamak gerekmektedir.

Bununla birlikte bağımlılığın nedeni olarak sadece bu faktörleri sıralamak doğru değildir. Bağımlılığa sebep olabilecek etkenleri şu şekilde sıralayabiliriz²¹⁵.

- a.Psikolojik etkenler
- b.Kalıtımsal etkenler
- c.Biyolojik etkenler
- d.Sosyo-kültürel etkenler
- e.Aile
- f.Diğer etkenler

a. Psikolojik etkenler

İçinde bulunduğu ortama uyum sağlayamayan kişiler, yıkım ve hüsrana yaşarlar. Yaşanılan bu duygulardan kurtulacak gücü kendisinde bulamayan insanlar ise kurtuluşu genellikle uyuşturucuya sığınmakta ararlar. Kişileri sıkıntıya sevk eden başlıca ortam veya faktörler şunlardır:

aa.Sosyal risk faktörleri:

- Yaşam stresleri
- Madde kullanan arkadaş grupları
- Düşük okul başarısı
- Düşük sosyoekonomik düzey
- Göç yaşama
- Okul dönemi çatışma
- Cinsel ya da fiziksel taciz yaşama

bb.Kişilikle ilgili faktörler:

- Girişkenliğin az olması
- Kendine güvenin az olması
- Kendini kontrol etme yeteneğinin az olması
- Baş etme mekanizmalarının kötü olması
- Dışarıdan kolay etkilenme
- Agresif kişilik yapısı
- Heyecanlı, dürtüsel, asi, kötümser kişilik yapıları
- Sosyal değerlere yabancılaşma
- Davranış bozuklukları

b.Kalıtımsal etkenler

Alkol bağımlılığının kalıtımsal etkenler ile ilişkisi olduğuna dair ciddi belirtiler vardır²¹⁶. Araştırmalar göstermektedir ki, özellikle alkol bağımlılığı genetik yatkınlıkla yakından ilişkilidir. Hatta evlatlık verilmiş kişilerde alkolik olma sıklığının, kendilerini yetiştiren aileden daha fazla biyolojik anne ve babalarındaki alkolizmle ilişkili olduğu bulunmuştur. Alkolizme yatkınlık alkole dayanıklılık şeklinde nesilden nesle aktarılmaktadır. Yani alkole daha dayanıklı olanlar çok içtikleri halde az etkilendikleri için daha çok içerler ve sonunda daha

²¹⁵ Ögel, a.g.e., s.53

²¹⁶ a.k., s.57

kolay alkolik olurlar ve bu özellik yani alkolün etkilerine dayanıklı olma kalıtımsaldır.

Bununla birlikte opiyat (afyon ve türevleri) bağımlılığında genetik olarak belirlenmiş kalıtımsal etkenlerin olduğuna dair yeterli bilgiler yoktur. Ancak özellikle babası ya da erkek kardeşinin alkol problemi olan erkekler sosyal içicilikten bile sakınmalı, uyuşturucu maddelerden ve bu ortamdan tamamen uzak kalmalarına yönelik bir davranış göstermeleri gerekir.

c. Biyolojik etkenler

İnsan bedeninin salgıladığı morfin benzeri bir madde vardır ve buna “endofrin” adı verilir. Bu bedenin kendi ürettiği opiyattır. Ancak belirli bir düzeydedir ve ağrıların giderilmesi için beden tarafından üretilir. Ancak kimi insanların beyinlerinde opiyat aktivitesi düşük olur. Bu gibi kişilerde, yani bedenin kendi opiyat aktivitesinin düşük olduğu kimselerin opiyat bağımlılığı riski taşıdığı bildirilmiştir. Aynı şekilde dışarıda uyuşturucu madde alındığı zaman, insan beden zaman içerisinde kendi ürettiği opiyatları dengeyi korumak amacı ile azaltmakta, bu nedenle dışarıdan alınacak opiyatlara gereksinim artmaktadır. Yani beden, artık dışarıdan alınacak opiyatlara bağımlı hale gelmektedir²¹⁷.

d. Aile

Aile, sosyal olarak normatif davranışların ve değerlerin gelişmesinde önemli bir yer tutar. Aile düzen, iletişim biçimi ve tutarlılık, özellikle gençlerin psiko-sosyal uyumunu doğrudan etkiler²¹⁸.

Çocuğun; yetişkin, kendini ifade edebilen, toplum normlarını ve sembollerini çözümlenip uyumlu ya da karşıt alternatifler geliştirebilecek bir bilişim özgürlüğünü yakalamış bir birey olması yönünde toplumsallaşma sürecini ilk yaşadığı kurum olma özelliğini gösteren aile, sahip olduğu belirleyici kurumsal niteliklerle (inanç, değer, ahlak ve dini motifler vb.) çocuğu etkiler. Ailenin sahip olduğu birtakım nitelikler, çocuğun aile içindeki rolü ve yeri toplumsallaşma ve kültürel aktarım sürecinde son derece önemlidir²¹⁹. Bu konuyla ilgi olarak önemli bir saptamada bulunan Tuncay, “Şiddet ve Gençlik Üzerine Bir Deneme” (1998) adlı çalışmasında bu olguyu aşağıdaki gibi özetliyor:

“Aile içi ilişkilerde kadının yeri az yada çok bir bölgeden diğerine; kentsel ve kırsal orijinli ülkeler nezdinde de değişmektedir. Sosyal sınıf fonksiyonunda bireylerin geleneksel kültür mirasına uygun olarak etik yönden birlik isteklerini ve yine buna uygun kültürel miraslarını aktarma talepleri; kimlik olarak şekillenen süreçsel yapıyı korumakta tek çare biçiminde algılanmaktadır. Bir diğer değişkenlik kaynağı da aynı şekilde ebeveynler düzeyinde ortaya çıkıyor. En büyük gerginlik ve çatışma kendi değerlerini alçaltılmış hissedenler yeni kültürel olguya uyum sağlayamıyorlar, yeni kültürel doneleri denetleyemediklerinden

²¹⁷ a.k, ss. 58-59

²¹⁸ a.k, s. 65

²¹⁹ Suavi Tuncay, “Psikolojik ve Sosyolojik Açıdan Polisin Sosyalleşme Süreci”, 21. Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu 25-27 Ekim 2000, EGM-Eğitim Daire Başkanlığı, Ankara, 2000, s.611

şiddete yönelik örüntüler gündeme geliyor"²²⁰. Konu etnisiteye dayandırılan şiddet açısından incelendiğinde; "Etniklik sosyal etkileşimin doğurduğu bir olgu olup, etniklikte biyolojik fark mutlak aranan bir faktör değildir. Etniklik kültürle bir başka ifadeyle yaşama tarzıyla ilgili olduğundan etnisite, kültürün herhangi bir unsuruyla özdeşleştirilemez. Etniklik bundan dolayı sadece dil, din, örf ve adetler, ayrı bir edebiyat geleneği, sanat anlayışı ile tek tek ve kültür organik bütününden ayrı değerlendirilemez"²²¹. Bununla birlikte ahlaki ve inanca yönelik gelenek görenek ve değerlerin irdelenmesinde "ahlak nedir?" ya da doğru olan nedir sorusunun cevabı aranmalıdır. Zira din, "iman esasına dayanarak ahlaki belirler daha açık bir ifade ile, hırsızlık yapmaz, dürüst olur, rüşvet almaz, hile yapmaz, başkalarına zarar verecek şekilde yalan söylemez,, hakkından fazlasını istemez, başkalarına mümkün olduğu kadar yük olmaz, cimri olmaz, müsrif olamaz, tembel değil çalışkan olur ve insanlara hep faydalı işler yapmaya çalışır, özetle nefesine hakim olma amaçtır... Bilindiği üzere bilimsel bilgiler çerçevesinde ve/veya insani yasal ve hukuksal, toplumsal kurallar vasıtası ile insan yanlış yapmayan bir insan olabilir. Bu şekilde ne kadar ve ne ölçüde yanlış yapmayan bir insan olunabilir... ben zarar veririm onlar da bana zarar verir korkusu, ben yanlış yaparsam dışlanırım korkusu, ayıplanırım korkusu, kendini küçük düşürme korkusu vs gibi korkular nedeni ile de avaraj normal bir insan yanlışlar yapmaktan alıkoyabilir. Ve, çevresi o insan için mükemmel bir insan diyebilir"²²².

Bu bağlamda aile üzerinde yapılan araştırma ve anketlerde aile işlevleri ile uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı arasında belirgin bazı ilişkiler risk faktörleri bulunmuştur. Bu faktörler şu şekilde özetlenebilir:

- Anne ve baba desteğinin az olması
- Anne ve babada madde kullanımı
- Anne ve babanın gencin alkol kullanımına izin verici, fazla toleranslı bir tutum içinde olması
- Anne ve babanın çocuk ile ilişkisinin kalitesi (ayrılan vaktin uzunluğundan çok bu vaktin nasıl değerlendirildiği önemlidir.)
- Tutarsız disiplin (anne ve babadan birinin yasakladığına diğersinin izin vermesi ya da farklı zamanlarda aynı ebeveynin farklı tutumlar sergilemesi)
- Anne ve babanın çocuğun aktivitelerine ilgisizliği
- Başarının ödüllendirilmeyişi, suçluluk duygusu uyandırmanın eğitim metodu olarak kullanılması
- Çevrenin gerçekçi olmayan beklentileri (çok başarı beklenmesi ve bu nedenle mevcut başarının takdir edilmeyişi gibi)

²²⁰ Altay Manço ve Fabienne Freyens, "Relations Institutions-Famillies İmmigre'es et Violences İntrafamiliales Une Approche Empirique. Ecarts, T'itentie" Revue Trimestrielle Sur L'integration, hiver 2001/2002-6, 10 E, No 98, s.40

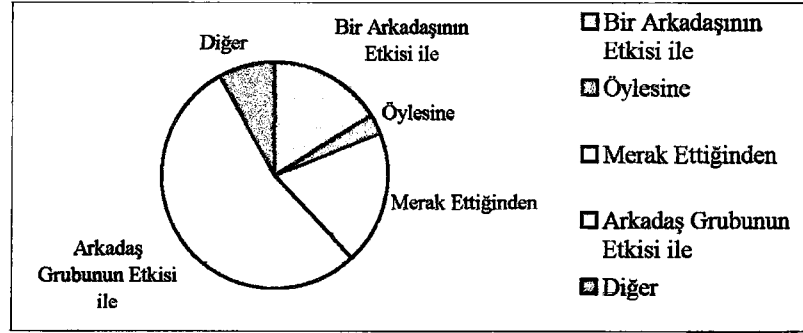
²²¹ Mustafa Erkal, "Etniklik ve Terör", Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, 26. Kitap, İstanbul, 2000, s. 43

²²² Kayhan Mutlu, "İslam ve Toplum İlişkisi", Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, 26. Kitap, İstanbul, 2000, s. 40

f. Diğer etkenler

AMATEM'in uyuşturucu kullanan 1000 genç üzerinde yaptığı ankette uyuşturucuya başlama nedenlerinin aşağıdaki şekilde olduğu anlaşılmıştır²²³:

Grafik-36: Uyuşturucuya başlama nedenleri

Kaynak: Mehmet Kocatepe, *Gençliğin Can Düşmanı Uyuşturucu-alkol-Sigara*, Milli Gençlik Vakfı Tanıtma Komisyonu, İstanbul, 2001, s.59

aa. Arkadaş: Çocuklar ve gençler aileden ve okuldan , zamanla arkadaş çevresinden etkilenirler. Arkadaş çevresinde kabul edilmek için gençler, ekseriya çevresinin baskısına dayanamaz aşağılık duygusu ile uyuşturucu kullanır. Sanıldığı gibi aksine , uyuşturucu ile ilk temas , sokak başında bilinmeyen satıcı vasıtası ile değil , bilakis arkadaş çevresiyle olmaktadır

bb.Merak: Denerim, bırakırım kafası. Fakat bir veya iki deneme genci belki de dönüşü olmayan yola sokmaya yeterli gelmektedir

cc.Bilgisizlik : Tehlikeden habersiz ve bu sebeple konuyu hafife almak.

dd.Özenti:Gencin kendisine örnek aldığı kişiler, bazı maddelere başlamasını kolaylaştırır. Örneğin ağzında sigarayla çekilmiş pozları ünlü olan bir film artistine hayran olan genç, onu taklit etmek veya onun gibi çekici görünmek için sigaraya başlayabilir. Bu yönden de gerek medyaya gerekse anne ve babalara görev düşmektedir. Gençler aile içinden ve çevresinden başlamak üzere iyi rol modelleri bulabilmelidirler.

ee.Beklenti:Alkolün sosyal ilişkileri kolaylaştırıldığına, amfetaminin performansını arttıracığına, sigaranın kendisini olgun gösterdiğine vs. inanan kişiler bu maddeleri kullanmaya daha kolay ve erken başlarlar

ff. Moda: Çevreye uyma havası... Bozuk çevre ve hasta toplum. Bilindiği gibi hastalıklarda insandan insana kolaylıkla geçebilir. Gençlerde tehlike sevgisi , cinsel bozukluklar , kendini aşma , ispatlama içgüdüleri veya gayreti uyuşturucuya başlamanın sebeplerindedir.

Bunun yanında özellikle toplumsal sınıf atlama aşamasında olan kişiler ve gruplar bir üst sosyal sınıfın davranış biçimlerini taklit etme çabası

²²³ Kocatepe, a.g.e., s. 59

içerisindedirler. Üst sınıfın oturduğu mahallelerde yaşamak aynı ortamlara girmek ve hatta aynı tarz eğlenme şekline dahi adapte olma yarışındadırlar. Bu aşamada uyuşturucu kullanımı da taklit edilmektedir.

Oysa James Beshers 'in 1962 yılında ortaya attığı ancak hala geçerliliğini koruyan "tek taraflı sosyal sınıf aynaları" kuramına göre, daha düşük sınıfın üyeleri, sürekli olarak kendilerinden yüksek sınıfın statü sembollerini incelerler. Oysa alt sınıflar ne kadar uğraşırsa uğraşsınlar, bir üst sınıfın statü sembollerine ulaşamazlar. Çünkü sınıfsal düzende değerler üst gruplarca belirlenir²²⁴.

II. Ekonomik etkenler

Her toplumda gelir bakımından en az üç katman bulunur: Azınlıkta olan en üst sınıf çok zenginlerden oluşur. Varlıklı ya da geçim sıkıntısı çekmeyen bir geniş orta sınıf, bir de altta yoksullar sınıfı vardır. Yoksul sınıfı genellikle geçim sıkıntısı çeken, çok kötü beslenen, kötü koşullarda yaşayan, o topluma göre eğitim düzeyi çok düşük olan kesimdir. Hiç kuşkusuz yoksulluk görece bir kavramdır. Sokaklarda yatıp kalkan, çöplüklerden karnını doyuran Hintli yoksulla, ABD 'deki yoksullar karşılaştırılmaz. ABD 'de aylık geliri bin dolardan az olan aile yoksulluk çizgisinin altında sayılmaktadır. Yani eski evde oturan, eski araba kullanan ve renkli TV seyredemeyen ailelerdir²²⁵.

Araştırmalar gösteriyor ki, belli bir toplum katmanında doğmak, bir kişinin tüm yaşamını her bakımdan etkiler, bir bakıma yazgısını çizer. Örneğin üst sınıflardan aşağıya inildikçe beslenme ve sağlık durumunun bozulduğunu, hastalıkların ve ölümlerin arttığı görülür. Çocuk ölümlerinin aza indiği ABD 'de bile en alt toplumsa sınıfta bebek ölüm oranı en üst sınıfa göre iki kat daha yüksektir. Yukarıdan aşağıya inildikçe suç işleme ve tutuklanma oranının da arttığı saptanmıştır. ABD 'deki tüm tutuklamaların % 1'inden azı üst sınıfta, % 90 'ı da en alt iki sınıfta görülmektedir. Ruhsal uyumsuzluklar ve hastalıklar da sınıflar arasında eşitsiz bir dağılım gösterir. Alt sınıflara inildikçe davranış bozuklukları ve psikoz oranı artmaktadır. Buna karşılık üst sınıflara çıkıldıkça nevroz oranı artmaktadır²²⁶.

Uyuşturucu kullanımı veya bunlardan doğan suçlarda da durum aynı paralelde seyretmektedir. Yani yapılan yakalamalarda görülmektedir ki, uyuşturucu kullananlar veya bunun ticaretini yapanlar daha çok gelir durumu düşük toplumsal sınıflardandırlar. Bu insanlar kârlı olmasından ve kısa yoldan zengin olma hayali ile uyuşturucu kaçakçılığına daha çabuk soyunmaktadırlar.

Uyuşturucu madde kaçakçılığına etki eden faktörler arasında en kuvvetli olan unsurlardan biri üretim bölgeleri ile tüketim bölgeleri arasındaki uyuşturucu fiyatlarındaki önemli farktır. Bölgeler arasında bu denli büyük fiyat farkına sahip olan uyuşturucu maddelerin fiyatların, üretim bölgelerinden tüketim bölgelerine olan binlerce kilometrelik yolculukların sonunda katlarca daha fazla değer kazanmaktadır. Bu fiyat farklılığı kolay ve bol kazanç elde etmek isteyen şahıs ve

²²⁴ Tuncay, Şiddet ve Gençlik Üzerine Bir Deneme, a.k.

²²⁵ Atalay Yörükoğlu, *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, 4. baskı, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 1992 a.g.e., s.178

²²⁶ a.k., s.179

suç organizasyonları için cazip bir unsur olarak kabul edilmekte ve uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetlerini körüklemektedir.

Bu konu ayrıntılı olarak daha geniş şekilde “Uyuşturucuyla Finansal Alanda Mücadele” kısmında yeniden ele alınacaktır.

III. Siyasi etkenler

a. Terörist Faaliyetler

Dünyada meydana gelen terör olayları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan siyasi istikrarsızlıklar uyuşturucu madde kaçakçılığı ve üretimi için elverişli ortam yaratmaktadır. Terörizm, uluslararası boyuta sahip organize bir suç olup, özünde sindirme, zor, şiddet ve ölüm gibi unsurların yer alır, bu nedenle de bir insanlık suçu olarak kabul edilir.

Terörizm, kimi zaman güvenlik güçlerini meşgul ederek, kimi zaman da bizzat uyuşturucu madde üretimi ve kaçakçılığı faaliyetlerinin içinde yer alarak uyuşturucu madde kaçakçılığını yakından etkileyen bir unsur olarak kendini göstermektedir. Terör örgütleri finans kaynaklarını güçlendirmek için uyuşturucu maddelerin üretimi, sevkiyatı, dağıtımı, satışı, elde edilen karaparanın aklanması olmak üzere uyuşturucu madde kaçakçılığının her safhasında faaliyet göstermektedirler. Terör örgütlerinin güncelliğini korumak için finansal kaynaklara ihtiyaç duydukları bir gerçektir. En kolay ve en çok para uyuşturucu madde ticaretinden geldiğinin farkında olan örgütler ya bizzat ya da perde arkasında uyuşturucu madde trafiğinin içerisinde yer almışlardır.

Uyuşturucu ile terörizm arasındaki ilişki, kısaca narko-terörizm başlığı altında ele alınıp incelenmesi yerinde olacaktır.

Narko-Terörizm

Türkçe karşılığı ile “yıldırma, korkutma, tedhişçilik” olarak kullandığımız terör kavramı, en kısa tanımı ile “siyasal amaçlara ulaşmak için örgütlü, sürekli şiddet kullanmak ve bu suretle toplumu korku ve paniğe itmektir”²²⁷.

Teorik olarak modern terörizmin ortaya çıkış şekilleri ve ihtimalleri çok değişiktir. : Doğrudan katiller, yerleşmiş bir otokrasiye karşı uygulanan terör, yabancı tahakkümünden kurtulmak için uygulanan terör, totalizme karşı direnme şeklinde olan terör, liberal demokrasilere karşı uygulanan terör, enternasyonal ve ihtilalcimsi terör,... vb. gibi farklı sebeplerden ortaya çıkabilir²²⁸.

Terörizmi meşrulaştırmak için kimi zaman “meşru direniş, misilleme veya düşük yoğunluklu çatışma” kavramları kullanılmaktadır. Ancak sonuç olarak bunların uyguladıkları metot itibarı ile tamamı terörizmdir.

Yonah Aleksander ‘ın (İsraili terör uzmanı) bu konuya bakış açısı da aynı istikamettedir. Aleksander, devlet destekli terörizm; “devletlerin eylemlerinden sorumlu tutulmadan savaşa tutuşmayı uygun gördüklerinde girdikleri düşük

²²⁷ Atilla Yayla, *Terörizm Üzerine Yazılar*, Gündem Yayınları, Ankara:1990, s.1

²²⁸ Rolf Tophoven. *Günümüzde Gerilla ve Terörizm- Şiddet Yoluyla Politika*, Çev. Eşref Bengi Özbilen, İstanbul:1993, Etam Matbaası, s.9

yoğunluklu çatışma biçimidir” diyerek bazı devletlerin taşeron gruplar aracılığı ile ülkeleri istikrarsızlaştırma oyunu oynadıklarının ifade etmektedir²²⁹.

Teröristler genellikle kendilerine gerilla derler. Fakat gerillalar terörist değildir; düzenli ordulara karşı savaşan, gayri düzenli askerlerdir. Teröristler ise yaşlılar, kadınlar ve çocuklar gibi savunmasız kişilere saldırırlar²³⁰. Bu bakımdan **“terörün haklısı yoktur, kanlısı vardır”**²³¹.

Bu bağlamda kısaca, mevcut yasal düzeni şiddet eylemlerine başvuru olarak değiştirme faaliyetleri olarak nitelendirilen terörizmin, en önemli gelir kaynağının başta uyuşturucu madde kaçakçılığı olmak üzere illegal faaliyetler olduğu bilinmektedir. Artık üzerinde durulması gereken terörün uyuşturucu madde kaçakçılığından beslenip beslenmediği değil, bu beslenmenin boyutudur.

Uluslararası terörizm ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, bütün insanlığı ve demokratik değerleri tehdit eden birbiriyle bağlantılı iki tehdit oluşturmaktadır. İki sorun içiçe geçmiş ve bu durumun yarattığı tehdit, "Soğuk Savaş" sonrasında daha da belirginlik kazanmıştır. Uyuşturucu kaçakçılığı, terör örgütlerinin silah satın almak için finansman sağlama ve kara para aklama operasyonlarında kullandığı yöntemler arasında yer almaktadır²³².

ABD Uyuşturucuyla Mücadele Yönetimi (DEA) İstanbul Bürosu Şefi Michael P. Spasero'nun bir demecinde de belirtmiş olduğu gibi, terörist örgütlerin paraya, kaçakçıların da terörist örgütlere ihtiyacı vardır. Uluslararası terörizmle uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, karşılıklı bir çıkar ilişkisinde birleşmiştir. Rauf'er'in "Yeni Suçluluk" olarak adlandırdığı organize suçlar, örneğine geçmişte rastlanmayacak şekilde, "terörizm-uyuşturucu trafiği- büyük mafya suçluluğu" zincirini oluşturmuştur²³³.

Avrupa Birliği Konseyi Pompidou Grubu'nun 4 Şubat 1994 tarihli Strasbourg "2.Pan-Avrupa Bakanlar Konferansı Sonuç Bildirgesi"nin 9. maddesinde organize suç örgütleri ve terör örgütleri bağlantısı, şu sözlerle vurgulanmaktadır²³⁴ :

"Uyuşturucu madde kaçakçılığının sürekli artması ve yayılmasını dikkate alarak, ekonomik güç ve şiddet kullanan organize örgütlerin bu faaliyetlere karışmasındaki artış, toplumu ciddi bir şekilde tehdit etmektedir. "

Terör örgütlerinin uyuşturucu madde kaçakçılığına yönelmeleri finansal kaynak elde etme noktasındadır. Elde edilen finansal kaynağın harcandığı alanlar ise aşağıda belirtildiği gibidir:

²²⁹ Noam Chomsky, Edward S. Herman, *Terörizm Efsanesi*, Çev. Bahadır Sina Şener, Ayraç Yayınevi, Ankara:1999, s.11

²³⁰ Yılmaz Altuğ, *Terörün Anatomisi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul:1995, s.17

²³¹ Önder Sav, Türkiye Barolar Birliği Başkanı, 1993-94 Adalet Yılı açılış konuşmasından

²³² Ali M. Köknar, "The Turkey Connection: Combating Nuclear, Chemical, Biological Materials and Narcotics Smuggling. " *Journal of Counterterrorism & Security International*, Yaz 1997, s.20

²³³ Hürriyet Gazetesi, 18 Eylül 1992

²³⁴ Emniyet Genel Müdürlüğü, Uyuşturucu ve PKK , Ankara: EGM Basımevi, 1988, s. 2.

Terör Örgütlerinin Başlıca Giderleri

1. Barınma/Beslenme İhtiyaçları

Terör grupları, lokal dar bir yerde faaliyet göstermezler. Değişik şehir ve ülkelerde ya halktan tamamen ayrı kaldıkları yerleşik olmayan dağlık arazilerde yada şehirlerin kozmopolit yerleşimi olan mahallelerinde karargah/hücre evi şeklinde faaliyetlerini sürdürürler.

Bu şekilde yaşamak pahalıdır. Militan veya sempatizanların tamamıyla örgütsel faaliyetlerle uğraştığı düşünülürse; barınma/beslenme ihtiyaçlarını ferdi katkılarla sağlamak imkansızdır.

Örgüt büyüyüp geliştikçe, göstermelik şirket/işyeri açsalar dahi, ticari faaliyetlerin deşifre olma veya kar/zarar riski düşünüldüğünde; finans kaynağı olarak yeterli olmadığı görülür.

2. Lojistik Destek

Terör örgütünün temel felsefesi silahlı eylemdir. Bu eylem türünde;

- Silah/ Mühimmat,
- Telekomünikasyon imkanı,
- Yayın faaliyetleri,

önemli üç giderdir. Yasal yollardan silah ve mühimmatın temini mümkün olmadığından, bu iş için ayrı bir organizasyona gerek vardır. Bu da ayrı bir masraftır. Esasen pahalı olan, vurucu gücü yüksek silahlar ve mühimmatın temini bu şekilde daha pahalı hale gelir. Özellikle PKK gibi terör örgütleri arasındaki haberleşme için sadece telefon yeterli değildir. Mobil haberleşme araçları gerekir. Bu cihazları temin etmek için de para önemli bir ihtiyaçtır.

İspanya'daki ayrılıkçı Bask örgütü (ETA), Kuzey İrlanda'da İRA ve kraliyet yanlısı paramiliter gruplar hep politik savaş yaptıklarını öne sürmüş, ama hepsi de silah alımını finanse etmek için uyuşturucu ticareti yapmıştır. İRA' nın İrlanda kökenli ABD 'li gangsterlerle ilişkisi olduğu bilinir; uyuşturucu satışı ve başka işlerde onlarla birlikte çalışmışlardır²³⁵.

3. Diğer Giderler

Militanların giyecek, tedavi, ulaşım masrafları, propaganda amaçlı giderleri vardır. Terör örgütünün varlığını koruyabilmek ve amaçları doğrultusunda faaliyetlerini devam ettirebilmek için yukarıda kısaca özetlenen gider kalemlerinin parasal karşılığını bulması gereklidir. Bu ihtiyaçlarını karşılamak için de çeşitli gelir kaynaklarına sahiptir. Bu kaynaklar ise aşağıda sıralanmıştır.

²³⁵ Booth, s.272

Terör Örgütlerinin Başlıca Gelir Kaynakları

1. Yandaş Devlet Yardımı

Özellikle 1980'li yıllarda devletlerin terör örgütlerine nakdi yardımda bulunma modası ve imkanı kaybolmuştur. Bunun yerini aynı yardım almıştır. Ancak dünyadaki yeniden yapılanmalar ve ekonomik zorluklar bu aynı yardım miktarını da yıldan yıla azaltmaktadır. Bu sebeple günümüzde, terör örgütlerine yapılan yandaş devlet yardımı, daha çok topraklarında barınmasına ve faaliyet göstermesine göz yumma, eğitimine katkıda bulunma şekline dönüşmektedir.

2. Soygun ve Gasp

Küçük örgütlerin veya başlangıç için gerekli paranın bulunması amacıyla kullanılan bir finans kaynağı yoludur. Ancak, büyük finans kuruluşlarının kurduğu güvenlik sistemleri, alınan polisiye tedbirler bu şekilde devamlı ve önemli boyutta bir gelir kaynağı oluşturulmasını engellemektedir.

3. Haraç Toplama

“Haraç”, örgütle ilgisi olan veya olmayan kişi ve kuruluşların terör örgütleri tarafından belirlenen bir parayı ödemeleridir. Parayla veya malla olabilir.

Haraç toplama; koruma, zarar vermeme, korkutma, adam kaçırma, bir suç veya durumu yetkili mercilere bildirme tehdidi şeklindeki metotlarla gerçekleştirilebilir. Nitekim yandaşlarının katkısı veya örgüte karşı olanların can ve iş güvenliği ile korkutulması, kaçak çalışan işçilerin polise bildirilmemesi veya polisten korunması karşılığı gelirinden pay alınması bilinen, yaygın usullerdir. Bu kaynak, özellikle terör örgütü PKK açısından önemli bir gelirdir.

4. Sahtecilik

Paranın gerçeğine ulaşılmasındaki en kısa yol sahte para basıp, gerçeği ile değiştirmektir. Günümüzün baskı teknolojisi, ihtiyaç duyulan her türlü baskı araç, gereç ve malzemesinin kolaylıkla bulunabilmesi örgütleri sahtecilikte ileri seviyeye çıkarmıştır. Özellikle cezaevlerinde belirlenen ve korkutularak veya özendirilerek örgüte katılan uzmanlar aracılığıyla, bazen de yandaş devlet katkılarıyla para sahteciliği yapılarak, alım gücü olan paraya çevrilmektedir. Ayrıca adam kaçırma amacıyla düzenlenen sahte pasaport veya sahte vizeler yoluyla alınan komisyonlar ve sınırda teslim organizasyonları karşılığı alınan paralarla da kaynak oluşturulmaktadır.

Sahtecilik önemli bir gelir sağlamaktadır ama piyasadaki sahte para dolaşımından rahatsız olan kitle büyük olduğu için yakalanma riski yüksektir. Bu sebeple sürekli bir gelir olarak düşünülmesine de kısa vadeli sıcak para için uygun görülmektedir.

5. Uyuşturucu Ticareti

Geliri yüksek, nakliyesi kolay, alıcısı bol, tedavüldeki değerli para karşılığı takası mümkün, üretimi kolay, pazarlama ağı kolay kurulabilen bir mal olan uyuşturucu önemli bir gelir kaynağıdır. Bir önceki ticaretin riski bir sonraki ticaret ile yok edilebilir.

PKK terör örgütünün uyuşturucu madde kaçakçılığı faaliyetleri

Özellikle son on yıldır Türkiye’de etkinlik gösteren ve bugün büyük ölçüde kontrol altına alınmış olan PKK terör örgütü, varlığını esas itibariyle uyuşturucu ticareti ile sağlamaktadır. Söz konusu terör örgütü aynı zamanda, özellikle batı Avrupa’da yapılanmasını uyuşturucu maddelerin sevkıyatı ve dağıtımından sağladığı gelirlerle finanse etmektedir²³⁶.

PKK Terör örgütü ülke içindeki uyuşturucu organizasyonlarının faaliyetlerine komisyon almak suretiyle katılmakta ve uyuşturucu maddelerin Avrupa ülkelerine sevk edilmesinde işbirliği yapmaktadır. Avrupa ülkesine yasal veya yasa dışı yollarla iş bulma vaadiyle veya iltica amaçlı olarak götürülenler ya da kendiliklerinden gidenler, polis güçlerine ihbar edilerek sınır dışı edilme tehdidiyle PKK terör örgütüne, bu ülkelerde sokak satıcıları olarak kullanılmışlardır. Örgüt elemanı olup Batı Avrupa ülkelerinde mülteci sıfatı ile yerleşmiş bulunan şahısların, bu işi yapmak üzere görevlendirildiği hususu çeşitli raporlarda belirtilmektedir. PKK’nın uyuşturucu madde kaçakçılığı yaptığı, verilen bilgiler ile uyuşturucu madde kaçakçılığında yakalanan şahısların ifadelerinden, yine uyuşturucu madde kaçakçılığına karışan şahısların terör örgütleri ile bağlantılı suç kayıtlarından, örgüt ve hücre evlerinde ele geçirilen uyuşturucu maddelerden, ayrıca yine bu evlerde yapılan aramalarda ele geçirilen dokümanlardaki uyuşturucu alış verişinin para kayıtlarından çıkartılmıştır. Hiçbir terör örgütü mensubu, bağlı bulunduğu örgütün kararlarına aykırı bir şekilde uyuşturucu madde kaçakçılığı yapamayacağından dolayı, yukarıda sayılan işaretler, terör örgütünün uyuşturucu kaçakçılığında rol aldığı ispatı için yeterlidir. Türkiye açısından uyuşturucu madde kaçakçılığını, finansmanında kullanan en önemli terör örgütü yine PKK’dır²³⁷. ABD Uluslararası Suç Değerlendirmesi raporunda, terör örgütü PKK’nın, Batı Avrupa ve Güneydoğu Anadolu’da eroin kaçakçılığı yaparak terörist faaliyetlerini finanse ettiği, soğuk savaşın sona ermesinden bu yana yasal ülke yönetimlerine karşı mücadele eden terörist ve aşırılık yanlısı örgütlerin, geleneksel organize suç grupları ve uyuşturucu kaçakçılarıyla giderek daha fazla iç içe geçerken, faaliyetlerini klasik ve yeni suç alanlarında yoğunlaştırdığı ve terör örgütü PKK’nın, Güneydoğu

²³⁶ İçişleri Bakanı Murat Başeskioglu’nun 8-11 Haziran 1998 tarihleri arasında düzenlenen “Uyuşturuculara karşı Birleşmiş Milletler Özel Toplantısı’na katılmak üzere gittiği New York’ ta 10.06.1998 tarihinde basına yaptığı açıklamadan

<http://www.byegm.gov.tr/yayinlarimiz/TURKHABER/1998/12haziran/T5.htm>

²³⁷ EGM-KOMDB, *Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele '98*, Ankara: EGM Basımevi, 1999/2, s.29

Anadolu'da da Türkiye'ye giren eroinden önemli gelir sağladığından bahsedilmektedir.²³⁸

Terör örgütü PKK'ya yönelik olarak yapılan birçok operasyonda önemli miktarlarda uyuşturucu madde yakalaması gerçekleştirilmiştir. Bu durum terör örgütü PKK'nın uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ne denli iç içe olduğunu açıkça göstermektedir. Örgüt uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili faaliyetlerini;

- Kaynağından uyuşturucu temini
- Kaçakçılığı
- Dağıtımını

safhalarında aktif olarak rol alarak yürütmektedir.

Bu safhalar bizzat kendi örgüt elemanları tarafından organize edilmekte ve yönetilmektedir. Örgütün bu alanlardaki faaliyetlerini aşağıdaki şekilde safha safha ele alarak incelemek, bağlantılarını açıkça ortaya koymak bakımından yerinde olacaktır.

1. Kaynağından Uyuşturucu Temini

Terör örgütü PKK'nın faaliyet alanları İran, Irak ve Suriye sınırlarımız ile Ermenistan sınırının dağlık kısımlarını kapsamaktadır. Bu bölgelerde yaşayan vatandaşlarımızın İran ve Suriye'de yaşayan halkla sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri nedeniyle etkinlikleri çok yoğunudur.

Diğer taraftan altın hilalden (Pakistan-Afganistan-İran) eroin sevkiyatının silahlı gruplar tarafından batıya taşınmakta olduğu, her yıl İran güvenlik güçlerinin bu gruplarla silahlı çatışmaya girdikleri bilinmektedir. İran'ın Türkiye sınırı yakınlarında silahlı çatışmada ağır silahlarla korunmuş bir uyuşturucu konvoyunu imha ettiği bildirilmiştir.

1980'li yılların son dönemlerinde, Türkiye'de faaliyet gösteren uyuşturucu madde kaçakçılarının temin ettikleri baz morfini, hemen Avrupa ülkelerine göndermek yerine, daha çok kar elde edebilmek için asetik anhidrit maddesi temin ederek, eroine çevirdikten sonra Avrupa ülkelerine gönderdikleri görülmüştür. Baz morfinin eroine göre çok daha ucuza temin edilmesi, birkaç basit işlemden sonra eroine çevrilmesinin mümkün olması, bir kilogram baz morfinden elde edilen yaklaşık 1 kilo yüz gram eroin maddesine katkı maddesi de eklenerek elde edilen daha büyük miktardaki eroinin satışından sağlanan karın çok daha fazla olması, bu eğilimin nedenleri arasında sayılabilir.

Terör örgütü PKK da aynı amaçla eroin imaline yönelmiştir. İran-Irak sınırlarımızın dağlık kısmında konuşlanan terör örgütü PKK'nın altın hilalden temin ettiği baz morfinin bir kısmını bu dağlık alandaki mobil laboratuvarlarda eroini çevirdiği geçmiş yıllarda yapılan yakalamalardan anlaşılmaktadır.

Paris Kriminoloji Enstitüsünün 1996 yılında hazırladığı "Tamil Eelam Özgürlük Kaplanları ve Kürdistan İşçi Partisi" adlı raporda yer almış konulara bu bölümde yer vererek terör örgütü PKK'nın Avrupa genelinde uyuşturucu nakli ve kaçakçılığı işlerini nasıl organize ettiği açıkça belirtilmiştir. Söz konusu raporda, örgütün sözde üst düzey yöneticilerinin Terör örgütü PKK'nın uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerine ilişkin suçlamaları şiddetle reddettikleri ve bu konuda

²³⁸ EGM-KOMDB, 2001/3, s.44

örgütün Avrupa basınının gündemini başka alana kaydırması için şiddetli yıldırma taktikleri (işgal edip oturma eylemi, mala zarar, darp tehdidi vs) uygulamaktan hiç çekinmedikleri belirtilmektedir. Bu raporda öncelikle "Altın Hilal" bölgesinden Türkiye, Balkanlar ve Eski Doğu Bloğu ülkeleri üzerinden Avrupa'ya büyük miktarda uyuşturucu trafiğinin yapıldığı tespit edilmiş, bu uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin içinde de genellikle Güneydoğu Anadolu kökenli birçok terör örgütü PKK sempatzamı şahısların yer aldığı belirtilmiştir.

2. Uyuşturucu Kaçakçılığı

İnterpol'e göre; Türkiye, Balkanlar ve Sovyetler Birliği dışındaki Eski Doğu Bloğu ülkeleri dahil kıta Avrupa'sında 1984-1993 arasındaki 10 yılda 42 ton 442 kilo eroin ele geçirilmiştir. Bu miktarın %34'ü (14 ton 479 kilosu) Türk uyruklu uyuşturucu kaçakçılar üzerinde yakalanmıştır. 1994 istatistik verileri aşağıdaki gibidir²³⁹:

İlave ufak bir bilgi de; 1994 yılı ilk yarısında Alman Polisince yakalanan eroinin 2/3'sinin terör örgütü PKK sempatzanlarıyla bağlantılı olduğudur.

Avrupa'daki İnterpol birimlerince Türk uyruklu şahıslar hakkında yapılan tüm yazışmaları derleyen Türkiye İnterpol Dairesine göre 1984-1993 arasındaki 10 yılda yıkıcı veya ayrılıkçı militan, 503 Türk uyruklu şahıs başlangıçta uyuşturucu kaçakçılığı olaylarına girdiklerinden dolayı tahkikat konusu edilmişlerdir. Detayları aşağıdaki gibidir²⁴⁰:

Bu 503 şahıstan 188'i hakkında tahkikat olumsuz neticelenmiştir.

Farklı ülkelerin polis raporlarına göre toplamın %94,6'sı olan 298 şahıs ya PKK militanı ya da bu örgüte sıkı bağlı kişilerdir. Diğer 17 şahıs ise çeşitli Türk terörist gruplara ait ya da bunlara sıkı bağlı kişilerdir. (Bunlar TKP-ML-Türkiye Komünist Partisi: 1, DEVSOL: 2, THKP-C Türkiye Halk Kurtuluş Partisi- Cephe: 4 vs.)

298 terör örgütü PKK üyesi veya sempatzanından 154'ü Almanya, 82'si Türkiye, 17'si Hollanda, 12'si Çek Cumhuriyeti, 8'i Fransa, 7'si İtalya, 5'i İngiltere, 3 kişi Belçika, İspanya, İsviçre'de ve 2 kişi de Danimarka ve Portekiz'de tutuklanmıştır.

Tarafsız olmak için 82 Türk dosyasını bir kenara bırakırsak geriye kalan diğer Avrupa ülkelerinde sorgulananların %20'si adli hatalar ya da göçmen karşıt ırkçılığın ağır mağduriyetine maruz kalmışlardır. Bu demektir ki 10'u AB üyesi olmak üzere 11 ülke polisince takip edilen uyuşturucu kaçakçılığı olaylarından %55'ne karışanlar hala PKK ile yakın ilişki içindedirler.

Bu da en azından neden İngiliz NCIS Teşkilatının PKK'nın 1993 yılı bütçesini, 38 milyon doları (tüm bütçenin %44'ü) uyuşturucudan olmak üzere toplam 430 milyon Fransız Frangı olarak tahmin ettiğini kısmen de olsa açıklamaktadır. Alman polisi de kendi çalışmaları ile; eroin kaçakçılığının, siyasi görüşleri olan ve diğer suçlarla da irtibatlı olan Türkiye'deki suç ailelerine, yılda 120 milyon dolardan fazla para getirdiğini hesaplamıştır.

²³⁹ http://www.uyusturucu.gen.tr/upkk/topkk_faaliyetleri.html [17 Kasım 2001]

²⁴⁰ a.k.

Terör örgütü PKK'nın uyuşturucu madde kaçakçılığı ile bağlantısını gösteren son rakamlar da Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Başkanlığı 1998 raporunda şu şekilde yer almaktadır.

Terör örgütü PKK ile bağlantılı olduğu tespit edilen, 1984 yılından günümüze kadar gerçekleşen toplam 181 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında²⁴¹:

2 ton 627 kg. 659 gr. eroin,
 13 ton 377 kg. 46.5 gr. esrar,
 4 ton 255 kg. 714 gr. baz morfin,
 2 ton 125 kg. 258 gr. Hint keneviri,
 22 ton 440 kg. asetik anhidrit,
 603 kg. 745 gr. kokain,
 7 kg. 673 gr. afyon sakızı,
 19 kg. 238 gr. eroin artığı madde,
 277 bin amfetamin tablet,
 1 ton 80 kg. sodyum karbonat,
 1 adet uyuşturucu imalathanesi ele geçirilmiş,
 Söz konusu olaylarda toplam 659 sanık yakalanmıştır.

OHAL Bölgesinde gerçekleştirilen 99 olay içerisinde terör örgütü PKK'ya yönelik olarak gerçekleştirilen 64 ayrı güvenlik uygulamasında ortaya çıkartılan sığınak ve hücre evlerinde çok miktarda silah, mühimmat ve örgüte ait malzeme ile birlikte ;

7 ton 710 kg. 1.5 gr. esrar,
 2.484.003 kök Hint keneviri,
 171 kg. 155 gr. eroin,
 33 kg. baz mortin,
 1 adet uyuşturucu imalathanesi ele geçirilmiştir.

Bütün bu olayların toplamında ise- 280 uyuşturucu madde kaçakçılığı olayında :

2 ton 798 kg. 714 gr. eroin,
 21 ton 87 kg. 48 gr. esrar,
 4 ton 288 kg. 714 gr. baz morfin,
 2 ton 125 kg. 258 gr. ve 2.484.003 kök Hint keneviri,
 22 ton 440 kg. asetik anhidrit,
 603 kg. 745 gr. kokain,
 277 bin afatimin tablet,
 1 ton 80 kg. sodyum karbonat,
 7 kg. 673 gr. Afyon sakızı,
 19 kg. 238 gr. eroin artığı madde,
 2 adet uyuşturucu imalathanesi ele geçirilmiştir.

Terör örgütü PKK'nın uyuşturucu kaçakçılığı aşağıdaki özellikleri göstermektedir;

Terör örgütü PKK'nın Lübnan Bekaa Vadisinde bulunan Şii ailelerle veya Belucistan'da (Cranlı veya Pakistanlı) asi aşiretlerle politik veya suça yönelik bağlarına (ilişkilerine) dayanmaktadır. Terör örgütü PKK'nın İran'daki çalışmaları bu yöntemde anahtar rol oynamaktadır.

²⁴¹ EGM-KOMDB, 1999/2, s.29

Şüphesiz Türkiye'de de terör örgütü PKK, silahlı faaliyetlerden çok, lojistik şebeke olarak uyuşturucu kaçakçılığı, eroin üreten illegal laboratuvarların kurulması veya asetik anhidrit gibi kimyasal maddelerin illegal nakil işlerine karışmıştır.

3. Uyuşturucu Dağıtımını Yapmak

Uyuşturucu maddenin dağıtımını terör örgütü PKK bizzat yönetmektedir. Başlangıçta uyuşturucu sevkiyatından pay alan terör örgütü, uyuşturucu fiyatlarındaki yüksek kar oranları nedeniyle dağıtıma yönelmiştir.

Güney Amerika'daki uyuşturucu kartellerinin dağıtımda uyguladığı yöntemleri, terör örgütü PKK Avrupa ülkelerinde rahatlıkla uygulamaktadır. Güney Amerika'daki kartellerin kullandıkları paravan şirketler ile maaşlı dağıtım elemanlarının yerine, PKK terör örgütü siyasi amaçlı dernekleri ve deşifre olmamış militanlarını kullanmaktadır.

Terör örgütü PKK, Avrupa'da açtığı dernekler vasıtasıyla uyuşturucu dağıtımında iyi bir organizasyon sağlamıştır. Bu amaçla bazı Avrupa ülkelerindeki dernek sayısı uyuşturucu dağıtımını konusunda örnek teşkil etmek maksadıyla aşağıda belirtilmiştir (Tablo-26);

Tablo-26: PKK terör örgütünün bazı ülkelerde açtığı derneklerin sayıları

ÜLKE ADI	DERNEK SAYISI
Almanya	187
Avusturya	10
Belçika	6
Fransa	23
Hollanda	12
İspanya	1
İngiltere	10
İsveç	20
İtalya	2
Yunanistan	6
ABD	13

Kaynak: http://www.uyusturucu.gen.tr/upkk/topkk_faaliyetleri.html [17 Kasım 2001]

Almanya'da terör örgütü PKK derneklerinin sayısına bağlı olarak uyuşturucu suçlarından yakalanan Türk vatandaşlarının da sayısında belirgin bir artış gözlenmekte, bu durum diğer Avrupa ülkelerinde de benzer özellikler gözlenmektedir. Terör örgütü PKK'nın rahat faaliyet gösterme imkanlarına kavuştuğunda, örgüt ve uyuşturucu madde kaçakçılığı arasındaki organik bağlantı bu şekilde kendini göstermektedir²⁴².

²⁴² http://www.uyusturucu.gen.tr/upkk/topkk_faaliyetleri.html [17 Kasım 2001]

Bilindiği gibi bazı Avrupa ülkelerinin etnik farklılıkları politik olarak değerlendirmeleri sonucunda, Kürt olarak adlandırılan Türk vatandaşlarına siyasi mülteci olarak çeşitli kolaylıklar sağlaması ve terör örgütü PKK'nın derneklerini siyasi dernek statüsünde değerlendirip kontrolden uzak tutmaları, örgütün uyuşturucu kaçakçılığında Avrupa ülkelerinde çok iyi bir şekilde organize olması sonucunu doğurmuştur. Mustafa E. Erkal bazı Avrupalı milletvekilleri ile PKK'nın uyuşturucu ticareti arasında şöyle bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur: "Atina'da PKK temsilciliği açılmasına, Roma Antlaşmasında terörle mücadele yer almasına rağmen, Avrupa Birliği ne yapmıştır? İnsan hakları diye ortaya dökülen bazı yabancı milletvekillerinin DEP'in kapatılmasına karşı çıkışlarının altında PKK ile uyuşturucu ticaretinden pay almak ve örgüt mensuplarıyla sapık ilişkiler kurmak iddiaları da vardır"²⁴³. Diğer yandan bazı Avrupa ülkelerinin gerçeği görerek terör örgütü PKK'nın faaliyetlerini yasaklamaları memnuniyetle müşahede edilmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinin de bu şekildeki yasaklama tedbirlerinin uyuşturucu madde kaçakçılığına büyük darbe vuracağı muhakkaktır.

Terör örgütü PKK'nın Avrupa'daki uyuşturucu madde kaçakçılığını sokak seviyesinde bizzat yönettiği Avrupa devletlerinin polis kayıtlarında yapılacak kısa bir inceleme sonucunda anlaşılabilir. Bunların yanı sıra, örgütün kendi kayıt ve yayınlarında da bu durum açıkça görülmektedir. Örneğin: 1998 yılında "Parti ve Cephemizin kitlevi niteliği" başlığı altında yayımlanan belgede PKK, ERNK'nın görevlerini 10 madde ile izah etmiştir. Bu belgede ERNK'nın görevleri olarak, (saldırı, işgal, gösteri) kitlevi gösteriler düzenlemek, gençlerin temin edilip bunların askere dönüştürülmesi, teröristlere eğitim temin etmek, diğer silahlı gruplar ile temasların sağlanması, istihbarat nitelikli bilgilerin toplanması ve tehdit, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ve ticareti ile terörist örgüte mali kaynaklar temin etmek olarak sıralanmıştır. PKK'nın kullandığı terminolojiye göre militanları, "ERNK bayrağı altında mücadele etmekte, ARGK (PKK'nın askeri kanadı) silahları ile donatılmaktadır."²⁴⁴

Buradan da açıkça görülüyor ki, örgüt; bu faaliyeti militanlarına bir görev olarak yüklemektedir.

Günümüzde bu hareketler "global terör" olarak adlandırılmaktadır. Sınır tanımayan suç kavramından başka artık "küresel suç" terminolojiye giriyor. Bilim adamları suç kavramlarına ilişkin öngörülerinde Avrupa'nın çete sorunları ile karşılaşacağı tezini ortaya atıyor. Buna engel olmak içinde hızla artan nüfusun artık bir sorun olduğunu anlamak, eğitilmiş sorumlu ve nitelikli insanların "yaşanabilir ve sürdürülebilir" bir dünyada yaşayabilmesi için buna ait düzenlemeleri yapmak gerekir²⁴⁵.

b-Siyasi Değişiklikler

Dünya siyasal konjonktüründeki gelişmeler, uyuşturucu madde üretimi ve kaçakçılık güzergahlarını yakından etkilemektedir. Özellikle son yıllarda yaşanan

²⁴³ Mustafa E. Erkal, Etnik Tuzak, Der Yayınevi, 5. Basım, İstanbul, 1998, ss. 226-227

²⁴⁴ Terör Örgütü PKK'nın Yunanistan'daki Faaliyetlerine İlişkin Olarak Makedonya'nın Denes Gazetesinde Yayımlanan Yazıların Çevirisine İlişkin Dışişleri Bakanlığı Basın Bilgi Notu-B.N:54 25 Mayıs 1999

²⁴⁵ Tuncay, Şiddet ve Gençlik Üzerine Bir Deneme, a.k.

önemli siyasi gelişmelere bağlı olarak uyuşturucu madde kaçakçılığında meydana gelen yeni eğilimler bunun doğruluğunu desteklemektedir.

Afganistan'da iç savaş görünümünü veren silahlı çatışmalar ve tek bir otoritenin ülkenin tümüne hakim olmayışı nedeniyle bu ülkedeki uyuşturucu madde üretim miktarı tüm dünyadaki üretimin önemli bir bölümünü karşılar duruma gelmiştir. Bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerde yaşanan siyasi ve ekonomik kaosun yanı sıra, bu ülkelerin bazılarında idari yapının henüz tam olarak teşekkül etmemesi ve güvenlik güçlerinin uyuşturucu madde kaçakçılığını önlemeye yönelik olarak gerekli eğitim, araç-gereç ve donanımdan mahrum olmaları belirgin bir zafiyeti ortaya çıkarmıştır. Bunun sonucu olarak ise yeni rotalar ve organizasyonlar ortaya çıkmıştır.

Oysa hangi sistemde olursa olsun, "sorumluluk duygusu"nun ve özgür iradenin o rejimin devamında önemli rol oynadığı, kişiler, gruplar ve örgütlerin işbirliği ve etkileşim içinde bulunması gerektiği de unutulmamalıdır²⁴⁶.

B. UYUŞTURUCU KAÇAKÇILIĞI VE KULLANIMI İLE MÜCADELEYE YÖNELİK TEDBİRLER VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Uyuşturucu maddelerin ülkeye girmesini önlemek için harcanan yoğun çabanın, talebin azaltılmasına yönlendirilmesi halinde etkili ve başarılı sonuçlara ulaşılacağı muhakkaktır. Bir yerde herhangi bir madde üzerinde yoğun talep olması halinde, bu maddenin arzını önlemek üzere alınan tüm tedbir, sadece o malın fiyatının yükselmesine sebep olacaktır. Geçmişte ABD 'de konulan alkol yasağı buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Yasaktan sonra kullanıma yönelik tedbirlerin alınmaması sebebi ile alkole talep devam etmiş, bu da kaçakçıların işine yaramıştır. Alkollü maddelerin kullanımı yasaktan sonra azalmamış, bunun yerine bir şişe alkollü içkinin fiyatı yasak öncesine göre kat kat artmıştır.

Bu bağlamda uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadeleye yönelik tedbirlerin başarıya ulaşmasını temin için, öncelikle talebi azaltmak veya tamamen ortadan kaldırmak, daha sonra kaçakçılıkla mücadeleye yönelik tedbirler almak yerinde olur. Bu kapsamda uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele çalışmalarını iki ana başlık altında toplamak gerekir:

I-Uyuşturucu madde talebini azaltmak

II-Uyuşturucu madde kaçakçılığını kontrol altına almak

I. Uyuşturucu Madde Talebini Azaltmak

Uluslar arası uyuşturucu kaçakçılığı veya "iç piyasa" yaratmaya çalışılan uyuşturucu kaçakçılığına karşı polisiye çalışmalar başarı ile yürütülmektedir. Bununla birlikte madde bağımlılığı ile mücadelede polisiye önlemler tek başına yeterli olmamakta, mücadelede etkinliği arttırmak ve sonuca gitmek için diğer toplum kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin de katkılarını sağlamak gerekmektedir.

²⁴⁶ Suavi Tuncay, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayıncılık, Ankara:1996, s.66

Uyuşturucu talebini azaltmak için alınacak tedbirlerin başında öncelikle uyuşturucuya hiç başlanılmamasını veya denenmemesini sağlamak gerekir. Bir deneme ile dahi uyuşturucu bağımlılığına yol açan maddelerin olduğunu daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Bu amaçla henüz hiç uyuşturucu kullanmamış, ancak risk taşıyan grupları (ergenler, sokak çocukları, uçucu madde veya benzer özellikli maddelerin bulunduğu işyerlerinde çalışan kişileri,...) eğitim ve bilgilendirme yolu ile korumaya çalışmak en doğru yöntem olacaktır.

Bunun yanında talebi azaltmak için bağımlıların, kullanmayı bırakmaları; bırakanların da tekrar başlamamalarını sağlamaya yönelik tedbirler alınmalıdır.

Bu bakımdan talebi azaltmaya yönelik tedbirleri iki ana başlık altında toplamak gerekir:

- 1.Koruma ve önlemeye yönelik çalışmalar
- 2.Bağımlılığın tedavisine yönelik çalışmalar

a.Uyuşturucudan Koruma ve Önleme Çalışmaları

Burada hedef henüz uyuşturucu maddelerle tanışmamış, diğer bir ifade ile hiç kullanmamış ancak kullanma riski taşıyan gruplardır. Bu gruplar (özellikle gençler) kitle iletişim araçları ve eğitim yoluyla bilgilendirilmelidir. Çünkü uyuşturucu ve alkol bağımlıları bu maddeleri kullanmaya genellikle genç yaşta başlarlar; ileride giderek kötüleşecek olan bağımlılık macerasının ilk adımları erken yaşlarda atılır.

Gençlikte riskler daha kolay alınır. Olası kötü sonuçlar kolaylıkla göz ardı edilir. Uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yanlış düşünceler hakimdir. Gençlerin sahip oldukları bu yanlış veya eksik bilgiler çoğunlukla bağımlılığın temel sebebini teşkil eder. Bu bakımdan sahip olunan yanlış bilgileri maddeler halinde sıralamak yerinde olacaktır:

1. Uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yanlış bilgiler ²⁴⁷

1."Bir kere kullanmaktan bir şey olmaz".

Kokain gibi bazı maddeler ilk kullanımdan sonra bile bağımsızlık oluşturabilir. Bir kere kullandıktan sonra, uyuşturucu maddelerin kullanması daha kolay olur. Çünkü kişinin korkusu kalkmıştır. Ayrıca maddeyi nereden bulabileceğini de öğrenmiştir.

2."Ben bağımlı olmam".

Herkes bağımlı olabilir. Madde kullanımı bedende zamanla biyolojik değişikliklere yol açar.

3."Arasına kullanmakla bir şey olmaz".

Bağımlılık genelde arasıra kullanma niyetiyle başlar. Ancak daha sonra bağımlı hale gelinir.

4."Esrar, alkol ve sigaradan daha tehlikeli değildir".

Esrar tehlikeli bir uyuşturucu maddedir. Alındıktan sonra bedende yağ dokusunda birikir (özellikle beyin ve üreme organlarında). 30 gün süre ile bu dokularda kalır. Bu nedenle zarar verici etkileri daha yüksektir. Ayrıca esrar sigaradan çok daha yüksek oranda kanser yapıcı madde içermektedir.

5."Benim iradem güçlüdür; kendimi kontrol edebilirim".

²⁴⁷ Ögel, ss.108-112

Kişilik patolojileri kimi zaman madde kullanımına neden olabilmektedirler. Ancak böyle bir sorunu olmayanlar da bağımlı olmaktadır. Ayrıca uyuşturucu kullanan kişilerin zamanla iradesi zayıflar ve iradesiz insan haline gelirler.

Bunun yanında birçok kişi hala kontrol edebileceği inancı taşırken bağımlı hale gelmiştir. Bağımlı olanların bir kısmı da halen bu maddeleri kullanmayı kontrol edebileceğine inanmaktadırlar.

Gençlerin uyuşturucu madde kullanımı ile ilgili yukarıda sıralanan yanlış bilgilerini ortadan kaldırmak ve uyuşturucuya hiç başlamamalarını sağlamak amacı ile eğitim ve bilgilendirme çalışmalarını yoğun olarak sürdürmek gerekir. Bu bakımdan aileye, devlete ve medyaya önemli görevler düşmektedir.

2. Aileye Düşen Görevler

Çocuk, gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, “reşit” sayılmayan küçük bir yurttadır. Ancak çocukluk, üst sınırı belirsiz bir çağdır²⁴⁸.

Çocuklar, en çıkarıcı, en bencil kişilere bile özverili olmayı öğreten varlıklardır. Ana babanın yaşam savaşında itici gücüdürler. Çocuk tüm çabaları ve didinmeleri zevkli kılar, yorgunlukları ve sıkıntıları unutturur. Çocuğun bunun yanında birde karanlık arka yüzü vardır. Mutluluk kaynağı olabildikleri gibi, sayısız kaygı nedeni de olabilirler. Geçici hastalıklar, düşmeler, yaralanmalar ana babanın sevincini söndürmeye yeter²⁴⁹. Uyuşturucu belasına yakalanmaları da bunlardan biridir. Ancak aileler zamanında tedbir alarak, çocuklarını bu beladan koruyabilirler. Tedbirlerden birisi de çocuğun gelişim sürecinde kendi tutum ve davranışlarını kontrol altında tutmaktan geçer.

Çocukların her gün karşı karşıya kaldıkları anne ve baba tutum, davranış ve ilişki biçimlerinin; onların eğitiminde önemli bir rol oynadığı aşikardır. Bu bakımdan uyuşturuculardan korunmada en büyük vazife aileye düşmektedir. En başta anne ve baba, çocuk ve gençlere örnek olmalıdır.

Gençlik, değişim ve toplumda yer edinme dönemidir. Genç, doğumundan itibaren bağımlı olduğu anne ve babasından özerk hale gelirken arkadaşlarına bağlanır ve onların baskısına açık bir hale gelir. Bu dönemde kimlik gelişimi gerçekleşmekte, toplumsal roller belirginleşmektedir. Bunlarla ilgili yaşanan zorluklar güçsüzlük, yabancılaşma ve isyan duyguları doğurur.

Ruhsal açıdan sosyalizasyon süreci dışında kalındığı takdirde; gençlik, yüksek idealler yerine, insanlara karışmaktan hoşlanmayan, çaresizlik içindeki psikolojik ruhsal yapılarıyla kırıcılık, agresiflik, şiddet ve vahşet gibi örüntüler geliştirmekte siyasal ve sosyal entegrasyon patolojik mantık kurgularıyla çağın hastalığı biçimine dönüşebilmektedir. Çağımızın bu hastalığı siyasal yabancılaşma, psikolojik yalnızlaşma ve sosyolojik şiddet örüntülerini içermektedir. Bu paradigmadan bakıldığında, Türkiye ‘de gençlik sorunlarının analizi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda aile, din, eğitim, iktisat ve siyaset kurumlarının sistematik bir biçimde işlevselliklerinin artırılması, birbirleri arasında kurulan ilişki ve etkileşim boyutlarının ulusal hedefler ve çağdaş dünya

²⁴⁸ Yörükoğlu, s.13

²⁴⁹ a.k., ss.14-15

ölçeğinde örtüstürülmesi; eğitim kurumlarının pozitif katkılarıyla mümkün olabilmektedir²⁵⁰.

Anne ve babadan bağımsızlaşma doğal sürecinde genç, davranışlarını bir grup içinde deneyerek geliştirir. Grup içinde reddedilme bir genç için katlanılabilecek en zor şeylerdendir. Sigara, alkol ya da herhangi bir uyuşturucu o grup içerisinde ilişkiler sistemini doğrudan etkileyerek yerleşmiş ya da o grubun elemanı olmanın adeta bir şartı gibi olmuşsa; gruptaki yerini kaybetme veya alay edilme endişesine yönelik bir algılama gence uyuşturucunun etkilerinden daha korkunç gelebilir. Bu grup etkileşimini dar kapsamlı bir arkadaş grubu olarak düşünmemek gerekir. Örneğin okulda, gencin doğrudan yakın arkadaş olmadığını ama ortamda baskın olan diğer kişilerin tutumları dahi gencin davranışlarını yönlendirmede çevresel bir faktör olarak oldukça etkilidir.

Ayrıca, gençlikte farklı bir boyut kazanmaya başlayan kız-erkek ilişkileri ve bu ilişkiler içindeki bağlanma durumları, kendini kabul ettirme çabaları, çekici görünme isteği de kişinin davranışlarını yönlendirir.

Ergenlikte düşünce dünyası genişler, soyut ve teorik düşünme başlar. Dolayısıyla bu yaşlardaki genç her şeyi sorgular. Çoğu zaman da sırf kendisini farklı bir birey olarak ortaya koyabilmek amacıyla yerleşik değerleri reddedebilir. Çünkü kendisinin anne ya da babasının bir kopyası ya da uzantısı değil ayrı ve bağımsız bir birey olduğunu ispatlamaya çalışma bu dönemin en doğal çabasıdır. Aynı zamanda gençlik, en idealist dönemdir, bu çağda kişi her şeyi mümkün görür.

Ruhsal açıdan sosyalizasyon süreci dışında kalındığı takdirde; gençlik, idealler yerine, insanlara karışmaktan hoşlanmayan, çaresizlik içindeki psikolojik-ruhsal yapılarıyla kırılcılık, agresiflik, şiddet ve vahşet gibi örüntüler geliştirmekte, siyasal ve sosyal entegrasyon patolojik mantık kurgularıyla çağın hastalığı biçimine dönüşebilmektedir. Çağımızın bu hastalığı, siyasal yabancılaşma, psikolojik yalnızlaşma ve sosyolojik şiddet örüntülerini içermektedir. Bu paradigmadan bakıldığında, Türkiye’de gençlik sorunlarının analizi büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda aile, din, eğitim, iktisat ve siyaset kurumlarının sistematik bir biçimde işlevselliklerinin artırılması, birbirleri arasında kurulan ilişki ve etkileşim boyutlarının ulusal hedefler ve çağdaş dünya ölçeğinde örtüstürülmesi, eğitim kurumlarının da pozitif katkıları ile mümkün kılınmalıdır²⁵¹.

3. Anne ve Babanın Görevleri

Ana baba olmayı son derece doyumlu ve eğlenceli kılan şey, çocuğunuza duyduğunuz sevgidir. Ancak işler ters gittiğinde bunu o denli üzücü ve acı kılan da gene aynı duygulardır. Sorunları olan bir çocuğa sahip olmak, ana babanın sevgisini şaşkınlık ve reddetme gibi korkutucu duygulara dönüştürebilir²⁵².

Çocukların her gün karşı karşıya kaldıkları anne baba tutum, davranış ve ilişki biçimlerinin; onların eğitiminde çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

²⁵⁰ Suavi Tuncay, Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Güz 2000, Cilt:1, Say:1, s.233

²⁵¹ a.k., s.233

²⁵² John Pearce, *Çocuklarda Büyüme ve Gelişme*, Doruk Yayıncılık, Ankara, 1996, s.11

Aile ilişkileri, çocuklar için, davranış biçimleri ve insan ilişkilerinin öğrenildiği bir sahne oluşturmaktadır. Madde kullanım konusunda da, benzer mekanizma işlenmekte olup; çocuklar, anne babanın maddeler konusundaki tutum ve davranışlarını gözlemlemekte ve benzer şeyleri uygulamaktadır.

Toplumda, anne baba başta olmak üzere, öğretmenler ve diğer etkili yetişkinlerin madde kullanımı konusundaki tutum ve davranışları; çocuk ve gençler için çoğu kez kavram karmaşası yaratmaktadır. Çocuk ve gençler, zararlı etkisi kesin olarak kanıtlanmış olan sigara ve alkol gibi maddelerin, neden erişkinler tarafından kullanıldıklarını tam olarak kavrayamamakta; kendilerinin de bu ve buna benzer maddeleri kullanabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Anne babalar, her ne kadar, çocuk ve gençleri bağımlılık yapan maddeler konusunda uyarırsa da; kendi sergiledikleri davranış modelleri, mantıklı uyarılarından çok daha etkin olmaktadır.

Bu nedenle, anne babaların, kendilerinin kullanımı konusundaki tutum ve davranışlarının nasıl olduğunu irdelemeleri gerekir. Örneğin alkol, sigara, ilaç kullanımı konularında bu maddeleri kullanma nedenleri, sıklıkları, bu maddelere gereksinimleri, kullanıp-bırakma sıklıkları, bu alandaki güçlülük ve zayıflıkları gibi özelliklerin hepsi önem taşımaktadır. Çocuklar, anne babanın davranışlarını görerek öğrenir, anne-babanın birbirlerine olan tutum ve davranışlarını da kendilerine örnek alır, sorunların çözümünde anne babanın davranışlarını kopya ederler.

Çocukları uyuşturucu kullanan ebeveynler birlikte bir destek grubu oluşturmalı, okulların uyuşturucu önleme programları yapmaları hususunda teşvikçi olmaları gerekmektedir. Bütün bunların yanında çocuklarına kendileri için onların ne kadar değerli olduklarını anlatmalıdırlar²⁵³.

4. Aile İçi Eğitim

Gerekliliği hiç tartışılmayan eğitimin amacı ve yöntemleri konusunda görüş birliği yoktur. Amaçta anlaşma sağlansa bile yöntemlerde büyük ayrılıklar ortaya çıkmaktadır. Eğitimin belki de en doğru tanımı şudur: Kişiye belli bilgi ve beceriler aktarı, değer yargıları aşılıyarak onda istenilen davranışları geliştirme sürecidir²⁵⁴.

Eşler arasındaki ilişkilerin her zaman çok pürüzsüz olması beklenemez. Zaman zaman sürtüşme, anlaşmazlık ve tartışmalar da olması doğaldır. Önemli olan, anlaşmazlıklar karşısında, eşlerin olaya yaklaşımları, birbirlerine karşı davranışları ve çözüme ulaşmada izlenen yolların nasıl olduğudur.

Anlaşmazlıklarda eşlerin karşılıklı oturup konuşabilmesi, her iki tarafın da kabullenebileceği bir çözüm yolu bulabilme becerisi önem taşımaktadır. Hiç sorun yokmuşçasına olayları görmezden gelip sahte bir uyum içinde yaşıyor olmak, hep birinin boyun eğmek zorunda sağlıklı bir ilişki biçimini sürdürmek, sorunların çözümünde çocuklara sarılmak ya da çatışmayı onların üzerine yansıtmak sağlıklı iletişim modelleridir.

²⁵³ Jean İllisey Clarke, *Çocuk Bakım ve Eğitimi-II Okul ve Ergenlik Dönemi*, Papirüs Yayıncılık, Ankara: Emel Matbaacılık, 1997, s.114

²⁵⁴ Yörükoğlu, s.119

Çocukların eğitiminde eşlerin beklentileri, istekleri, rolleri, sorumlulukları, eğitime yaklaşım biçimleri kuşkusuz birbiriyle tümüyle aynı paralelde olmayabilir. Ancak, temel konulardaki eğitim anlayışında, tutarlı ve uyumlu bir birlikteliğin sağlanması çocuklar adına önem taşımaktadır.

5. Özgür, Sorumlu, Sınırlarını Bilen, Güvenli Çocuk Yetiştirme

Uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen çocuk olgunlaşır, kişilik kazanır, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildikçe güven duygusu pekişir., desteklendikçe özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir²⁵⁵.

Uyuşturucu tehlikesi ile ilgili olarak anne babaların bilmesi gereken önemli hususlardan biri de, çocukları ve gençleri sorumluluk duygusuna sahip olarak yetiştirmenin, onları madde bağımlılığından uzak tutabilecek en önemli etkenlerden biri olduğudur.

Maddeler, ancak kullanıldığında bağımlılık yaratırlar. Bağımlılık yapan maddelerin tümü ortadan kaldırılması mümkün olmayacağına göre; kişinin bu maddeleri kullanmama gücünün gelişmiş olması en temel özellik gibi görünmektedir. Kişinin madde kullanması için, maddeye hayır deme gücünün olmaması ve madde kullanımı konusunda önceden istekli olması gerekir. Bir başka deyişle, maddeye hayır diyemeyen ve kendisiyle ilgili sorumluluk duygusu yeterince gelişmemiş olan kişilerde maddeye alışma tehlikesi çok daha fazla olduğu söylenebilir.

Çocuklara sorumluluk duygusunu verebilmek, onları uyuşturucu bağımlılığından uzak tutabilecek en önemli unsurlardan biridir.

Çocukları bağımsız olarak yetiştirmenin ne olduğu; onlara güven ve bağımsızlık duygusunu kazandıran bir eğitim yaklaşımının nasıl olacağı soruları hep akla gelmektedir.

Bunu anlayabilmek için, çocukların, kendilerine özgü bir özgürlük ve serbestlikleri olması; ancak her şeyde olduğu gibi, bu özgürlüğünde sınırlarının iyi tanımlanması gerektiği bilinmelidir.

Çocukların kendilerine güvenebilmeleri, kişilik sahibi olabilmeleri için yalnız başlarına, anne-babasız hareket edebilecekleri alanlara gereksim bulunmaktadır. Anne-babaya düşen görev, çocuklarına bu serbest alanda yol göstermek; ancak bu serbestliğin sınırlarını da açık olarak belirlemektir. Bu nedenle; çocukların belirli konularda; yaşlarına uygun olarak ve kendi başlarına serbest hareket edebilmeleri, onların kendi davranışlarını kontrol edebilmeleri için çok önemlidir.

Çocuk kendi başına bir karar verdiğinde; bu kararın kendi yaşamı üzerindeki etkileri konusunda bir sorumluluk alacak ve belli oranda bir riske girecektir. Bu risk ona ağır gelse bile, sonuçta kendisine bazı deneyimler kazandıracaktır. Kendi verdiği kararlar sonucu çocuğun olumlu şeyler elde etmesi, ona verdiği kararın doğru olduğunu öğrenecek; olumsuz şeyler yaşamaması ise, bu deneyimin ona daha sonraki denemeler için katkıda bulunmasına sağlayacaktır.

²⁵⁵ a.k., s. 85

Bu deneyimler sonuçta, çocukta güven ve sorumluluk duygusunun gelişmesinde önemli adımlar olarak düşünülmektedir.

Bağımsızlık ve kişisel sorumluluk ancak uzun zaman süreci içinde, yavaş yavaş ve alıştırmalarla verilmelidir.

Hangi yaşta olursa olsun, herkesin belirli sınırlara gereksinimi vardır. Hem toplumsal yaşantıda uyumlu olabilmek, hem kişisel iç huzuru ve dengeyi sağlayabilmek için; kişinin belirli sınırlarının olmasına gerek vardır. Bu sınırlar, kişisel bütünlüğü koruyabilmek ve başkalarıyla iletişimde açık ve net olabilmek için de gereklidir. Bu sınırlar aynı zamanda, kişinin kendini hangi alanlarda ve nereye kadar geliştirebileceğinin de bir ölçüsü gibi düşünülebilir. Çocukların sınırları, önce anne baba olmak üzere çevre ve toplum tarafından belirlenmektedir. Aile, okul, meslek eğitimi, maddi durum, ev durumu gibi aileye değişen etkenler yanı sıra; ailenin çocuk yetiştirme biçimleri, tüm alanlarıyla eğitim ve öğretim, toplumdaki sosyal ve kültürel değer yargıları da bu sınırların belirlenmesinde çok önem taşıyan değişkenlerdir.

Çocukların sınırlarının nasıl ve ne oranda olması gerektiği aile tarafından belirlenirken; kuşkusuz, çocuğun kendinden getirdiği yaratılış özellikleri de bunda etkili olmaktadır. Daha bebeklikten başlayan bu sınırlar, çocuğun gereksinimleri ve ailenin tutumuna göre, her yaş için farklı düzey ve biçimde olmak üzere yeniden ayarlanmalıdır.

Kimi ana babalar sert ve baskıcı değillerdir ancak çocuğa tutarlı davranmasını bilmezler. Hoşgörülü olayım derken gevşekliğe düşerler. Çocuğa yerinde dur demeyi, sınır çekmeyi beceremezler. Çocuklar ana babanın kararsızlığını, zayıflığını kolay sezer, bunlardan yararlanma yolunu bulur²⁵⁶.

Çocuk ve gencin sınırları; “esnek ama gevşek değil”, “belirli ama katı değil”, “tutarlı ama değişmez değil”, “yaptırımı olan ama zorlayıcı değil” nitelikte olmalıdır. Kuşkusuz, bu sınırların belirlenmesine, çocuk ve gencin gereksinimleri, beklentileri, dilekleri de önemsenmeli; gelişen topluma göre güncel değerler göz önüne alınmalı; çocuk ve gencin de bu oluşumda payının olmasına dikkat edilmelidir. Çocuğa belirlenen sınırların çok geniş ve gevşek olması; bir anlamda “sınır olmaması” anlamına gelmektedir. Bu durumda çocuk ve genç, gerçek yaşamda neyi, ne zaman, nerede, nasıl yapacağını öğrenmemekte; davranışlarını ayarlama ve kontrol edebilmeyi becerememekte; gerçek yaşamdaki ilişkileri tam anlamıyla kavrayamamakta; insanlarla ve toplumla olan ilişkilerini ayarlayamamakta; kendi sınırlarının nerede bittiği ve başkalarının özgürlüğünün nerede başladığını kestirememekte; sosyal uyum ve iletişimde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Bunun tersine, çocuğa gereksiz engellemeler ve yasaklardan oluşan bir sınır belirlenmesi; “çocuğun kişiliğinin aşırı sınırlanması” demektir. Bu durum, çocuk ve gencin yaşam becerilerinin gelişmesinde engelleyici rol oynamakta; güvensizlik, karamsarlık ve kuşku duyguları ve bunların neden olduğu yeni sorunlara yol açmaktadır.

Sınır ve sorumlulukların kesin olarak belirlenmediği, anne baba arasında belirgin tutum farklılıkları olduğu, aynı konuda farklı zamanlarda farklı sınırların söz konusu olduğu durumlar; “belirsizlik, tutarsızlık ve güvenilmezlik” olarak

²⁵⁶ a.k., s. 86

değerlendirilmektedir. Böyle bir durumda, çocuk ve genci, kendi davranışlarını ayarlama, karar verme ve sorumluluk almada sorun yaşamasına neden olacaktır.

6. Evdeki Uyuşturuculara Dikkat

ABD Uyuşturucuyu Kontrol Altına Alma Politikası Milli Dairesi' nin yaptığı bir araştırma, ailelerin çocuklarını uyuşturucudan korumaya çalışırken, aslında çocuklarına uyuşturucularla dolu bir ortam yarattığını ortaya koydu²⁵⁷.

ABD Uyuşturucuyu Kontrol Altına Alma Politikası Milli Dairesi'nin yaptığı son araştırma, sıradan herhangi bir evin, çocuklar için adeta "ölüm evi"ne dönüşebileceğini gösterdi. Araştırma sonunda yayınlanan rapor; yaşları 12-17 arasında değişen her 100 Amerikalı çocuktan 20'sinin en azından bir kere evdeki bir maddeyi soluyarak kendinden geçtiğini ortaya koydu. Herhangi bir evin uyuşturucu olarak kullanılacak onlarca madde ile dolu olduğuna dikkat çekilen raporda, bu maddelere örnek olarak uhu ve zamk gibi yapıştırıcılar, boya spreyi, saç spreyi, koruyucu gibi spreyleyler, aseton, tiner gibi boya incelticiler örnek gösterildi. Raporda, çocukların klimaların içindeki soğutucuları koklayarak bile sarhoş olduklarına dikkat çekildi.

7. Medyaya düşen görevler

Günümüzde medyanın halk kitleleri üzerinde olağanüstü bir etkisinin bulunduğu aşikardır. Medyanın en etkili kurumu ise televizyondur.

Televizyon hiç kuşkusuz 20.yüzyılın en büyük buluşlarından biri, iletişim, eğitim ve eğlence alanlarında ortaya çıkan en büyük devrimdir. Halk yığınlarını eğitmek için de, eğlendirmek için de sınırsız olanaklar getirmiştir. Sesle görüntüyü bir anda evin içine aktaran bu büyüklü kutunun büyük küçük herkes üzerinde egemenlik kurduğu bir gerçektir. Evlere buzdolabı, çamaşır makinesinden önce TV girmektedir²⁵⁸.

Ancak son yıllarda yapılan anketlerde halk nazarında siyasetçilerden sonra en güvenilmez konumda, medya yer almaktadır. Halk , “gazete yazdıysa yalandır, bu TV’lerin hepsi iki yüzlüdür, reyting için yapamayacakları şey yoktur, ...vb” gibi pek çok olumsuz görüşe sahiptir²⁵⁹.

Oysa medya günümüzde yaşam, yürütme ve yargı güçlerinin yanında kendini dördüncü kuvvet olarak saymaktadır. Ancak bu görünümü ile iddiasından çok uzaktır. Kendine gereken çekidüzeni vermesi halinde batıdaki benzerleri gibi gerçekten dördüncü kuvvet olabilir. Bu durumda da gerçekten yapacağı yayınlarla halkı olumlu yönde etkileyebilir. Bu kapsamda uyuşturucu batağının eşliğinde olan pek çok genci bu bataklıktan kurtarabilir.

Özellikle küçük yaştaki genlerimiz TV’den izlediği yakışıklı aktör veya güzel film yıldızlarına özenmekte, hatta kendisini çoğu zaman onlarla

²⁵⁷ Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 2001

²⁵⁸ Yörükoğlu, a.g.e., s.97

²⁵⁹ Arif Verimli, Gerçek Oyunlar Sanal Oyunlara Yenildi, Çocuk ve aile Dergisi, Sayı:41, İstanbul:2001, s.7

özdeşleştirmektedir²⁶⁰. Burada uyuşturucu kullanan birini kendine örnek alabileceği gibi, uyuşturucuya karşı savaşılan birini de kendine karakter olarak seçebilir. Bu bakımdan TV'lerin özellikle popüler olan dizilerdeki kahramanlarının, rollerinde kötü alışkanlıklardan arındırılması sağlanmalıdır.

Bunun yanında hukuken mecbur oldukları halde TV'lerin % 90 'ı uyuşturucu ile mücadele için yapmaları gereken saat kadar program yapmamaktadırlar. RTÜK bu konuda takibat yapmalı haftada % 10 civarında kötü alışkanlıklarla mücadele için, zaman ayrılmasını sağlamalıdır²⁶¹.

8. Eğitim Kurumlarına Düşen Görevler

Gençlerimizin özellikle ruhsal açıdan hastalık risklerinin asgari seviyeye düşürülmesi, buna bağlı gelişebilecek olumsuz , yıkıcı eylem ve davranışların ortadan kaldırılabilmesi için, sevgi ve şefkat ortamının yanında, onların kontrol ve yönlendirilmesi, sorunlarının büyük boyutlara ulaşmadan çözüme kavuşturulabilmesi "sosyal destek kurumlarının düzenlenecek programlarına öncülük edecek bilgilerin toplanması, bir tür durum değerlendirilmesinin gerçekleştirilmesiyle" olarak kazanacak; üniversite yönetimi, hocasıyla, idari personeliyle, ailenin yakın desteğiyle öğrencileri de içine alan sıcak bir yuva ve geleceğe yönelik beklentilerinin gerçekleştiği bir çağdaş eğitim düzeyine kavuşturulmalıdır²⁶².

Bu bağlamda kalitesi yüksek, ülkemize insan ve teknoloji yönünden katkıda bulunabilecek üniversitelerimizin kapısına yeni adım atan gençlerimizin karşılaşılabilecekleri sorunları çözebilecek birimler oluşturulmalıdır. Kötü ve art niyetli kişi ve kuruluşlara fırsat verilmeden okulların bir aile sıcaklığına dönüştürülerek , öğrencilerin çağdaş düzeyde yetiştirilebilmesi, sevgi ve ilgiden geçmekte, başta öğretim üyelerine, ailelere, yöneticilere ve öğrencilere büyük görevler düşmektedir²⁶³.

9. Kamusal Kurumlara Düşen Görevler

Devlet, başta güvenlik, düzenleyici ve denetleyici karar ve kurallarıyla sosyal hayatımızı şekillendirmekte, tüm vatandaşlarına insan olabilmek niteliklerini kazanabilmesinde görevler üstlenmektedir. Bu görevlerini farklı kurumları aracılığı ile yürütmektedir. Eğitim kurumları ile her türlü eksikliğe ya da yetersizliğe rağmen önemli bir rol üstlenmekte, gençlerimizin geleceği ile ilgili beklentilerine cevap vermeye çalışmaktadır²⁶⁴.

Anayasanın 58. maddesinde devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edilmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla, ilgili kurumlarla yürütülen ortak çalışmalar

²⁶⁰ Kocatepe, a.g.e., s.37

²⁶¹ a.k., s.37

²⁶² Tuncay, Türkiye'de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu, s.253

²⁶³ a.k., s. 253

²⁶⁴ Tuncay, Türkiye'de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu , a.g.e., s.246

sonucunda, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığı ile mücadele için ilgili birimler arasında eşgüdüm sağlamak, mücadelede ulusal strateji politikaları tespit etmek amacıyla bir yapı oluşturulması öngörülmüştür. Bu amaçla, Milli Güvenlik Kurulunun 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı tavsiye kararı ile "Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip Ve Yönlendirme Üst Kurulu" ile "Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt Kurulu" oluşturulmuş ve Bakanlar Kurulunun 25.07.1997 tarihi ve 97/9700 sayılı kararı ile;

Adalet Bakanlığı,
 Milli Savunma Bakanlığı,
 İçişleri Bakanlığı,
 Dışişleri Bakanlığı,
 Milli Eğitim Bakanlığı,
 Sağlık Bakanlığı,
 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
 YÖK Başkanlığı,
 MGK Genel Sekreterliği,
 Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı,
 Diyanet İşleri Başkanlığı,
 TRT Genel Müdürlüğü,
 Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü,
 SHÇEK Genel Müdürlüğü,
 DPT Müsteşarlığı,
 Jandarma Genel Komutanlığı,
 RTÜK Başkanlığı,
 Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı,
 görevlendirilmiştir.

Bu kurulların amacı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele faaliyetlerini yürütmek, madde kötüye kullanımını önlemek, alınacak tedbirleri tespit ederek, kurumlar arasında çalışmalarını koordine etmektedir.

Alt Kurul toplantılarına katılan üyeler, temsil ettikleri kurumların madde kullanımı ve bağımlılığına ilişkin görüş, uygulama ve faaliyetlerini bildirmektedirler. Böylelikle ülke genelinde mevcut kurum ve kuruluşların konuya nasıl yaklaştıkları tespit edilmektedir.

Her ayın son haftasında düzenli olarak toplanan Alt Kurul şu ana kadar 45 toplantı gerçekleştirmiş, bu toplantılarda ana hatları ile şu sonuçlar alınmıştır²⁶⁵:

1. 1997 yılında "Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele, Takip ve Yönlendirme İçin Ulusal Politika ve Stratejiler Belgesi" ile Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Mücadele Yasa Tasarısı Taslağı hazırlanmıştır. Ancak, Üst Kurulun 14.12.1999 tarihinde yapılan 4. olağan toplantısında, yeni bir kanun tasarısı yerine, düzenlenmesi ön görülen hükümlere Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (Kanun Hükmünde Kararname) Tasarısı kapsamında yer verilmesinin daha uygun olacağı mütalaa edilmiştir.

²⁶⁵ EGM-KOMDB,2001/3, a.g.e., ss. 59-61

Bu doğrultuda, TBMM Bütçe Plan Komisyonunda bekleyen "Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı"nın, Kurullar ve Komisyonlar bölümünde "Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile Mücadele, Takip ve Yönlendirme Kurullarına da yer verilmiştir. Kurumun teşkilat yasası çıktığında, Kurullara daha da işlerlik kazandırılmış olacaktır.

2. Kurumlar arası eşgüdüm sağlanmıştır. Alt Kurula bilimsel konularda danışmanlık hizmetinde bulunmak amacıyla, üniversitelerin psikiyatri bölümlerinde bağımlılık ile ilgili konularda çalışan, öğretim üyelerinden oluşan Bilimsel Danışma Komitesi kurulmuştur. Bu komite Alt Kurul gündemine bağlı olarak gelişen hizmetleri üstlenmiş ya da yönlendirilmiştir.

3. Milli Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatından 25 ve il koordinatörlerinden 57 personel, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünden 80 il gençlik lideri, Emniyet Genel Müdürlüğü Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı koordinesinde taşra birimlerinde çalışan 100 narkotik polisi Bilimsel Danışma Komitesi üyeleri tarafından madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda "Eğiticilerin Eğitimi" programından geçirilmiştir.

4. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından, "Türk Toplumunda Gençlik Döneminde Madde Kullanım Profili Projesi" hazırlanmış ve Alt Kurul tarafından olumlu bulunarak Aile Araştırma Kurumu ile Alt Kurul adına Bilimsel Danışma Komitesi üyelerinin birlikte yapmasına karar verilmiştir. Proje ile ilgili kaynak bulunur bulunmaz araştırmaya başlanacaktır.

5. Yazılı ve görsel basında yer alan haber, yorum ve eğitim materyalleri ile hazırlanan afiş, broşür ve kitapçıklarda, sahnelenecek oyun vb. etkinliklerde yer alan bilgilerin doğruluğu ve ilgili mesajın nasıl iletileceği konusunda belli ilke ve uygulamalar Alt Kurul bünyesinde oluşturulmuştur. Alt Kurul tarafından madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili, gerek ders kitaplarındaki, gerekse de gazetelerde yer alan olumsuz ifadelerle ilişkin bilgi notları hazırlanarak ilgili yerlere gönderilmiştir.

6. Madde kullanımı ve bağımlılığı ile sigara ve alkol konusunda faaliyet gösteren demeklere yazılar gönderilerek yapacakları çalışmalarda işbirliği önerilmiştir.

7. Gazete ve dergilere yazılar gönderilerek konuyla ilgili yayınlayacakları haberlerde Bilimsel Danışma Komitesi üyelerince lojistik destek verileceği bildirilmiştir.

8. Çeşitli kuruluşlar tarafından düzenlenen toplantılara Bilimsel Danışma Komitesi üyeleri konuşmacı olarak katılarak, kamuoyunu bilgilendirme ve bilinçlendirmeye çalışmaktadırlar.

9. Valiliklere yazılar gönderilerek, madde kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili yapacakları her türlü faaliyetin, kurulların bilgisi dahilinde yapılması ve işbirliğine gidilmesinin önemi vurgulanmıştır.

10. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na sunulmak üzere "Madde Kullanımı ve Bağımlılığı ile İlgili Yayınlarda Göz Önünde Bulundurulmasında Yarar Görülen Hususlar" konulu bir rapor hazırlanmıştır.

11. 26 Haziran 2000 tarihinde "Birleşmiş Milletler Uluslararası Madde Kullanımı ve Kaçakçılığı ile Mücadele Günü" nedeniyle "Türkiye'de Madde Kullanımı ve Bağımlılığı" konulu panel gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de madde kullanımı Avrupa ülkelerine nispetle az olmakla birlikte, araştırmalar öğrenciler arasında kullanımın artarak devam ettiğini ve daha erken yaşlara taşındığını göstermektedir. Türkiye, 1999 yılında iki yeni önleme ve madde kullanımı kliniği açarak yurtiçi uyuşturucu talebini azaltmak yönündeki çabalarını geliştirmiştir. Araştırmalar okul çağındaki çocuklar arasında kullanım oranının artmakta olduğunu ve daha erken yaşlarda başladığını göstermekle birlikte, Türkiye’deki uyuşturucu madde kullanımı düşük seviyededir. Türkiye’nin en eski uyuşturucu önleme ve madde kullanımı kliniği olan İstanbul AMATEM erişim alanını bölgedeki okullara ve doktorlara kadar genişleterek çocukları uyuşturucu maddelerin tehlikeleri hakkında daha iyi eğitime yolunda bir adım atmıştır. Sağlık Bakanlığı uyuşturucu madde kullanımına karşı savaşmak üzere birkaç yıldan beri bir ulusal plan hazırlamaktadır. Hükümet, ilgili tüm bakanlıkların, İstanbul ANATEM’in ve üniversite fakültelerinin temsilcilerinden oluşan ve stratejilerin tartışılması ve çabaların koordine edilmesi için aylık toplantılar yapan bir ulusal konsey kurmuştur. Ancak, Türk toplumunun uyuşturucu bağımlılığı ile mücadelede artan oranda bilinçlenmesine ve hükümetin probleme yönelik tutumuna karşın, hükümet kuruluşlarının uyuşturucuya karşı bilinçlendirme ve tedavi bütçeleri kronik bir şekilde düşük kalmaktadır. Bu sebeple, uyuşturucu ile mücadele geniş oranda polisiye tedbirlerle sınırlı yürütülmeye çalışılmaktadır.

10. Alternatif Öneriler

Uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadelenin yanı sıra, Türkiye’de henüz endişe verici boyutlara ulaşmamış olan uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele amacıyla da gerekli çalışmalar yürütülmektedir. Sadece polisiye tedbirlerle sürdürülemeyecek olan uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadelenin başarıya ulaşılabilmesi için, sorunla ilgili diğer kurum ve kuruluşlarında katkısının sağlanması gerektiği düşüncesiyle hareket edilmektedir.

Polisiye tedbirlerin yanında, önemli sorumluluklar taşıyan Milli Eğitim, Sağlık, İçişleri ve Milli Savunma Bakanlıkları başta olmak üzere, bünyesinde eğitim üniteleri ve eğitilmesi gereken genç kitleler bulunduran diğer bakanlıklar ve diğer devlet kuruluşları bu konuda görev ve sorumluluk taşımaları, buna sahip çıkmaları ve bu büyük organizasyonda yerini almalıdır.

Milli Eğitimde en azından şunlar yapılmalıdır:

- Orta ve Liselere haftada 1-2 saatlik zorunlu ders getirilmeli ve bu çalışmalar yasal çizgide ciddiyetle sürdürülmelidir.
- Genç öğrencilerle birlikte aileleri de eğitim kapsamına alınmalı. Ailenin , medyanın da ciddi katkıları sağlanarak, maddi ve manevi kültür değerleriyle güçlenmesi mutlaka sağlanmalıdır.
- Yönetici ve eğitimcilerin kötü örnek olması, özenti oluşturması kesinlikle önlenmelidir.
- Okul Yeşilay kolları seçkin öğrencilerle her okulda mutlaka kurulmalı, bunların başına gönüllü ve yetenekli bir rehber öğretmen tayin edilerek, bu öğretmenler uzmanlaştırılmalıdır.

- Uzmanlık çizgisine ulaşan rehber öğretmenler, hem öğrencileri, aynı zamanda ailelerini eğitmelidir. Bu çalışmalar eğitim yılı boyunca ciddi bir şekilde sürdürülmelidir.
- Okullar bu konuda eğitim malzemeleri ve gerekli doküman bakımından yeterli bir zenginliğe ulaştırılmalıdır.
- Doküman yönünden Milli Eğitime, Sağlık Bakanlığı, Medya (bilhassa eğitsel filmlerin hazırlanması bakımından) yardımcı olmalı. Yeşilay'ın maddi destekle bilhassa yazılı ve görsel dokümanlarla bu hizmete gerektiği ölçüde katılması sağlanmalıdır.
- Özel sektör (kurumlar) ve yöneticileri bahis konusu hizmet ve görevlere aynen sahip çıkmalıdırlar.
- Bütün halk kuruluşları ve vatandaşlar her biri bu mücadelede görev almalı ve üzerine düşenleri yerine getirmelidir.
- Bu hizmetlerin yerine getirilmesi, bütün ülkeyi içine alacak güçlü bir organizasyonun oluşturulması ve gerekli yasa ve mevzuatın çıkarılması, münhasıran uyuşturucularla mücadele görevini üstlenecek olan Bakanlıkça yapılmalıdır.
- En güçlü ve yaygın eğitim kurumu olduğu halde bu çizgide hiç bir görev üstlenmeyen, hatta büyük bölümü ile, bilhassa temeldeki konu olan ve her türlü zararlı alışkanlıklara ve bunların salgın haline gelmesinde en büyük etken kabul edilen uyuşturucu kültürü çizgisinde büyük bir sorumsuzluk sergileyen medya, mutlaka disipline edilmeli. Bu güçlü kurum bütün birimleri ile yararlı bir çizgiye getirilmelidir ve medyanın bu sorumluluklarını ve hayati önem taşıyan görevlerini kabullenip yerine getirmediği diğer hiçbir tedbirin ülkeyi ve toplumu uyuşturucu kullanımından uzak tutamayacağı kesinlikle bilinmelidir.
- Gençlik de sorumluluk bilinci içerisinde kendi üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bu konuda gençlerimizin dikkat edecekleri noktalara gelince;
  - Gençler sevgiyi ve mutluluğu kendi yuvalarında aramalıdırlar.
  - Kötü arkadaş guruplarından uzak durmaları gerekir
  - Boş zamanları en iyi şekilde (okumak, kültürel ve diğer faydalı faaliyetlerde bulunmak gibi meşguliyetlerle) değerlendirmelidirler.
  - Yine gençlik dönemi ; halk arasında söylendiği şekliyle "delikanlılık" devresidir. Bu yaşlarda kişilik icabı, gelecek için her an problem oluşturabilecek hareketlere girilebilir, kararlarda isteksizlik olabilir. Gençler bu hususu daima göz önünde tutmalı ve büyüklerin uyarılarını dikkate almalıdırlar.
  - Uyuşturucu, kumar, fuhuş gibi zararlı alışkanlıkların filizlendiği diskotek, kahvehane, kumarhane, meyhane ve benzeri yerlerden uzak durulmalıdır.

11. Temel İlkeler

Önleme programları yukarıda anlatılan risk gruplarına yönelik ve içeriği "sadece yapma" demenin ötesinde olmalıdır. Çünkü bunun işe yaramadığı artık bilinmektedir.

Önleme programlarının bazı zorlukları vardır. Örneğin bu programlara katılan aileler zaten bu konuda duyarlı olan ve çocuklarıyla ilgilenen, dolayısıyla çocuklarında riskin görece düşük olduğu kişilerdir. Okullarda yapılan önleme programlarına o sırada okuldan kaçmış olan madde kullanımına eğilimli öğrenciler katılamayabilir. Bir maddenin toplumda kullanımı ya da genel olarak madde kullanımı toplumda arttığında ona karşı koruma programları başlatılır.

ABD’de “DAIR” isimli önleme programında polisler okullarda verdikleri seminerlerde tek tek uyuşturucu maddeleri öğrencilere tanıtarak etkilerinden bahsediyor, bunları kendilerine satmaya çalışabilecek kişilerin nasıl taktikler güdeceklerini vs. anlatıyorlardı. Önce California’da başlayan bu program milyonlarca dolar harcanarak Amerika’ya yaygınlaştırıldı ve 5 yıllık bir uygulamanın ardından yapılan araştırmalar, bu programın uygulandığı okullarda uyuşturucu kullanımında diğerlerine göre bir azalma olmadığını hatta bu programın uygulandığı düşük sosyoekonomik seviyedeki, genellikle zencilerin devam ettiği okullarda kullanımın daha da arttığı (muhtemelen bu gençlerde polise karşı beslenen antipati nedeniyle) anlaşıldı. Bu örnekte gayet iyi niyetle başlanan ve çok makul gibi duran programların yararsız hatta zararlı olabileceğinin en tipik örneğidir²⁶⁶.

Gençleri uyuşturucudan uzak tutmak için maddeyi kullanma nedenlerine alternatif yollar üretmek gereklidir. Onların olgun gözükme, büyümenin verdiği sıkıntı ile başetme, gruba kabul edilme kaygıları, ebeveynlerden farklılığını belli etme gibi kaygıları ciddiye alınmalı ve bunları aşabilecekleri sosyal fırsatlar önlerine açılmalıdır.

Gençlerin tedavisi erişkinlerden zordur, ve sonuçları genellikle daha kötüdür. Tedavi, belli bir döneme sınırlı kısa bir süreç olarak düşünülmemelidir. Uzun süreli takip önemlidir. Sosyal yetenekleri geliştirici ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurmaya yardımcı olan tedaviler yararlıdır. Aynı arkadaş grubuna dönüş sıklıkla yeniden başlama nedenidir.

Gençlerin çoğu çevre baskısıyla tedaviye gelir, ama buna rağmen tedavi yararlı olur. Maddeyi tamamen bırakmasa dahi miktarını azaltmak ve alternatif yaşam stili oluşturmak büyük yararlar sağlar.

b. Bağımlılığın tedavisine yönelik çalışmalar

Genelde uyuşturucu madde kullanan kesim arasında, bağımlılıktan kurtuluş olmadığı inancı yaygındır. Ancak bu yaygın inancın aksine uyuşturucu madde bağımlılığı tedavi edilebilen bir hastalıktır.

Bağımlı kişinin tedavi olma oranı hakkında ise kesin bir karar vermek mümkün değildir. Bunun nedeni bağımlılık tedavisindeki başarının kişiye, çevreye, yonteme ve iyileşme ölçütüne göre değişkenlik göstermesidir²⁶⁷.

Bunun yanında tedavide başarıyı arttıran bazı faktörler vardır. Bu faktörlerden en önemlisi kişinin istekli ve kararlı olmasıdır. Ayrıca kişinin içinde bulunduğu sosyal ortam ve yaşam tarzı da önemlidir. Yine tedavi sürecinde etkili olan bir başka etken de, kişinin (özellikle genç ve çocukların) uyuşturucu kullandıklarının erken teşhis edilmesinden geçer.

²⁶⁶ <http://www.alkolmadde.com/genclik.htm> [16 Haziran 2001]

²⁶⁷ Ögel, s.79

Bağımlılığın tedavisine yönelik çalışmalar hakkında bir yorum yapmadan önce, uyuşturucu madde kullanımının evreleri ve kişilerin uyuşturucu madde kullanıp kullanmadıklarının dışarıdan bakıldığında nasıl anlaşılacağı ve kullanımın evreleri üzerinde kısaca durulmasında fayda olacaktır.

1. Uyuşturucu madde kullanımının evreleri

Madde kullanımı genellikle erken başlar. 15 yaşından önce başlaması kötü gidiş işaretidir. Başlangıç en sık 18-25 yaş arasındadır, 25 yaşından sonra azalır. Kokain bu açıdan istisnadır.

Sigara, daha sert maddelere en önemli geçiş maddesidir. Gençlerde alkolinin en güçlü belirleyicisi sigaradır. Sigara bağımlısı gençlerin büyük çoğunluğu alkolik değildir ama alkolik gençler arasında sigara tiryakisi olmayan yok gibidir.

Madde kullanımı genellikle sigara ile başlar. Ardından alkol, daha sonra da esrar ya da uçucular(bali, tiner vb) gelir. Bunlardan daha ağır maddelere geçerler. Esrar ya da uçucu kullanmadan diğerlerine başlama hemen hiç görülmez.

Esrar, en sık kullanılan yasa dışı maddedir ve diğer yasa dışı maddelere geçiş maddesidir. Esrar kullanımı motivasyonu azaltıp okul başarısını düşürür, bunun verdiği sıkıntıyı bastırmak için esrar kullanımı artar.

Madde kullanımı ilk olarak deneme için olur. Bunda özenti önemli rol oynar. Daha sonra genç, zevk için bu maddeyi zaman zaman kullanmaya başlar. Bu dönemde maddenin kişiye hiçbir zararı yok gibidir, yalnızca zevk verir. O zamana kadar hakkında çok korkunç şeyler dinlediği bu şeyin aslında hiç de o kadar kötü olmadığını ve bağımlı olmadan kullanabildiğini düşünmeye başlar. Düzenli kullanmaya başladıkça tolerans (aynı etkiyi elde edememe), madde bulma uğraşısı ve çoğul madde kullanımı (ne bulursa kullanma) gelişir. Bazen maddeyi zaman zaman zevk için kullanan kişi hayatında bir sıkıntı yaşadığında zaten kolay ulaşabildiği uyuşturucu maddeye sığınır, sıkıntı ve üzüntüsünü azaltmak için düzenli kullanmaya başlar ve buradan bağımlılığa kayar. Bu evreden sonra artık kişinin çalışma kapasitesi düşer ve maddeyi kullanmadığı zaman ortaya çıkan yoksunluk belirtilerini yaşamamak için uyuşturucuyu kullanmaya devam eder. Bağımlılık geliştiğinde artık kişi uyuşturucuyu "normal" hissedebilmek için almak zorundadır. Bununla birlikte kişi başlangıçta aldığı zevki almaz.

2. Kişinin Uyuşturucu Madde Kullandığı Nasıl Anlaşılır?

Uyuşturucuların kullanılması davranış değişikliklerinde ve bünyedeki emarelerde kendini gösterebilir. Bununla beraber bu işaretler kesin delil sayılmazlar. Uyuşturucunun kullanılmasında kesin delil olan bünye emaresi enjeksiyonda (bilhassa eroinde) görülür. Daha çok kol ve bacak damarları boyunca olmak üzere, bağımlının bütün vücudunda iğne izleri vardır. Bunlar sivrisineğin soktuğu yerlere benzer ve muhtemelen iltihaplıdır. Tabii iğne ile tedavi gören hastaların vücudunda da iğne izlerinin bulunduğu unutulmamalıdır.

Kullanılan uyuşturucunun cinsine ve kullanma şekline göre değişen aletler, zehrin alınışı ve çeşidi hakkında fikir verir. Vücuttaki emarelerin çokluğu bağımlılık ihtimalinin işareti ise de, uyuşturucu kullanılmasının kesin delilleri olarak kabul edilmemelidir, fakat uyanık olunmalı, olaylar dikkatle izlenmeli ve

değerlendirilmelidir. Bunlar mesela, el titremesi, ter boşanması, uykusuzluk, huzursuzluk, sükunet ile sinirlilik hallerinin birbirini takip etmesi gibi işaretlerdir. Davranış değişiklikleri de uyuşturucu bağımlılığın işareti sayılır.

Gençlerde rastlanan ve göze çarpan bu ve benzeri haller, ergenlikle ilgili çok normal sebeplerde olabilir. Örneğin ergenlikte: Okul başarılarındaki inişler ve yükselişler, aile münasebetlerinden ayrı kalma, uzaklaşma, Ruh halinde değişiklikler, ilgi alanlarının sık sık değişmesi söz konusu olabilmektedir.

3. Çocuğumuzun Uyuşturucu Kullandığını Nasıl Anlarız?

- Daha önce bizlerle olmaktan zevk alan, programlar yapan kızımız veya oğlumuz, bizden uzak durmaya başlamışsa, ilgi ve istekleri sıklıkla değişiyorsa, maymun iştahlı olmuşsa, daha önce eğitim konusunda verdiği kararı değiştirmişse, kararsızlıklar yaşıyorsa
- Ruhsal yönden içine kapandığını, aşırı sinirli olduğunu, alınganlaştığını, sonra tekrar normale döndüğünü fark ediyorsak
- Başarı oranı tamamen ve her derste düşmüş ise, arkadaşlarını çok sık değiştiriyorsa, eski arkadaşlarına sırt çeviriyor ve çevreyle ilişkilerden kaçıyor, işini yada okulunu bırakmak istiyorsa
- Hiçbir şeye ilgi duymuyor ve herkesten uzak kalıyorsa, geleceğe dönük hiçbir adım atmıyorsa
- Ani ve çabuk duygu değişimleri varsa, yemek yeme düzeninde bozukluk oluyorsa
- Yalan söylüyor ve evden ufak tefek şeyler kayboluyorsa
- Elbisesinde, yatağında ufak yanıklar ve yırtıklar oluşmuşsa, farklı yerlere gittiğine dair ipuçları varsa
- Tuvalette uzun süre kalıp, oradan rahatlamış olarak çıkıyorsa

bunlar bize bir problemin olduğunu düşündürmelidir. Ama bütün bunları, tek başına anne yada baba olarak halletmeye kalkışmamak, mutlaka bir uzmandan yardım almak gerekir.

4. Çocuğumuzun Uyuşturucu Kullandığından Eminseniz

Burada alınan uyuşturucunun miktarı pek önemli değildir. Zira çoğu zaman gençler uyuşturucuya rağmen, okul veya meslek eğitimini aksatmaksızın durumu idare edebilmektedirler. Yani "çocuk az uyuşturucu alıyor, öyleyse onda azıcık alışkanlık var" diye düşünülemez. Nasıl ki, bir kadın birazcık hamile denilemezse, uyuşturucuya bağımlılık da birazcıkmiş denilemez. Uyuşturucu bağımlılığı (müptelalığı) kişinin yaşamını baştan sona tamamen değiştirecektir. Bağımlılığın anlamı ise şudur:

- Vücut artık uyuşturucusuz duramaz.
- Uyuşturucu alınmadığı takdirde vücudun buna reaksiyonu, bedensel alışkanlığın neticesi olarak görülen sancılar olacaktır ki, onlarında tek çaresi yeniden uyuşturucu almaktır.

- Vücut uyuşturucusuz duramadığı için de artık günlük yaşamın tek amacı uyuşturucu madde bulmak olacaktır.
- Yaşı ne olursa olsun, kişiyi uyuşturucu alışkanlığı, ruhsal ve bedensel yönden tamamen esir almıştır.

5. Anne ve Babaların tutum ve Davranışlarında Yapmaları Gereken Değişiklikler

Eğer çocuk uyuşturucuya tamamen alışmışsa, artık bundan böyle suçun kimde olduğunu aramak hiç bir şeyi değiştirmeyecektir. Suçun kimde olduğunu aramak yerine, sabırla problemi konuşmak ve tartışmak gerekir.

- En kısa zamanda bir danışma bürosu ve tedavi Merkezi ile ilişki kurmalısınız. Bu kurumlara gidebilir, konuşma imkanı bulabilir ve neticede nasıl davranmanız ve neler yapmanız gerektiği konusunda bilgiler edinebilirsiniz.
- Tedavi ve Danışma Merkezleri aynı zamanda uyuşturucu alışkanlığı olan çocuğunuzun da gidebileceği ve yardım göreceği kurumlardır. Bununla birlikte bir "Anne ve Baba Çalışma Grubu" ilişki kurmanız yararlı olacaktır. (Bu grupların adreslerini önceden uğrayacağınız danışma merkezlerinden alabilirsiniz.) Gruplarda sizin durumunuzda olan, diğer anne ve babalarla konuşup, çocuğunuza karşı nasıl bir tavır takınmanız gerektiği hususunda yeni tecrübeler ve bilgiler edinebilirsiniz.
- Çocuğunuza yapmakta olduğunuz yardım ve destekleri de yeniden gözden geçirmelisiniz. (Örneğin, ona ait olan diğer sorunları halen siz mi çözmeye çalışıyorsunuz? Maddi yardımlarda eliniz çok mu açık? Çocuğunuz belirli bir süre uyuşturucuyu bıraktıktan sonra yeniden başlamışsa, bunu nasıl karşıladınız? Çocuğunuzun yalnız başına başarabileceği şeyleri halen siz mi üstleniyorsunuz?...vs)

6. Anne ve Babaların Özellikle Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Çocuğun durumunu öğrenince aşırı telaşlanıp panik yaratmak sorunu çözmez. Sonucunu iyi düşünmeden çocuğa yapılan yardımlar, işin aslına bakılırsa, yarardan çok zarar verir.

- Çocuğa daha fazla para vererek onu uyuşturucudan vazgeçirmeye çalışmak hiç bir netice vermeyecektir. Nitekim uyuşturucuya alışmış her kişi, binlerce kere söz verse bile kendisine verilen parayı sonunda uyuşturucuya yatırır.
- Uyuşturucu alışkanlığı olan çocukları, anne ve babaların yalnız başlarına kurtaramayacakları, bilinmesi gereken acı bir gerçektir!
- Anne ve babalar çocuklarının şahsen sorumlu oldukları her şeyi onların yerine üstlenemezler. Anne ve babalar, uyuşturucuya alışmış çocuklarını daima kontrol altında tutup, her an onların bekçisiymiş gibi hareket ederlerse, bu tutum onları uyuşturucudan kurtarmaya yetmeyeceği gibi bazen tam ters sonuç verecektir. Yani, çok sıkı kontrol her zaman olduğu gibi burada da, çocukların şahsi sorumluluklarını ellerinden alacak ve

yaptıklarının sorumluluğunu da kavrayamamalarına sebep olacaktır. Bu nedenle sıkı kontrol yerine, çocuğun serbestlik alanı genişletilmeli ve buna paralel olarak çocuğa yaptıklarının sorumluluğu verilmeli ki, kendisi gerçek durumunun farkına varabilsin.

7. Yardım Hususunda Önceden Belirli Sınırlar Koymak

Aile yaşantısı ve diğer çocuklar ihmal edilmemeli ve uyuşturucu alışkanlığı olan çocuğun yükü mümkün mertebe azaltılmaya çalışılmalıdır.

- Öte yandan anne ve baba olarak yapılmak istenen yardımlar, anne ve babanın kendi imkan ve gücünü aşmamalıdır.
- Uyuşturucu alan çocuğun problemleri ile ailenin diğer sorunları kesinlikle birbirinden ayrı tutulmalıdır.
- Uyuşturucuya yakalanan gençler, kendi çaba ve güçleriyle bu alışkanlıktan kurtulmak zorundadırlar. Anne ve baba ona aslında doğrudan doğruya bir yardımda bulunamaz. O çocuğa onlar ancak dolaylı olarak yardım edebilir.
- Anne ve babanın yapabileceği en önemli yardım; çocuğa uyuşturucu almadan yaşanabileceğini, yanı kendi yaşamını, çocuğun örnek alabileceği şekilde düzenleyerek, göstermelidir.
- Uyuşturucu alışkanlığı olan çocuğunuzun tedaviye gitmesini tekrar tekrar istemelisiniz.
- Uyuşturucu aldığı sürece ve sizi dinlemediği sürece onun kendi durumundan kendisinin sorumlu olduğunu tekrar tekrar hatırlatınız.
- Çocuğa (gence) acıyarak yumuşamanız sorunu katiyetle çözmeyecektir. Evlat sevgisini ve şevkatini çocuktan esirgmeden, uyuşturucu konusundaki sert ve kesin tutumunuzu değiştirmemelisiniz

8. Tedavi İle İlgili Ön Yargılar

Madde bağımlılığı, günümüzde hemen hemen bütün dünyayı saran ve etkisini gittikçe arttıran bir problemdir. Toplumlar madde bağımlılığını geleneksel olarak ahlaki ve yasal bir problem olarak görmüşler ve bu problemi bağımlı olan kişinin kendi sorumluluğu ya da şanssızlığı olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca tıp çevrelerine de madde bağımlılığının etkin tedavisinin olmadığı şeklinde bir ön yargı yerleşmiştir. Oysa artık günümüzde modern anlayışa sahip toplumlar bilimsel verilerin ışığında bağımlılığı, fizyolojik temelleri olan kronik tekrarlayıcı bir tıbbi hastalık olarak görmektedirler.

Sadece bireyi değil bütün toplumu hem ekonomik hem de sosyal açıdan giderek daha fazla etkileyen bu probleme psikososyal çözümler bulunması gerekliliği ortadadır. Bu hizmetin geliştirilmesi ve sunulmasında da tıp mesleği, merkezi bir rol oynamalıdır. Bir çok araştırma göstermiştir ki madde bağımlılığının tedavisi en az şeker hastalığı, yüksek tansiyon gibi diğer kronik hastalıkların tedavileri kadar başarılıdır ve bu tedavi için yapılan harcama, madde

kullanımının yol açtığı büyük ekonomik ve sosyal kayıpların yanında çok küçüktür.²⁶⁸

Ön yargılar ve cevapları:

1. “Bağımlılık (alkolizm ve diğerleri) ahlaki ve yasal bir problemdir; tıbbi bir mesele değildir”

Çoğu zaman, hastanelerdeki acil servislerde dahi alkolikler ve diğer bağımlılar (sarhoş, yoksunluk krizinde ya da madde kullanımını sonucu başka nedenlerle) baş vurduklarında doktorlar ve diğer tıp personeli tarafından tanı ve tedavi gerektiren vakalar olarak değil “baş derdi, problem” olarak görülürler. Ne yazık ki davranışları, hastalara karşı tepkileri de buna bağlı olarak olumsuz olmakta ve hastalar ihtiyaç duydukları tedaviyi alamamaktadırlar.

Yine benzer şekilde, bağımlıların çevresindeki insanlar, özellikle bağımlılık sürecinin erken dönemlerinde, bu kişileri ahlaki problem yaşadıklarını, istese alkol ya da madde kullanmayı bırakabileceğini düşünürler. Tabii bağımlı olan kişide aynı yanılgıda , yani istedikleri zaman o maddeyi almayabilecekleri zannı içindedirler. Oysa kişi çoktan o maddenin esiri haline gelmiştir ve onu almak için öne sürdüğü sebepler yalnızca bahanedir. Gerçek olan, kullandığı maddenin beynini etkileyerek, kişinin maddeyi kontrolsüz bir şekilde almaya devam etmesini sağladığıdır.

Bağımlılığın tedavisinde dini, yasal, sosyal program ve önlemlerin değeri inkar edilemez ama bunlar tıbbi bir tedavi merkezi etrafında, ona destek olarak görülmeli ve değerlendirilmelidir. Ancak bu durumda hayatın her alanını kapsayan, ve kişinin tüm ihtiyaçlarını karşılayan bütüncül, yansız, objektif bir yaklaşım ve tedavi sağlanabilir.

2. “Bağımlılık, bağımlı olan kişilerin sorumluluğu ya da şanssızlığıdır”

Toplumun bazı kesimleri, bağımlılığı sadece o kişinin problemi olarak görerek sorumluluk ve yardımdan kaçma eğilimindedir. Ne de olsa bağımlı kişi bunu almaya kendi iradesi ile başladı ve yine kendi arzusu ile devam ediyor diye sorunun çözümü için toplumun zaten kısıtlı olan maddi ve sosyal kaynaklarını ayırmak istemezler. Çoğu zaman çevrenin ve toplumun desteği olmadan bu sorunu aşmaz imkansıza yakındır. Ama bağımlılık tedavileri oldukça pahalı olabilmektedir.

Burada iki önemli nokta vardır:

Uyuşturucu madde kullanımının neden olduğu kazalar, siroz gibi tıbbi hastalıkların tedavisi, uyuşturucu temin etmek için işlenen suçlar vb nedenlerle topluma çok pahalıya mal olmaktadır. Dolayısıyla toplum, bağımlı kişilerin tedavisini desteklemekle kendine de iyilik yapmış oluyor.

Madde bağımlılığının tıbbi tedavisi çok etkilidir. Ancak tedavi sonunda beklenti, tüm hastaların madde kullanımını sonsuza dek bırakması olmamalı. Hedef bu ise de kişiler genellikle pek çok denemeden sonra bunu başarabilirler ve bazıları da aralıklı da olsa bağımlılığa geri dönerler. Bazen ise hedef “zararın azaltılması”dır. Yani hiç durmadan içen ya da madde kullanan bir kişinin tedavi ile dönem dönem bundan uzak kalması da bir kazançtır.

²⁶⁸ <http://www.alkolmadde.com/onyargi.htm> [16 Haziran 2001]

3. “Bağımlılık için yapılan tedaviler yararsızdır”

Madde bağımlılığının tıbbi tedavisi çok etkilidir. Araştırmalar, tedavinin yasal tedbirlerden 22 kat daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır²⁶⁹.

II. Uyuşturucu madde kaçakçılığını kontrol altına almak

a. Kaçakçılık Nedir?

Çağın ve toplumların en büyük belası uyuşturucuyla doğru platformlarda mücadele etmek gerekir. Bunun için bütün ülkelere çok büyük sorumluluklar düşüyor. Problemi çok iyi tanımak ve tespit etmek gerekir. Aksi takdirde büyük paralar ve en önemlisi de, zaman boşa harcanır.

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele yollarını belirtmeden önce, kaçakçılığın tanımını yapmak yerinde olacaktır:

Genel olarak kaçakçılık; ülke dışında üretilen bir malın, kanunsuz olarak ülke içine sokulması veya ülke içerisinde kanuna aykırı olarak ya da kanunen üretimine izin verilmesine rağmen el altından mevzuatta belirtilen şartların dışına çıkılarak üretimi veya naklidir.

1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanuna göre ise kaçakçılık : Türkiye’ye ithali ya da ihracı yasak olan veya ithal ve ihracı gümrük muamelesine tabi olan bir maddeyi gümrük işlemleri yaptırmadan ithal-ihraç etmek veya bunlara teşebbüs etmek, bu maddeleri yurt içinde satmak, satın almak veya bilerek nakletmek; devletçe ihraç şartlarıyla satılmasına müsaade edilen bir malın iç piyasaya sunulması ya da zorunlu haller olmadıkça süresi içinde ihraç edilmemesi; Devletin tekeli altında bulunan maddeleri yetkisi olmaksızın ülkeye ithal etmek veya ithale teşebbüs etmek, memleket içinde bir yerden başka bir yere sevk ve nakletmek, saklamak, satılığa çıkarmak veya satmak, bilerek kabul etmek, satın almak, istimal veya istihlak etmek , Ülke dahilinde imal etmek veya imali için hariçten alet ve edevat ithal etmek veya ithale teşebbüs etmek, veya bu alet ve edevatı dahilde imal etmek veya nakletmek veya istimal etmek veya hıfzetmek veya failin ne maksatla kullanacağını bilerek tedarik eylemek; hususi kanunlar mucibince muayyen işer resimden muaf olarak veya az resmiyle ithal olunan veya hükümetçe verilen resmi veya inhisara tabi maddeleri tahsil edildikleri yerden başka yerlerde kullanmak veya satmak, bilerek satın almak, kanuni hakkı olmaksızın veya hakkından fazla olarak almak veya bu hususta beyanname doldurmak veya tasdik ettirmek veya etmek olarak tanımlanır.

b. Kaçakçılığın Çeşitleri

Kaçakçılık suçlarını:

- 1) Trafiğine göre
  - i) Gümrük kapılarından yapılanlar
  - ii) Kara sınırlarından yapılanlar
  - iii) Denizden yapılanlar
  - iv) Hava yolundan yapılanlar

²⁶⁹ a.k.

- 2) Yapanlara göre
    - i) Ferdi
    - ii) Toplu
    - iii) Teşekkül halinde
  - 3) Ülkeye giriş çıkış şekline göre
    - i) Giriş (CIF)
    - ii) Çıkış (FOB)
  - 4) Taşınanın cinsine göre
    - i) Gümrük kaçakçılığı
      - (1) Oto kaçakçılığı
      - (2) Tekel maddeleri kaçakçılığı
      - (3) Emtia kaçakçılığı
    - ii) Kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı
    - iii) Döviz ve kıymetli taş kaçakçılığı
    - iv) Organ ve doku kaçakçılığı
    - v) İnsan kaçakçılığı
    - vi) Uyuşturucu madde kaçakçılığı
- başlıkları altında incelemek mümkündür²⁷⁰.

c. Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı ve Diğer Organize Suçlar

Birçok uyuşturucu madde kaçakçılığı organizasyonu ve karteli, önceleri ferdi yönlendirmeye oluşturulan gruplar iken, bu gruplar güvenlik birimlerine yakalanmadıkları sürece daha fazlasını istemişler, münferit yapılan faaliyetlere ortaklar aramışlar, kolay yoldan zengin olma içgüdüleri ile rahatlıkla yandaş bulabilmişler ve bu döngü içerisinde kendi kuralları, cezaları, yönetimleri ve ilişkileri olan organizasyonlara dönüşmüşlerdir.

Uyuşturucu madde suçunun organize niteliği, beraberinde birden çok suç da beraberinde getirmektedir.

Uyuşturucu suçları esasen uyuşturucunun ekimi, üretimi, nakliyesi, bulundurulması, alışı, satışı ve kullanımı gibi alt gruplarda değerlendirilmekle birlikte, uyuşturucu imalinde kullanılan ve uluslar arası sözleşmelerle kontrol altına alınan kimyasal maddelerin kaçakçılığı, uyuşturucudan elde edilen kara paranın aklanması, şiddet, cinayet, sahtecilik, hırsızlık, işçi simsarlığı, silah kaçakçılığı ve terörizm gibi diğer pek çok suç da uyuşturucudan elde edilen rantın diğer kriminal sahalara yansımalarıyla ivme kazanmaktadır.

d. Kaçakçılıkla Mücadele Yöntemleri

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadele eden birimlerin, mücadele teknikleri açısından uyguladıkları yöntemler genel olarak benzerlikler göstermektedir.

Ayrıntılarına girmeden bu metotların; alışveriş operasyonları, muhbir kullanma, gözetleme operasyonları, ajan kullanma, teknik takip çalışmaları, ...vs.

²⁷⁰ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s. 75

olduğunu söylemek mümkündür. Klasik mücadele yöntemleri olarak anılan bu yöntemlerin uygulanması değişik durumlarda ve boyutlarda mücadelecilerce birimlerce uyuşturucu organizasyonlarına karşı kullanılmaktadır. Bu metotlarla alınan başarı genellikle bir organizasyonun sevkıyatını önlemekten öteye gidememektedir. Bu bakımdan mücadelecilerce birimler organizasyonları tamamen ortadan kaldırmaya yönelik kesin başarıya ulaştıracak yeni metotlar arayışı içindedir²⁷¹.

e. Uyuşturucu Kaçakçılığı İle Mücadelede Alternatif Çözüm Önerileri

Yüzyılın başından beri kaçakçılıkla mücadele yönünde yapılan çalışmalar artarak devam etmekte, mücadeleyi daha etkin kılmak için yeni teknik cihazlar ve mücadele yöntemleri geliştirilmektedir.

Geliştirilen bu yöntemlerin şekli nasıl olursa olsun, tamamını dört ana alan içerisinde toplamak mümkündür. Bunlar²⁷²:

- a. Kaynağında mücadele
- b. Proses aşamasında (laboratuvar ve rafineri safhasında)
- c. Sevkıyatı aşamasında
- d. Finanssal alanda

mücadele şeklinde sıralanabilir. Bununla birlikte genel olarak kabul edilen tek gerçek, uluslararası organize bir suç olan uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelede başarılı olmak için uluslararası işbirliği ve bilgi alışverişinin tesisinin sağlanması gerekmektedir.

Belirtilen bu mücadele alanlarının hepsi aynı derecede önemlidir. Önem sırasına göre birinin diğerine göre önceliği yoktur. Ancak yaptığımız çalışmada, Türkiye’de yapılan uyuşturucuyla mücadele çalışmalarında, finanssal alanda mücadeleye gerekli önemin verilmediği tespit edildiğinden, daha çok bu konu üzerinde durulacak ve alternatif önerilerimiz olacaktır. Bunun yanında diğer mücadele alanlarına da kısaca değinilecektir.

1. Kaynağında Mücadele

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile öncelikle kaynağından mücadele etmek gerekir. Devletlere düşen en büyük görev budur. Uyuşturucu kaçakçılığı ile bu alanda mücadele etmek bir hükümet politikasının çok üzerinde, devlet politikası olarak kabul edilmelidir. Üretimi kontrol altına almak ve planlı çalışmakla kaçakçılık, henüz kaynağındayken dahi kontrol altına alınıp, kökü kurutulabilir.

Türkiye'nin durumu: Türkiye, Uluslararası Uyuşturucu Madde Kontrol Kurulu (INCB) tarafından dünyanın ikinci geleneksel afyon yetiştiricisi olarak bilinmesine karşın, Türkiye’de önemli ölçüde yasadışı uyuşturucu madde ekimi gerçekleşmemektedir. Türk hükümeti yasal afyon programı üzerinde sıkı kontroller uygulamakta, bu kontroller de sadece uluslararası eczacılık piyasası için gerekli olan afyonun üretimine olanak vermektedir.

²⁷¹ Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü, *Uyuşturucu Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara: EGM Basımevi, 1997, s.8

²⁷² Sağlık, Büyükakın, a.g.e., s.122

Uyuşturucu bitkilerin, temel olarak marihuananın yasadışı ekimi son derece azdır. Yasal afyon ekimi Türkiye Mahsulleri Ofisi tarafından sıkı bir şekilde kontrol edilmektedir ve yasadışı kanallara herhangi bir kayma görülmemektedir.

Türkiye’de yapılan mücadele çalışmalarına, daha önceki bölümlerimizde ayrıntılı olarak değinilmiştir²⁷³.

2. Proses Aşamasında (laboratuvar ve rafineri safhasında) Mücadele

Uyuşturucu imalathaneleri, saf haldeki doğal uyuşturucu maddelerin (esrar, afyon...vs) çeşitli kimyasal yöntemlerden geçirilerek, daha etkili maddelere (eroine, crack,..vs.) dönüştürüldükleri yerlerdir. Bu şekilde işleme tabi tutulan maddelerin fiyatları birkaç misli arttığı gibi, naklieleri de daha basit hale gelmektedir. Henüz proses aşamasında uyuşturucu maddelerle mücadele edildiği takdirde, sevkiyatıyla mücadele daha kolay hale gelecek, ayrıca daha etkili maddelere dönüşümü engelleneceği için bağımlılıkla mücadele de aynı oranda daha kolay olacaktır.

Türkiye’de durum: 1988 yılında meydana gelen olaylar incelendiğinde, uyuşturucu tacirlerinin uyuşturucu üretimi için kırsal alan yerine şehir merkezlerini tercih etmeye başladıkları görülmektedir.

Türkiye her ne kadar transit bir konumda olsa da; daha çok para kazanma arzusu, takas yöntemlerini kullanma eğilimleri, örgütlerin desteği ve Türkiye’in coğrafi konumu nedeni ile kesişme noktası olmasından dolayı, Türkiye’de kaçakçılarının bazmorfinin eroine dönüştürülmesi yönünde çabaları mevcuttur²⁷⁴.

3. Sevkiyat Aşamasında Mücadele

Uyuşturucu madde organizasyonları, uyuşturucu maddeyi sevk ettikleri esnada büyük bir risk almaktadırlar. Bu nedenle alınan risk karşılığının da yüksek olması gerekir. Bu da bir seferinde yüklü miktarda uyuşturucu maddenin sevk edilmesi ile mümkündür. Yüksek miktarlarda uyuşturucu sevkiyatı, motorlu araçlarla mümkün olmaktadır. En çok tercih edilen araçlar TIR’lardır. Bunun sebebi ise araçların içindeki zula imkanının genişliği, çok miktarda uyuşturucu maddenin taşınabilmesidir.

Türkiye’de durum: Genellikle transit ülke olması sebebi ile Türkiye üzerinden yapılan büyük miktarda uyuşturucu sevkiyatları TIR’lar ile yapılmakta, ülke içerisinde yapılan sevkiyatlarda ise küçük otomobiller tercih edilmektedir²⁷⁵.

Bununla birlikte Türkiye, güneybatı Asya eroininin Avrupa’ya akışı için en büyük transit geçiş yolu olmaya devam etmektedir. Göstergeler, Türk uyuşturucu madde kaçakçılarının 1999 yılında arttığı bildirilen Arnavutluk kaçakçılığını besleyen eroini temin ettiğini göstermektedir. Eroin genellikle TIR’ların içerisinde bulunan ve yalnızca kaynaktaki ve nihai hedef ülkelerdeki gümrük incelemelerine tabi olan ve yol üzerinde kontrol edilmeyen konteynırlar

²⁷³ bakınız: Türkiye’de Ekim s.43

²⁷⁴ EGM-KOMDB, 1999/2, a.g.e., s. 22

²⁷⁵ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s. 45

içerisinde saklanmış olarak nakledilmektedir. Daha küçük miktarlar ise otobüs, uçak yolcuları tarafından ya da özel araçlar içerisinde taşınmaktadır.

4.Finanssal Alanda Mücadele

Daha önce de belirtildiği gibi, inanılmaz derecede karlı bir iş olan uyuşturucu ticareti , dünyada şimdiye kadar icat edilmiş en kârlı ticari faaliyettir. Bununla birlikte, diğer mallarda olduğu gibi uyuşturucu fiyatlarında da, arz-talep ölçülerine, Pazar güçlerine, bolluk-kıtlık durumlarına göre dalgalanmalar görülebilir. Fiyat denetimini arttıran başlıca etkenler, satıcının kâr payı, üretim ve kaçakçılık maliyetleri, polise yakalanma ve hırsızlık sonucu dağıtım zincirinde oluşan kayıplardır.

Altın Üçgen 'de 1993 'de elde edilen ürünün ABD Doları üzerinden maliyetine bakarak fiyatlandırma yapısı hakkında fikir edilebilir²⁷⁶:

- Şan eyaletlerinde, yerinden alınan ham afyon: kg. başına 66-75 dolar
- Tayland, Chiang Mai 'de baz morfin:kg. başına 900-1000 dolar
- Chiang Mai 'den, % 70-90 saflık derecesinde eroin hidroklorür: kg. başına 2900-3200 dolar
- Bangkok 'tan, % 70-90 saflık derecesinde eroin : kg başına 6.000-10.000 dolar
- ABD 'de toptan satış düzeyinde % 70-90 saflık derecesinde eroin : 90.000-250.000 dolar
- ABD 'de satıcı düzeyinde eroin (bölünüp, kullanıma hazır hale getirilmiş, saflık derecesi %30-60 arasında): ons başına 5.500-12.000 dolar (bu durumda kg. başına 340.000-745.000 dolara yükselmektedir)
- ABD 'de sokak satıcısı düzeyinde eroin (saflık derecesi % 34) : gram başına 400-600 dolar (bir kilogramı birimlere bölüp, gram olarak satılmak üzere kullanıma hazır hale getirince değeri 940.000- 1.400.000 dolar olur)

Böyle yüksek paraların döndüğü ve uyuşturucu kaçakçılarının kendi aralarındaki giderek mükemmelleşen e yapılanmaları karşısında, her ülke de kendi koşullarında mücadele projeleri ve teknikleri geliştirerek, zaman içerisinde bunları yenilemek zorundadır.

Türkiye de içinde bulunduğu koşullar ve jeopolitik konumu itibarı pek çok devletin uygulamakta olduğu bu teknikleri kendine adapte ederek, uyuşturucu kaçakçılığı ile mücadele etmektedir.

Türk Güvenlik Kuvvetleri'nin mücadele faaliyetleri sırasında uygulamakta oldukları başlıca teknikler;

- İhbarların değerlendirilmesi,
- Kullanıcı durumundaki kişilerin takibi sonucu derlenen bilgilerin analiz edilerek operasyona çevrilmesi,
- Daha önce uyuşturucu kaçakçılığından sabıkası bulunan kişilerin takibi ve faaliyetlerinin analiz edilmesi ve operasyona çevrilmesi,

şeklinde sıralanabilir²⁷⁷.

²⁷⁶ Booth,a.g.e., s.282

²⁷⁷ EGM-KOMDB, 1999/2, a.g.e., s. 10

Örgütlü bir suç olan uyuşturucu madde kaçakçılığında amaç, uyuşturucu maddeyi yakalamak olmamalıdır. Sivrisinekleri tek tek öldürmek yerine, bataklığın kurutulmasına çalışmak gereklidir. Dolayısıyla uyuşturucu suçuyla mücadelede önemli olan, organizasyonların organizasyonların tespit edilerek çökertilmesidir.

Ancak yukarıda sayılan klasik polisiye yöntemlerle organize çalışan uyuşturucu kaçakçılığı şebekelerini tamamen çökertilmesi imkansızdır. Çünkü bu yöntemlerle elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi esnasında çeşitli sebeplerle yapılan acelecilik, sadece kaçakçılık organizasyonunun bir bölümüne darbe vurmakta, organizasyonun başı durumunda olan şahıslara ve kaçakçılık sonucunda elde edilen gelirlere ulaşılammamaktadır. Bu durum ise uyuşturucu kaçakçılığına karşı yapılan mücadelenin caydırıcılık etkisini ortadan kaldırmaktadır.

Avrupa devletleri, uyuşturucu ticaretini en duyarlı noktasından, yani esas hedefi olan kar konusunda vurmak için birçok kanuni düzenleme getirmiştir. Mesela Alman Ceza Yasasında yapılan bir kanun değişikliği sayesinde, 7.3.1992 tarihinden itibaren ilk kez hapis cezasına çarptırılan suçlunun, uyuşturucu ticareti ile kazandığı maddi kazançta el konulması sağlanmıştır. Yine 22.9.1992 tarihinden itibaren haciz kanunları yürürlüğe girdi. Bu kanuna göre, devlet, suçlunun servetine ihtiyati tedbir kararı uygulayarak bir kayyum tayin edebilmektedir. Diğer Avrupa devletleri de bu konu ile ilgili sert önlemler almışlardır²⁷⁸.

Bu bakımdan uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelede yasal reformlara gitmek, etkili el koyma yasaları çıkarmak, şeffaf bankacılık, mali polis aktivitesini arttırmak, toplumu narkotiğe karşı duyarlı hale getirmek, eğitim ve koruma çalışmalarını arttırmak şarttır.

Mücadele çalışmaları sırasında üzerinde durulması gereken en önemli konu da ; uyuşturucu maddenin paraya dönüştüğü ve elde edilen bu "*kara para*"nın yer altından yer üstüne çıkarıldığı "*kara para aklama*" operasyonlarıdır.

Bu konuda ayrıntılı çözüm önerilerine geçmeden önce kara para ve kara paranın aklanması kavramlarını kısaca açıklamak yerinde olacaktır.

aa. Kara Para Nedir?

Genel anlamda kara para, yasadışı faaliyetler sonucu elde edilen para , mal veya değerler olarak tanımlanmaktadır.

91/308/EEC sayılı Avrupa Konseyi Direktifi karaparayı şöyle tanımlar: Karapara, "Uyuşturucu maddelerle ilgili faaliyetlerden ve bu faaliyetlere iştirak edilmesinden elde edilen her türlü kazançtır."

Direktifte suç sayılan faaliyetler genel itibarı ile; yasadışı uyuşturucu madde bitkilerinin uyuşturucu madde elde etmek amacı ile yetiştirilmesi, üretimi, yapımı, satışı, ihracı, bu amaçla taşıma veya satın alma veya bu faaliyetlerde kullanılacağını bilerek mali kaynak veya araç gereç, teçhizat temin etmektir. Genel olarak uyuşturucu maddelerden elde edilen paradır²⁷⁹.

²⁷⁸ bakınız: Bazı Hukuk sistemlerinde Uyuşturucu Maddelerle İlgili Uygulamalar, s.26

²⁷⁹ EGM-KOMDB, 1999/2, a.g.e., s. 95

Viyana Sözleşmesi'nin 3.maddesinin 1/a bendine göre 91/EEC sayılı direktif çerçevesinde, uyuşturucuya dayalı olarak bir karapara tanımı yapılmış, fakat bu tanımın genişletilebileceği ve ülkelerin belirleyeceği diğer suçların da direktif kapsamına alınacağı şerhi konulmuştur. Ayrıca Viyana Sözleşmesi'nde karaparanın ikinci anlamı “ bir İktisadi değere sahip maddi ya da gayri maddi, taşınır ya da taşınmaz her türlü varlık ile bu varlıklar üzerindeki bir hakkı veya menfaati kanıtlayan her türlü hukuksal belgeler ve araçlar suç sayılan faaliyetlerden kazanıldığı takdirde karapara olarak nitelendirilirler” denilmek sureti ile tanım genişletilmeye çalışılmıştır.

Karaparanın uyuşturucu madde ticareti ile sınırlı olarak yapılan tanımı 29 Kasım – 1-Aralık 1994 tarihleri arasında gerçekleşen Strazbourg Konferansı'nda genişletilerek “her türlü kriminal aktivitelerden elde edilen kazanç” olarak açıklanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre ise kara para ²⁸⁰:

1.1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanundaki,

2.6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkında Kanundaki,

3.2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması veya Nakli Hakkında Kanundaki,

4.2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Hakkında Kanundaki,

5.213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 359.maddesinin (b) fıkrasındaki,

6.765 Sayılı Türk Ceza Kanunundaki Devletin Şahsiyetine Karşı İşlenen cürümleriyle aynı Kanunun 179, 192, 264, 316, 317, 318, 319, 322, 325, 32, 333, 335, 339, 341, 342 345, 350, 403, 404, 406, 435, 436, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 504, ve 506. maddelerindeki fiillerin işlenmesi sureti ile elde edilen para veya para yerine geçen her türlü kıymetli evrakla, mal veya gelirleri veya bir para biriminden diğer bir para birimine çevrilmesi de dahil, sözü edilen para, evrak mal veya gelirlerin birbirine dönüştürülmesinden elde edilen her türlü maddi menfaat ve değerlerdir.

Bu bağlamda, karapara, kaynağına göre iki grup içinde değerlendirilebilir. Birinci grupta; başlangıcından itibaren yasadışı faaliyetlerden elde edilen paralar sayılmaktadır. Örneğin uyuşturucu ve silah kaçakçılığından kazanılan paralar gibi. İkinci grupta ise; başlangıçta paranın kaynağını oluşturan faaliyet yasal olmakla beraber daha sonra sahte fatura düzenlenerek veya vesikaları tahrif etmek sureti ile yapılan vergi kaçakçılığı ile elde edilen paralar sayılmaktadır.

bb. Karapara İle Kayıtdışı Ekonomi Arasındaki Farklar Nelerdir?

Günümüzde karapara kavramı ile kayıtdışı ekonomi kavramı arasında önemli karışıklıklar olduğu görülmektedir. Çoğu zaman karapara, kayıtdışı ekonomi kavramı ile özdeşleştirilmekte ve aynı anlamda kullanılmaktadır. Oysa her iki kavramda farklı anlamlar içermektedir.

Bu kavramlar arasındaki farklılıkların anlaşılabilmesi için öncelikle tanımlarının net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir.

²⁸⁰ 13.11.1996 Tarih ve 4208 Sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesi Hakkındaki Kanun'un 1. mad. (a) bendi

Yukarıda da belirtildiği gibi karapara, en geniş anlamıyla yasadışı faaliyetlerden elde edilen her türlü kazanç olarak tanımlanmaktadır.

Muhtelif tanımlamaların yapıldığı kayıtdışı ekonomi, Prf. Dr. Osman Altuğ'a göre" ya hiç belgeye bağlanmayarak ya da içeriği gerçeği yansıtmayan belgelerle gerçekleştirilen ekonomik olayın devletten ve işletme ile ilgili öteki kişilerden tamamen ya da kısmen gizlenerek kayıtlı ekonominin dışına taşınmasıdır" şeklinde tanımlanmıştır.

Yapılan bu tanımlamalar doğrultusunda kayıtdışı ekonomi ile karapara arasındaki önemli farklılıklar aşağıda belirtilmiştir²⁸¹.

a) Kayıtdışı ekonomi ile karapara arasındaki göze çarpan en önemli fark, elde edilmiş bir başka deyişle kazanılma biçimlerindedir. Kayıtdışı ekonomik değerler yasal faaliyetler sonucu elde edilmesine karşın yukarıda da bahsettiğimiz gibi karapara yasadışı faaliyetler sonucu elde edilmektedir.

b) Kaynaklarını kayıtdışı tutmak isteyenlerin temel amacı, anılan kaynaklardan ödenmesi gereken vergi ve diğer kesintilerden kurtulmak olduğu halde, karapara elde edenlerin vergi ve diğer kesintilerden kaçınmak gibi bir amaçları yoktur. Onların tek amacı yasadışı yollardan elde ettikleri bu kaynakları yasal yollardan elde edilmiş gibi göstererek ekonomik sisteme entegre etmektir.

Bu bağlamda kayıtdışı ekonomide işlemlerin tamamı herhangi bir resmi kayda tabi tutulmadığı için kanuni vesikalarla belgelendirilememektedir. Oysa elde edilen karaparaların yukarıda da değinildiği gibi kaynağını gizlemek ve ekonomik sisteme entegre etmek için resmi kayıtlara sokulması ve çeşitli kanuni vesikalarla belgelendirilmesi gerekmektedir.

c) Kayıtdışı ekonomi bireysel faaliyetler olduğu halde karapara örgütlü faaliyetler kapsamındadır.

d) Kayıtdışı ekonomi ile mücadele devletlerin kendi iç bünyesinde olduğu halde karapara ile mücadele uluslararası işbirliğini gerektirir.

e) Kayıtdışı ekonomi milli gelir hesaplamalarına dahil edilmesine karşılık karapara elde etmek amacı ile yürütülen faaliyetler milli gelir hesaplamalarına dahil edilmezler.

Kayıtdışı ekonomi ile karapara arasındaki söz konusu farklılıkların bilinmesi ve doğru teşhis edilmesi bunlarla mücadelede tespit edilecek politikalar açısından da büyük önem arz etmektedir.

cc. Kara Para Aklama Nedir?

Suç sayılan faaliyetlerden elde edilen gelirlerin genellikle nakit olması nedeniyle serbestçe ve kısa sürede kullanılmaları mümkün değildir. Bu bağlamda, söz konusu gelirlerin yasadışı faaliyetlerden elde edildiğinin tespit edilmesi halinde müsadere cezasının yanı sıra para ve hapis cezası da gündeme geleceği için, elde edilen karaparaların aklanması zorunluluğu vardır.

Karaparanın aklanması; yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelire meşru görünüm kazandırarak kullanılabilir hale getirmek amacıyla, kasıtlı olarak karaparanın kaynağının gizlenmesi fiilidir²⁸².

²⁸¹ Ramazan Başak, *50 Soruda Karapara ve Karaparanın Önlenmesi*, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 206, 1998, s. 9

²⁸² a.k., s.10

Hangi suçlardan elde edilen gelirin karapara kapsamında değerlendirileceği her ülkenin kendi yasal düzenlemelerinde yer almakta ve farklılık göstermektedir. Dolayısıyla karapara aklama suçunun kapsamı ve yasal tanımı da ülkeden ülkeye değişebilmektedir.

Bazı ülke düzenlemelerinde, her türlü yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin aklanması karaparanın aklanması olarak nitelendirildiği halde diğer bazı ülkelerde belirli yasadışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerin aklanması karaparanın aklanması olarak nitelendirilmiştir.

Örneğin; İspanya ve Portekiz’de, uyuşturucu kaçakçılığında, İsviçre’de, en az bir yıl hürriyeti bağlayıcı suçlardan, Amerika , Hollanda ve İngiltere’de tüm suçlardan, Yunanistan’da, uyuşturucu, silah kaçakçılığı, fidye, hırsızlık, zimmet ve dolandırıcılık gibi suçlardan elde edilen gelirlerin aklanması, karaparanın aklanması suçu olarak tanımlanmıştır.

Karaparanın aklanması amacı ile mali sistemin kullanılmasının önlenmesine ilişkin Avrupa Topluluğu Konseyinin 91/308 Sayılı Yönergesine göre karaparanın aklanması aşağıdaki şekilde tarif edilmiştir.

Kasıtlı olarak ;

1-Bir iktisadi değer suç sayılan bir faaliyetten yada böyle bir faaliyete katılma eyleminden elde edildiğinin bilinmesine rağmen yasadışı kökenini gizleme yada görünümünü değiştirme veya böyle bir faaliyetin gerçekleştirilmesine katılmış olan kişilere doğacak hukuksal sonuçlardan kurtulmaları için yardım etme amacıyla başka bir şekle dönüştürülmesi yada transferi,

2-Bir iktisadi değer suç sayılan bir faaliyetten yada böyle bir faaliyete katılma eyleminden elde edildiğinin bilinmesine rağmen gerçek niteliğinin, kaynağının, yerinin, bileşiminin, yer değiştirilmesinin, mülkiyetinin yada üzerindeki öteki hakların gizlenmesi ve görünümünün değiştirilmesi,

3-Bir iktisadi değer suç sayılan bir faaliyetten yada böyle bir faaliyete katılma eyleminden elde edildiğinin önceden bilinmesine rağmen iktisap edilmesi, zilyetliğinin kazanılması yada kullanılması,

4-Yukarıda belirtilen eylemlerden herhangi birinin yapılması, yapılmasına asil yada yardımcı fail olarak katılınması, yapılmasına teşebbüs edilmesi, yardımcı olunması, azmettirilmesi, kolaylık sağlanması, yol gösterilmesi, karaparanın aklanması eylemi sayılmaktadır.

40208 sayılı Kanuna göre ise kara para aklama; “Türk Ceza Kanununun 296.maddesinde belirtilen haller haricinde, 4208 sayılı Kanunun 1.maddesi (a) bendinde sayılan fiillerin işlenmesi sureti ile elde edilen karaparanın, elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolda elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkalarınca kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet yada malikin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması ve bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçun hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiilleri” ifade eder.

dd. Karapara Niçin Aklanır?

Karapara, yasadışı yollardan kazanılan gelirlere, yasalık kazandırmak, kaynağını gizlemek veya şeklini değiştirmek için aklanma işlemine tabi tutulmaktadır. Çünkü yasadışı yollardan elde edilen gelirlerin serbestçe kullanılabilmesi mümkün değildir. Gelirin yasadışı yollardan elde edildiğinin tespit edilmesi durumunda söz konusu gelirleri elde edenler bir yandan hapis ve para cezalarına çarptırılacaklar, öte yandan ise bu yollardan elde edilen gelirlere nemaları ile birlikte el konulacağı için bu gelirlerden de mahrum kalacaklardır.

Bu nedenle yasadışı eylemlerden elde edilen gelirlere ilişkin kaynağın gizlenmesi gerekecek ve söz konusu gelirlere yasal faaliyetler sonucu elde edildiği izlenimi verilmeye çalışılacaktır. Böylece yasadışı yollardan elde edilerek kaynağı gizlenen ve yasal yollardan elde edilen fonlardan ayırt edilmesi engellenen anılan gelirler, elde edenlerce risksiz ve rahat bir şekilde kullanılabilir²⁸³.

ee. Karapara Aklamanın Aşamaları Nelerdir?

Karaparanın aklanması aşağıda verildiği gibi genel olarak üç aşamada gerçekleşmektedir²⁸⁴.

a- Yerleştirme (Placement): Suç kaynaklı karapara genellikle nakit ve büyük miktarlardadır. Günümüzde nakit para yerine çek, kredi kartı ve diğer nakit olmayan araçlar kullanıldığından büyük miktarlarda nakit para kullanımı dikkat çekecektir. Bu durumda karaparanın nakit formundan kurtulması gerekmektedir. Bu nedenle suçlu dikkat çekmemek için ya parayı mali sistem içine sokmaya çalışacak ya da yurtdışına çıkarmaya teşebbüs edecektir. Aklayıcılar için en zor, yetkililer için ise en avantajlı olan bu aşamaya, yerleştirme (placement) aşaması denilmektedir.

b- Ayırma (Layering): Bu aşamada fonun kaynağının kara olduğunu gizlemek amacıyla çok sayıda ve farklı nitelikte finansal işlemle gelir dağıtılır. Böylelikle aklayıcı, yapılan karmaşık işlemlerle geliri, elde edildiği kaynaktan fiziksel ve nedensel olarak uzaklaştırmakta, iz sürmeyi zor hale getirmeyi amaçlamaktadır.

Para nakit dışı bir çok şekle sokulmuştur. Aklayıcılar açısından kolay bir aşamadır. Çünkü finansal sisteme giren para, günümüz koşullarında sayısız işlemle, süratle ülkeden ülkeye, hesaptan hesaba, bankalardan aracı kurumlara aktarılabilmekte ve böylece de yetkililerin bu paraların izini sürmesi önemli oranda engellenebilmektedir.

c- Bütünleştirme (Integration): Önceki iki aşama geçildiği için paranın kaynağına ilişkin sorulabilecek muhtemel bir soruya aklayıcılar tarafından yasal bir açıklama getirilebilecektir. Bu aşamada paranın, karapara olduğunun tespiti çok zordur. Bu nedenle karapara sahipleri kazançlarıyla yatırım yapar, lüks bir hayat sürer veya kaynakların bir kısmını tekrar suç işleme amacıyla kullanırlar.

²⁸³ a.k., s.3

²⁸⁴ a.k., s. 4

ff. Karapara Aklama Yöntemleri

Dünyada karaparayla mücadele eden birimlerce kabul edilen ve bilinen karapara aklama yöntemleri şunlardır:

- **Nakit Kaçakçılığı :**

Bu yöntemde nakit para fiziksel olarak taşınır. Para kuryesi olarak taşıma işleminde görev alan şahıs, nakit parayı ya kendisi doğrudan veya başka herhangi bir taşımacılık vasıtası ile nakit para üzerinde denetimi olmayan bir banka gizliliği prensibinin mevcut olduğu bir ülkeye taşımaktadır. İkinci aşamada da bu iki özelliğin sağladığı imkanlardan faydalanarak, nakit parayı banka hesabına yatırıp kanunsuz paraya kanuni bir kaynak yaratmış olur.

- **Hawala ve Hundi sistemleri:**

Daha çok Güney Asya, Avrupa ve Ortadoğu'da bilinen para aklama sistemidir. Bu sistemde, ülkesinden uzak yaşayan ve ailesi tarafından gönderilen parayla yaşayan yabancılar kullanılır.

- **Fei Chien (Uçan Para):**

Bu sistemi Doğu ve Güneydoğu Asya taşıyıcıları kullanır. Chit sistemi, ya da Chop Shop bankacılığı da denilir. Ching hanedanlığına dayanan, nakit taşıma esnasında hırsızlıkları ve ağır vergileri önlemek için kullanılan bir sistemdir.²⁸⁵

Bu iki sistemde de paranın taşınması tamamen güven üzerine kuruludur. Aile bağları kendi aralarındaki güvenin tek unsurudur.

- **Smurfing (Mantarlama) :**

Devamlı bilgi verme ve kimlik tespiti yükümlülüğü konusunda ülkelerin getirmiş oldukları yasal sınırların altında işlem yaparak, anılan işlemlerin devamlı bilgi verme kapsamında yetkili kurumlara bildirilmesinin veya kimlik tesbiti yapılmasının engellenmesi yöntemidir.

Bu isim Florida 'da ortaya çıkarılan bir olayda il defa olarak kullanılması sebebi ile verilmiştir. Temel özelliği, devletin nakit muamelelerinde koyduğu sınıra çok yakın miktarların kullanılmasıdır. Örneğin; devamlı bilgi verme sistemini benimseyen ve uygulayan ABD'de 10.000 doların üzerindeki nakit işlemler bildirim yükümlülüğüne tabidir. 10.000 doların üzerindeki büyük paralar transfer vb. işlemlere tabi tutuldukları anda yetkili makamların dikkatini çekecektir. Bu nedenle elde ettikleri karaparaları aklamak isteyenler, 10.000 doların altında bir çok işlem gerçekleştirerek bir yandan dikkat çekmeyecekler, öte yandan ise yaptıkları bu işlemlerin yetkili makamlara bildirilmesini önleyeceklerdir.

- **Yapılandırma Metodu :**

Muamelenin rapor edilmesinden kaçınmak için başvuru yollarından birisidir. Büyük bir ekonomik operasyon gerektiren parayı belirli aşamalarla ve belirli bir yapıyla taşımaktır. Örneğim tek bir kaçakçı 30 milyon doları 6000 dolarlık meblağlar halinde beş bin operasyonda naklede.

- **Fiktif veya yanlış isim ile hesap açma:**

Dikkat çekmemek ve sağlıklı bir inceleme yapılmasına mani olmak amacıyla işlem tamamen fiktif ya da başka birisinin ismi kullanılarak yapılmaktadır

²⁸⁵ Sağtürk, Büyükakın, a.g.e., ss. 127-128

- Vergi Cennetleri :

Vergi cennetleri olarak nitelendirilen ülkelerde, gelirler üzerinde vergi yoktur veya çok düşük bir vergi vardır. Banka veya ticaret gizliliği esası vardır. Nakit üzerinde kontrol yoktur. Şirket, Banka kurmak veya satın almak çok kolaydır. Politik ve ekonomik istikrara sahiptir. Modern bir haberleşme sistemi vardır. Ülkeye girişler kolaydır ve müsait bir coğrafyası vardır.

- Borç ödeme Metodu :

Vergi cennetlerine transfer edilen para, tekrar geriye döndürülmektedir. Vergi cennetindeki bir bankaya para yatırıldıktan sonra, bu para kaçakçının bulunduğu ülkedeki başka bir bankaya transfer edilir. Ama vergi cennetindeki para başka bir ait hesaba kayıtlıdır. Böylece ani zenginleşmenin sebebi sorulduğunda banka transfer belgesinin gösterilmesi ile bir borcun geri alındığı ispatlanmış olur.

- Taşeron veya hayali şirketlerin kullanıldığı metot :

Bu yöntemde ;

Göstermelik şirketlerden,

Yasal olarak faaliyet gösteren şirketlerden,

Kağıt üstündeki (paravan) şirketlerden,

yararlanılmaktadır.

Önce çok küçük sermayeyle bir şirket kurulur. Kanuni bir iş yapıyormuş gibi gösterilir. Belirli bir süre sonra , bu şirket sermayesini büyütür veya büyütmüş gibi göstererek başka bir şirket adını alır. Böylece sayısız şirket kurularak paraya kanuni zemin hazırlanır.

- Nakit işlemleri adı verilen metot :

Bu metotta restoran işletmeciliği, bozuk para kullanılan işlemler, otomobil yıkama şirketleri, taksicilik, gazinoculuk, otelcilik gibi nakit paranın kullanıldığı iş kolları dolayısıyla tercih edilmektedir. Bunun arkasında yatan temel mantık günde kaç pizza satıldığını veya kaç otomobil yıkandığını belirlemenin imkansız oluşudur.

- Kumar ve Gazinoculuk Sektörü :

Bu metotta aklayıcı nakit parayla kumarhaneye giderek kasadan oyun fişi alır. Bu fişle ya çok az oyun oynar veya hiç oynamaz. Sonra tekrar kasaya giderek o kadar nakit parayı taşımamasının tehlikeli olacağını söyleyerek , kendisine çek yazılmasını ister. Çeki alan aklayıcı kendisine paranın kaynağı sorulduğunda kumardan kazandığını söyler. Bazen loto, toto, at ve köpek yarışlarında da benzer metodlar uygulanır. 1 milyar Lira isabet eden piyango biletini 1 milyar 100 milyon Liraya satın alan aklayıcı, kendi parasına kanuni bir zemin hazırlamış olur.

Geçmişte Las Vegas 'ta önemli çıkarları bulunan, bunun bir bölümünü günümüzde de koruyan mafya, en çok bu yöntemi kullanmıştır. Nevada 'nın kumarhaneleri hâlâ, federal nakit işlemleri kapsamındaki düzenlemelerden muaf olduğu için para aklama açısından idealdir. Yine Hong Kong yakınında bulunan kumarhaneleri ile ünlü Macau 'da aklanın karaparanın miktarının ayda iki milyar doları bulduğu söylenmektedir²⁸⁶.

- 900'lü telefon hatları :

Aklama için geliştirilmiş bir başka teknik ise şöyledir; Suçtan elde edilen gelirin (özellikle de uyuşturucudan), genelde nakit olduğu varsayılmaktadır. Bu

²⁸⁶ Booth, a.g.e., s. 287

bütün Dünyada da böyle kabul edilmekte, dolayısıyla da tüm önlemler bu varsayıma göre alınmaktadır. Bu teknikte aklayıcılar uyuşturucu satışından sonra alıcıdan parayı nakit almak yerine, işlettikleri erotik telefon hatlarının numaralarını vermişlerdir. Bu hatlarda, uyuşturucuyu alan borcu kadar telefonla konuşmakta ve borcunu bu yolla ödemektedir. Bu tip hizmetlerde telefon işletme sisteminin maliyeti düşük olduğundan, hattın kar marjı yüksek olmakta, çok aranmasa da, arandığı anda iyi kâr marjı bırakabilmektedir²⁸⁷.

- Finanssal kuruluşlarla işbirliği yapmak:

Bu tip bir işlem ile bildirim yükümlülüğünü aşmak için bildirim tutarının üstünde paranın yatırıldığı kuruluşun yönetimi veya çalışanı ile anlaşarak bildirim yapılması, yanlış doldurulması veya tanınan muafiyetlere sokulması sağlanmaktadır.

- Yeraltı Bankacılığı Sistemi :

Değişik kaynaklarda bu sisteme “Chop”, “Hundi”, “Hawala” s istemi de denilmektedir. Bu sistem sadece ekonomik ilişkileri tarihe dayanan ve sermaye hareketleri belirli bir dengeye oturmuş ülkeler arasında geçerlidir. Aklayıcı karaparayı alıp, bu sistemin bulunduğu ülkedeki bir bankere yatırmaktadır. Banker bu parayı o ülke parasına çevirir ve aklayıcı parayla tekrar ülkesine döner. Gittiği ülkede parayı takas eden banker çok iyi tanındığından parayla ilgili bir sorun çıkmaz.

- Yanlış veya şişirilmiş faturaların kullanılması :

Aklayıcı parayı transfer edeceği ülkedeki bir şirketten mal veya hizmet almışçasına bir fatura alır. Bu fatura ya sahtedir yada şişirilmiş bir faturadır. Sonra karaparayı mal veya hizmetin karşılığını ödüyormuş gibi o ülkeye gönderir. Böylece hem karaparayı aklar, hem de başka bir ülkede yatırım yapma imkanına sahip olur.

- Nakit Değişimi (Exchange)

Özellikle aklayıcının parası döviz ise, döviz bürolarında çok miktarda nakit takas edilebilmektedir. Hatta bazı döviz büroları paranın naklini de yapmaktadır.

- Broker Borsaları (Aracı Büroları) :

Broker borsaları aracılığıyla borsa senedi olarak veya bir broker işbirliği ile bono satın alınarak, kanunsuz paraya kanuni bir çehre sağlanabilir. Ayrıca karapara mevduat altında da saklanabilir. Parayı yurt dışına çıkarırken elindeki borsa belgesi de kanuni dayanağını teşkil eder.

Karapara aklama işlerine aracılık yapan bu türlü kimselerin genellikle sağlam bir geçmişi ya da hatırı sayılı iş deneyimleri vardır ve çoğunun sabıkası temizdir. Hizmetlerine karşılık bunlar aklanacak miktardan komisyon veya pirim alırlar.

- Sigorta Poliçeleri :

Sigorta sektöründe tespit edilen bir aklama tekniği ise aşağıdaki gibidir.

Bazı ülkelerde, hayat sigortası poliçesi sahibi öldüğünde, poliçeyi satmışsa satın alan kişinin poliçeden doğan tüm haklarını sigorta şirketinden talep etme hakları vardır. AIDS hastalığının artmasıyla birlikte hastaların sahip olduğu poliçelerin bir ikincil piyasası oluşmuştur. Hastalar öleceklerini bildiklerinden poliçelerini kalan günlerini iyi geçirmek için satmaktalar, alanlar ise ıskontolu

²⁸⁷ Başak, a.g.e., s. 6

olarak aldıklarından aradaki fark kadar kar elde etmektedirler. Aklayıcılar da bu poliçelerden nakit karşılığı ve ikinci el piyasalarda oluşan fiyatından fazlasını vererek yani gerçek bedeline göre düşük ıskontolarla almaktadırlar.

Burada aklayıcıların hiç ıskonto yapmayabilecekleri, hatta nominal değerinin üzerinde bir fiyatı dahi verebilecekleri unutulmamalıdır. Hastanın ölmesine kadar geçen süredeki paranın zaman değeri (ve nominal değerinin üzerinde alındıysa aradaki fark) aklayıcının, aklama komisyonunu oluşturmaktadır. Doğal olarak hastaya ödeme nakit olarak yapılmaktadır. Ancak hasta zaten satıştan sağladığı gelire günlük harcamalarını sürdüreceğinden, elde ettiği nakdi peyder pey, aklama ihtiyacı olmadan harcayacaktır. (Tıpkı uyuşturucunun hammaddesini üreten köylüler yada sokak satıcıları gibi) aklayıcıların ise iki noktada avantajları vardır:

Birinci avantaj, esas amaç olmasa da nominal değer altında satın alınma nedeniyle elde edilen kardır. (nominal değerden alması durumunda ise başka tekniklerde katlandığı ortalama aklama komisyonu kadar kârı olacaktır)

İkinci avantaj, hasta öldüğünde poliçe karşılığında para, aklayıcıya sigorta şirketinden çek olarak ödeneceğinden, nakit kullanım söz konusu olmayacak ve bu işlem, hiç kimsenin dikkatini çekmeden yapılabilecektir²⁸⁸.

- **Transfer Edilemeyen Nakitler :**

Daha ziyade Rusya'da mafya ve uyuşturucu dağıtıcıları tarafından kullanılır. Transferi mümkün olmayan rubleyle, antika gayrimenkul veya hammadde alıp, bunları döviz karşılığında satarak karaparayı aklamaktadırlar.

- **Para Kuryelerinin kullanılması :**

Bu kişiler kanuni olarak para taşıyan kişilerdir ve genelde sınırlardan geçişlerde kolaylık görürler. Bir para kuryesine rüşvet vererek kendi parasını taşıtmak isteyen bir karapara sahibi her zaman ortaya çıkabilmektedir.

- **Perakendeci Bankacılık Piyasalarının kullanılması :**

Başlıca unsurları olan cari hesapla, maaş hesapları, gizli hesaplar, para piyasası mevduat hesapları gibi değişik hesap türleri karapara aklamak amacı ile kullanılabilir.

- **Telefon Bankacılığı :**

Belirli miktarlardaki ödemeler bilgisayara bağlı telefon aracılığı ile yapılabilmektedir. Elektronik aletlerin kullanıldığı bu sistem de karapara aklamayı amaçla kullanılmaya müsaittir.

- **Ev ve Ofis Bankacılığı :**

Bankaya gitmeden elektronik cihazlar yardımı ile para transferi sağlayan bir sistemdir. Hile veya sahtecilikle kullanılması mümkündür.

- **Otomatik Vezne Makineleri (ATM'ler) :**

Herhangi bir ATM makinesinden kendi hesabına bankaya gitmeden para yatırılabilir.

- **EFTPOS (Electronic Funds Transfer From the Point Of Sale)**

²⁸⁸ a.k., s. 7

gg. Karapara Nerede Aklanıyor?

Karapara aklama, günümüzde dünyanın her yerinde önemli bir problem haline almıştır.

Kokain kartellerinin cirit attığı Latin Amerika'da, Panama bu işin merkezi sayılabilir. Daha çok Kuzey Amerika kıtasından ve bir miktar da Avrupa 'dan, Asya'dan gelen uyuşturucu paraları Kolombiya'ya akmaktadır. Banka olmayan finans merkezlerinin, exchange bürolarının kontrol edilemeyişi Meksika ve Güney Amerika'yı uyuşturucu kartelleri için bir karapara aklama cenneti haline getirmiştir. Bunun yanı sıra Arjantin, Brezilya, Ekvador, Paraguay, Uruguay, Venezüella gibi ülkeler de para aklama amacı ile sıklıkla kullanılmaktadırlar. Karayiplerde uyuşturucu servis endüstrisinin yaygınlaşması ile Cayman Adaları ve Aruba ilgi odağı haline gelmiştir. Pasifik'in ötesinde Hong-Kong üzerinden fon akışlar, Singapur'un dış etkilere karşı savunmasız oluşu, Bangkok'u para aklama için potansiyel ülke haline getirmiştir. Bu kıtada Tayvan ve bazı ada ülkelerinin de azımsanamayacak önemi vardır²⁸⁹.

hh. Karaparanın Aklanması İle Niçin Mücadele Edilmelidir?

Karapara günümüzde korkunç denilebilecek boyutlara ulaşmış bulunmaktadır. Dünyada dolaşım halinde olan karaparanın miktarı o kadar fazladır ki, döviz işinden ve petrol ticaretinden sonra dünyanın üçüncü büyük alternatif ekonomisi haline gelmiştir. Nasıl resmi olarak kabul gören petro-dolar varsa, şimdi de gayri resmi narko-dolar oluşmuştur. Amerika Merkez Bankası (FED) Amerika'da yılda 300-500 milyar Dolar arasında değişen miktarlarda karaparanın aklandığını resmen açıklamıştır. Bu rakam tüm batılı ülkelerin 1 yıllık petrol alımlarını karşılayacak boyuttadır. Dünyada var olduğu iddia edilen kara para miktarı ise 1 trilyon US Doları civarındadır. Böyle miktarlar sıradan insanların aklamın alacağı gibi değildir. Bir fikir vermek için, dünyada uyuşturucu ile bağlantılı finans piyasasının, BM üyesi ülkelerden % 90 'ının gayri safi milli hasılasının (GSMH) aştığı söylenebilir. Suudi Arabistan Kralı Fahd ile Burnei Sultanı'nı saymazsak, dünyanın en zengin adamları da Cali karteli hiyerarşisi içerisinde yer alan üç kişidir²⁹⁰.

Para aklamanın boyutu hakkında bu kısa bilgiyi verdikten sonra, karapara ile niçin mücadele edilmesi gerektiğini üç ana başlık altında ele alarak açıklamaya çalışacağız. Bunlar:

- 1) Siyasi nedenler
- 2) Ekonomik nedenler
- 3) Kriminolojik nedenler

1) Siyasi Nedenler

Karaparanın kaynağını hep yasadışı ve özelliklede ağır suçlar teşkil etmekte ve bu suçların başında ise uyuşturucu ticareti gelmektedir. Özellikle

²⁸⁹ Sağtürk, Büyükakın, a.g.e., ss.123-124

²⁹⁰ Booth, a.g.e., s. 283

Dünyada yükselen terör dalgasının gerisinde de çoğu zaman uyuşturucu trafiği bulunmaktadır.

Geçmiş yıllarda büyük mafya gruplarının elinde bulunan uyuşturucu trafiği yavaş yavaş terör örgütlerinin denetimine geçmekte, bu gelişme ise, her ülke için önemli bir tehlike oluşturan terör örgütlerini kolayca güçlendirip kontrolden çıkmaları sonucunu doğurmaktadır.

Karapara elde edilen bu faaliyetlere; silah kaçakçılığı, çocuk ve genç ticareti, beyaz kadın ticareti, organ ticareti, adam kaçırma, şantaj, resmi belgede sahtecilik, ticari hile, sahte damgalı ölçü-tartı cihazı kullanma, kamu ihalelerine fesat karıştırma, bilimsel ve sınai casusluk, kasten adam öldürme, hileli iflas, kalpazanlık, vb. faaliyetlerde eklenebilir.

Yukarıda belirtilen yasadışı faaliyetler her toplumda büyük sosyal sıkıntılar yaratmaktadır. Ayrıca aklanmış karapara miktarının her geçen gün artışı, suç örgütlerine siyasi açıdan güç kazandırdığı gibi bu örgütlerin devlet kurumlarındaki hakimiyetlerini de artırmaktadır.

Öte yandan karaparanın aklanması ülke ekonomilerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin; ekonomide mal ve hizmet arz-talep miktarında bir değişim olmadığı halde piyasaya sürülen para miktarındaki ani değişimler fiyatlarda dalgalanmalara neden olabilmektedir. Ayrıca beklenmedik fon giriş - çıkışları döviz kurlarında ve faiz oranlarında çeşitli istikrarsızlıklar yaratmakta, dolayısıyla da ülkenin ekonomik verileri gerçek durumu yansıtmayacağı için ekonomi ve devlet yönetiminde bulunan kişiler yanlış kararlar alabileceklerdir.

2) Ekonomik Nedenler

Karapara aklamayla mücadeleye karapara ve karapara aklamının ekonomi üzerindeki aşağıda bazıları belirtilen olumsuz etkileri nedeniyle de gereklidir²⁹¹:

Temel göstergelerde (büyüme, enflasyon, işsizlik vb.) bir değişim olmadan karapara olarak gelen yabancı fonlar yerli para biriminin aşırı değerlenmesine sebep olmakta, bu da uluslararası piyasada yerli malların pahalalanmasına ve rekabet gücünün azalmasına yol açmaktadır. Yine karapara olarak gelen yerli fonlar ise üretimde bir artış olmadan sadece yerli paranın miktarını arttırmakta, bu artışa paralel olarak enflasyon artmaktadır.

Karapara ülkelere beklenmedik bir fon olarak giriş-çıkış yaptığında döviz kurlarında istikrarlı bir rakamı tutturmak mümkün olmamaktadır.

Karapara aklama sürecinde kullanılan finansal kurumların aktif ve pasif yapılarında meydana gelen ani değişiklikler bu kurumların riskini çok arttırmakta, hatta bu kurumların iflasına sebep olmaktadır.

Karaparanın aklanmasının önlenmesine yönelik uygulanan tedbirler yasal olarak çalışan birey ve kurumlar üzerinde olumsuz etkiler yaratacak, bürokrasiyi arttırdığı gibi bu kurumlara yeni yükümlülükler getirecektir.

Ülkede menkul ve gayrimenkul varlıklarının değerlerinde önemli ölçüde istikrarsızlıklar yaşanacak, serbest piyasa koşullarının oluşması engellenmiş olacaktır.

²⁹¹ <http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/karapara.htm> [5 Ocak 2002]

Ülkelerin büyüklük ve küçüklük durumlarına göre ülkeye giren önemli ölçüdeki kayıt dışı fon, ülkelerin üretim alanlarını ve politik yönetimlerini hukuk devleti ilkelerine aykırı bir şekilde etkileyecektir.

Para aklayıcı rasyonel yatırımcı gibi davranmamaktadır. Onun için bu işlemin getirisinden ziyade paranın güvenilir bir şekilde aklanması önemlidir. Bu nedenle karapara ile işlem yapılan piyasalardan meşru gelirle işlem yapan rasyonel yatırımcıların rekabet etme şansı hemen hemen hiç yoktur.

Küreselleşmenin artmış olduğu günümüz ülkelerinde karaparanın ani giriş ve çıkışları sonucu bozulan entegre ekonomik yapılar ve çıkan ekonomik krizler, zincirleme olarak diğer ülkeleri de etkilemektedir.

Karaparanın aklanmasıyla mücadeleye yönelik düzenlemelere gitmenin pek çok ekonomik nedeni vardır. En çok kabul gören tahmine göre dünyadaki "kara" ekonominin boyutu, dünya GSMH'sının %2'si ile %5'i arasındadır. Bu boyuttaki bir ekonominin göstereceği ilk etki, piyasaları bozması ve istikrarsızlık getirmesi şeklinde ortaya çıkmakta, bu durum IMF'nin ülkeler bazında yaptığı çalışmalarda da açıkça görülmektedir.

Pek çok karapara aklama faaliyeti uluslararası bir nitelik taşıdığından, aklayıcı ülke seçimi yaparken bazı hususları göz önünde bulunduracaktır. Bu hususlardan en önemlilerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Karapara aklama ile ilgili düzenlemelere sahip olmaması veya gevşek düzenlemelere sahip olması, banka veya müşteri sırtına sahip bankacılık sisteminin varlığı, büyük miktarda nakdin dikkat çekmeyeceği nakit bazlı bir ekonomik sistem, şirket kurmanın kolay olması, ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınmamış olması...vb. Aklayıcının yakalanma ihtimalini azaltan akla gelecek her türlü düzenlemeyi de bu listeye eklemek mümkündür.

Aklama sürecinde karaparanın ülke içine hangi nedenlerle girebileceği genel hatlarıyla söylenebilir de, bu para girişinin hangi dönemlerde yoğunlaşacağını söylemek çok zordur. Hangi dönemlerde ülkeye girdiği ve hangi dönemlerde ülkeden çıktığı belirsiz olan bu para, kaçınılmaz olarak para talebinde istikrarsızlık doğuracaktır. Para talebindeki bu istikrarsızlık, para politikası belirleyicileri tarafından bu değişkenin öngörülebilirliği sonucunu doğurmakta, bu durum ise para politikasının başarısını etkilemektedir.

Suç oranındaki artış, geniş anlamda para talebini olumsuz etkilemektedir. Para talebindeki bu istikrarsızlık ise, yukarıda da değinildiği gibi, para politikasının etkinliğini azaltan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yasal fonlar, temel ekonomik göstergelere göre hareket ederken, aklama sürecinde karapara, özellikle karapara aklama ile ilgili düzenlemelere sahip olmayan veya bu konuyla ilgili kontrollerin gevşek olduğu ülkelere yönelmektedir. Diğer bir deyişle, aklayıcılar rasyonel yatırımcılar gibi, getiri oranına göre değil, düzenleme ve denetim farklılıklarına göre ülke seçimi yapmaktadırlar.

Beklenmedik fon giriş ve çıkışları, bu paranın hem girdiği hem de çıktığı ülke piyasalarında dalgalanmalara ve istikrarsızlıklara neden olmaktadır.

Karapara aklama faaliyetinde, aklayıcıların karaparayı yasadışı kaynağından uzaklaştırmak amacıyla sık sık, bir para birimini diğer bir para birimine çevirdikleri görülmektedir. Bu çerçevede ülkeye döviz olarak giren karapara, ülke içerisinde yerli para birimine dönüştürüldükten sonra elde bir süre tutulması, orta vadede yerli paranın aşırı değerlenmesine yol açacak, bu durum ise

muhtemelen ödemeler bilançosuna yansiyabilecek; ihracatı azaltıp ithalatı özendirdiği için toplam talebi kısıcıcı bir etki yaratabilecektir. Öte yandan döviz kurlarında yaşanan bu değişim, bir kur riski doğuracak; bu ise döviz üzerinden borçlananlar lehine, yerli para üzerinden borçlananlar aleyhine bir durum yaratacaktır. Bu durum sadece bankalar açısından değil, vadeli ödemelerin yaygın olduğu ticari sektörde de büyük sorunlara ve iflaslara yol açabilecektir²⁹².

Benzer bir istikrarsızlık hisse senedi piyasasında ortaya çıkabilecektir. Yasadışı kaynaklı bu sıcak para girişi borsayı ateşleyebilecek, bu para ülkeden çıkmaya karar verdikten sonra ise borsada ani düşüslere rastlanabilecektir.

Bir istikrarsızlık da gayrimenkul fiyatlarında ortaya çıkabilmekte, bu varlıkların değerleri istikrarsız olarak artıp azalabilmektedir. Bu varlıkların değerinde görülen artış ve azalışlar ise, gayrimenkul sahiplerinin beklentilerini de etkilemekte; dolayısıyla bu piyasada şişirilmiş fiyatlarla karşılaşlabilmektedir.

Özetle, büyük miktarlara ulaşan “kirli” para, yöneldiği piyasada fiyatları şişirirken, çıktığı piyasada ani fiyat düşüşlerine neden olmaktadır.

Bütün bu finansal istikrarsızlıklar reel ekonomiyi de olumsuz etkileyebilmektedir. Karapara aklama faaliyetinin yoğun olduğu ülkeye özellikle yabancı yatırımcılar daha zor gelecektir. Zira karaparanın mali sistemde yarattığı istikrarsızlıklar ekonominin kredibilitelerini de etkileyecek, rasyonel girişimciler yatırım yaparken ülke riskini de göz önünde bulunduracakları için bu ülkeye gelmekten sakınca duyacaklardır. Dolayısıyla “*kötü para, iyi parayı tedavülden kovar*” şeklinde kabaca özetlenebilecek Gresham Kanunu, bir başka şekilde işlemeye başlayacak; karapara, yasal parayı tedavülden kovmaya başlayacaktır. Yasal paranın ülkeye girmekten kaçması ise yatırım oranının yükselebileceği kadar yükselmemesi sonucunu doğuracaktır. Bu durum ise uzun vadede, sürdürülebilir büyümenin düşmesi anlamına gelmektedir.

Quirk’in 1996 yılındaki çalışmasında ortaya çıkan sonuçlar da bu gerçeği doğrular niteliktedir. Quirk çalışmasında, karapara aklama ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiş, 1983-1990 yılları arasında suçtan elde edilen gelirler arttıkça, yıllık GSMH büyümesinde önemli düşüşler olduğu yönünde bulgulara rastlamıştır. Suç sayısı yükseldikçe büyüme oranında düşüş gözlenmekte; suç sayısında %10 yükselme, GSYİH’nın büyüme oranında %0,1 düşmeye yol açmaktadır.

Ayrıca yüksek meblağlardaki “kirli” paranın verimli yatırımlara yönelmediği, dolayısıyla ekonomik büyüme üzerinde etkili olmadığı yönünde bulgular da vardır. Örneğin ABD’de vergi kaçakçılığından elde edilen gelirlerin, riskli ve küçük iş alanlarına doğru kaydığını gösteren örnekler bulunmaktadır.

Bu çerçevede, büyük ölçüde finansal kaynağa ihtiyaç duyan ülkeler, ihtiyaç duydukları kaynakların niteliklerini de göz önünde bulundurmalıdırlar.

Karapara aklama ayrıca gelir ve servet yoğunlaşmasına yol açarak gelir dağılımı üzerinde de olumsuz etkiler doğuracaktır. Karapara, uluslararası mali piyasalarda dolaştıktan, veya daha genel bir ifadeyle aklama sürecini geçirdikten sonra belirli bazı kişi veya grupların ellerinde toplanmaktadır. Bu yoğunlaşmanın vergi politikası yoluyla ne ölçüde giderileceği ise şüphelidir. Zira politika geliştirmek için gerekli olan sağlıklı veriler mevcut değildir. Ayrıca doğaldır ki bu yasadışı gelirin vergilendirilmesi için kayıtlı sisteme girmiş olması gerekir. Kaldı

²⁹² a.k., s.8

ki böyle bir politikanın başarısı da aklayıcıların vergilerini ödemelerine bağlıdır. Ayrıca Quirk'e göre aklanana para, vergiden kaçma eğilimindedir. Quirk bunu yasalara saygısızlığın kendi içerisinde bulaşıcı olmasına bağlamaktadır. Zira bir yasayı çiğnemek diğerlerini de çiğnemeyi kolaylaştırmaktadır²⁹³.

Karapara aklama faaliyetinin bir diğer etkisinin de vergi hasılatını düşürmesi olarak ifade etmek mümkündür. Kamu gelirleri içerisinde en önemli paya sahip olan vergilerden elde edilen hasılatın düşük olması ise, kamu gelirlerinin kamu giderlerinin karşılamaması ihtimalini ortaya çıkaracaktır; bu ihtimalin gerçekleşmesi halinde ise bütçe açıkları baş gösterecektir. Kamu giderlerinin kamu gelirlerinden düşük olması, toplam arzın arttırılamaması halinde, fiyatlar genel düzeyinde artışa yol açabilecektir.

Öte yandan bütçe açığının ortaya çıkması ise bu açığın finansmanı sorununu gündeme getirecek; açığın finansmanı için akla gelebilecek yöntemlerin yürürlüğe konması ise diğer makro ekonomik sorunlara yol açabilecektir.

Karaparanın aklanmasında bilmeyerek kullanılan mali kurumların aktif ve pasif yapılarında ani değişiklikler meydana gelebilecek, bu ise söz konusu kurumlar için bir risk ortaya çıkarabilecektir.

Yasadışı faaliyetler ve bu faaliyetlerden elde edilen gelirlerin aklanması, sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyo-politik etkiler de doğurmaktadır. Bu çerçevede bahsedilecek ilk etki, toplumsal dokuda ve sosyal ve ticari ahlak yapısında zayıflamanın ortaya çıkabilmesidir.

Suç ve suçluların yayılması ile birlikte, yasal ve kayıtlı sektörde faaliyet gösterenlerin, suç örgütlerinin idare ile bağlantılı olması konusundaki kanıları yaygınlaşabilecek, bu durum ise idareye olan güveni sarsacak ve toplumsal huzursuzluklara yol açacaktır.

Kamu yönetiminde yer alan bazı görevlilerinin bu şekildeki bağlantıları ise, suçla mücadelede etkinliği azaltan bir unsur olarak ortaya çıkabilmekte, böyle bir durumda ise yozlaşmaya yüz tutan bu sistem kendi kendini besler hale gelmektedir.

Ayrıca yasadışı faaliyetlerin yaygınlaşması ve idareye olan güvenin sarsılmasının bir yansıması olarak hukuk sistemine olan güven de azalabilecek ve hukuk sistemi sorgulanır hale gelebilecektir.

3) Kriminolojik Nedenler

Suçla etkili bir şekilde mücadele karapara aklamaya mücadelede geçmektedir. Zira, bir yandan faaliyetlerinin gelirlerine dokunmadan suçlularla mücadelenin hiç bir yararının olmadığı ortaya çıkmıştır. Çünkü net kârlar hem öncül suçun gerekçesini -kişisel zenginleşme- ve yeni suçlar işlemenin vasıtasını- döner sermaye- oluşturmaktadır. Diğer yandan önceden öncül suç işleyen şahıslar cezalandırılırken, paranın aklanmasını sağlayarak suçun işlenmesini kolaylaştıranlar cezalandırılmıyordu. Ayrıca bu mücadelenin pratik nedenleri de bulunmaktadır.

Karapara aklamayı cezalandıran kanunlar sadece cezalandırmayı önceden muaf olan kategorilere genişletmeyi değil, aynı zamanda öncül suçun failleri

²⁹³ a.k., s.9

üzerindeki potansiyel müeyyide tehdidini ağırlaştırmanın, dolayısıyla kovuşturma makamları ile işbirliğine geçmelerini sağlamanın bir aracı olarak görülmektedir. Nihayet özellikle karapara aklamayla mücadelenin tamamlayıcısı olan müsadereye ilişkin yasalar, giderek polisin faaliyetlerinin finansmanını da sağlamaktadır²⁹⁴.

Karaparanın kaynağını oluşturan suçların ve karapara aklama suçunun neden olduğu sosyal, ekonomik, siyasi sıkıntılardan kurtulmanın yolu ise bu suçları işleyen örgütleri yok etmektir. Bunun içinde bu örgütleri finanse eden karapara ve karapara aklamanın önüne geçmek ve sorunu kaynağında çözmek gerekmektedir.

ii. Karaparanın Aklanması İle Mücadelenin Uluslararası Boyutu

1991 yılı, yasadışı uyuşturucu parasının aklanmasını önleyici uluslar arası işbirliği konusunda önemli adımlar yılı oldu. Ülkeler, milli finans ile banka işlemlerini ve ilkelerini armonize ederek, yasadışı ilaç suçlularının bu yolla elde ettikleri kazançları için güvenilir olmayı reddetme prensibine varıldılar.

Bu amaçla ülkelerin karaparanın aklanmasına karşı başlattıkları mücadeleyi, uluslararası kuruluşlar bünyesindeki çalışmalar ve uluslararası metinler şeklinde iki grupta toplayabiliriz²⁹⁵:

1- Uluslararası Kuruluşlar:

Karaparayla mücadele alanında uluslararası alanda en etkin kuruluş, 1989 yılında G-7 ülkeleri tarafından kurulan Mali Eylem Görev Gücü'dür (FATF-Financial Action Task Force). Üyeleri; OECD ülkelerinin tümü, AB ülkeleri, Körfez İşbirliği Konseyi, Hong Kong ve Singapur'dur. FATF, karaparanın aklanması ile ilgili olarak mali denetimin ve çok taraflı yardımların düzenlenmesini öngörür, yayınladığı "40 Tavsiyeye" üye ülkelerin uyup uymadığını denetler.

FATF'tan başka karaparanın aklanması ile mücadele görev alan uluslararası kuruluşlar; Birleşmiş Milletler, İnterpol, Karayipler Mali Eylem Görev Grubu ve Amerika Kıtası Devletleri Örgütü'dür.

2- Uluslararası Metinler:

Uluslararası düzeyde karapara ile mücadele eden sözleşme ve diğer metinler şunlardır:

- Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin R(80)10 Sayılı Tavsiye Kararı: 1980 yılında alınan bu karar bağlayıcı değildir. Karaparanın aklanması ile ilgili ilk uluslararası girişim olması açısından önem taşıyan bu karar, suçtan elde edilen gelirlerin ülkelerarası transferi, ülkelerarası işbirliği ve özellikle bankacılık sisteminde kimlik tespiti, dolaşımdaki banknotlar gibi konularda düzenlemeler öngörmektedir.

²⁹⁴ <http://www.hukukcu.com/bilimsel/kitaplar/karapara.htm> [5 Ocak 2002]

²⁹⁵ EGM-KOMDB, 2001/3 ,a.g.e., ss. 179-180

- Bankacılık Düzenlemeleri ve Gözetim Uygulamaları (BASLE) Komitesi İlkeler Bildirisi: Bankacılık sisteminin karaparanın aklanması amacıyla yasadışı kullanımının önlenmesi konusunda ilkeler bildirgesi olup, 1988'e kabul edilmiştir. Ancak getirilen kuralların bağlayıcılığı yoktur. Üye ülkeler yanında, içinde Türkiye'nin de olduğu ülkelere gönderilmiş ve bankaların bu sistemleri uygulamaları önerilmiştir.
- Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Konvansiyonu): 1988 tarihinde kabul edilen Sözleşme, uyuşturucu suçlarından elde edilen gelirlerin, karapara sayılması ve bunun önlenmesine ilişkin düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir. Türkiye tarafından, 1988 yılında imzalanmış, ancak 1995 yılında onaylanmıştır. Taraf ülkelerin ulusal mevzuatlarında düzenlemeler yapmasını öngörmektedir.
- Suç Kaynaklı Gelirlerin Aklanması, Aranması, Zaptedilmesi ve Müsadere Edilmesi Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Strasbourg Konvansiyonu): 1990 tarihli sözleşme ile, bankaların sır tutma konusunda istisna getirmeleri, her türlü suçtan elde edilen gelirin karapara sayılması öngörülmüştür. Bu sözleşme Türkiye tarafından onaylanma aşamasındadır.
- FATF 40 Tavsiyesi: 1991 yılında hazırlanan, 1996 yılında ise bazı değişikliklere uğrayan 40 Tavsiye ile, uyuşturucu suçu dışındaki suçlardan elde edilen gelirler de karapara kapsamına alınmış, şüpheli işlem bildirimleri zorunlu hale getirilmiş, yeni ödeme sistemlerine ve finans dışı sektörlerle ilişkin önlemler alınmıştır. Bu tavsiye kararlarının uygulanması, FATF tarafından sürekli denetlenmektedir.
- Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Avrupa Topluluğu Konsey Direktifi: Avrupa Birliği'nin karapara ile mücadelesinin temelidir. Uyuşturucu dışında ağır suçlar da karaparaya kaynaklık eden suçlar kapsamına alınmış, işbirliği, kimlik tespiti ve şüpheli işlem bildirim konularında üye ülkelerin mevzuatlarında değişiklik yapmaları öngörülmüştür. Avrupa Birliği ülkeleri için bağlayıcıdır.
- Türkiye'nin taraf olduğu ikili güvenlik işbirliği anlaşmaları: Türkiye'nin güvenlik konusunda işbirliği amacıyla değişik ülkelerle imzaladığı ikili anlaşmalarda, karaparanın aklanmasının önlenmesi amacıyla işbirliği hükümleri bulunmaktadır.

jj. Türkiye'de Karaparanın Aklanması İle Mücadele

Türkiye, 1996 yılından önce, batılı ülkelere karapara aklamının kolay olduğu ülkeler arasında gösterilmekteydi.

Walker yöntemiyle yapılan hesaplamada, Türkiye'de yıllık elde edilen karaparanın 36,4 ila 58,8 milyar dolar, aklanan miktarın ise 364 milyon ila 47 milyar dolar tutarında olduğu tespit edilmiştir²⁹⁶.

Türkiye, 1988 yılında imzaladığı ve 1995 yılında onayladığı Viyana Konvansiyonu'nun gereği olarak, 13.11.1996 tarih ve 4208 sayılı Karaparanın

²⁹⁶ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., s. 180

Aklanmasının Önlenmesi ile 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda ve 178 sayılı Maliye Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunu çıkartmıştır.

Karaparanın aklanmasının önlenmesi yanında, kontrollü teslimat yöntemini ve uyuşturucu imalinde kullanılan kimyasalların kontrolünü de düzenleyen 4208 sayılı Kanunun, karaparanın aklanması ile mücadelede getirdiği düzenlemeler şöyle sıralanabilir:

a) Kanun ile karapara ve karaparanın aklanması tanımlanmıştır. Kanuna göre; gümrük, tekel, silah, mühimmat, organ, doku, tarihi eser, uyuşturucu madde kaçakçılıkları, vergi kaçakçılığı, devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar, sahtecilik, dolandırıcılık, fuhuş ve kişi hürriyeti aleyhine suçlardan elde edilen gelirler karapara sayılmaktadır. Elde edilen karaparanın elde edenlerce meşruiyet kazandırılması amacıyla değerlendirilmesi, bu yolla elde edildiği bilinen karaparanın başkalarınca iktisap edilmesi, bulundurulması, elde edenlerce veya başkaları tarafından kullanılması, kaynak veya niteliğinin veya zilyet ya da malikinin değiştirilmesi, gizlenmesi veya sınır ötesi harekete tabi tutulması veya bu hareketin gizlenmesi, yukarıda belirtilen suçların hukuki sonuçlarından failin kaçmasına yardım etmek amacıyla kaynağının veya yerinin değiştirilmesi veya transfer yoluyla aklanması veya karaparanın tespitini engellemeye yönelik fiiller ise karaparanın aklanmasıdır. Karaparanın aklanması suçunu işleyenler, iki yıldan beş yıla kadar hapis, karapara miktarı kadar para ve karaparanın tamamının müsaderesi cezaları ile cezalandırılmaktadır.

b) Ülke genelinde şüpheli bildirimleri incelemek, suç tespit ettiğinde Cumhuriyet Savcılıklarına başvurmak, karaparanın aklanması ile mücadelede uluslar arası işbirliğinde bulunmak ile görevli olarak Maliye Bakanı'na bağlı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) kurulmuştur. Bu birimin talebi üzerine gerekli karapara araştırmasını; Maliye Müfettişleri, Hesap Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıpları, Gelirler Kontrolörleri, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanları yerine getirmektedir.

Kurul tarafından hazırlanan, 4208 sayılı Kanunun uygulanmasını gösteren ve şüpheli işlem bildirimlerini düzenleyen yönetmelik de, 1997 yılında yürürlüğe girmiştir.

c) Karaparanın aklanmasının önlenmesine yönelik çalışmaları koordine etmek, uygulamaya ilişkin politikaları tespit etmek ve mevzuat düzenleme ve tekliflerini değerlendirmek üzere, Maliye Bakanlığı Müsteşarı'nın başkanlığında, ilgili üst düzey görevlilerden oluşan Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur.

d) Tüm mali kuruluşlar için bilgi ve belge verme yükümlülüğü getirilmiş, ayrıca araştırmalar sırasında edinilecek bilgilerin açıklanması yasağı getirilmiştir.

e) Karaparanın aklanması suçunun varlığını gösteren somut belirtilerin varlığı halinde, hakim tarafından şüpheli veya sanıkların malvarlıklarının dondurulabilmesine ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, bu kararı, 24 saat içinde hakime onaylatmak kaydıyla Cumhuriyet Savcısı da verebilmektedir.

Bu düzenlemenin gerçekleştirilmesinden sonra, kayıtdışı ekonomi gerçeğine rağmen karapara ile mücadeleye hızla devam edilmektedir. Ancak

karapara ile mücadelede başarı kayıt dışı ekonomi ile mücadelede başarıyla doğru orantılıdır.

kk. Türkiye'nin Karaparanın Aklanması İle Mücadelesinde Uluslararası İşbirliği

Suçtan elde edilen gelirlerin çeşitli şekillerde tasarrufu, öteden beri gerek Türkiye'de ve gerekse diğer ülke mevzuatlarında suç teşkil etmekte ve cezalandırılmaktadır. Ancak özellikle 80'li yıllardan itibaren organize suçluluğun artmasıyla birlikte, ülkeler başta uyuşturucu suçları olmak üzere diğer suçların da önlenmesi hususunda girişimlerde bulunmaya başlamışlardır. Bu girişimlerin ortak noktası, suç gelirlerine el koymak, yani suçluları suç gelirlerinden mahrum etmek suretiyle takip eden suçları işlemelerini önlemektir. Suç gelirlerine el koymanın şimdilik bulunabilmiş en kolay yolu, bu gelirlerin finansal sisteme girişi sırasında tespit edilmesi ve ele geçirilmesidir. Finansal sistemin; suç gelirlerini aklamada kullanılmasının önlenmesi, temiz kalması, bunun için de gerekli düzenlemelerin yapılması ve denetimi, bu noktada önem arz etmektedir.

Bu bağlamda, karapara aklama ile mücadelede atılan ilk uluslararası adım 27 Haziran 1980 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Tavsiye Kararıdır. Bağlayıcı niteliği bulunmayan bu kararda; üye ülkelerin bankacılık sistemlerinin almaları gereken tedbirler sıralanarak, bankaların karapara aklama ile mücadelede önleyici bir rol oynayabileceği vurgulanmıştır.

Bundan yaklaşık 8 yıl sonra 12 Aralık 1988'de, gelişmiş 12 ülkenin merkez bankası temsilcileri ve denetim otoritelerinden oluşan bir komite, İsviçre'nin Basle kentinde yaptığı toplantı sonucu, bir ilkelere bildirisini yayımlanmıştır. Bildiri ile müşteri kimliğinin tespiti, caydırıcı önlemlerin alınması ve ülkeler arası işbirliği kavramları, karapara aklama ile mücadele literatürüne girmeye başlamıştır.

Bundan kısa bir süre sonra, Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı 1988 Tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, BM gözetiminde 20 Kasım 1990 tarihinde imzaya açılmıştır. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 89 ülke tarafından imzalanan bu sözleşmede; esas olarak uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığında elde edilen gelirlerin aklanması suç kabul edilmekte ve bu işlemlerin cezai yaptırımlara bağlanması öngörülmektedir. Tavsiye kararı, ilkelere bildirisini derken, ülkeler artık bu suçla mücadelede hukuki sorumluluk altına girmeye başlamışlardır.

Uluslararası girişimler sık aralıklarla birbirini takip etmeye başlamıştır. 1989 yılında G-7 ülkeleri tarafından, OECD bünyesinde, şu anda yine aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 26 ülke ve 2 uluslararası kuruluşan oluşan bir örgüt, Mali Eylem Görev Grubu kurulur. Amacı karapara aklanmasıyla mücadele ile ilgili politikalar geliştirmek ve bu mücadeleyi özendirmek olan bu örgüt, yayımladığı ve karapara aklama ile mücadelenin anayasası sayılan 40 tavsiye ile bu mücadelenin ana noktalarını belirlemiştir. Örgüt uluslararası alanda İngilizce ve Fransızca isimlerinin kısaltmaları olan FATF ve GAFI olarak bilinmektedir.

Sadece uyuşturucudan değil, her türlü suçtan elde edilen gelirin karapara sayıldığı Strasbourg Konvansiyonu 8 Kasım 1990 tarihinde imzaya açılmış, 1 Eylül 1993 tarihinde de yürürlüğe girmiştir.

10 Haziran 1991'de Avrupa Birliği, üye ülkeler için bağlayıcı olan bir direktif ortaya koymuştur. 91/308 EEC sayısı ile bilinen bu direktifte;

- Üye ülkelerin kararlarının aklanmasının yasaklanması yönünde düzenlemeler yapması,
- Ülkelerarası işbirliği,
- Risk taşıyan müşterilerin belirlenmesi,
- 15.000 ECU ve üzeri işlemlerde kimlik tespiti zorunluluğu,
- Finans kuruluşlarının şüpheli işlem bildirimine özel özen göstermeleri ve gerektiğinde işlemi yapmamaları,
- Finanssal kurumların iç kontrol ve denetim sistemlerini kurmaları,
- Finanssal kurumlarda çalışanların yetkililere iyi niyetle bilgi vermelerinin sır saklama yükümlülüğünü ihlal anlamına gelmeyeceği

gibi düzenlemeler öngörülmektedir.

Konsey Direktifinin karara aklama literatürüne 4 önemli ilke kazandırmıştır ki, bunlar;

- Müşterini tanı,
- Kimlik tespiti,
- Kayıtların saklanması,
- Şüpheli işlemlerdir.

Dünyada bu gelişmeler olurken henüz bir karara aklama ile mücadele yasası olmayan Türkiye, Eylül 1991'de FATF'a üye olmuştur. Karara aklama ile mücadele açısından bu üyelik Türkiye adına, ilk ve önemli bir adımdır.

Karara aklamaya karşı yürütülen global savaşın başarısı için ülkelerin elde ettikleri mali istihbarat bilgilerinin paylaşımı oldukça önem arz etmektedir. 9 Haziran 1995 tarihinde, Brüksel'de Egmont Sarayında, 24 ülke ve 8 uluslararası örgütün bir araya gelmesiyle Egmont Grubu oluşturulmuştur.

Türkiye 1989 yılında imzaladığı "1988 Tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesini", 22 Kasım 1995 tarihinde TBMM'de 4136 sayılı yasa ile onaylamıştır.

Bundan yaklaşık 1 yıl sonra, 4 Eylül 1996 tarihinde 96/8443 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile bankalara 1 milyar lirayı aşan işlemlerde kimlik tespiti zorunluluğu getirilir. Karara aklama ile mücadele yasası henüz çıkmamıştır ve bu yasa öncesi bu karar da önemli bir adımdır.

19 Kasım 1996 tarihinin Resmî Gazetesinde "4208 Sayılı Kararın Aklanmasının Önlenmesine Dair ..." diye başlayan kanun yayımlanır. Toplam 21 maddeden oluşan ve karara aklanmasının önlenmesi konusunda uygulanacak esasları belirlemek amacıyla çıkarılan bu kanun Mali Suçlarla Mücadele Koordinasyon Kurulunun (MASAK) oluşumunu da öngörmektedir.

Kanunun yayımlanarak yürürlüğe girmesinden üç ay sonra, 17 Şubat 1997 tarihinde MASAK fiili olarak çalışmalarına başlamıştır.

Bundan sonra sıra, yayımlanan kanunun işlerlik kazanmasını sağlayacak diğer düzenleyici işlemlerin yapılmasına gelmiştir. İlk olarak 2 Temmuz 1997 tarihinde 4208 sayılı kanunun uygulama yönetmeliği ile Koordinasyon Kurulu yönetmeliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Uygulama yönetmeliği ile yükümlüler tespit edilmekte ve;

- Kimlik tespitine,
- Bilgi vermeye,
- Şüpheli işlemlere,
- Aklamaya konu değerlerin belirlenmesine,
- Denetime,
- Karapara aklama suçunun araştırma ve inceleme yöntemlerine
- İlgili diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar belirlenmektedir.

4208 sayılı kanunla getirilen kontrollü teslimat uygulamasına ilişkin usul ve esasların tespiti ise, İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve 15 Eylül 1997 tarihinde yayımlanan bir yönetmelikle belirlenmiştir.

Kontrollü teslimat: suç faillerinin belirlenmesi, hür türlü delilin tespiti, toplanması, kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen mal veya fonların müsaderesi amacıyla, yurt içinde dağıtılacak veya yurt dışından Türkiye'ye getirilerek dağıtılacak veya Türkiye'de hazırlanarak yurtdışına götürülecek veya Türkiye'den transit geçecek, uyuşturucu ve psikotrop maddelerin, 1988 tarihli Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Eki I ve II Numaralı Tablolar ile bu Tablo değişikliklerinde yer alan maddelerin ve bunlara bağlı fonlar ile karapara veya karaparaya kaynaklık edecek diğer her türlü kaçak veya kaçak olmasından şüphe edilen eşyanın yetkili makamların bilgisi ve denetimi altında nakillerini, ifade eder²⁹⁷. Bu konuya ilişkin yapılan düzenleme, karaparadan çok karaparanın altındaki suça yöneliktir.

Kontrollü teslimat ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığınca 15 Eylül 1997 tarihinde, kontrollü teslimat uygulaması sırasında yapılacak işlemleri, izlenecek yolları ve yöntemleri kapsayan bir Yönetmelik çıkarılmıştır.

1997 yılı sonunda, karaparanın finansal sisteme girişini engellemeye veya sisteme girişinde tespitini sağlamak amacıyla 4208 sayılı kanun ve uygulama yönetmeliğine uygun olarak kimlik tespiti ve şüpheli işlemler konusunda iki adet genel tebliğ yayımlanmıştır. Burada gerek kimlik tespiti ve gerekse şüpheli işlemler ve bunların bildirimleri ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Türkiye bütün bu düzenlemeler ile karaparanın aklanmasının önlenmesi yolunda önemli adımlar atmıştır. Ancak bu konuda birçok Avrupa ülkesinin karşılaşmış olduğu sorunlarla yüz yüze gelmekten de kaçamamıştır. Gün geçtikçe, bir yandan binbir umutla çıkarılan kanunun eksiklikleri ortaya çıkmaya başlamış, diğer yandan da kanunu uygulamaya sokacak, hayata geçirecek kurumun yapısı gereği, başlatılan tahkikatlar askıda kalmış ve sonuçlandırılmamıştır²⁹⁸.

II. Türkiye'de Karapara Aklama Suçunda Uygulanan Cezalar Nelerdir?

4208 sayılı Kanunun 7'nci maddesinde, karapara aklama suçuna verilen cezalar ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Madde hükmünün değerlendirilmesinden anlaşılacağı üzere karapara aklama suçuna getirilen cezalar üç katogoriden oluşmaktadır. Bunlar;

²⁹⁷ 4208 Sayılı Kanun'un 2.mad. (c) fıkrası

²⁹⁸ EGM-KOMDB, 2001/3, a.g.e., ss.181-184

1.Hapis Cezası,

2.Para Cezası,

3.Nemalarıda dahil olmak üzere karapara kapsamındaki mal ve değerler ile bunların ele geçirilememesi halinde bunlara tekabül eden mal varlığının müsadere cezası .

Karapara, terör suçlarından veya Türkiye'ye ithali veya Türkiye'den ihracı kanunla yasaklanmış herhangi bir madde ve eşya kaçakçılığında elde edilmiş veya suç yukarıda belirtilen terör suçlarına kaynak sağlamak amacıyla işlenmiş ise birinci fıkra hükmüne göre faile verilecek hapis cezasının dört seneden az olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Suçun;

a-Karaparanın aklanması maksadıyla teşekkül vücuda getirenler ile idare edenler veya teşekküle mensup olanlar tarafından,

b-Görevi sebebiyle memur ve kamu görevlileri ile 3182 Sayılı Bankalar Kanununa, 7397 Sayılı Sigorta Murakabe Kanununa, 3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanununa, 1567 Sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanuna, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununa, Ödünç Para Verme İşleri ile Özel Finans Kurumlarının Kurulması, Faaliyetleri ve Tasfiyelerine İlişkin Esas ve Usulleri düzenleyen mevzuata göre faaliyet gösteren kurumlarda çalışanlar tarafından,

c-Şiddet veya tehditle veya silah kullanarak,

İşlenmesi halinde ise hükmolunacak cezalar, ayrıca bir misli artırılabacaktır.

Öte yandan bu suçların tüzel kişilik bünyesinde işlenmesi halinde, üçüncü fıkranın (a) bendi hükmünün uygulanmadığı durumlarda, fiili gerçekleştiren yöneticiler hakkında da aynı cezalara hükmolunmakla birlikte, tüzel kişiler de beş yüz milyon liradan beş milyar liraya kadar para cezası ile cezalandırılacaklardır.

Karapara aklama suçunun, usul veya furuu veya karı-koca veya kardeşlerinden biri tarafından karaparanın kaynaklandığı suçları gizlemek amacıyla işlenmesi halinde ise bu ceza, yarısından üçte ikisine kadar indirilerek uygulanacaktır²⁹⁹.

mm. Karapara Aklama İle Mücadele Alternatif Çözüm Önerileri

Uyuşturucu madde kaçakçılığı ile mücadelede daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak belirtildiği gibi, en etkili mücadele finansal alandaki mücadeledir. Diğer bir ifade ile uyuşturucu kaçakçılığında elde edilen karaparanın tekrar bu sektöre yatırım olarak yönelmesine veya başka organize suçlara aktarılmasına meydan verilmemesi amacı ile karapara aklanmasına yönelik etkin önlemlerin alınmasıdır. Bu bağlamda aşağıda belirtilen konularda yeni veya ek düzenlemeler yapılması elzemdir:

1) Karapara Aklama Suçunun Soruşturulması

Karapara aklama olayı karmaşık malî işlemler içermesi nedeniyle, bu konuda uzman birimler ile araştırmacı ve soruşturmacılara gerek vardır. Bu nedenle, Japonya, Belçika ve Almanya'da malî konularda uzmanlaşmış kişilerin

²⁹⁹ 4208 Sayılı Kanun'un 7. maddesi

savcılıklarda çalıştırıldığına ya da savcıların uzmanlaştırıldığına tanık olunmakta; ekonomik suçların soruşturulması ekip teşkil ederek yapılmaktadır. İtalya’da ve İspanya’da uyuşturucu ve örgütlü suçlar için yetkileri ulusal toprakların tamamını kapsayan, emrinde uzman maliyecilerin ve teknik görevlilerin bulunduğu uzman savcılar bulunmaktadır. Fransa’da da, karapara aklama suçlarının soruşturulması bünyesinde malî uzmanların(uzmanlaşmış asistanlar) yer aldığı malî savcılıklar ve sorgu hâkimlerince, yargılama ise ekonomik ve malî konularda uzmanlaşmış mahkemelerde yapılmakta ve Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde, karaparaya karşı adli mücadelenin ulusal düzeyde koordinasyonu görevli bir birim bulunmaktadır³⁰⁰.

Türkiye’de, karapara aklama suçunun mali ve karmaşık niteliği dikkate alınarak, 4208 sayılı yasa ile karaparaya özgü yeni bir merkezi inceleme ve araştırma makamı olmak üzere “Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı” (MASAK) kurulmuştur.

Buna göre; kendine yapılan ihbarlar veya resen muttali olduğu olaylar üzerine, Başkanlık ön inceleme yapacak ve aklama suçunun işlendiğine dair emareyi saptarsa cumhuriyet savcılığını devreye sokacaktır. Burada bir nevi başlangıç soruşturması vardır ve savcılık bu soruşturmanın sonucuna göre hazırlık soruşturmasına başlayacaktır. C.Savcılıkları veya bunların adına kolluk makamları başlattıkları karapara aklama soruşturmaları sırasında, mali uzmanlık gerektiren hususları incelemesi ve aklama işlemlerinin tespiti taleplerini MASAK’a iletecekler, MASAK’da inceleme elamanları vasıtasıyla araştırma ve inceleme görevini yerine getirecektir. Uygulamada, talep ve ihbarlar, MASAK bünyesinde sürekli görev yapan uzmanlarca bir ön incelemeye tâbi tutulmaktadır. Bu değerlendirme sonucunda konunun karapara aklama yönünden araştırma ve incelmeyi gerektirecek ciddilikte olduğu ortaya çıkarsa, konuya ilişkin uzmanlık gerektiren deneyime sahip denetim elamanı üyesi olduğu birimlerden geçici olarak talep edilmektedir. İlgili birim amirinin teklif ettiği inceleme elamanı, bu birimin bağlı olduğu bakanın onayı ile bu incelemeyle sınırlı olmak üzere geçici olarak görevlendirilmektedir. Söz konusu inceleme elamanları Hesap Uzmanı, Maliye Müfettişi, Gelirler Kontrolörü, Bankalar Yeminli Murakıbbı, Hazine Kontrolörü, Sermaye Piyasası Kurulu Uzmanı olabilmektedir. Başkanlık, karapara aklanması suçunun araştırılması ve incelenmesi görevlerini malîye müfettişleri, hesap uzmanları, gelirler kontrolörleri, bankalar yeminli murakıpları, Hazine Kontrolörleri ve Sermaye Piyasası Kurulu uzmanları aracılığı ile gerçekleştirecektir³⁰¹.

Ancak söz konusu inceleme ve soruşturma yapan birimler açısından önemli eksiklikler mevcuttur. Zira karaparanın kaynağının önemli bir bölümünü uyuşturucu madde, silah, tarihi eser ve ticari eşya kaçakçılığı oluşturmaktadır. Ayrıca gümrük ve dış ticaret işlemlerinin bir çoğu karapara aklama yöntemi olarak kullanılmaya uygun nitelik taşımaktadır. 1990 öncesinde yaşanan hayali ihracat olayları karapara aklamasının en etkili yöntemlerinden biri olarak kullanılmıştır. Aynı şekilde dış ticarete kimi teşvikli Yatırımlarda yüksek kıymet beyanı da karapara sirkülasyonunun sağlanması açısından en kullanılabilir yollardan birisidir. Karapara trafiğinin uluslararası bir boyut taşıdığı dikkate

³⁰⁰ http://www.turkhukuk sitesi.com/faq/karapara_ aklama.shtml [6 Ocak 2002]

³⁰¹ 4208 sayılı Kanun’un 3.mad.

alındığında gümrük ve dış ticaret işlemlerinin bu konudaki önemi çok açık bir şekilde kendini göstermektedir.

1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun uyarınca inceleme ve soruşturma yapma yetkisine sahip olan Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Gümrük Müfettişleri ve Kontrolörleri, Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürekli olarak Gümrük ve Dış Ticaret İşlemlerinden kaynaklanan suçların tespit edilip ortaya çıkarılmasında önemli işlevler üstlenmişlerdir. Hayali ihracat olaylarının incelenip soruşturulmasında da çok büyük etkinlikleri olan Gümrük Müfettişliği ve Gümrük Kontrolörlüğü gümrük ve dış ticaret işlemlerinden kaynaklanan yolsuzlukların incelenmesi ve soruşturulması konusunda Türkiye’de en geniş formasyona sahip mesleki birimlerdir. Ayrıca yasada yetkili kılınan Maliye Bakanlığı Denetim Elemanları, Bankalar Yeminli Murakıpları ve Hazine Kontrolörlerinin 1918 sayılı yasa uyarınca kaçakçılığı men ve takibi konusunda inceleme ve soruşturma yapma yetkilerinin bulunmadığı unutulmamalıdır³⁰².

Bunun yanında cumhuriyet savcısının tüm karapara aklama olaylarını mı yoksa gerek gördüklerini mi MASAK’a intikal ettireceği açık değildir. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nün 28.5.1999 tarihli genelgesinde, “soruşturması sırasında, ciddi emarelerin tespiti halinde evrakın bir suretinin MASAK’a gönderilerek karapara aklanması suçunun tespitine ilişkin görüş alınması” belirtilmektedir. Kanaatimizce burada kanun koyucunun aradığı husus mali inceleme yani yasal ve normal gibi görünen işlemlerin karapara aklama tekniği olarak kullanılmalarının ortaya konulmasıdır. Bu arada karapara ile öncül suç bağlantısına ilişkin bazı emarelerin de elde edilmesi muhtemeldir. Ancak bu konu, asıl olarak savcılık ile onun yardımcısı olan kolluğun görevidir. Kolluk ya da savcılık araştırma ve soruşturmayı MASAK’a mali incelemeye gönderdikten sonra, öncül suçun ve üçüncü kişilerin karaparanın kaynağı öncül suçu bildiğine ilişkin emare ve delilleri araştırmayı titizlikle sürdürmelidir. Şüpheli işlem bildirimleri ve kendine gelen ihbarlarda MASAK basit şüpheyi doğrulayan emareler elde ettiği takdirde olayı savcılığa intikal ettirmelidir.

Fransa’da Mali İstihbarat Birimi olan TRACFIN’in uygulaması da bu yöndedir.

Bilindiği gibi yargılama faaliyeti Ceza Muhakemesi Hukukunda iki safhadan oluşur: Ön soruşturma ve son soruşturma. Ön soruşturma teorik olarak, başlangıç soruşturması ve kısa soruşturma ve ilk soruşturma olarak üç kısma ayrılabilirse de, bizde yasal olarak ön soruşturma hazırlık soruşturmasından ibarettir. CMUK 163. maddesine göre, yapılan hazırlık soruşturması sırasında toplanan deliller kamu davasının açılmasına yeterli ise, kamu davası açılır. Muhakeme %90 mahkumiyetle sonuçlanmalıdır. Türkiye’de ise, bu oran % 53 tür. Bu da, hazırlık soruşturmasının iyi yapılmadığını göstermektedir. Karapara aklama suçlarında hazırlık soruşturmasının suçun özelliğine ve karmaşıklığına uygun olarak iyi yapılmaması halinde, davanın mahkumiyetle sonuçlanması ihtimali çok düşüktür. Bu nedenle, soruşturma sırasında özellikle³⁰³,

- Savcılık ve kolluğun aklamaya konu değerın yasada belirtilen öncül (ön şart sayılan) suçlardan herhangi biriyle ilişkisini ortaya koyacak delilleri toplamaya özen göstermesi,

³⁰² http://www.turkhukuksitesi.com/faq/karapara_aklama.shtml [6 Ocak 2002]

³⁰³ http://www.turkhukuksitesi.com/faq/karapara_aklama.shtml [6 Ocak 2002]

- Bir kısım delillerin yurtdışında bulunması ya da paranın izinin yurtdışında sürülmesi gereken hallerde, araştırmanın safhasına göre, uluslararası idari, polisiye ya da adli yardımlaşma yollarının işletilmesi,
- Karapara aklama suçu şüphelisinin, öncül suçla ilgisinin bulunmaması halinde, kişinin söz konusu paranın yasadışı kaynağını bildiğine dair emare ve kanıtların ortaya konması,
- Karapara aklama işlemlerinin uzmanlık gerektiren karmaşık niteliği dikkate alınarak, yasanın 3. maddesinde belirtilen görevlerine giren konularda mali araştırma ve inceleme yapması için MASAK'dan talepte bulunulması,
- Mahkumiyet halinde, müsadere cezasının etkili şekilde uygulanabilmesi için, soruşturma sırasında karaparanın aklanmasına yönelik ciddi emarelerin varlığı halinde, dondurma, el koyma, tasarruf yetkisini kaldırma, tevdi mahalline yatırma vb tedbirler öngören yasanın 9. maddesinin işletilmesi ve,
- Adalet Bakanlığı'nın 28.5.1999 tarihli genelgesine göre soruşturmanın bizzat cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi, önem taşımaktadır.

Ayrıca Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, karapara aklama suçunun öncül suçlarının soruşturmalarında karapara aklama yönünden de delil elde edebilmek amacıyla bir karapara formatı hazırlayarak birimlerine duyurmuştur. Buna göre, öncül suçların hazırlık soruşturmaları sırasında, kolluk sanıklara aşağıdaki soruları da yöneltmelidir:

- Üzerinizde kayıtlı gayrimenkulünüz var mı? Varsa nerede, ne zaman aldınız? Alış fiyatı nedir?
- Üzerinize kayıtlı ulaşım vasıtası var mı? Varsa, ne zaman, nerden aldınız? Alış fiyatı nedir? (Otomobil, Kamyon, Tır, Otobüs, Yat, Gemi, Helikopter, Uçak, v.b. araçların plaka, marka ve modelleri belirtilecek).
- Banka ve Özel Finans Kurumlarında hesabınız var mı? Varsa hangi bankalarda, hesap türü nedir? Hesap numaraları ve hesaplarda bulunan miktarlar nelerdir? (Mevduat, repo, döviz, ticari hesap, kredi kartları hesabı v.b.)
- Borsada hisse senediniz var mı? Varsa ne zaman hangi bedelle aldınız ve şu andaki değeri nedir?
- Kurucu, sahibi veya ortağı olduğunuz şirket var mı? Varsa şirketin sermayesi ve sizin hisse payınız nedir.
- Yıllık gelirin ne kadardır? Nereden elde ediyorsunuz? (Maaş, Kira faiz geliri, ticari kazanç, v.b.)
- İsnat olunan suçun işlenmesinden ne kadar gelir elde ettiniz? (Nakit, araba, gayrimenkul, hisse senedi, araç vb.) Bu gelir şu anda nerede ve kimlerdedir. (elde edilecek gelir varsa o da belirtilecektir.)

2) Sınır Aşan Karapara Aklama Suçu Soruşturmaları

Günümüzde ekonomistler, genelde ekonomik küreselleşmesinin avantajlarını vurgularken, hukukçular ise, eşzamanlı olarak suçun küreselleşmesi

ve örgütlü suçun hukuk devletlerini tehdit eder hale gelmesine dikkatleri çekmektedirler.

Devletlerin adli ve hukukî sistemleri ile mevzuatları arasındaki farklılıklar, Avrupa ülkelerinde bile soruşturma makamları ve hâkimler açısından suçluları ortaya çıkarma ve cezalandırma açısından büyük güçlükler oluşturmaktadır. Bu durumdan suç örgütlerinin yararlandığına yakından tanık olan özellikle organize suç ve yolsuzluk konularında uzmanlaşmış hâkim ve savcılar Avrupa kamuoyunu ve yetkilileri uyarmak için girişimlerde bulunmaktadır. Bu bağlamda, gizli hesap ve karapara aklama Avrupası'na karşı çıkan yedi Avrupalı yargıcın 1 Ekim 1996 tarihli ünlü 'Cenevre Çağrısı' Şubat 1997'de 400 Fransız yargıç ve savcısı tarafından imzalanmıştır. Bu olay, yargının bağımsızlığının güçlendirilmesine ilişkin adalet reformunun tartışıldığı Fransa ve Avrupa'da büyük yankı uyandırmıştır. Bildiriye Avrupa çapında ise, binden fazla yargıç ve on bini aşkın kişi imza koymuştur³⁰⁴.

Bildiri özetle şöyledir:

"Avrupa Konseyi, Roma Anlaşması, Shengen Anlaşmaları, Maastricht Anlaşması; kurulmakta olan bu görünür, resmi ve saygın Avrupa'nın gölgesinde daha gizli ve az itiraf edilen başka bir Avrupa saklıdır. Bu, elverişli bir sığınak sağladığı sermayeler sayesinde, yüzüsüzce gelişen Lihtenstein ya da Lüksemburg'dan geçerek Anglo-Normand adalarından Cebelitarık kayalıklarına uzanan Vergi Cennetleri Avrupa' sı'dır.

Bu bankacılık sırrının çok sık olarak bir bahane ve paravan olarak kullanıldığı finans alanlarının, banka kuruluşlarının da Avrupa'sıdır.

Bu karapara aklama mekanizmalarının ve numaralı hesapların Avrupa'sı, uyuşturucu, terörizm, tarikat, yolsuzluk ya da mafya faaliyetlerinden elde edilen paraların aklanması için kullanılmaktadır.

Faks-modem, İnternet, iletişim ağları çağında, kaçakçılık kaynaklı paralar, cömert aylıklar alan saygın yedieminler tarafından kontrol edilen anonim, off-shore şirketler maskesi altında, bir hesaptan diğer hesaba, bir vergi cennetinden diğerine son hızla yol alabilir. Bu para daha sonra, her türlü kontrolün dışında, yerleştirilir ya da yatırılır. Günümüzde, hemen hemen kaçakçılara cezadan bağışıklık tanınmıştır.

Avrupa ülkelerinin her birinin adaletine bu paranın izini bulmak, sınırların kişiler, mallar ve sermayeler için henüz bir anlam taşıdığı bir dönemim mirası olan bugünkü yasal çerçeve içinde imkansız olmasa da yıllar alacaktır."

İfadeleri ile başlayan çağrıda, talep olarak:

"Değişik Avrupa ülkeleri mevzuatlarından geniş ölçüde yararlanan bir suçluluğa karşı mücadele şansına sahip olmak için adli ve polisiye alanda modası geçmiş bir korumacılığı kaldırmak ivedi bir ihtiyaçtır. Savcı ve hâkimlerin içerisinde, hukuk devleti dışında, engelsiz araştırma yapabilecekleri yürüttükleri soruşturmaları için faydalı bilgilerinin değişimini gerçekleştirebilecekleri gerçek bir Avrupa adli alanı oluşturmak zorunludur.

Bizler, hâkimler arasında uluslararası istinabe taleplerinin ve araştırmaların sonuçlarının, yürütme organının müdahalesi olmadan ve diplomatik yola

³⁰⁴ http://www.turkhukuksitesi.com/faq/karapara_aklama.shtml [6 Ocak 2002]

başvurmadan doğrudan iletilmesini öngören Şengen anlaşmalarının filen uygulamaya konmasını istiyoruz.”

denmekte ve daha adil ve güvenli bir Avrupa için uluslararası anlaşmalar yapılması ya da iç hukuklarda değişiklik gerektiren konular sıralanmaktadır.

Günümüzde ise, gerek organize gerekse malî suçluluk kurumsallaşmış ve uluslararası boyut kazanmıştır. Bundan böyle, bu tür suçluluk çok sayıda ülkeyi kapsamaktadır. Zira suç örgütleri delilleri değişik ülkelerde dağıtarak, kazançlarının güvenliğini ve üyelerinin adalet önüne çıkarılmasını engellemeyi hedeflemektedir. Buna karşılık, kamu makamları yetkilerinin ulusal sınırlarda bittiğini düşünmeye devam etmektedir. Oysa yasal işleri yapanlar kadar yasadışı ekonomik işleri yapanlar da yeni özgürlüklerden tam manasıyla yararlanıyorlar. Mallar sınırları aşıyor, suçlular sınırları aşıyor, yasa dışı faaliyetlerin gelirleri sınırları aşıyor. Kamu makamı orda duruyor.

Daha çarpıcı bir ifadeyle, sınırlar yargıçları durduruyor. Suçluları değil. Avrupa’da ortak bir yasal alan oluşturulmadıkça sınır tanımayan suç karşısında zafere ulaşmak mümkün değildir.

3) Mevzuatın Geliştirilmesi

4208 sayılı Karaparanın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun, 1996 yılında yürürlüğe girmesine karşın, uygulandığı süreç içinde, suç örgütlerinin ekonomik yönden çökertilmeleri yönünde bir katkısı sağlanamamış, bu alanda arzulanan etkinliğe ulaşılamamıştır. Bu amaçla, 2000 yılı içinde, aşağıdaki konularda değişikliği öngören bir kanun tasarısı hazırlanmıştır:

- Karaparaya kaynaklık eden suçların yeniden gözden geçirilerek, ekonomik menfaat sağlayan suçların bu kapsama alınması,
- Karaparanın aklanması suçunun tanımının yeniden gözden geçirilmesi,
- Karapara aklama suçlarında müsadere ve mülkiyetin Devlete geçmesi tedbirlerinin uygulanabilmesi,
- Karaparanın aklanmasıyla mücadelede görevli olan Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulunun yapısının gözden geçirilerek, bu kurulun, kolluk birimleri ile etkin işbirliğini ve mali uzmanların ihtiyaç süresince birlikte çalışma yapabilmelerinin sağlanması,
- Karaparanın aklanması suçlarına öngörülen cezaların arttırılması,
- Karaparaya kaynaklık eden suçun bakıldığı mahkemenin, karaparanın aklanması suçunun yargılanmasıyla da görevli kılınması,
- Nüfus, tapu, şirket, banka işlemleri gibi bilgilerin, ilgili kuruluşlarca otomasyona bağlanması,
- Karaparanın aklanması ile mücadelede görev alanların ödüllendirilmesine yönelik düzenleme yapılması.

Bunların yanı sıra yine;

- 1918 Sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanununun 60.maddesinde “uyuşturucu madde kaçakçılığı olaylarında, ikramiye ödemelerinin, müsadirin bağlı olduğu bakanlığın bütçesinden yapılmasına” ilişkin değişikliğin,

- 2313 Sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunda yakalanan uyuşturucu maddelerin belirli bir kısmının, uyuşturucu madde kaçakçılığı olaylarında yararlanan narkotik detektör köpeklerin eğitiminde kullanılmasını öngören yasa tasarının en kısa zamanda hayata geçirilmesi gereklidir.

4) Diğer Önlemler

- Ülkeler, müsadere ve cezai yaptırımlara ilaveten para ve hapis cezaları ile kovuşturma usullerini gösteren tedbirleri dikkate almalı ve bunları uygulamada kararlı olduğunu göstermelidir.
- Gerektiğinde sadece çalışanlar değil, tüzel kişilerin kendileri de cezai sorumluluğa tabi olmalıdır.
- Mali Kurumlar, görünür yasal ve ekonomik amacı olmayan alışılmadık büyük çaplı karmaşık işlemlere özel dikkat göstermelidir. Mümkünse, böyle işlemlerin amacı ve temeli araştırılmalıdır
- Finansal kuruluşlar ve çalışanları yetkili makamlara şüpheli bir işlemi bildirdiklerinde; tam olarak faaliyetin suç olduğunu bilmeseler dahi, objektif iyi niyetle bilgi vermeleri halinde, yasadışı faaliyetin gerçekten meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın, finansal kuruluşları sözleşme veya herhangi bir yasal ve idari düzenlemede yer alan sır saklama yükümlülüğünü ihlalden dolayı doğan cezai sorumluluktan koruyucu yasal hükümler bulunmalıdır.
- Finansal kuruluşlar, bunların yöneticileri ve işverenleri yetkili makamlara müşterilerle ilgili (müşterilerin şüpheli işlemleri ile ilgili) bilgi verirken müşteriye uyarmamalıdır.
- Finansal kuruluşları denetleyen makamlar, denetlenen kuruluşların kara paranın aklanmasını önlemek için yeterli programlara sahip olmasını, özellikle bankalar dışındaki finansal kuruluşların da bankalar gibi gerekli önlemleri almalarını sağlamalıdır
- Her ülke, bu tür işlemlere karışan kişiler, kuruluşlar ve şüpheli işlemlerle ilgili olarak, yetkili makamlar arasında kendiliğinden uluslararası bilgi alışverişini geliştirmek için çaba sarf etmelidir.
- Bütün ülkeler, Avrupa Konseyi Sözleşmesi gibi suçlardan elde edilen kazançların müsadere edilmesine ilişkin uluslararası sözleşmeleri onaylamalı ve uygulamalıdır.
- Yargı yetkilerinde çakışmaları önlemek için, suçun birden fazla ülkede kovuşturmaya tabi tutulması durumlarında, sanığın kovuşturulmasının en uygun mahkemede yapılmasının tespiti için mekanizmalar oluşturmaya ve uygulamaya önem verilmelidir.
- Uyuşturucu kaçakçılığı ve bağlantılı olarak yapılan müsaderelerden elde edilen gelirlerin tamamının hazine bütçesi yerine, güvenlik kuvvetlerinin bu konuyla ilgili çalışmalarında teknolojiyi geliştirme istikaminde kaynak olarak kullanılması şarttır. Bu şekilde bir düzenleme güvenlik kuvvetlerinin motivasyonunu arttıracak gibi, çağın şartlarına göre kendini sürekli olarak geliştiren ve yenileyen organize suç örgütlerine teknolojik olarak ayak uydurulmasını da sağlayacaktır.

SONUÇ

Uyuşturucu madde elde edilmesinde kullanılan bitkilerin yetiştirilmesi, uyuşturucu madde üretimi ve bunların bir ülkeden diğerine taşınması giderek global bir sorun haline almıştır. Uyuşturucu madde kullanımı, madde arzının boyutlarına paralel olarak artmaktadır. Hatta kimi ülke koşullarında, uyuşturucu madde kullanımı, bir paradoks olarak gözükmeyle birlikte; arz ile mücadelenin, özellikle sınır kapılarında uyuşturucu maddenin ülke dışına çıkışının engellenmesi biçimindeki mücadelenin başarısına paralel olarak da arttığı gözlenmektedir.

Uyuşturucu madde ticaretine bağlı suç ve şiddetin artışından da kaçınmak mümkün değildir. Hele tedavi olanaklarının yeterince güçlü olmadığı ülkelerde uyuşturucu-suç ilişkisi daha da belirgindir. Dünya üzerindeki hiç bir ülke kendisini bu gerçeklerden soyutlayamaz ve her kurum ve kuruluşu ile bu mücadelede yer almak zorundadır.

Uyuşturucu madde ile mücadele bir savaş değildir. Çünkü savaşlar biter. Ve sonunda ya kazanılır ya da kaybedilir. Halbuki uyuşturucu ile mücadele sürekli. Çünkü sınai ve tıbbi niteliği olan bazı ana ham maddelerin üretimi tümüyle durdurulamadığı gibi, nüfus artışı da engellenemez. Dünyada her dakika 253, her yıl 133 milyon bebek doğmaktadır ve bu yıl doğan bebekler daha 2015 yılına varmadan uyuşturucu maddenin hedefi haline geleceklerdir. Bu nedenle uyuşturucu ile mücadele bitemez ve her platformda sürekli sıcak tutulmalıdır.

Uyuşturucu maddenin arzına yönelik mücadelede, klasik mücadele yöntemlerinin önemi yadsınmaz. Ancak Bu metotlarla alınan başarı genellikle bir organizasyonun sevkıyatını önlemekten öteye gidememektedir. Klasik metotlarla mücadele, sıtma mücadelesinde bataklıkları kurutmak yerine, sivrisinekleri tek tek yakalayıp öldürmeye benzer. Bu nedenle uyuşturucu mücadelesinde başarının tek yolu, finansal alanda mücadeledeki başarıdan geçmektedir.

Finansal alanda başarı sağlanması ise, karaparanın aklanmasına yönelik mücadeledeki başarıyla doğru orantılıdır. Bu alandaki başarı da akademik ortamların eğitim öğretim ve araştırma desteği sağlanmaksızın kesinlikle mümkün olmaz. Bu nedenle uyuşturucu mücadelesinde Üniversiteler doğrudan doğruya yer almalı, toplumu eğitmeli, sorunların nedenini saptamalı ve çözüm üretmelidir³⁰⁵. Hüsnü Erkan'ın bilgiye dayalı kuruluşlarla ilgili olarak kurguladığı yapıyı toplumsal yapıya uyarladığımızda şöyle bir tablo çıkmaktadır. Bilgi temelli toplumsal yapıda toplum üyeleri, ortak amaçlarını ve katkılarını düşünerek her ikisi içinde sorumluluk alacaklardır. Bilgi toplumunun menfaatleri; amaçlar, katkılar ve davranışlar konusunda herkesin ortak sorumluluk yüklenmesini gerektirmektedir. Üstlenilen sorumluluk nedeniyle herkes karar vermek durumunda olduğundan, katılım olgusu gündeme gelecektir. Böylece bilgi bazlı toplumda yönetim, toplum üyelerine karar yetkisi vermekle onları idareci yapmıyor, ancak herkesi "katılımcı" yapıyor. Sonuçta "katılımcı" ve "ortak sorumluluğa" dayalı bir toplumsal yapı oluşacağını ifade edilebilir. Bu da uyuşturucuyla mücadeleyi daha etkin bir hale getirecektir.

³⁰⁵ Bkz. Mümin Köksoy, *Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler*, 2. Baskı, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :Sertaç SOLGUN
Doğum Yeri :Elazığ
Doğum Yılı :05.07.1969
Medeni Hali :Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise	:1983-1987	Polis Koleji
Lisans	:1987-1991	Polis Akademisi
Yabancı Dil	:	Almanca

MESLEKİ BİLGİLER

Muş Emniyet Müdürlüğünde görevli Başkomiser – Özel Harekat Şube Md. V.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR VE MAKALELER

- AL, Kenan. Uyuşturucu Madde Suçlarının Kontrolü Semineri, 10-27 Ekim 1995, Polis Dergisi , 1996, Sayı:5
- ALEKSANYAN, Vahe. *Teşhisten Tedaviye*, 8.Baskı, İstanbul:Formül Matbaası,1981
- ALTUĞ, Yılmaz. *Terörün Anatomisi*, 1.Basm, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Mart 1995
- Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü *Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara:EGM Basımevi,1995.
- Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü *Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara:EGM Basımevi,1997.
- Ankara Narkotik Şube Müdürlüğü *Uyuşturucu Madde Olayları Genel Değerlendirmesi*, Ankara:EGM Basımevi,1994.
- AVŞAR, Zakir Bozkurt *Kitle İletişim Araçları ve Terör*, Kamer Yayınları, İstanbul, 2000
- BAKTIR, Gül *İlaç ve Madde Bağımlılığı, Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği, İstanbul: Rem Matbaacılık,1997
- BAYÜLKEM, Faruk. *Uyuşturucu ve Zehirli Maddeler*, Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı Yayınları, Ankara:1974
- BEKBAŞ, Metin. *Uyuşturucuların TCK.’daki Konumunun Kritize Edilmesi*, Bitirme Tezi, Polis Akademisi Başkanlığı, 1996
- BENGÜ, Sarp. *Taklamakan Uyuşturucu madde Kullanma Kılavuzu*, İstanbul:Gendaş Yayınevi, 2000
- BOOTH , Martin. *Haşhaştan Eroine Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü*, Çev. Özden Arıkan, İstanbul:Sabah Kitapçılık,1997
- BRUCKMAN, Dietmar . *Uluslar arası Uyuşturucu-Uyarıcı Madde Ticareti ve Karapara Aklanması İle Mücadelede Cezai Takibat ve Kazanç Yollarının Kapatılması, Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları* , Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği ,İstanbul: Rem Matbaacılık, 1997
- CHOMOSKY, Noam ; *Terörizm efsanesi* , Çev. Bahadır Sina ŞENER, 1.Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara: Mart 1999
- HERMAN, Edward
CLARKE, Jean İllisey *Çocuk Bakım ve Eğitimi-II Okul ve Ergenlik Dönemi*, Papirüa Yayıncılık, Ankara: Emel Matbaacılık,1997
- DOĞRUEL, Fatma ve Suat. *Osmanlı’dan Günümüze Tekel*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000
- DÖKMECİ, İsmet. *Toksikoloji*, 2.Baskı,İstanbul:Nobel Tıp Kitabevi, 1994
- E.G.M. KOMDB *Kaçakçılık ve Organize suçlarla Mücadele 98*”, Ankara:EGM Basımevi,1999/2
- E.G.M. KOMDB *Kaçakçılık ve Organize suçlarla Mücadele 99*, Ankara:EGM Basımevi, 2000/2

- E.G.M. KOMDB *Kaçakçılık ve Organize suçlarla Mücadele 2000*, Ankara:EGM Basımevi, 2001/3
- ERDOĞAN, Özgür. *Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Türkiye'de Uyuşturucu Trafiği ve Hukuk Boyutu*, Bitirme tezi, Polis Akademisi Başkanlığı, 1999
- ERKAL, Mustafa E. *Etnik Tuzak*, Der Yayınevi, 5. Basım, İstanbul, 1998
- ERKAL, Mustafa E. "Etniklik ve Terör", Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, 26. Kitap, İstanbul, 2000
- ERKAN, Hüsnü *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İzmir, 1994
- GÖRİŞ, Serdar ; *Psikotrop Maddeler Narko-Terörizm ve Bağlantıları*, ASLANTEPE, Yakup. Bitirme Tezi, Polis Akademisi Başkanlığı, 1998
- İzmir Emniyet *Uyuşturucu Kaçakçılığı ve Bağımlılığı Açısından Uyuşturucu Sorunu*, İzmir:Barış Matbaacılık, 1996
- Müdürlüğü
- KASATURA, İlkay. *Gençlik ve Bağımlılık*, İstanbul :Evrin Yayınları 1988
- KOCATEPE, Mehmet *Gençliğin Can Düşmanı Uyuşturucu – alkol – Sigara*, İstanbul:Milli Gençlik Vakfı, 2001
- KÖKNAR, Ali M. *The Turkey Connection: Combating Nuclear, Chemical, Biological Materials and ,Narcotics Smuggling.* " Journal of Counterterrorism & Security International, Yaz 1997
- KÖKNEL, Özcan. *Alkolden Eroine Kişilikten Kaçış*, İstanbul:Serbest Matbaası, Altın Kitaplar Yayınevi, 1983
- KÖKSOY, Mümin *Yükseköğretimde Kalite ve Türk Yükseköğretimi İçin Öneriler*, 2. Baskı, İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1998
- KURDOĞLU, Selim. *Zehirlenmeler Teşhis ve Tedavi*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1992
- LÜDER, Herald . *Türkiye Bağlantılı Olarak Almanya'da Uyuşturucu-Uyarıcı Suçları*, *Türkiye'de Uyuşturucu Madde Sorunları Semineri*, Türkiye'deki Humboldt Bursiyerleri Derneği , İstanbul:Rem Matbaacılık, 1997
- MANÇO, Altay "Relations Institutions-Famillies Immigre'es et FREYENS, Fabienne *Violences Intrafamiliales Une Approche Empirique. Ecarts, T'itentie*" Revue Trimestrielle Sur L'integration, hiver 2001/2002-6, 10 E, No 98
- Mustafa Gökçimen, *Uyuşturucu İle Yasal Mücadeleci Kuruluşların Güçlendirilmesi Konusunda Bölgesel İşbirliği Semineri*, 01-05 Nisan 1996, Polis dergisi, 1996, Sayı:7
- MUTLU, Kayhan *"İslam ve Toplum İlişkisi"*, Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Metodoloji ve Sosyoloji Araştırmaları Merkezi, 26. Kitap, İstanbul, 2000

- NIRAY, Nasır. *Polislik Mesleği ve Stres Yönetimi*, Muğla Emniyet Müdürlüğü Konferans Notları, Muğla:Nisan 2001
- OĞUZ, Mutat; KESER, Kayhan. *Narkotik Maddelerin Suiistimali ve Kaçakçılığı* (Bitirme Tezi, Polis Akademisi Başkanlığı, 1994)
- ÖGEL, Kültegin . *Uyuşturucu Maddeler ve Bağımlılık*, İstanbul:İletişim Yayınları,1997
- ÖZDEN, Salih Yaşar *Uyuşturucu Madde Bağımlılığı*, İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri,1992.
- PEARCE, John *Çocuklarda Büyüme ve Gelişme*, Doruk Yayıncılık, Ankara,1996
- SAĞTÜRK, Yıldız; BÜYÜKAKIN, Bülent. *Eroin Dosyası*, İstanbul:Kastaş Yayınevi,1997
- SÜTLÜPİNAR, Nurhayat. *Bitkisel Uyuşturucular ve Uyarıcılar, Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Türkiye’deki Humboldt Bursiyerleri Derneği ,İstanbul:Rem Matbaacılık1997
- TOPHOVEN, Rolf *Günümüzde Gerilla ve Terörizm Şiddet Yoluyla Politika*, Çev. Eşref Bengi ÖZBİLEN, Türk dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1993
- TUNCAY, Suavi. *Psikolojik ve Sosyolojik Açısından Polisin Sosyalleşme Süreci*, 21.Yüzyılda Polisin Eğitimi Sempozyumu, Ankara: EGM Eğitim Daire Başkanlığı,2001
- TUNCAY, Suavi. *Şiddet Örüntülerine Yönelik Siyasal ve İdeolojik Hareketlerin Psikolojik ve Sosyolojik Analizi*, Türkiye’nin Güvenliği Sempozyumu (Tarihten Günümüze İç ve Dış Tehditler), Elazığ 17-19 Ekim 2001, Bildiriler, Ceren Matbaası, Elazığ, Nisan 2002
- TUNCAY, Suavi. *Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu*, Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Güz 2000, Cilt:1, Sayı:1
- TUNCAY, Suavi. *Şiddet Olgusunun Hukuksal Boyutu*, Muğla Üniversitesinde Konferans olarak verildi, 1999
- TUNCAY, Suavi. *Sanat, Kültür ve İletişimin Sosyal Dokuya Katkısı*, Türk Dünyası araştırmaları Dergisi, Sayı:124, Şubat 2001/1
- TUNCAY, Suavi. *Parti İçi Demokrasi Ve Türkiye*, Gündoğan Yayıncılık, Ankara:1996
- VARDARLI, Tayfun. *Kaçakçılık Mevzuatı*, Muğla:Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü,1998
- VERİMLİ, Arif *Gerçek Oyunlar Sanal Oyunlara Yenildi*, Çocuk ve aile Dergisi, Sayı:41, İstanbul:2001
- VERİMLİ, Arif. *Ülkemizde Uyuşturucu Kullanımının Yaygınlığı*, İstanbul: *Türkiye’de Uyuşturucu Madde Sorunları*, Rem Matbaacılık,1997
- YAYLA, Atilla *Terörizm Üzerine Yazılar*,Gündem Yayınları: Ankara, 1990
- YÖRÜKOĞLU, Atalay *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, 4. baskı, Özgür Yayın Dağıtım,İstanbul, Ekim 1992

ANSİKLOPEDİLER

Ana-Britanica Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık, İstanbul:1996
 Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, İstanbul:1986
 Hayat Ansklopedisi, Doğan Kardeş Yayınları
 Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, Meydan Yayınevi: İstanbul:1978
 Yeni Türk Ansiklopedisi, M.E.B. Basım Evi, Ankara:1984
 Medicana Genel Sağlık Ansiklopedisi, Cilt:8, Milliyet Yayınları, İstanbul:Ana Yayıncılık, 1993

SÖZLÜKLER

Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, Milliyet Yayınları,1996
 STEUERWALD,Karl, Almanca-Türkçe Sözlük,ABC Kitabevi, İstanbul: 1988
 TUĞLACI, Pars. *Tıp Sözlüğü*,İstanbul:Pars Yayınları,1978

RAPORLAR

Alman Polisinin Uyuşturucu Raporu 1993, Polis Dergisi, 1996, sayı :6, s. 64
 İnterpol Haftalık Olay Raporu 1999, No :31
 İnterpol Haftalık Olay Raporu 1999, No:14

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://atk.gov.tr/umb.htm>
<http://www.afacancocuk.com/gunler/Yesilay/morfin.htm>
<http://www.alkolmadde.com.tr>
<http://www.didb.saglik.gov.tr/teskilat/mevzuat/ilac5.htm>
<http://www.diyarbakiremniyet.gov.tr/uyusturucu.htm>
<http://www.egm.gov.tr>
http://www.elele.gen.tr/organize_suclar/teror.html
<http://www.foreigntrade.gov.tr/DTS/mevzu/teblig/teb01-04/teb01-4.htm>
<http://www.geocities.com/mdonmez1/uyus.htm>
<http://www.hukukcu.com/bilimsel/genelkanunlar/3298.html>
<http://www.inaf.gen.tr/turkish/kitap/kitap06/sur-63.htm>
<http://www.kinderaerzte-lippe.de>
<http://www.kom.gov.tr/yasa/mevzuatlar/1971bm.htm>
<http://www.ruki.org/Uyusturucudrugs.htm>
<http://www.sigara.gen.tr/yasa/4207.html>
<http://www.un.org.tr>
<http://www.un.org.tr>
<http://www.undcp.org>
http://www.wjin.net/html/wjin_flyer.htm

KÜÇÜK SÖZLÜK

Abstinens	Madde kullanan kişinin maddeyi bırakıp, hayat boyu bir daha kullanmamasına verilen ad
Abuse	kötüye kullanım
Addiction	İptila
Afyon	Haşhaş bitkisinin kapsüllerinden elde edilen bir sakızdır.
Ajitasyon	Belirgin huzursuzluk
Amphetamin	Saf halde iken renksiz, uçucu bir sıvıdır. Ağır kokusu ve yakıcı tadı vardır.
Analjezik	Ağrı dindiren
Ankisiyete	Bunaltı, daralma, endişe, kaygı, sıkıntı
Antagonist	Hasım, zıt, muhalif, karşıt; Fizyolojik antidot; zıt tesirli kas (extensor ve flexor gibi); zıt tesirli madde; zıt uyum
Burundanga	Amerika yerlilerinin borazan biçimli beyaz ve pembemsi çiçekli, yeşil ve geniş yapraklı bitkiye verdikleri isim.
Cannabis	Esrar
Craving	İlaç özlemi
Çapraz tolerans	Bir maddeye karşı tolerans geliştikten sonra, benzer farmakolojik sınıftan bir maddeye ve tolerans gelişmesine verilen ad
Delirium	şuurun kaybolması
Depression	ruhi veya bedeni düşünlük hali
Depresyon	Fizik veya moral çöküntü. Ruhi ve bedeni düşüklük. Bitkinlik. İç sıkıntılar.
Detoksifikasyon	kişinin madde etkisinden arındırılma aşaması
Disfori (Dysphoria)	Huzursuzluk hali
Doğal	Tabii, natürel
Dolophine	Methadonun piyasadaki adı.
Drug (drog)	İlaç, ecza
Emosyon	Heyecan
Enpotans	İktidarsızlık
Entoksikasyon	Kişinin kullandığı madde etkisi altında olması ve zehirlenmesi
Eroinman	Eroin bağımlısı, eroin müptelası
Esrarkeş	Esrar çeken, esrar bağımlısı, esrar müptelası
Habutitaion	Alışkanlık
Halüsinojen	(Hayal gösteren – evham veren) hayal ve vehimler oluşturan kimyasal maddeler. Hakikatte olmayan hayallere sebep olan maddeler.
Haşış	Esrar yapımında, ince elekten çıkan ilk kaliteye verilen ad.
Hepatit	Karaciğer arızaları, zafiyeti...
Hezeyan	Sayıklama, saçmalama... Delüzyon. Gerçek dışı, akıl ve mantık yolu ile düzeltilemeyen yargı hataları. Kaynağı şuuraltı dürtülerdir. Şüpheli kişilerde gelişir. Çeşitleri vardır.
Ice	Renksiz, kokusuz, parlak, yarı beyaz, yarı saydam kristallerden oluşan uyuşturucu madde.
İnhalants	Solukla içeriye çekilen ilaçlar, uçucular, çözücüler...
İnhalyasyon	Buğu, gaz veya ufak damlacıklar halindeki sıvıların solunması .
Joint	Eklemler, oynak, mafsal: Argoda Esrar
Kodein	Afyon kozası veya afyondan mevcut olup, çoğunlukla morfinden kimyasal yolla elde edilir.

Kokain	Beyaz toz (Kristalize pudra) görünümlü uyuşturucu bir madde.
Limbic	kenara ait, marjinal
Marihuanna	Esrarda ikinci kalite mal.
Methadon	Narkotikler gurubundan uyuşturucu bir madde.
Morfin	Afyondan kimyasal işlemlerle üretilir. Afyon içindeki en tanınmış alkaloid (zehir) dir.
Morfinman	Morfin tiryakisi, morfine bağımlı (müptela)...
Morfinmani	Morfin kullanma hastalığı.
Narkotik	Afyon ve türevleri soyundan olan uyuşturucu maddeler...
Nörotransmitter	Sinir uçlarında iletişimi sağlayan maddeler
Nucleus	Beyinde bir hücre yığını
Opiumism	Afyon iptilası
Opium	Afyon
Overdose	Yüksek doz madde alımı
Paranoid	Psikoz denilen ruh hastalığının heyecanlı tepkileri. Herkesten şüphelenir. Bakış, gülüş ve özel konuşmalardan huylanır. Ortadan olayları kendi aleyhinde olarak değerlendirir. Kendisine komplo, suikast, hıyanet, hakaret şeklinde algılar.Herkese düşmanı imiş gibi bakar. Kibir, istihza, ima yüküdür. Öyle konuşur. Şizofrenik
Psikoaktif madde	Kişinin psikolojik sistemini etkileyen maddelere verilen ad.bağımlılık yapabilir veya yapmayabilir.
Psikoterapi	Telkinle tedavi, ruhsal yönlendirme ile bağımlıyı tehlikeden kendi iradesiyle uzaklaştırma işlemi.
Reçine	Dişi kenevirin tepe çiçeklerinden ve yapraklarından elde edilen koyu sıvıdır.
Relapse	Maddenin yoğun biçimde tekrar kullanılmaya başlanması,bağımlılığın bütün belirtilerinin ortaya çıkması
Reseptör	Sinir uçlarında bulunan ve sınırlar arasında iletişimi sağlayan maddelerin yerleştiği noktalar
Sedasyon	Rahat, huzurlu, sakin bir hal alma durumu
Sedatif	Sakinleştirici. Müsekkin. Ağrı dindirici.
Sentetik	Kimyasal işlemlerle elde edilen.
Stimulant	Uyarıcı, uyandırıcı, kamçılایıcı, tenbih edici, münebbih.Organların çalışmalarını uyaran ilaçlar
Stimulation	Uyandırma,uyarma, tembih,uyarım
Substance	Tam karşılığı maddedir. İlaç olmayan madde karşılığında kullanılmaktadır.
Şizofreni	Dış alemle irtibatın (ilginin) kesilip içe kapanma olarak açıklanan akıl hastalığı...
Toksik	Zehirleme niteliği olan, zehirleyici madde...
Toksikoman	Toksit maddelerini kullanma bağımlısı ... (Bunlar çeşitli suçlar ve cinayet de işleyebilirler) Kesin tedavi yok, geçici ve hafifletici tedaviler olabiliyor. Türlü çeşitleri ve tezahürleri var.
Toksin	Mikrop v.s. nin ifraz ettiği zehir.
Tolerans	Sürekli olarak aynı miktarda kullanılan maddenin kişi üzerinde yarattığı etkinin azalması